

ენეიდა ვერგილიუსი

გახსენით ლინკი და მოიწონეთ გვერდი
<https://www.facebook.com/eExistentialCrisisA1/>

წიგნი პირველი

1

ვუმღერი ბრძოლებს ვაჟკაცისა, ვინაც
პირველად¹¹ ბედმა ტროიდან გადმოხვეწა
იტალიაში.¹² მოვლო მრავალი მიწა-წყალი
ღმერთების ნებით რისხვასაყოლილ მძლე იუნოს
სიმკაცრის გამო.

5

ბევრიც იომა, ვიდრე ქალაქს მისცემდა ფუძეს, კერპებს –
ლაციუმს, სად დამკვიდრდა ტომი ლათინთა¹³, ალბელთ
მამანი¹⁴ და გოდოლნი ამაყი რომის. მუზავ, მიზეზი
გვამცნე ღმერთის შეურაცხების,
ღმერთთა დედოფლის მრისხანების, რომ
ეგოდენი

10 არგუნა ვაჟკაცს, ქველს და სათნოს, შრომა
მტანჯველი! ზეციერთ სული ნუთუ ასე ულმობელია?
ძველი ქალაქი იყო ერთი, ტვირელთ სამკვიდრო,

იტალიის წინ, კართაგენი, შორს – ტიბრის წყლიდან, ბედკეთილი
და მეომარი, სიუხვით სავსე.

15 ის ერთი, თურმე, თვით იუნოს ერჩია ყველას,
კუნძულ სამოსსაც: საჭურველს და ეტლს იქა ფლობდა.
ქალღმერთი ქალაქს იზრახავდა ტვირელთ სამეფოდ,
თუ ბედისწერა ინებებდა ამ მოწყალებას. მას გაეგონა,
რომ ტროელთა შთამომავალი

20

ოდესმე ტვირელთ ამაყ კომპებს იავარყოფდა,
ძლიერი ხალხი დათრგუნავდა ლიბიის მხარეს:
პარკებს ჰქონიათ მისი ბედი გადაწყვეტილი. ამას
შიშობდა სატურნია; ახსოვდა, ძლევა ძვირფას
არგიველთ რომ არგუნა ტროის ციხესთან.

25 ჯერაც არ დაცხრა მრისხანების მიზეზი
სულში, რადგან მშვენება დაუწუნა პარისმა
ქალღმერთს¹⁵. არ გაუნელდა სიძულვილი
ტროელთა მოდგმის,

და მოტაცებულ განიმედეს პატივი შურდა.
სწორედ ამიტომ ზღვის სივრცეზე მოხეტიალეს –
30 დანაეს მოდგმას, აქილევსის რისხვას აცდენილს,
გზა გადაუჭრა ლაციუმში. მრავალი წელი წილად
ხვდა დევნილთ ზღვად ყიალი და უგზობობა.
ო, მძიმე იყო დაბადება რომაელ ხალხის!¹⁶ ის
იყო, ძველი სიცილია თვალს მიეფარა,

35

აფრა გაშალეს, მლაშე ქაფი მხნედ გაჭრეს რვალით,¹⁷¹
რომ გაიფიქრა მძლე იუნომ, გულდასერილმა:

„ნუთუ კვლავადაც უნდა დავშთე მათგან ძლეული,
ვერ განვაშორო იტალიას ტევკრთა ბელადი¹⁸¹, რაკი
მიკრძალავს ბედისწერა? მარტო პალადას
40 შეეძლო განა არგიველთა ფლოტის მოსპობა,
ოილევსის ძის, აიაქსის სიგიჟის გამო?¹⁹¹..
იუპიტერის ელვა სტყორცნა შავ ღრუბლებიდან,

გემნი მიფანტა, ზღვაში შთანთქა ქარიშხლის ქროლით.
მკერდგაპობილი დამნაშავე, აღმოდეებული,
45 გრიგალის ძალით აიტაცა, ბასრ კლდეს მიაკრა.
დედოფალიც ვარ, მეუღლეც ვარ იუპიტერის, დაცა ვარ
მისი, მაინც ვებრძვი რამდენი წელი ერთ ხალხსა ოდენ!
ტაძარს ჩემსას ამიერიდან ვინლა სცემს თაყვანს, ზორვად
მდგომი საკურთხეველთან?“

50

ასე ფიქრობდა აალებულ გულში ქალღმერთი, ეწვია
მამულს ტაროსისა, სად წივის ავსტრი, – ეოლიაში. იქ
მღვიმეში მეფე ეოლუს შხუილა ქარებს, მოგუგუნე
გრიგალსა თრგუნავს, ჯაჭვებით აბამს და
ჯურღმულში კეტავს შებორკილს.

55

განრისხებულნი აღიძვრიან ხოლმე გრუხუნით, ქარაფებს
ირგვლივ აწყდებიან, ხოლო ეოლუს, კვერთხის მპყრობელი,
მწვერვალიდან მათ რისხვას აცხრობს.

ასე რომ არა, ზღვას და მიწას და ცის კამარას
ჰაერში მიფანტ-მოფანტავდნენ ზეატაცებულთ!

60

მძლეთამძლე მამამ ამის შიშით შავ ჯურღმულებში
ჩაკეტა ქარნი, ზედ დაამხო მთანი მაღალნი.
შემდგომ ხელმწიფეც განუწესა, რომელს სადავით
შეეძლო მათი ახსნაცა და დამორჩილებაც. იუნო
მასთან გამოცხადდა, მიმართა თხოვნით:

65

„ეოლუს, შენ ხომ ღმერთმა მამამ და კაცთ უფალმა
მოგცა შეძლება ქარით აღძრა მრისხანე ზვირთნი!
ტირენის ზღვიდან იტალიას მიილტვის ტომი¹⁰¹,
დამარცხებული ილიონი და პენატები.¹¹¹ ქარიშხალს
მიეც ძალა თვისი, შთანთქას ხომალდნი,

70 ზღვაზე გაფანტოს და გვამები აატივტივოს!
 მყავს ორჯერ შვიდი ტანკენარი, ლამაზი ნიმფა,
 უტურფესია იმათ შორის დეიოპია,
 მას ქორწინების ხუნდით შევკრავ, მოგეახლება,
 რომ შენთან იყოს დღემუდამყამ სანატრელ ჯილდოდ
 75

და მშვენიერი მოდგმის მშობელ მამად გაქციოს!“ მაშინ
 მიუგო ეოლუსმა: „ო, დედოფალო, ნება შენია, მე კი
 მმართვეს დამორჩილება! შენით ვფლობ კვერთხსა და
 სამეფოს, შენა მრთავ ნებას, რომ მეც ვილხენდე
 ღვთაებათა ნეტარ ნადიმზე,
 80 წარღვნა-ქარიშხლის განრიგების უფლებით
 მმოსავ“. ეს თქვა თუ არა, შუბი დაჰკრა და გაანგრია
 მთის ფერდი. თითქოს ბრბო უძლევი მოაწყდა კარებს,
 მძვინვარე სუნთქვა დააფრქვია მიწას გრიგალმა. ზღვა
 შემოსალტა, ყოველივე ძირისძირამდე
 85

აღძრა ნოტუსმა და ევრუსმა, მძლე აფრიკუსმა
 ქუხილით ხმელეთს შეახეთქა ზვირთი მრისხანე.
 გაისმა გმინვა საზარელი, ბაგირთ ჭრიალი,

დღეცა და ზეცა მიიტაცა ქუფრმა ღრუბელმა ტევკრთა
 თვალთაგან, ზღვაზე გაწვა პირქუში ღამე.
 90 ქუხდა ცის კიდე, ციმციმებდა ცეცხლით
 ეთერი, აშკარა სიკვდილს უქადოდა რჩეულ
 ვაჟკაცებს. ყინვამ დაშალა ენეასის მძლავრი
 სახსრები, ამოიგმინა, ხელაპყრობით შესძახა
 მთიებს:

„სამგზის და ოთხგზის ის ყოფილა უნეტარესი,
 95

ვინც მამათ თვალწინ ილიონის მაღალ თაღებქვეშ
 სიკვდილს ეღირსა! ტიდევსის ძევ, დანაელთ დასში
 უმამაცესო, ხომ შეგედლო ტროის ველებზე მოგესპე,
 სული ამოგერთვა მძლავრი მარჯვენით, – იქ, სად
 ჰექტორი ეაკიდის განგმირა შუბმა,
 100

სად წევს დიადი სარპედონი, სადაც სიმოისს
 აზჯარ-ბექთარი და მეომართ გვამები მიაქვს!“ –
 ასე გოდებდა. აქვილონის აღძრულმა ქროლამ

აფრა მოგლიჯა და ტალღები ცად ააშხეფა.
 დაცაილეწნა ხოფნი, გემი გვერდზე მობრუნდა,
 105

ფერდს ტალღა ეცა, წყლის მთა მოდგა, ქიმს დაეკიდა
 მრისხანე ზვირთი, მერმე იგი შუა გაიპო, ტალღათა
 შორის მიწა ჩანდა, ქუხდა ხმელეთი. სამი ხომალდი
 მიახეთქა ნოტუსმა ქარაფს, იტალთენაზე „არასი^[121]“
 თუ სამსხვერპლო ჰქვია

110

იმ ქედს ხელთუქმნელს, ზღვის ტალღებზე ხარბად ამოჩრილს.
 ევრუსმაც სამი მიაღწა მეჩეჩზე, ვაგლახ, –
 ნაფოტად იქცნენ და ქვიშაზე გაფანტა ტალღამ!..
 ლიკიელთა და უერთგულეს ორონტეს ხომალდს
 ბელადის თვალწინ აეშალა დიდი მორევი,
 115 ემგერა კიჩოს, თავდაყირა მოწყდა მესაჭე, გემი კი
 სამგზის დატრიალდა იქვე, ადგილზე და ზღვის
 ჯურღმულმა შთანთქა იგიც, გაუძლომელმა.

ბობოქარ ზღვაზე ტივტივებდა მიყრილ-მოყრილი
 ფიცრების გროვა, საჭურველი და ტროის განძი.

120

ილიონევის მძლავრი გემი და აქატესი, ხომალდი,
 რომელს ალექე და აბანტი წაჰყვა, ქარმა დაგლიჯა
 საშინელმა, დამღუპველ ტალღას დაფლეთილ
 ფერდში ატარებდნენ ხომალდნი უხვად. მაშინვე
 იგრძნო ნეპტუნუსმა, რომ აღდგა ზვირთი,

125

მკაცრად გრგვინავდა ქარიშხალი და უკუიქცნენ ფსკერზე
 ნაკადნი ტალღებისა. შეძრწუნებულმა ზღვის ზედაპირზე
 გასახედად ამოყო თავი. თვალი მიაპყრო ენეასის
 გაფანტულ გემებს, წყლით დამძიმებულთ და დაღუპულთ
 ცის ჩამოსკდომით.

130 ქალღმერთ იუნოს განრისხება ძმამ იგრძნო
 წამსვე. მოუხმო ევრუსს და ზეფირუსს, ასე
 მიმართა: „ნუთუ ესოდენ იმედი გაქვთ თქვენი
 ძალისა,

რომ ცა და მიწა, ქარიშხალნო, ჩემ უნებურად
 გასურთ შეანივთოთ და ტალღათა აშალოთ მთები?

135 მე თქვენ გიჩვენებთ!.. გირჩევნიათ დააცხროთ
 ღელვა! კვლავ თუ გაბედავთ, უკვე ვეღარ
 გადამირჩებით! უკუიქეცით, მოახსენეთ
 მბრძანებელს თქვენსას: იგი როდი ფლობს ზღვის
 სამეფოს, სამკბილა ფიწალს, ბედმა მე მომცა. მას
 არგუნა სალი კლდეები –

140

საფარი თქვენი. ევრუს, ლაღად გრძნობდეს ეოლუს
თავს მხოლოდ იქა! ჯურღმულებში ჩაახშოს ქარი“. ეს
თქვა თუ არა, ზღვის ტორტმანი დააცხრო ღმერთმა.
მიფანტ-მოფანტა მყის ღრუბლები, მზეს გზა გაუხსნა,
ტრიტონთან ერთად კიმოთოემ კლდეს მოაშორა
145

ტევკრთა ხომალდი. თვით სამკბილა ფიწლით შველოდა,
მეჩეჩებს წმენდდა, აწყნარებდა ზღვას აღელვებულს, ტალღების
ზემოთ დაცურავდა მსუბუქ ბორბლებზე,
ეს იმას ჰგავდა, ხშირად ბრბოს რომ ჯანყი შეიპყრობს და
მდაბიოთა აღელდება სული მძვინვარე.

150 ცვივა ქვები და ნაკვერცხლები, ხმალს მართავს რისხვა...
ამ დროს შემთხვევით მორჭმულ მოყმეს თუ მოჰკრეს თვალი,
ყურებს დაცქვეტენ, შედგებიან, გაყურდებიან. სიტყვა
დააცხრობს გულს, გონებას დააშოშმინებს. ასე გადასწვდა
თვალუწვდენელ ზღვის კიდევანსა
155

მეუფე, ოდეს ცისქვეშეთში, სწრაფმავალ ეტლში
ლაღად მიუშვა მძლავრ მერანთა სადავეები. ამ
დროს მაშვრალნი ენეანნი ეძებდნენ ნაპირს,
მიისწრაფოდნენ ლიბიისკენ ქანცდალეულნი.
ვრცელი და მყუდრო კუთხე ზღვისა ნავსაყუდელად
160

კუნძულს შთენია, ხმელეთს წიბო ზღვაში ჩაუდგამს,
ზედ ეხლებიან ზვირთნი, უკუიფანტებიან. აქეთ და
იქით კლდოვან ნაპირს ზეაუმართავს

სალი კლდეები, მათს მწვერვალქვეშ ფართოდ გაშლილა მდუმარე
წყალი, იქვე ზემოთ ტყეს მოშრიალეს

165 საშინელ ჩრდილით დაუფარავს შემოგარენი.
კლდეთა მღვიმეში თვალნათლივ ჩანს გამოქვაბული,
წყარო ჩუხჩუხებს და უხეში ჯორკო დგას ქვისა, აქ
არის სახლი ფერიების. მაშვრალ ხომალდებს აქ ვერც
ბაგირი გააჩერებს, ვერც ღუზა მრუდე.
170

შვიდი ხომალდი ენეასმა გადარჩენილი აქ
მოაყენა; და ტროელნი, მიწის მსურველნი, ქვიშას
მიადგნენ საოცნებოს, ხმელეთს მიანდეს მლაშე
ზღვის წყალში განზანთილი სველი სხეული. კვესს
გაჰკრა მაშინ აქატემაც თავდაპირველად,
175

ფოთოლს მოედო ნაპერწკალი, გვერდით მიუწყო
საზრდოდ ფიჩხები, გააჩალა აბედით ცეცხლი.
გამოიტანეს მაშვრალეებმა სველი ხორბალი –

ცერერას განძი, ზღვის ღელვისგან გადარჩენილი, ცეცხლთან დააწყვეს გასაშრობად და დასაფქვავად.

180

ამ დროს გავიდა კლდის მწვერვალზე გმირი ენეას და ზღვას გახედა, ხომ არ ჩანსო სადმე ანთეუს, ან ბირემები ფრიგიული, გრიგალში მსრბოლი, კაპისი, ანდა იარაღი კაიკუსისა?

არსაითგემი... ხმელეთზე კი სამი ირემი

185

იხილა, შემდეგ – მთელი ჯოგი, გაშლილ იალაღს რომ შესეოდა. შედგა გმირი ანაზდეულად. შემდეგ აიღო ხელში მშვილდი, მარდი ისარნი – მას რომ ერთგულმა აქატემ მყის მოურბენინა, ჯერ მოსრნა ჯოგის მეთაურნი, ამაყი თავი

190

ქორბუდა რქებით რომ შეემკოთ. შემდეგ აიკლო სხვებიც და ისრით გადადენა დაბურულ ტევრში. არ მოისვენა, ვიდრე შვიდი დიდი სხეული

ძირს არ განართხო გემთა რიცხვის შესაბამისად.

ბანაკს დაბრუნდა და ნადავლი გაანაწილა.

195

საამო ღვინო, აკესტემ რომ ტრინაკრიაში თიხის დოქებში ჩამოუსხა, მეგობრებს მისცა და მწუხარება განუქარვა კეთილი სიტყვით: „ძმანო, წინათაც მოვსწრებივართ უბედურებას უფრო საზარელს... ღმერთი საზღვარს მისცემს ამასაც!

200

თქვენ ხომ სკილასაც, მოგუგუნე კლდეებს პირქუშსა მიახლებიხართ და გცნობიათ კიკლოპის ლოდიც. კვლავაც აღაგზნეთ სული თქვენი, დატოვეთ დარდი!

ეგებ წარსულის მოგონება საამოდ გვექცეს.

ფათერაკებით საშინელი გზები დავლახეთ,

205

მივალთ ლაციუმს, ბედისწერა მოგვივლენს იქა

მყუდრო სავანეს: იქ აღდგება ტროის სამეფო.

ბედნიერ დღისთვის შეინახეთ უვნებლად თავი!“

–

ამას ამბობდა ხმამაღლივ და ზრუნვით მაშვრალი ხალხს იმედს ჰფენდა, დარდს კი გულში იკლავდა ჩუმად.

210 გარს მოეხვივნენ ნადიმისთვის მირთმეულ

ნადავლს, როს გაატყავეს, გამოშიგნეს ნანადირევი,

ნაწილი აქნეს და ცვრიანი შამფურს ააგეს; ნაპირზე

დადეს კარდალები, აანთეს ცეცხლი, დანაყრდნენ,
ძალა მოიკრიბეს მსუყე საკვებით,
215 და რა შეექცნენ, მოილხინეს ძველი ბახუსით^[13]. ოდეს
დაიცხრეს შიმშილი და სუფრა აშალეს, დაკარგულ მოძმეთ
კეთილ სიტყვით მოიგონებდნენ. შიშსა და იმედს
უნაცვლებდნენ: ხან თვლიდნენ ცოცხლად ხან
დაღუპულად, რაკი ძახილს ვერ მიაწვდენდნენ.
220

მამა ენეასს გულში მძიმე ოხვრა აღმოხდა
ამიკუსისა და გულადი ორონტეს გამო, სწუხდა
ლიკუსის, კლოანთუსის, გიასის ხვედრზე.
მაშინდა დაცხრა, როს ეთერში იუპიტერმა აფრით
მოფენილ ზღვას გახედა, ხმელეთს და ქვეყნებს,
225

ნაპირებს, ხალხით დასახლებულს, ცის
კაბადონზე დადგა, ლიბიის სამეფოსკენ მიაპყრო
მზერა. როს ღმერთის გულში ესოდენი ზრუნვა
სუფევდა, ეახლა ვენუს სევდიანი, თვალეში
გრემლი უციმციმებდა. ასე უთხრა: „ო, მეუფეო
230 ღმერთთა და კაცთა, მარადისო, ელვით
საზარო!

განა შენ ჩემმა ენეასმა რა დაგიშავა, ან ტროელებმა,
მათ წინაშე რკალი ქვეყნისა მთლად რომ შეკრულა
იტალიის მისადგომებთან? აღთქმა ხომ დადე, რომ
ოდესმე ტევკრთა სისხლისგან
235 გაჩნდებიანო რომელი წინამძღოლები,
მთელ ქვეყანაზე, ზღვა და ხმელზე გამეფებულნი.
რალამ შეცვალა, ნეტავ, მამავ, განზრახვა შენი?

დაცემულ ტროის ნანგრევებში მეყო ნუგეზად აღთქმა
ღვთიური, კეთილ ბოლოს რომ გვპირდებოდა.
240 დღეს ბედისწერა მრავალნაცად მამაცებს დევნის...
სად უდებ საზღვარს მათ სატანჯველს, დიდო მეუფევ?
ხომ განერიდა ანტენორი აქაველთ ლაშქარს^[14],
თავშესაფარი ილირიკის ყურეში ჰჰოვა – ლიბურნელთ
შორის და წიაღვლო ტიმავის წყალიც,
245 მაღალ მთიდან რომ მოჩუხჩუხებს ცხრა
სათავითა, ველეებს გააღლობს და ესწრაფვის ზღვას
შესართავად!

ტევკრთა სავანედ დააარსა პატავიუმი, სახელი
მისცა ხალხს და ტროის აბჯარ-ბექთარი
შემოიტანა. აწ მშვიდობით მუნ განისვენებს...

250 ჩვენ, შვილნი შენნი, ვის აღუთქვი ზეცის გუმბათი,
ქალღმერთის რისხვით, – ვაი ჩვენს თავს, – ხომალდებს ვკარგავთ.
ერთ ბედქვემა ვართ იტალიას განშორებულნი.

ეგ არის ჯილდო თაყვანების? კვერთხს ეგრე გვაძლევ? კაცთა
და ღმერთთა მამამ პირმშოს შეხედა მაშინ

255 ღიმილით, ცას და ბუნებას რომ ჰფენს ნათელ
სხივებს. ასულის ბაგეს ეამბორა და ტკბილად უთხრა:

„ნუ შიშობ, ჩემო კითერეა, არ უღალატებს ბედი შენს
რჩეულთ, კედლებს ნახავ ლავინიუმის,

ქალაქსმიიღებ, ვარსკვლავიან ცაში აიყვან

260

სათნო ენეასს, არ გარდავალ მე აღთქმას ჩემსას,
გეტყვი, რადგანაც შენ დაგტანჯა ამ საზრუნავმა,
გაგანდობ ბედის სიადუმლოს: დიდ ომს გადიხდის,
იტალიაში როცა შევა, დათრგუნავს ტომებს, ქალაქის
ზღუდეს და კაცთა ზნეს მისცემს საფუძველს.

265 მესამე წელი ლაციუმში იხილავს მეფედ, სამიცი
გაივლის რუტულების დათრგუნვის შემდეგ. ყრმა
ასკანიუსს, ამჟამად რომ იულუს ჰქვია

(სანამდის იდგა ტროა, იგი იყო ილუსი), მთვარის
ოცდაათ მოქცევაში ძალაუფლებას

270

თვისას აჩვენებს, სახელმწიფოს ლავინიიდან სხვაგან
გადიტანს, გაამაგრებს ვრცელ ალბას ციხეს.

სამასი წელი იქ იმეფებს ჰექტორის მოდგმა, სანამ
ილია დედოფალი მუცლად არ იღებს მარსისგან
ნაყოფს და არა შობს ტყუპ შთამომავალს.

275

ძუ მგლის წაბლისფერ საფარველით ნუგეშცემული
ხალხს წარუძღვება რომულუსი და მარსის კედლებს
აღაგებს, შემდგომ თავის სახელს მისცემს რომაელთ. მე
არ განვსაზღვრავ დროს და საზღვარს ხელმწიფებისა
ბოლო არა აქვს მათს მეფობას! თვითონ იუნო,

280 დღეს რომ ზღვა, ზეცა და ქვეყანა შიშით

შეუძრავს, ჩემთანვე ერთად რომაელთა შემწე იქნება

– მთელი სამყაროს მფლობელების, ტოგით

მოსილთა.

მე ასე მიწდა! წელთა სრბოლას მოჰყვება ჟამი,

ოდეს ფთიას და ლამაზ მიკენს ასარაკუსის

285 დათრგუნავს მოდგმა და არგოსში

გაბატონდება¹⁵¹. დაიბადება კეისარი ტროელთ

სისხლიდან¹¹⁶, ძალით მოიცავს ოკეანეს, დიდებით
 – მთიებს, იულიუსი იულუსის მიიღებს სახელს¹¹⁷.
 აღმოსავლური საგანძურით სავსეს წაიყვან
 290 ოდესმე ზეცად და ილოცვენ მოკვდავნი მისდა.
 შემდეგ დაცხრება ჟამთ სიავე. ჭალარა რწმენა და
 ვესტა მოვა. რემუსი და ძმა ქვირინუსი ხალხს
 დაუდგენენ კანონს. რკინის კლიტე დაახშობს ომის
 კარიბჭეს¹¹⁸. შიგ სიცოფე დაუოკველი,
 295

იარაღებზე მჯდომი, ასი სპილენძის ჯაჭვით მტკიცედ
 შეკრული, კბილს დაახრჭენს პირსისხლიანი“, – ასე თქვა.
 თხემით გარდმოგზავნა მაიას პირმშო,
 რომ ქვეყანა და კართაგენის ახალი თალი ტევკრთა
 საფარად გახსნილიყო, ბედის არმცოდნე
 300

დიდო რომ ლტოლვილთ არ დასხმოდა. სწრაფმა ფრთოსანმა
 ვრცელი ჰაერი გადალახა, გაჩნდა ლიბიას. იქ აღასრულა მან
 ბრძანება. გულში ჩამარხეს ღვთის განჩინება. დედოფალმა
 თავდაპირველად ტევკრთ სათნო სული და კეთილი ზრუნვა
 აჩვენა.

305 ბევრი იფიქრა ენეასმა ღამით: სისხამზე, ოდეს
 პირველი სხივი მზისა გამოკრთებაო, უნდა გავიგო,
 ქარიშხალმა სად გადმომავდო, ვინ ცხოვრობს აქა, –
 უდაბური რომ ჩანს გარემო, – კაცნი თუ მხეცნი?
 შემდეგ დაჯრით ვეტყვიო მოძმეთ.

310
 კლდეთა თაღებქვეშ ყურე ჰპოვა, ჩამუქებული
 ტყეთა სიუხვით და ხეების მუქი ჩრდილებით
 გემნი დამალა. თვით აქატე თანვე იახლა,

ხელთ ეპყრა ორი შუბი ფართობუნკიანი... ტყის
 შუაგულში წინ შემოხვდა დედა-მშობელი,
 315

სახე მიეღო ქალწულისა და საჭურველი სპარტელი
 ქალის, ჰარპალიკას მიმსგავსებოდა ცხენის
 მხედნავსა, სირბილში რომ ჰებრუსსა სჯაბნის.
 მხარზე მოეგდო მშვილდ-ისარი, როგორც რიგია
 მონადირისა. აეშალა ქარს დალალები.
 320 მუხლმომშიშვლებულს კაბის კალთა ბაფთით
 შეეკრა.

წინათვე: „ჰეი, – შემოსძახა, – ჭაბუკნო ქველნო,
 ჩემი და ხომ არ შეგხვედრიათ აქ მონადირე,
 კაპარჭიანი და ფოცხვერის ტყავით მოსილი, ტახს
 პირქაფიანს თუ მისდევდა ძლევის ყიჟინით?“

325 ასე მიმართა ვაჟს ვენუსმა. ძემ კი

მიუგო:

„არ შემხვედრია და არცა-რა გამიგონია! ო, რა
გიწოდო შენ, ქალწულო, მოკვდავად ვერ გცნობ,

ხმაც მეუცხოვა... ქალღმერთი ხარ უთუოდ შენა!

ბეფუსის და ხარ, თუ ფერიათ დასში ითვლები?

330 ვინც უნდა იყო, მოგვეც შვება, დარდი დაგვაკლე,

გვასწავლე სად ვართ, რომელ ცის ქვეშ, რომელ მხარეში?

ვერც ხალხს, ვერც ადგილს ველარა ვცნობთ, გზა დაგვეკარგა...

ქარმა მოგვყარა და ზვიადი ზვირთების სრბოლამ...

საკურთხეველზე შემოგწირავთ ღირსეულ ზვარაკს!“

335

ვენუსმა უთხრა: „ღირსი არ ვარ ამ პატივისა!

ტვირელთა ქალებს სჩვევიათო მშვილდის ტარება

და ძოწისფერი მაღალ წაღით წვივის დაფარვა.

ტვირელთა მხარეს, აგენორის ქალაქსა ხედავ,

ლიბიაში ხარ, ხალხი ბრძოლით დაუთრგუნველი

340 დამკვიდრებულა, მეფედ უვისთ ტვირელი

დიდო.

ძმას გამოეცა, მას მრავალი ჭირი გადახდა, მე კი

გიაშობთ მხოლოდ მთავარს. ქმრად გაჰყვა დიდოს

სიქევსი ქველი, უმდიდრესი ფინიკიელი და

ბედკრულს თურმე ჰყვარებია უზომოდ იგი.

345 მამამ უმწიკვლო ჩააბარა ქალი, შეუღლდნენ.

პიგმალიონი, ძმა დიდოსი, მართავდა ტვირელთ,

განთქმული იყო ავკაცობით. შუღლი ჩაუდგათ და

მან სიქევსი, ოქროს ხვეჭით დაბრმავებულმა,

საკურთხეველთან ვერაგულად დასცა მახვილით,

350

დის გრძნობებზე კი არც იფიქრა. დიდხანს მალავდა

ჩადენილ ცოდვას, იგონებდა ათასგვარ ამბავს და

ცრუ იმედით ატყუებდა ქალს შეყვარებულს. მას კი

სიზმარში დაუკრძალავ ქმრის მოჩვენება

გამოეცხადა, ფერმიხდილი სახე მიაპყრო,

355

აჩვენა მკერდი, განგმირული საკურთხეველთან და

ცხადყო ამით შინაურის დანაშაული. ურჩია სატრფოს

სამშობლოდან ლტოლვა სასწრაფოდ,

გზად ძველი განძი დამარხული მიაგნებინა,

ქალისთვის უცხო რამ საუნჯე, ვერცხლი და

ოქრო.

360

მოეწყო დიდო გასაქცევად, ამხანაგებიც
შემოიკრიბა, ვისაც სძულდა მეფე მტარვალი, ან
ვისაც შიში ჰქონდა მისი. ხელთ იგდეს გემი,
დატვირთეს განძით და სიმდიდრე ჰიგმალიონის
ზღვით გაიტაცეს, ბელადობა იკისრა ქალმა.

365 აქ მოაღწიეს, სად დღეს ხედავ მაღალ
გალავანს, კოშკს და ქონგურებს, თალებს ახალ
კართაგენისა.

აქ შეიძინეს მათ მიწები, სახელად ბირზა, რამდენიც
შემძლეს მოესალტათ ხარის ღვედებით. თქვენ კი ვინა
ხართ, ან რომელი ქვეყნიდან მოხვალთ?

370 საით გასწიეთ?“ – ასე მკითხველს ოხვრით
მიუგო, გულის სიღრმიდან მოჰყვებოდა ენეასს
სიტყვა: „ქალღმერთო, მე რომ ყოველივე მოგითხრო
დაჯრით, დიდხანს მოგიწევს მოისმინო ვარამი ჩვენი,
უადრეს ეს დღეც მიიღევა ვესპერისაგან.

375 ჩვენ ტროიდან ვართ, – თუ შემთხვევით
გაგიგონია ტროის სახელი, – მოვიარეთ ზღვა
უდიდესი და ქარიშხალმა გადმოგვრეკა ლიბიის
პირად.

ენეასი ვარ, პენატები მიმყავს გემებით, მტრებს
გამოვტაცე, ცად ასულა დიდება ჩემი.

380 მსურს იტალია, წილხვდომილი
იუპიტერის. ფრიგიის ზღვაში შევაცურე ოცი
ხომალდი, გზას მიჩვენებდა მშვენიერი დედა-
ქალღმერთი. შვიდილა დამრჩა, დაწეწილი
ევრუსის მიერ.

მე ძლივს გადავრჩი და ლიბიის უდაბნოდ დავძრწი
385 ევროპიდან და აზიიდან გადმოხვეწილი“.

შეაწყვეტინა ჩივილი და გოდება ღმერთმა: „ვინც
უნდა იყო, ვერ გეტყვი, რომ სძულხარ ზეციერთ:

სიცოცხლე ჰპოვე, რაკი ტვირელთ ქალაქში მოხვედ! მხოლოდ
განაგრძე გზა, მიადექ დედოფლის ზღუდეს¹⁹¹.

390 წინასწარ გეტყვი: ამხანაგებს კვლავ დაიბრუნებ,
გემებსაც, როცა აქვილონი შემობრუნდება (თუკი
მისნობა მე ამაოდ არ მისწავლია!)... შეხედე: ორჯერ
ექვსი გედი მხიარულ რიგით მიაპობს ეთერს,
მხოლოდ აკრთობს მარდი ფრინველი

395 იუპიტერის. აგერ მოჩანს – გაწვდილი
მწკრივით უთვალთვალევენ მიწის წიაღს,
ჰპოვებენ კიდევ. რაკი გედები ბრუნდებიან
ფრთების ფრთხილით და ცის კაბადონს

მოჰფენია გალობა მათი, ჩანს, რომ შენს გემებს
 მოჰყავს ხალხი, მოემართება
 400 სავსე იალქნით სასურველი
 ნავსადგურისკენ. მხოლოდ იარე იქით, სად
 გზა მიგიყვანს შენი“. ასე უთხრა და
 ვარდისფერი ყელი გამოკრთა,

ღვთაებრივ სურნელს თმანი მისნი ამბროზიულნი^[20]
 აფრქვევდნენ, მუხლზე გადაცურდა სამოსი თხელი,
 405

ქალღმერთი გასცა სიარულმა... მაშინვე იცნო შვილმა
 მშობელი, განშორებულს მიმართა სიტყვით: „დედავ
 სასტიკო, ცრუ ჩვენებით რად ასე ხშირად ატყუებ შენს
 ძეს? რად არ ძალგვიძს მივცეთ ხელი ხელს და
 მოვისმინო შენგან მაინც სიტყვა მართალი?“ – 410

ასე ბრალს სდებდა. გზას გაუდგა გალავნისაკენ.
 ვენუსმა წამსვლელთ მოაფარა მრუმე ჰაერი, გარს
 მოუფინა ნისლიანი რამ საფარველი, რომ მათი ხილვა,
 შეკადრება ვერ შესძლებოდა, ვერც შეყოვნება, ვერცა
 კითხვა შემთხვევით შემხვდურს.

415
 თვით პაფუსისკენ მყის გასწია და მხიარული
 ჰპოვა სავანე, სად ტაძარი, საკურთხეველი,
 ცოცხალ ყვავილთა გვირგვინები ეგულებოდა.

მსწრაფლ გაჰყვინენ გმირნი გზას, ბილიკი რომ ანიშნებდა.
 სერზე ავიდნენ, ქალაქზე რომ აღმართულიყო,
 420 გადაჰყურებდნენ ქვემოთ ნაგებ კოშკს და
 ქონგურებს.

სახლთ სიდიადემ გააოცა მხნე ენეასი, უკვირდა
 ბჭე და ქვაფენილი, ხალხის ხმაური ტვირელთ
 ნაწილი მტკიცე ლოდებს მოსჭიდებოდა ციხე-
 სიმაგრის და გალავნის ასაშენებლად,

425 სხვები ცდილობდნენ საცხოვრებელ ბინის აგებას.
 სამსჯავროს, მსაჯულთ, წმინდა სენატს ირჩევდნენ კიდეც^[21].

ხალხი ნავსადგომს შესეოდა, ზოგიც საძირკველს ყრიდა
 თეატრის, კლდისგან კვეთდა მაღალ კოლონებს, მომავალ
 სცენის მოსაწყობად ემზადებოდა.

430
 ზაფხულის დამდეგს გაშლილ ველზე, ასე მზის გულზე
 ფუტკრები შრომას ეძლევიან და სკის ნამატი გამოჰყავთ
 ხოლმე, აგროვებენ თაფლს ჩამოდვენთილს,

ტკბილი ნექტარით ფიჭებს მიჯრით ამოავსებენ,
 ნადავალს იღებენ ან დევნიან ყველანი მწყობრად
 435 უმაქნის ბზიკებს, მუქთახორებს გულსავსე სკიდან.
 დულს საქმე, თაფლის სურნელება იფრქვევა ირგვლივ...
 „ნეტარ არიან, ვინც გალავანს აშენებს ახლა“, – თქვა
 ენეასმა, რა ქალაქის თაღებს შეხედა. ნისლით მოცული,
 – სათქმელადაც საოცარია, –

440 ხალხს შეერია, მაგრამ მაინც ვერვინ შენიშნა.
 ქალაქში იყო ჩრდილოვანი ჭალა და იქვე, სად ზღვის
 ქარიშხალს გადაურჩნენ, დაუდგამთ ძეგლი პუნიელთ
 – ცხენის ქანდაკება, თვითონ იუნოს სურვილით, რომ
 ხალხს საუკუნოდ ბედად ჰქონოდა

445 ძალა დიადი, გამარჯვება
 სამარადჟამო.

სიდონელ დიდოს მძლე იუნოს ტურფა ტაძარი
 იქვე აეგო, სავსე განძით, ქალღმერთის ძალით.
 სპილენძის ზღურბლი მიჯნად ედო კიბის
 საფეხურს, სპილენძის ძელზე ძიგძიგებდა მძიმე
 კარები.

450
 მხოლოდ ჭალაში მოსვლის შემდეგ დაუცხრა შიში
 და იგრძნო სიტკბო ენეასმა გადარჩენისა, იმედიც
 ჰქონდა უკვე ჭირთა შემსუბუქების. მოიხილავდა
 დიად ტაძარს... ელოდა დიდოს, იყო ქალაქის
 ბედით ერთობ გაოცებული

455 და მშენებელთა ხელოვნებით, მხატვართა
 გარჯით: იგი ხედავდა ილიონთან ბრძოლებს
 ულმოებელს, გმირთა ჭიდილს და მათ საქვეყნო
 დიდებას გრძნობდა, ატრიდს, პრიამეს და ორივეს
 რისხვას – აქილევსს. თქვა ცრემლიანმა: „ო, აქატე,
 მითხარ ადგილი,

460 მითხარ სამეფო, რომ ჩვენს ვარამს ის არ
 ალევსოს? აი, პრიამეც... რა მიიღო ღირსების
 ჯილდოდ?

ჭირს მოსდევს ცრემლი, გულს კი ამღვრევს უბედურება.

ეს სიდიადე მოგვცემს შვებას ცოტათი მაინც“. თქვა
 და უსიტყვო სურათებით სულს იმშვიდებდა,
 465 ოხრავდა ხოლმე, სახეს ცრემლის ნაკადით
 რწყავდა. ხედავდა ბრძოლას, პერგამოსთან, ბერძენთა
 ლტოლვას: ტროა-ქალაქის ჭაბუკობა მოსულ მტერს
 სძლეოდა... იქ კი ფრიგიელთ აქილევსი მისდევდა

გმირი... თვალცრემლიანმა მყისვე იცნო თეთრი
კარვები

470 მოყმე რეზუსის. როცა პირველ ძილს
მისცემოდნენ, მოსრნა ტიდიდმა ყოველნივე და
სისხლიანმა ფიცხი ცხენები გააქროლა ბანაკისაკენ,
უალაფოდ და ქსანთუსის წყლის დაუწაფებლად.
აგერ, ლტოლვილმა ტროილუსმა დაკარგა ხმალი.
475 საბრალო ბიჭი! აქილევსს ხომ ვერ გაუძლებდა...
მიათრევს ცხენი, თავდაყირა დაკიდებული სადავეს
მანც ხელს არ უშვებს. მიწას ხნავს მხრებით,

თმანი და შუბი მტვერს ხაზავენ... ამ დროს ეწვივნენ ტროელთ
მომჟღერ მძლე ქალღმერთის, პალადას ტამარს
480

ტროელნი ქალნი თმაგაშლილნი, მისთვის სამოსი
მიჰქონდათ ლოცვით, მჯილს იცემდნენ გულში გოდებით.
მაგრამ ქალღმერთმა აარიდა თვალი მლოცველებს...
ტროის გარშემო აქილევსმა ჰექტორი სამგზის ათრია,
შემდეგ კი ოქროზე გაჰყიდა გვამი. 485
ოხვრა აღმოხდა, როს იხილა ეტლი, ნადავლი,
ოდეს მეგობრის გვამს შეხედა და პრიამესაც,
რომელს განერთხო მიწად ხელნი უიარალო.
აქველთ შორის იცნო შემდეგ თავისი თავიც, ნახა
რაზმები და მემნონის შავი ჯავშანი,
490

ამამონთ¹²¹ დასი, ბადრი მთვარის მსგავსი ფარებით,
პენტესილეა, ათასებში გამორჩეული, ოქროს
ბაფთით რომ შეებოჭა შიშველი მკერდი,

მამაკაცებთან რომ ბედავდა ჭიდილს ქალწული.
ეს ყოველივე აოცებდა დარდანელ ვაჟკაცს,
495 განცვიფრებული ვერა სწყვეტდა მზერას
სურათებს. ლამაზი დიდო დედოფალი ტამრად
მოვიდა, გარს მოხვეოდა დიდი დასი ჭაბუკებისა.
ევროტის პირად, კინთის თხემზე როგორც ფერხული
მიჰყავს დიანას, თან მიჰყვება ათასეული,
500 ორეადები თავს იყრიან, კაპარქს მოიგდებს,
მიდის, სილადით ყველა ქალღმერთს
აღმატებული (ენით უთქმელი შვება ავსებს
ლატონას მაშინ), – ასევე ლაღად მოდიოდა
დიდოც ყრმათ შორის და ალაგზნებდა ახალ
ქვეყნის ასაშენებლად.

505 მაღალი თადის შესასვლელთან შეჩერდა ქალი,
მცველთა თანხლებით შემოსული, ტახტზე დაბრძანდა.
კაცთ მსჯავრს უდებდა და კანონებს, შრომის წილს ყრიდა

და სამუშაოს მოქალაქეთ უნაწილებდა. ენეას
გმირმა ხალხის ჯგუფში ნახა ანთეუს

510 სერგესტუსთანვე, კლოანთუსიც, სხვა
ტევკრთაგანნიც, რომელნიც გრიგალს მრუმე ზღვაში
მიმოუფანტავს და უცხო მხარეს მოუყრია კვლავ თავი
მათთვის. უკვირდა მამაცს. ასე შეძრა აქატეს გულიც
შვებამ და შიშმა... სურდათ ხელნი ხელთა მიეცათ,

515 მაგრამ გულს საქმე უშფოთებდა ანაზდაითი.
უთვალთვალეზდნენ აგრე ნისლში გახვეულები, რა
მოელითო, სად ჰყავთ გემი დატოვებული, რისთვის
მოვიდნენ, რა მიენდოთ ტროელ მოციქულთ, რა
მოწყალებას ეძებენო ტაძრად მოსულნი,

520 ვით მიიღესო დედოფალთან საუბრის

ნება! ილიონევსმა, უხუცესმა, მშვიდად
დაიწყო: „ო, დედოფალო, ნება მოგცა
იუპიტერმა ხალხის განსჯისა და ქალაქის
აღმოცენების... ზღვაზე დევნილი

ტროელებიც შენ გეაჯებით;

525 გვსურს განაშორო ავბედითი ცეცხლი ჩვენს
გემებს. ო, შეიბრაღე ქველი ხალხი, საქმე განსაჯე.
არ გვწადს ლიბიის პენატების მოსპობა ხმლებით, ნამარცვი
განძით ზღვისპირეთში კვლავ დაბრუნება:
დამარცხებულთ სულს თავხედობა არ შეუძლია.

530

არის ადგილი, ჰესპერიად სახლდებული
ბერძენთა მიერ, მხარე ძველი, ნაყოფიერი, სად
ენოტრელნი ხნავენ მიწას. დღეს იტალიად
უხმობენ თურმე, სხვა თაობის მეფის სახელით.

გზა იქით გვიძევს. 535

ანაზდად წვიმით ავსებულმა მძლე ორიონმა ფარულ
მეჩეჩებს მიგვახეთქა, ავმა გრიგალმა, ყოვლისმძლე
ზვირთზე და გაუვალ ქვებში გაგვფანტა.

თქვენს ნაპირებთან მოაღწია მცირე ნაწილმა. რა
ქვეყანაა, რა ხალხია, რჯულად ჰქონიათ,

540 რომ ქვიშრობშიაც თავშესაფრის ძებნა
გვიშალონ! ბრძოლით გვხვდებიან, მიწის პირზე არ
გვაყენებენ. თუ კაცთა მოდგმა და მოკვდავთა
გმულთ იარაღი, ღმერთებს მიხედეთ: ავს და

კეთილს არ ივიწყებენ. გვყავდა ბელადი ენეასი,
რომელს სიმართლით

545 თუ სათნოებით, გინა ბრძოლით ვერვინ ვერ
ძლევდა. თულა დაინდო იგი ბედმა, თუ სუნთქავს
ჰაერს და თუ მრისხანე აჩრდილებთან არ
განისვენებს, სათნოებაში, ნუკი შიშობ, არ
ჩამოგრჩება. სიკულთა მხარეს ქალაქები, ყანები
გველის,
550

საჭურველი და მძლე აკესტე ტროის მოდგმისა,
აგვაშვებინა ოლონდ გემნი, ქარით მარცულნი,
ტყეში ძელები ხოფებისთვის მოგვაჭრევინა!

თუ გვიწერია ბელადის და მოძმეთ შეხვედრა,
გვწამს, იტალიის ლაციუმში მხნედ მიგვესვლება.

555 თუ ხსნა არა გვაქვს და ლიბიის ზღვად
განისვენებ, ტევკრთა მამაო, თუ იულუსს
გადუწყვეტ იმედს, მაშინ სიკანის ყურისკენ ვვლით,
მზა საცხოვრისთან, დავუბრუნდებით სახელოვან
აკესტეს კვალად“, – ასე ამბობდაილიონევს.

ერთხმად დასთანხმდნენ
560

დარდანიდები. თვალი დახარა მაშინ დიდომ,
მოკლედ მიუგო: „ტევკრნო, ჩაიხშეთ გულში შიში,
დატოვეთ დარდი. ბოროტი ბედი მაიძულებს, ახალ
ქვეყანას რაკილა ვმეფობ, ხამს დავიცვა ფართო
საზღვრები

565 ენეანთ მოდგმას ვინ არ იცნობს, ან ტროა-ქალაქს,
მამაცთ მძლეობას, ბრძოლის ხანძარს დაუშრეტელსა?
პუნიელთ გული განა ეგრე დაჩლუნგებულა,

მზე აღმაცერად ტვირელთ ქალაქს როდი გადუვლის! თუმც
ჰესპერეას მიესწრაფვით, ველს სატურნუსის,

570 თუმც აკესტესკენ და ერიქსის მიწისკენ მიხვალთ,
მაინც უვნებლად გაგატარებთ, საგზალს გაგიწყობთ.
ხოლო თუ გინდათ დაფუძნება ჩვენს სამეფოში,
ქალაქს რომ ვაგებ, თქვენად ჩავთვლი. გემნი ასწიეთ
ხმელეთზე! ტევკრებს და ტვირელებს არ განვასხვავებ!
575

როდის იქნება, რომ იმავე ქარით დევნილი მოვიდეს
მეფე ენეასი! ხალხს საიმედოს გავგზავნი, ვბრძანებ,
რომ დაჩხრიკონ ლიბიის მხარე, სადმე ყარიბად ხომ
არ დარჩა, ტყვედ ან ქალაქად!“ სული აღუგზნო ამ
სიტყვებმა მამაც აქატეს,

580 სათნო ენეასს, უკვე სურდათ ნისლის გარღვევა.
მაშინ ენეასს მიუბრუნდა სიტყვით აქატე:
„ქალღმერთის ძეო, რა განზრახვა იშვა შენს გულში?

ხედავ უვნებლად გემებსაც და ამხანაგებსაც.
ერთადერთია, რომ აღარ ჩანს, ვინც თვით ჩვენ ვნახეთ
585 ზღვად განწირული. დედის სიტყვა სრულად
მართლდება“.

ეს თქვა თუ არა, აბოლქვილი ნისლი გარშემო
სწრაფად გაირღვა და ნათელი გახდა ეთერი. იდგა
ენეას სხივმოსილი, მძლავრი მხარ-ბეჭით ღვთაების
მსგავსი, რადგან პირმშოს ტურფა მშობელმა
590

თმები შეუმკო, თინათინით მოწეულისა
გაასხივოსნა, სიჭაბუკე შემატა თვალებს. (სპილოს
ძვალს ასე ამშვენებენ, ელვარებს ვერცხლი
ოქროჭედური, მარმარილო პაროსის მხარის).
ანაზდად გმირმა ყველასათვის მოულოდნელად
595 დედოფალს უთხრა: „ვისაც ეძებთ, აგერ აქ
არის, მე ვარ ენეას, ლიბიაში გადმოხვეწილი! ო,
დედოფალო, შენლა იგრძენ ტროის ვარამი,
ქალაქში უხმოვ, ვინც დანაელთ მახვილს
გადურჩა¹²³¹, ვინც ამოწურა ზღვის და მიწის
ყველა სიმწარე!

600

რომ ღირსეული, დედოფალო, მადლობა გიძღვნათ,
ძალაც არ შეგვწევს, არც სხვა ვინმეს ხელეწიფება მთელს
სამყაროში მიმოფანტულ დარდანელთ შორის!
დაე, ღმერთებმა, სათნოებას თუკი სწყალობენ, თუ
სადმე არის სამართალი, სიკეთის ფუძე,
605 გიზღან სანაცვლო! რა ნეტარმა ხანამ დაგზადა! ან
რომელ მშობელს ჩაესახე ასეთი სათნო?! სანამ
მდინარე ზღვას შეერთვის, სანამ ბარბაცებს ჩრდილი
მთის თხემზე, ცად ვარსკვლავნი იალალობენ, დიდება
შენდა! მარად ქებით ვიტყვი შენს სახელს,
610 რომელ მიწამაც არ მიმიხმოს!“ – ეს თქვა.
მეგობრებს მისცა მან ხელნი – სერესტუსსა და
ილიონევსს. შემდეგ კლოანთუსს მიესალმა და
მამაც გიასს.

ჯერ მისი ნახვით სიდონელი გაოცდა დიდო,
ხოლო შემდეგ კი მისი ბედით და ასე უთხრა:
615

„ქალღმერთის ძეო, ეს რა ხვედრი გდევს სატანჯველად, რა ძალა გიძღვის ნაპირისკენ ასე მძვინვარე? ენეასი ხარ, ვინც მამაცი ანქიზესაგან დედა ვენუსმა სიმოისის ტალღებთან გშობა? მახსოვს ტევკრუსიც, ვინც ოდესღაც სიდონს გვეწვია.

620

გამოდევნილი სამშობლოდან, ახალ სამეფოს მაძიებელი. მამაჩემმა ბელუსმა სძლია კვიპროსის მხარე და მძლეველი მას ეპატრონა. მას შემდეგ ჩემთვის ცნობილია ხვედრი ტროისა, შენი სახელიც და მეფენიც პელაზგთა^[24] მოდგმის.

625 მტერიც რომ იყო, მაინც მამა ტევკრთ ადიდებდა, ტევკრთა ძირიდან წარმოშობით მოჰქონდა თავი. მოდით, მამაცნო, ჩვენს საცხოვრისს მოეახლენით,

მეც ხომ იგივე ხვედრი მერგო, მეც განვიცადე ჭირი მრავალი და ამქვეყნად ვირჩიე ყოფნა.

630 უბედურებამ შემასწავლა ბედკრულთა შველა“, – ეს თქვა და მეფის სასახლეში იხმო ენეას. ღვთაების ტაძრებს მიუჩინა ღირსი პატივი. მგზავრებს უბოძა ოცი ხარი და ჯაგრიანი ასი კერატისხორცი მისცა, გამოუგზავნა

635

ასი ცხოვარი თავთავიანთ ბატკნებთან ერთად – ღმერთთა ძღვენი და სიხარული.

სახლი მეფური ფუფუნებით მოირთო ამ დროს, დარბაზის შუა მოამზადეს უხვი ნადიმი, უცხო ხელობის ხალიჩები გაიწყო ძოწით,

640

უხვობდა ვერცხლი და ნივთები ოქროჭედური, – მაცნე მამაცთა სიგულვანის, მრავალი ამბის, წარმომდინარე ძველი მოდგმის დასაბამითგან,

ენეასს გრძნობამ მამობრივმა არ მისცა შვება, მარდი აქატე გააგზავნა ხომალდებისკენ

645 ასკანიუსის მოსაყვანად, გასაფრთხილებლად, – მიწყევ ზრუნავდა შვილზე მამა მოსიყვარულე. უბრძანა, განძი, ილიონში რაც გადაურჩათ, თან მოეტანა: მოსასხამი ოქროცურვილი, მშვენიერად ჩაწნულ-ჩაქარგული ყვითელ აკანთით^[25], –

650 რომელი მოჰყვა მიკენიდან ლამაზ ელენეს, როს პერგამოსში ესწრაფოდა აკრძალულ ქორწილს (იგი

წარმტაცი დედის – ლედას სახსოვრად ჰქონდა);
 აგრეთვე კვერთხი, ილიონე რომ ატარებდა –
 უფროსი ქალი პრიამესი, და ყელსაბამიც
 655 მარგალიტისა, თან ორმაგი გემმაც
 ოქროსი... ამ დავალებით გზას გაუდგა
 გმირი აქატე. კითერეას კი გულში ზრახვა
 ედო ახალი,

სურდა კუპიდონს გარეგნობა გამოეცვალა და
 დედოფალთან წარმდგარიყო, ვით ასკანიუს.
 660 ვნების მცხუნვარე ცეცხლით ქალის ძვლები
 აენტო. ტვირელთა კერის, ორგულების შიში
 აკრთობდა. წვავდა იუნოს მრისხანება და ღამით –
 დარდი... ასე მიმართა ფრთოსან ამურს დედამ,
 ქალღმერთმა: „შვილო, შენა ხარ ძალა ჩემი,
 მხოლოდ შენ ძალგმის

665 მამის სწრაფ ისრებს – ტიფოეას არად
 აგდებდე^[26]. ვდგავარ ღვთაება თავდახრილი და
 გევედრები. სანაპიროებს მოწყვეტილი შენი ძმა
 ზღვაში დაეხეტება მძლე იუნოს რისხვით
 დევნილი, შენ ეს ხომ იცი, – ხშირად ჩემს დარდს
 იზიარებდი,
 670

ფინიკიელი დიდო ახლა მოწყალედ შეხვდა, მაგრამ მე
 ვშიშობ, – აწ იუნო მის მასპინძლობას როგორ
 წარმართავს? ხელსაყრელ დროს ის არ გაუშვებს. მსურს
 ცბიერებით, შემდეგ ცეცხლით ხელთ ვიგდო დიდო.
 არ მინდა აზრი შეიცვალოს ვისიმე ნებით,
 675 მსურს ჩემთან ერთად მიეჯაჭვოს გრძნობით
 ენეასს. თუ როგორ უნდა შეძლო ესა, ჩემს აზრს
 უსმინე: მეფის ბიჭუნა, საზრუნავი ჩემი დიადი,
 სიდონელთ ქალაქს გაემგზავრა მამის სურვილით,
 თან ძღვენი მიაქვს, ტროის ხანძარს რაც გადაურჩა.
 680

მას, ძილში ჩაფლულს, კითერონის თხემზე დავმალავ,
 ან სავანეში მშვენიერი იდალიუმის, რომ უნებურად
 ბიჭმა ხელი არ შეგვიშალოს. შენ მხოლოდ ერთი
 ღამით მისი მიიღე სახე და შეიმოსე გარეგნობით
 ბიჭისა, ბიჭო!

685
 დიდო მუხლებზე რომ დაგისვამს აღტაცებული,
 სუფრასთან ახლოს, ლიეუსის, სინების გვერდით,
 რომ მოგეხვევა და უნაზეს კოცნას დაგიწყებს,

იდუმალ ცეცხლით, საწამლავით დაწვი
ანაზდად“. ამურმა ფრთები მოიშორა, დედის
დამყოლმა,

690 იულუსივით გაიარა გულმხიარულმა.
შემდეგ ვენუსმა მშვიდი ძილი ასკანიუსის
სხეულს შთაჰბერა და ქალღმერთმა ატატებული
იდალიუმის ტყეში დასვა, სად ყრმას ჰფარავდა
მაიორანის ყვავილები ტკბილი ჩრდილებით.
695

დედის მორჩილი კუპიდონი მეფური ძღვენით
ტვირელთ ქალაქში მიჰყვებოდა აქატეს ლაღად.
როცა მივიდა, დედოფალი ძვირფას ხალებზე
სასახლის შუა იჯდა ოქროს მოფარდაგულში, მამა
ენეას და ტროელი ახალგაზრდობა
700 დაბლა დაგებულ მოწეულზე დაშვებულიყო.
წყალი მიაღვრეს მსახურებმა ხელის საბანად,
კალათით – პური¹²⁷¹, ხელსახოცი გაკრეჭილ შალის.

ევალეზობდა ორმოცდაათ მშვენიერ მხეველს
სუფრის გაწყობა, პენატებთან ცეცხლის დანთება.
705

ასიც კიდევ სხვა, მათი ტოლი მსახური, სუფრას
ნუგზარს ჰმატებდა, მაგიდაზე ფიალებს დგამდა.
ზღურბლს მოზეიმეს ტვირელებიც მოადგნენ უხვად,
წვეულნი დასხდნენ ხალიჩებზე, გაოცებულნი ენეასით
დაიულუსის სახის მშვენებით,
710

მგზნებარე ღმერთით, შემპარავი სიტყვებით მისით,
ყვითელ აკანთით მოოჭვილი საბურველითაც.
საბრალო ქალი! განწირული მომავალ დარდით, ვერ
იყურებდა გრძნობას დიდო, სახმილი სწვავდა,
ძვირფასი ძღვენი აღელვებდა, უცხო ყმაწვილი.
715 ყელს მოეხვია კუპიდონი სათნო ენეასს,
თითქოსდა მამის სიყვარულის გზნება დააცხრო.
შემდეგ მიიღო დედოფალმა, მკერდში ჩაიკრა,

ეფერებოდა წრფელი გულით, როდი იცოდა, რა
ღმერთს კოცნიდა!.. გაახსენდა კუპიდონს დედა –
720 აკიდალია, ნელა მოსპო სიქევსის სახე,
სცადა ცხოველი სიყვარულით მიეპყრა სული,
დამშვიდებული, ვნებათღელვას გადაჩვეული.
როცა ნადიმზე ჩამოვარდა ოდნავ სიწყნარე,
სუფრას შეჰმატეს ფიალები შუმხუნა ღვინით,

725 კვლავ დარბაზებში მხიარული ატყდა
 ხმაური, ოქროს ჭერიდან ჩამოცურდა მყისვე
 შანდლები და მრუმე ღამე დაამარცხეს ნათელ
 სხივებით. დიდომ ითხოვა მოოჭვილი თასი
 ოქროსი, აავსო ღვინით, ამით სვამდა ხოლმე
 ბელუსი,

730 ბელუსის მოდგმაც. კვლავ სიჩუმე ჩამოდგა
 სახლში. „იუპიტერო, შენ სტუმრების ქომაგად
 გთვლიან, ნეტავ, აჩუქო ეს დღე გმირებს, ტროიდან
 მოსულთ,

შვება უბოძო სასახელოდ ჩვენი მოდგმისა!
 გვატკობდეს ბახუს – ლხინის მამა და მძლე
 იუნო!

735 მაშ, იზეიმეთ თქვენც, ტვირელნო, ჩვენი
 შეხვედრა!“ – ეს თქვა და სუფრას დაასხურა კამკამა
 ღვინო, მანამ კი ნაზად თასს შეეხო ბაგეთა კიდიტ.
 ბიტასს უხმო, გულმოდგინედ დააცლევინა
 შუშხუნა ღვინო, შემდეგ თასი სხვებმაც დააშრეს.

740

თმებაქოჩრილი იოპასი ნაზ კითარაზე
 ატლანტისაგან ნასწავლ ჰანგებს ტკბილად მღეროდა,
 ამკობდა მზესა და მთოვარის მოქცევას ცაზე, კაცთა
 გაჩენას, ცეცხლს და ამინდს ხოტბას ასხამდა, დიად
 არკტურუსს, ჰიადებს და ორსავე ტრიონს...

745

ოკეანეში რად ჩქარობსო ზამთრის მნათობი ჩაშვებას,
 ზამთრის ზარმაც ღამეს რად აყოვნებსო... ტვირელნი
 ხშირად ტაშსა სცემდნენ, მათთან ტროელნიც საბრალო
 დიდოც საუბარში ათევდა ღამეს და სიყვარულით
 ინთებოდა თანდათანობით.

750 სურდა გაეგო პრიამეზე, ბევრიც – ჰექტორზე,
 რა იარაღი ჰქონდა ხოლმე ავრორას ვაჟსა, როგორი
 იყო აქილევსი, ან დიომედეს ფიცხი ცხენები, ასე
 სთხოვდა: „გვითხარო დაჯრით, ჩვენო სტუმარო,
 დანაელთა ყველა ოინი,

755

ტროის ამბავი... უკვე შვიდი წელი წაიღო თქვენმა
 სილტოლვამ და მრავალი გიხილავთ მხარე...“

წიგნი მეორე

1

ყველა გაყუჩდა. ყურადღებით მიაპყრეს თვალი,
ტახტზე ჩამოჯდა ენეასი, თხრობა დაიწყო: „ენით
უთქმელმა გაიღვიძა დარდმა ჩემს გულში,
ო, დედოფალო, რაკი ბრძანე – გიამბოზ, ტროა

5

თუ ვით დაამხეს დანაელთა. მეც, მეომარი, რას არ
მოვესწარ... ალბათ ცრემლებს ვერ შეიკავებს ვერცა
დოლოპი, ვერც მეზრძოლი მირმიდონელი, ანდა
ულიქსეს თანამგზავრი, ეს რომ იცოდეს.
ღამე დაგვიდგა, ძილი მოაქვთ მწუხრის ვარსკვლავებს,

10

მაგრამ ესოდენ რაკი გნებავთ ჩვენი ვარამის და
ილიონის ბოლო დღეთა ამბის მოსმენა, თუმც გული
მიკრთის, მოგონების ბალღამს გაურბის,

მანც დავიწყებ... ომით, ბედით დაღლილ დანაელთ და
მათს ბელადებს, რომ გავიდა მრავალი წელი,

15

მთასავით ცხენი აუგიათ ქალწულ პალადას
ზეშთაგონებით. აუწყვიათ ნაძვის ძელისგან. ხმა
გაავრცელეს: დაბრუნების აღთქმა დავდეთო.
წილისყრით ჩასხეს ცხენის ფერდში რჩეულნი გმირნი,
ღრუ გამოავსეს უსაშველო და უკუნეთი –
20 რაშის სხეულში მეომარნი იმალებოდნენ.

ჩვენ წინ მოჩანდა ტენედოსი, კუნძული ქველი,
ოდესღაც უხვი (სანამ იდგა ტროის სამეფო),
ახლა იქ მხოლოდ არცთუ სანდო ნავსადგომია,
იქით გასწიეს და ყრუ ნაპირს ამოეფარნენ.

25 ჩვენ კი გვეგონა, შორს, მიკენში გადაიხვეწნენ, და
ამის გამო გლოვა შეწყდა მთელს ტევკრიაში.
განიხვნა ბჭენი, მტრის ბანაკში გასვლა გვატკობდა,

მისი ნაშთის და უკაცრიელ ნაპირის ხილვა.

იქ – დოლოპთ წყობა, აქ პელიდის მხედრობა იდგა,
30 ხომალდნი – იქა, აქ კი ხშირად იბრძოდნენ
მწყობრად... ზოგს ავბედითი აოცებდა მინერვას
ჯილდო, ცხენის სიდიდე. თიმეტემ თქვა
თავდაპირველად გალაგნის შიგნით, ციხე-კოშკში
შევიტანოთო. დალატი სურდა, თუ ეწერა ტროას ეს
ბედი? 35

მხოლოდ კაპისი, და ვინც იყო ჭკუადამჯდარი,
დანაელთ მახეს, საეჭვო ძღვენს, ზღვაში ჩაძირვას
ანდა კოცონზე უქადოდა აგიზგიზებას, ან ღრუს
გახვრეტას და გასინჯვას სიცარიელის. გაიყო
ხალხი განსხვავებულ ფიქრით და ვნებით.

40

სხვაზე პირველად წამოენთო ლაოკოონი, მაღალ
კოშკიდან ჩამორბოდა და მოსმახოდა:
„მოქალაქენო უბედურნო, რა სიგიჟეა!

ნუთუ გჯერათ, რომ მტერი გარბის, რომ დანაელებს
თუნდ ძღვენი ძალუძთ უვნებელი? ასე გიცვნიათ
45 ულიქსე განა? აქაველნი შიგ ჩამალულან, ან
გალავნების დასაქცევად შექმნეს ეს მახე, რომ
გვითვალთვალონ და ქალაქში შემოგვეპარონ. ნუ
მიენდობით, ტევკრნო, ამ ცხენს; რაც უნდა იყოს,
ძღვენიც მოჰქონდეს, მზარავს შიშით მე დანაელი!“

50

ესე თქვა, შემდეგ დიდი ძალით ვეება შუბი ურჩხულს
გვერდში ჰკრა, ამობერილ მუცელში ჩასცა.
შეიძრა ცხენი მისი დარტყმით, სიცარიელემ
დაიგუგუნა და აკვნესდა მუცლის ღრუ ბნელი.
ღვთის ბედსწერას და გონებას რომ არ ემტყუნა,
55 ჩვენ არგოლიკურ საფარს რკინის ხმლით
ავჩეხავდით! გადარჩებოდა ტროაცა და პრიამეს
კოშკიც. ამ დროს ყიჟინით მოათრევდნენ მწყემსები
ჭაბუკს,

ზურგს უკან მტკიცედ შებორკილი მეფეს მოჰგვარეს.
თავისი ნებით ჩავარდნია შემხვდურებს იგი,
60 საქმეს აწყობდა, რომ აქაველთ აელოთ ტროა,
სჯეროდა თვისი სიმამაცის, მზად იყო კიდეც ან
ვერაგობით გაემარჯვა, ან მომკვდარიყო, მის
შესახვედრად ყრმა ტროელნი შეგროვილიყვნენ,
ერთურთს ასწრებდნენ ტყვის გაქირდვას და განქიქებას.

65

აწ დანაელთა ვერაგობა ისმინე, ერთში შეიცან
ყველა!

იდგა ჩვენ წინა შემკრთალი და უიარაღო, თვალი
მოავლო ფრიგიელთა ჯარს და შესმახა:

„ვაგლახხმე! ახლა რომელ ზღვას და მიწას ვეწვიო?

70

რა დამრჩენია მე უბედურს, ჩემთვის ხომ უკვე
დანაელთ შორის აღარ არის ადგილი, აქ კი ჩემი

დასჯა და სისხლი უნდათ მრისხანე ტროელთ“.

მისმაგოდებამ ხალხი მყისვე დააშოშმინა.

ვკითხეთ, რომელი მოდგმის იყო, რომელი სისხლის,

75 რას გვპირდებოდა, რის იმედი რჩებოდა

ტყვექმნილს?

შიში დაძლია და მოგვიგო ბოლოს პასუხად:^[28]

„სიმართლეს გეტყვი, ო, მეფეო, რაც უნდ მელოდეს:

როდი დავმაღავ, რომ გახლავარ არგოლიკელი. თუმცა

ფორტუნამ უბედური გახადა სინონ,

80 მზაკვრად, ვერაგად ის წყეული მაინც ვერ

აქცევს.

გაგიგონია პალამედეს სახელი ეგებ, ბელუსის ვაჟის

განდიდება ქვეყნის კიდემდე? დასწამეს, თითქოს

მტერთან ბრძოლას გაურბოდაო, ვით მოღალატე.

პელაზგებმა სიკვდილით დასცეს.

85 დასმენას ენდნენ. დასტირიან ახლა კი მოკლულს.

ომის პირველ წელს გამაგზავნა ბედკრულმა მამამ

მასთან, ვით სისხლით ნათესავთან, თანამოლაშქრედ.

თავს მტკიცედ გრძნობდა სამეფოში, მეფეთა დასში თვისი

ხმა ჰქონდა, ჩვენც პატივი არ მოგვკლებია.

90

როცა ულიქსეს ცბიერებით გასცილდა ზესკნელს, – მე

ხომ გაიამბობთ, რაც საქვეყნოდ არის ცნობილი, –

წყვდიადს დავნებდი დარდს და ვარამს დამონებული.

გული მეწვოდა ალალ-მართალ მეგობრის ხვედრით.

და მე, უგნური, არ გავჩერდი: თუ მიწერია

95 მშობლიურ არგოსს დაბრუნება ძლევა-

დიდებით, შურს ვიძიებ-თქო, სიმულვილი

აღვანთე სიტყვით.

ეს იყო წყარო ავბედობის: ულიქსე მიწყივ

მემუქრებოდა, ჩემ შესახებ ხალხში თესავდა ბნელ

ხმებს და, თვითონ დამნაშვე, საბაბს ეძებდა.

100 ვერ შევძელ მისი დაწყნარება, სანამ

კალქანტმა^[29]... თუმც რად ვიგონებ ამ კრულ ამბავს,

რადას ვაყოვნებ? თუ აქაველნი თქვენთვის მართლაც

ყველა ერთია,

საკმარისია, რაც გაიამბეთ, ახლა დამსაჯეთ! ამით

აამებთ ითაკელს და ატრევსის ძეთაც“.

105 სურვილმა გვძლია, რომ გაგვეგო ლტოლვის

მიზეზი, ვერ ვცანით პელაზგთ ცბიერება, სიმუხთლე

მათი. გულში სიცრუე ჩაემარხა, თრთოლით ამბობდა:

„ხშირად დანაელთ დატოვება სურდათ ტროისა და

წინაუკმო ლტოლვა, ხანგრძლივ ომით გატანჯულთ.

110

ნეტამც კი ექმნათ! მათ მრისხანე ზღვის ქარიშხალი გზას
უღობავდა, ავსტრის შიში ლტოლვას უშლიდა.

და მაშინ უფრო, როს ააგეს ხის მორებისგან ეს
ცხენი, რისხვით აგუგუნდა ჰაერში ქარი.

შიშმა შეგვიპყრო და ვაფრინეთ ფეხუსის მოგვთან

115 მყის ევრიპილე. სამწუხარო ამბით დაბრუნდა:

„ქალწულის სისხლით, დანაელნო, დააცხრეთ ქარი,
როს ილიონის სანაპიროს მიეახლენით¹³⁰,”

ახლაც ზვარაკად ხამს შეწირვა არგოლიკელის!“

როცა ამ ცნობამ მოაღწია ხალხის ყურამდე,

120 სული შეზარა, ცივმა ყინვამ დააზრო ძვლები:

ვინ ისურვაო მსხვერპლად ბედმა და აპოლონმა?

ხმაურით მისწვდა ითაკელი ჩვენს მისანს, კალქანტს,

გამოათრია და უბრძანა ემცნო ღვთის ნება. მე მაშინ

ბევრი მიქადოდა ავბედით სიკვდილს

125 ამ ცბიერისგან; სეირს ჩუმად ელოდა ყველა.

ორჯერ ხუთი დღე გულთმისანი ხმას არ იღებდა,

რომ არ გაეცა სასიკვდილოდ ვინმე ჩვენგანი.

ბოლოს კი გატყდა ითაკელის ძალდატანებით,

ზვარაკად გამცა იმ ვერაგის თანამოაზრემ.

130 ხალხი დაწყნარდა, ყოველ მათგანს რაც მოელოდა, რაკი

წილად ხვდა მხოლოდ ერთ კაცს, მსხვერპლად განწირულს.

დადგა დღე ძნელი, საზვარაკოდ უკვე მზად იყო

ფქვილი, მარილი, ხილაბანდი¹³¹ ზორვად მდგომისთვის...

გავხსენ ხუნდები, ვალიარებ, სიკვდილს გავექეც,

135 ჭაობის პირად ლელიანში ვიმალებოდი,

სანამ იალქანს აუშვებდნენ სპანი ლტოლვილნი..

არ დამრჩენია ჩემი ძველი სამშობლო მხარის,

ძვირფასი მამის და შვილების ნახვის იმედი!

იქნებ სასჯელით სცადონ ჩემი დანაშაული

140 მათ აზღვევინონ და სიკვდილი არგუნონ ბედშავთ?

ღმერთებს გავედრებ, სიმართლეს რომ მარადჟამს სცნობენ,

თუკი მოკვდავებს ის დაუცავთ პატიოსნებით,

ებრალეობდეს მსხვერპლი დიდი უბედურების, სული

ბედკრული შეიწყალე, პატივაყრილი!“

145 ჩვენც შეგვებრალა და სიცოცხლე ვაჩუქეთ

მტირალს. პრიამემ ბრძანა – მოხსენითო მჭიდრო

ხუნდები, ხელბორკილები, დაყვავებით

მიმართაშემდეგ: „ვინცუნდა იყო, დაკარგული

დათმე ბერძნები, ჩვენთან იყავი. ოღონდ მითხარ
სიმართლე ახლა:

150 რისთვის ეგულვათ ეს მერანი? ვისი ბრალია?
აღთქმული ჰქონდათ, თუ საბრძოლო მახედ უნდოდათ?“

ცბიერებით და პელაზგური ხრიკით აღსავსემ აღაპყრნა
ხელნი ხუნდებისგან თავისუფალნი:

„მოწმედ მეყავით, საუკუნო მანათობელნი,

155 საკურთხეველო, სატევარო, რომელს გაგექეც,
და ხილაბანდო, ვით ზვარაკი რომ გატარებდი, –
მინდა გაწყვიტო აწ ბერძნებთან წმინდა კავშირი,
მწადს შევიძულო, სხვებს გავუხსნა მათი ზრახვები,
ხომ აღარ მბორკავს არც მამული, არცა კანონი!

160

თუ ვთქვი სიმართლე, ჩემი დაცვით გადამიხადე
ეს დახმარება, ილიონო თავისუფალო! დანაელთ
ომში იმედი და ღვთის სასოება

მარად პალადას ძალა იყო, ხოლო როდესაც

უპატიოსნო ტიდიდმა და ავმა ულიქსემ

165 წმიდა ტაძრიდან მოიტაცეს პალადიუმი,

მოსპეს მცველები, მიითვისეს წმიდა ბომონი,

სისხლიან ხელით შეუბედეს ღმერთქალს შეხება

და ქალწულებრივ შესაკრავებს ქალღმერთისასა,

მაშინ დაემხო სასოება დანაელების,

170 განქარდა ძალა და განუდგა ქალღმერთი

მხსნელი, ცით სასწაული მოუვლინა მათ ავბედითი.

ოდეს ქანდაკი ბანაკს დადგეს, ალი დაიფრქვა

თვალთაგან მისთა შიშით ცივი ოფლის მომგვრელი,

თვით კერპი სამგზის, – სათქმელადაც საოცარია, –

175 შეიძრა, ფართით, მოძიგძიგე შუბით შემკული.

მაშინ კალქანტმა განაცხადა: ზღვას მივცეთ თავი,

ტროას ვერ დასცემს იარაღი არგოლიკური,

თუ კერპს, კაუჭა ხომალდებით არგოსს წაღებულს, არ

დავაბრუნებთ, როს ვნახავთო ღვთიურ სასწაულს.

180 ქარს უნდა გავყვეთ, ვეწვიოთო მშობლიურ

მიკენს, ხმალი გავჭედოთ, მოვუხმოთო მეგზურად

ღმერთებს, კვლავ დავბრუნდეთო! ასე ახსნა ღვთის

სასწაული.

კალქანტის რჩევით ნაცვლად ნაწყენ ქალღმერთის კერპის,

ეს ცხენი დადგეს მძიმე ცოდვის გამოსასყიდად. 185

მანვეუბრძანა, რომ აეგოთ მუხის ძელისგან ეს

საოცარი ქანდაკება ცადაღმართული, ვეება ცხენი

რომ ციხეში ვერ შეეტანათ და ძველი რწმენით
ტროელთ შემწე არ გამხდარიყო.

თუ თქვენ მიწერვას წილხვედრ ქანდაკს წაბილწავთ, – მტრისას, –
190

მთელი სამეფო პრიამესი, ფრიგიელთ ტომი
უნდა ელოდეს წრეგადასულ უბედურებას. თუ
თქვენთვ ხელით შევა ცხენი ციხე-ქალაქში,

მაშინ აზია შეესევა პელოპის კედლებს, გაიზიარებს
ჩვენს საზარ ხვედრს შთამომავლობაც!“

195

და ჩვენც ვირწმუნეთ სიცრუენი ცბიერ სინონის, გზა
აგვიბნია ნატყუარმა მისმა ცრემლებმა, თუმც ვერც
ტიდიდმა გვძლია, ვერცა გემმა ათასმა, ვერც
ლარისელმა^[32] აქილევსმა, ვერც ათმა წელმა^[33]. ამ
დროს ჩვენს თვალებს წარმოუდგა საშინელება,
200 საზარი რამე, შეაძრწუნა გული ანაზდად.

მოგვს ნეპტუნუსის, ლაოკოონს, წილით არჩეულს,
კერპთან მიჰყავდა საზვარაკო მოზვერი დიდი,
ამ დროს, – თქმისაც კი მეშინია, – ტენედოსიდან
ორი ურჩხული, აგორგლილი დიდრონ რკალებად
205 ზვირთზე გაწვა და ნაპირისკენ მოისწრაფოდა.
მკერდით ტალღებში ირწეოდნენ, სისხლიან ჯაგარს
ზემოთ აჩენდნენ, სხვა დანარჩენ ხერხემალს ტალღა

რკალად ახვევდა უზარმაზარს. ზვირთი აქაფდა
ანაზდეულად მოგუგუნე, ველთან მოცურდნენ.

210 ცეცხლით და სისხლით სავსე თვალნი რისხვით
ელავდნენ. მთრთოლვარე ენით ილოკავდნენ დახრჭენილ
ხახას. ფერწასულები გავიფანტეთ, ურჩხულნი მტკიცედ
ლაოკოონთან ისწრაფოდნენ. მაშინ ვიხილეთ, ორ ბედშავ
ყმაწვილს თუ გველები ვით ეხვეოდნენ,

215 როგორა კბენდნენ უძლურსა და უბედურ
სახსრებს. ბოლოს თვით მამა, იარაღით მოსული
შემწედ, შეიპყრეს, შეკრეს საზარელი რკალები
ირგვლივ, გარშემო ორგზის მოესალტნენ, ჯაგრიან
ზურგით ყელს მოენასკვნენ და წამოყვეს თავები
მალღა.

220 ხელით ცდილობდა ავბედითი ნასკვების
გახსნას, საწამლავეთ და ლორწოთი სველ რკალებს
ებრძოდა, თან ვარსკვლავამდე აღავლენდა
საზარგოდებას. ასევედმუის ხარი, როცა
საკურთხეველთან ზურგში შეიგრძნობს უნიათოდ
ჩაცემულ ნაჯახს...

225

ბოლოს გაცურდნენ დრაკონები ტაძრის თაღისკენ
და ესწრაფოდნენ უსასტიკეს ტრიტონიას კოშკს, რომ
მის ფეხებთან, მრგვალ ფარის ქვეშ ეპოვათ ბინა.
საზარი შიში შეეპარა ხალხის მთრთოლავ გულს.
ამბობდნენ, თვისი ცოდვა ზღაო ლაოკოონმა,
230 რამეთუ შუბით განგმირაო ქანდაკი წმინდა.
შეურაცხყო, ოდეს რკინა ჩაარჭო ფერდში. ცხენი
ქალღმერთის სავანეში შევიყვანოთო, შეგვეწიოსო
ტრიტონია. გალავნის გახსნას შევუდექით, ბურჯებს
ვანგრევდით.

235

ყველა შრომობდა, მივაცურეთ ცხენთან
ბორბლები გასაგორებლად, ქედზე თოკი მოვაბით
მერანს. მტრებით აღვსილი, ავბედითი მიადგა
ციხეს.

გაუთხოვარი გოგონები და ჭაბუკები ჰიმნს
უგალობდნენ, აამებდათ თოკზე შეხება.
240 მორზე ხობავდა და მუქარით ბრბოს შერეოდა. ვაგლახ,
მამულო, ღმერთთა სახლო და ილიონო, დარდანელთ
ციხეე!.. ოთხჯერ შედგა გალავნის ზღურბლთან და მუცლის
ღრუში იარაღის ჩქამი გაისმა. ჩვენ კი ყოველი დაგვავიწყა
ბრმა მისწრაფებამ

245 და წმიდა კოშკში შევიტანეთ ავი
ურჩხული.

კასანდრამ³⁴¹ გვამცნო მომავალი, თუმც ღვთის სურვილით,
ტევკრებს ქალწულის არასოდეს არა სჯეროდათ.
ბედკრულთ, თუმც ეს დღე დაგვრჩენოდა უკანასკნელი, ქალაქში
მოვრთეთ ყვავილებით ღმერთთა ტაძარნი.

250 ზეცა მობრუნდა, ღამე მოდგა ოკეანიდან,
ჩრდილით დაფარა დედამიწა და ვერაგობა
მირმიდონელთა. გალავანში გაფანტულ ტევკრთა

დაღლილ სხეულებს დაეუფლა მშვიდობის ძილი.
ამ დროს არგიველთ სპამ ხომალდთა ერდო აავსო,
255

ტენედოსიდან თან გამოჰყვა მთვარის ჩრდილს მყუდროს,
ნაპირს მოადგა დარდანელთა, გემის კიჩოდან ცეცხლით
ანიშნეს და სინონმა ღმერთთა თანხმობით კარი გაულღო
დანაელებს, ცხენში დამალულთ, ურდული მოხსნა...
გამოყარა მეზრძოლნი გარეთ

260

ცხენის ქანდაკმა. მხიარულად ხეს გაეცალნენ
თესანდრუსი და სთენელუსი, ავი ულიქსე,
ზაგირს ჩამოჰყვნენ აკამანტი, მასთან თოანტი,
ნეოპტოლემუს პელიდის ძე, თუ მაქაონი,
მენელაოსი, ეპეოსი – მახის დამგები¹³⁵¹.

265

ქალაქს მოედვნენ, ღვინითა და ძილით ძლეულნი
დასცეს გუშაგნი, კარი გახსნეს და შემოუშვეს
ამხანაგები, შეუერთდნენ თანამზრახველებს.

ის ჟამი იყო, ოდეს მაშვრალ მოკვდავთ მოიცავს
პირველი ძილი, ღვთაებრივი სიმშვიდე ტკბილი.
270 სიზმრად ვიხილე ნალვლიანი გმირი ჰექტორი, მას,
სვეუბედურს, ცრემლის ღვარი ურწყავდა სახეს, ვით
მაშინ, ოდეს მიათრევდნენ ეტლზე გამობმულს¹³⁶¹,

მტვერს რწყავდა სისხლი, დასიებულ ფეხს ღვედი ეკრა.
ვაგლახ, რას ჰგავდა! სულ სხვა იყო გმირი ჰექტორი,
275 როს აქილევსის იარაღით აღჭურვილიყო¹³⁷¹,

დანაელთ გემებს ფრიგიული ცეცხლით აშთობდა.
სიზმრად კი წვერი ჭუჭყიანი, თმა წებოვანი და
სისხლიანი ჰქონდა, ტანი – ნაიარევი –
მშობლიურ ციხის დამცველ მებრძოლს. სიზმარში თითქოს
280 ხმით დაზაფრულით მოვუხმობდი მტირალი
მამაცს: „ო, დარდანეთის ჩირაღდანო, ტევკრთა
იმედო, რამ შეგაყოვნა? რომელ მხრიდან მოსულხარ
ჩვენთან,

ჰექტორ, ძვირფასო! როგორ მოხდა, რომ შენიანთა,
მოქალაქეთა და ქალაქთა დაცემის შემდეგ
285

კვლავ გხედავთ, გმირო? რა მიზეზმა დაგიმახინჯა
სახე, სხეული, რატომ ვხედავ უხვად იარებს?“ ამ ფუჭ
კითხვებზე არაფერი არ მიპასუხა, მხოლოდ აღმოხდა
მძიმე ოხვრა გულის სიღრმიდან: „ქალღმერთის ძეო,
მსწრაფლ გაიქეც, ცეცხლს გაეცალე,
290 მტერმა აიღო გალავანი, დაეცა
ტროა!

ბევრს ვაძლევთ მამულს და პრიამეს! ხსნა პერგამოსის
რომ ეგებოდეს, ეს მარჯვენა მას დაიცავდა. ტროა
გაბარებს პენატებს და ბომონებს თვისას, ბედის
მეგზურებს განუახლე ციხე-გოდოლი!

295 ქალაქს აღმართავ, რომ უღვეველ ზღვებს
გადალახავ!“ – ეს თქვა, ტაძრიდან მძლავრი ვესტა
გამოიტანა თავსაკრიანი და მაშხალა მარადიული.

ამ დროს ქალაქში მრავალ ხმაზე გაისმა გმინვა.

თუმცა ანქიზეს სახლს ხეები ეფარებოდა.

300 შორს იდგა, კვნესა მძლავრდებოდა უფრო და

უფრო, იქაც შეიჭრა იარაღის საშინელება.

გამომეღვიძა, სახურავზე ავედი მაღლა, სმენად

ვიქეცი, ვიყავ ისე გაფაციცებით, თითქოს ქარბუქში

მოსდებია ცეცხლი ბალახებს,

305

თითქოს მთის ნაკადს გაშლილ ველზე გადაუვლია,

ლალი ჯეჯილი წაულეკავს, ხარის ნაშრომი, ტევრს

შესკდომია ნიაღვარი, გაკვირვებული გახევებულა

ხმაურისგან კლდის ქიმზე მწყემსი... ბოლოს

გავიგე, რაც ხდებოდა, გამოჩნდა ხრიკი

310

დანაელთ ლაშქრის. ვულკანუსმა დალეწა სახლი

დეიფობუსის. აელვარდა მეზობლად კოშკი

უკალეგონის. სიგეუმი შორს აციმციმდა.

ატყდა ყიჟინა და ნაღარის ცემა გაისმა. ხმაღს

ხელი ვიკარ უგუნურმა, – რა ბედენაა!

315 სულს ხალხის შეკვრა და გოდოლში შეჭრა

სწყუროდა. სიშმაგემ, რისხვამ ამაჩქარა, ფიქრმა

გამმსჭვალა: მშვენიერია, საჭურველში თუ ჰპოვებ

სიკვდილს! ამ დროს პანთუსი აქაველებს

გამოჰქცეოდა, პანთუსი, ქველი ოთრიადი, ფებუსის

მოგვი.

320

ხელთ ეპყრა ძლეულ ღმერთთა კერპი. ზღურბლთან მოვარდა

გაგიჟებული, შვილიშვილიც მოჰყავდა ჩვილი. „პანთუს, რა

გველის? ან რომელი გოდოლი დაგვრჩა?“ – შევმახე, ხოლო

მან მაშინვე მომიგო ოხვრით: „უკანასკნელი დღე და ჟამი

დაუდგა ქალაქს!

325 ვიყავთ ტროელნი, იყო ტროა, დიდება

ტევკრთა, დღეს კი არგუნა ძლევა არგოსს

იუპიტერმა. დაფერფლილ ქალაქს დაეუფლნენ

დანაელები.

ცხენი რომ გვიდგას ციხის შუა, შიგნიდან აფრქვევს

იარაღასხმულთ. თვით სინონი დაგვცინის ახლა

330 და ცეცხლსა თესავს, კარიბჭეში ჩამდგარა ჯარი,

ათასობით რომ მიკენიდან მოსულა ჩვენში. შუბნი

აღმართეს, დაიკავეს ქუჩაბანდები, ლტოლვილთ

მოუჭრეს გზა ყოველი შიშველი ხმლებით, იმუქრებიან

სასიკვდილოდ. ძლივსღა იბრძვიან

335

კარიბჭის მცველნი, თავს იცავენ ბრმა სიმამაცით“.
 პანთუსის სიტყვამ და ღმერთების ნებამ აღმანთო,
 ცეცხლში შევიჭერ, სად მიწვევდა ავი ერინის, სად ცას
 სწვდებოდა გოდება და გუგუნი ბრძოლის. ვნახე
 რიფევისი, მძლე მებრძოლი და მთვარის შუქზე –
 340 ეპიტუს, მასთან ჰიპანისი, შემდეგ – დიმასი.
 გვერდით მომიდგა კორებუსი, მიგდონეს წულიც,
 რომელიც იმ დღეს ილიონში შემთხვევით
 მოხვდა,

აღმოდებული გიჟურ ტრფობით კასანდრასადმი,
 პრიამესა და ფრიგიელთა შემწედ მოსული.

345

მან, უბედურმა, აღგზნებული საცოლის რჩევა ყურად
 არ იღო. ოდეს მივუხვდი ბრძოლის წყურვილს, ასე
 მივმართე: „გულით ამაო სიმამაცით გზნებულნო
 ყრმანო, უკიდევანო მისწრაფებას რომ მისცემიხართ
 350 ბელადთან ერთად, ხედავთ, საქმე როგორ
 მობრუნდა?!“

ყველა ტამარი მიგვიტოვეს დიდმა ღმერთებმა, აქამდე
 მათი ძალა ედგა ჩვენს სახელმწიფოს. ხმლებს
 შევეგებოთ და შევაკვდეთ ანთებულ ქალაქს, –
 დამარცხებულთა საშველია უსაშველობა!“

355 ასე მიეცა მძვინვარებას ჭაბუკთა სული. ვით
 მგელს აბრმავებს შავ ღამეში მუცლის სიხარბე,
 გამშრალი ხახით ლეკვები რომ ელოდებიან,

ასე მტრებსა და იარაღში სიკვდილს ვეძებდით, ციხე-ქალაქში
 როს დავძრწოდით გულაღგზნებულნი.

360 პირქუში ღამე სქელი ჩრდილით
 გადაგვაფარა. რა ენა იტყვის იმა ღამის
 მკვლევლობის ამბებს და რა ცრემლები
 ეყოფოდა იმ ღამის ვარამს? დაეცა ძველი
 ილიონი, მრავალწლოვანი, უიარაღო
 სხეულები ქუჩებს ეყარა,

365 სასახლეებთან და ტაძრების წმიდა ზღურბლებთან.

მაგრამ სიკვდილმა განა ტევკრნი დასაჯა მხოლოდ:
 ძლეულთა გულებს სიმამაცე ხშირად ეწვია და მძლე
 დანაელთ კი – სიკვდილი. ყოვლგნით სასტიკი იდგა
 გოდება, ყოვლგნით ძრწოლა, სიკვდილის სუსხი.

370

დანაელთ დასით ანდროგეოს ჩვენს შესახვედრად
 გამოემართა უმეცარი, თავისიანთა რაზმად

ჩაგვთვალა, მოგვესალმა კეთილი სიტყვით:
 „იჩქარეთ, ყრმანო, ასე ხანგრძლივ რამ დაგაყოვნათ?
 სხვები პერგამოსს აღმოდებულს ინაწილებენ,
 375 თქვენ განა ახლა ჩამოხვედით
 ხომალდებიდან?“ – თქვა და ნათელი პასუხი კი
 ვეღარ მიიღო. მაშინდა მიხვდა, რომ მოექცა მტრის
 შუაგულში. შეჰკვივლა, წამსვე უკუიქცა
 შეძრწუნებული. ასევე ხდება, როცა ვინმე გველს
 დააბიჯებს
 380

ბარდნარში ფეხსა და მთრთოლვარე მსწრაფლ გაეცლება
 მრისხანებისგან მოსისინეს, ყელგამობერილს.
 ანდროგეოსიც გაგვეცალა ათრთოლებული. ხელში
 ჩავბლუჯეთ იარაღი, გარს შემოვერტყეთ.
 შეშინებული, უმეცარი ამ ადგილისა
 385 დავხოცეთ ყველა. თვით ფორტუნა გვწყალობდა
 მაშინ.
 და კორებუსმა, ამ მიღწევით აღტაცებულმა – „ო,
 მეგობრებო, – დაიძახა, – იმ გზით წავიდეთ,

რომელსაც ბედი გვიკარნახებს, ჩვენი მოწყალე.
 დანაელთ ფარი და ჯავშანი თვითონ ავისხათ.
 390 ვინ იტყვის, ხერხი არ სჯობია სიმამაცესო? თვითონ
 მოგვემენ საჭურველსაც“. ეს თქვა და დასწვდა
 ანდროგეოსის ფარს და ჯავშანს აელვარებულს, წელზე
 აისხა არგოსული ბასრი მახვილი. ასე მოიქცა რიპევსი
 და დიძასიც შემდეგ.
 395 ყრმებს უხაროდათ, რომ აისხეს უცხო
 ჯავშანი.

აღვერიენით დანაელებს, თუმც ღმერთს არ ვსურდით. ღამის
 წყვდიადში საფრთხე ვძებნეთ და ხშირ ბრძოლაში მრავალ
 დანაელს ერგო ჩვენგან ორკუსის მღვიმე.
 ზოგი გემისკენ გაიძურწა, ნაპირს მიადგა,
 400

ხოლო ნაწილი ძრწოლით ეცა ცხენის მუცლის ღრუს და
 სამარცხვინო შიშმა კვლავ შიგ შედენა ბევრი. ვაგლახ!
 უღმერთოდ ამაოა ყველა იმედი!

პრიამეს ქალი თმებგაშლილი, ტურფა კასანდრა
 მინერვას ტაძარს გამოსტაცეს და მიათრევდნენ,
 405 თვალები, რისხვით ანთებული, აღეპყრო
 ზეცად, მაგრამ ამაოდ, ნაზ ხელებს კი ხუნდი
 უჭერდა. ვეღარ გაუძლო კორებუსმა ამის
 შეხედვას, მზად იყო, თუნდაც მომკვდარიყო,

მტერს შეერია. ჩვენც იარაღებსხელი ვტაცეთ
მისაშველებლად. 410

ტაძრის ქიმიდან ჯერ ჩვენებმა დაგვცხეს ისრები, სხვათა
საჭურველის მფლობელთ მიძიმე დღე დაგვაყარეს,
ბერძნულმა ჯიღამ და ჩაჩქანმა ბევრი აცთუნა.
განრისხდნენ მაშინ დანაელნიც: ქალს გვართმევენო.
მოგროვდნენ ყოვლგნით, აიაქსი შემოუერთდა,
415 ორივე ატრიდი დოლოპების ლაშქართან
ერთად. როგორც ავდარში ავარდება და ერთურთს
ებრძვის ავი ნოტუსი, ზეფირურსი, რაშით –
ევრუსიც,

ტყე ილეწება, მძვინვარედ სცემს სამწვერა ფიწალს ქაფზე
ნერევსი, ააბორგებს ფსკერიდან ჯურღმულს, –
420

ასევე აღარ ილეოდნენ, ღამის წყვდიადში რაც არ
გავფანტეთ დანაელნი, კვლავ გროვდებოდნენ.
მიხვდნენ, რომ ფარმა შეაცდინა და საჭურველმა, რომ
ბაგე ჩვენი სხვას ამბობდა, მათი კი – სულ სხვას.
მტერთა სიმრავლე მოგვერია. კორებუს დასცა
425 პენელეუსმა მძლე ქალღმერთის
საკურთხეველთან. სათნო რიპევსიც მაშინ მოკლეს,
დარდანელთ შორის ყველაზე მეტად რომ უყვარდა
სიმართლის დაცვა, ღმერთს კი სხვა სურდა! ჰიპანისი,
მასთან დიდასიც თავისიანთა მსხვერპლნი გახდნენ.
შენც დაბარბაცდი,
430 პანთუს, ვერ გიხსნა სათნოებამ, ვერც ღვთის
თავსაკრმა.

ტროის პარტახო, ახლობელთა ბოლო კოცონო,
მოწმედ მეყავით, ავბედობას არ გავქცევითვართ,

არც შუბს, არც ხიფათს, მაგრამ ჩემთვის ბედს რომ ნდომოდა
სიკვდილი, კიდევ მივიღებდი დანაელთ ხელით.
435

ძლივს გავცდით... მახლდა იფიტუსი უკვე წლოვანი და
პელიასიც ხეიბარი – ულიქსემ დაჭრა.

კვენესამ მოგვიხმო კვლავ პრიამეს სასახლისაკენ.
იქ საშინელი ბრძოლა ვნახეთ, თითქოს ქალაქში
სხვაგან არცა ვის უბრძოლია და მომკვდარაო.

440 დაუოკველნი დანაელნი სართულს უტევდნენ, ალყა
დაურტყამთ ზღურბლისათვის კუს საფარველით^[38].

სახლზე მიუდგამთ კიბეები, საფეხურებზე ზედ
ასულიყვნენ და მტრის ისრებს ფარს აგებებდნენ
მარჯვნივ, ხოლო მარცხენა ხელს სართულს ავლებდნენ.

445

დარდანიდები ქონგურებს და სახლის სახურავს ზედ
ანარცხებდნენ, რაკი სხვა გზა არ დარჩენოდათ, მით
გაურბოდნენ საზარ სიკვდილს მოახლოებულს.

წინაპართაგან დატოვებულ ოქროს სამკაულს
ზემოდან ყრიდნენ, გაშიშვლებულ ხმლებით
იცავდნენ

450 სასახლის კარებს მჭიდრო რიგად

დარაზმულები. მეფის სავანის დასახსნელად
აღმეგზნო სული, მამაცთ საშველად, დამარცხებულთ
გასამხნევებლად.

სასახლეს ჰქონდა საიდუმლო კავშირის კარი
შესაერთებლად მეფის ვრცელი დარბაზებისა.

455

სანამ სამეფო მტკიცედ იდგა, ხშირად ამ კარით მარტო
შესულა ანდრომაქე¹³⁹ თვის მამამთილთან,
ასტიანაქსი – ძე – პაპასთან მიჰყავდა ბედკრულს.
ავედი ჭერის მაღალ ქიმზე, იქიდან ტევკრნი ხელით
სტყორცნიდნენ ბასრ ოროლებს, თუმცა ამაოდ.

460 კოშკი მაღალი სახურავით ცასა სწვდებოდა,
აქედან ჩანდა მთელი ტროა და ადრე ხშირად
დანაელთ გემებს და აქაველთ ბანაკს ვზვერავდით.

მორყეულ მორებს მოვახვიეთ რკინა მაგარი,
მტკიცედ მოვწიეთ და მაღალი სახურავიდან
465

მოვწყვიტეთ მალე, მეყსეულად საშინელ ძალით
დანაელთ რაზმებს მოგუგუნე დაეცა თავზე.

სხვებიც მოვიდნენ დასაცავად, დიდი ლოდების
ან სხვა საჭურვლის რიცხვი უკვე აღარ იკლებდა.

ჩვენი სასახლის წინ პირუსი მოადგა ზღურბლსა,

470 სპილენძისა და იარაღის აელვარებით. ასევე გველიც,
რომ გამძღარა ავი ბალახით, ზამთრად მძინარე, შავ
მიწაში დაბუდებული, ტყავს რომ მოიცლის, ყრმობის
ემზით კვლავ განახლდება, მკერდს მაღლა ასწევს და
სრიალა ხერხემალს კლაკნის

475 მზის გულზე, ენას გამოაკრობს ხახიდან
სამმაგს...

მოდგა პერიფას, აქილევსის ცხენთა მეურვე,
ავტომედონტი და სკიროსის¹⁴⁰ ახალგაზრდობაც.

ჩვენს კოშკს მოადგნენ, სახურავზე გვესროდნენ ცეცხლსა.
პირველთაგანმა ზეაღმართა მჭრელი ნაჯახი,

480 ზღურბლს მოურყია მძლე პირუსმა სპილენძის
კავი, მორი გადაჭრა, შეანგრია მუხის კარები, შიგ
გამოტეხა ფართო ხვრელი, იქიდან ჩანდა ვრცელი
მეფური პალატები, მოხუც პრიამეს სავანეები,
ძველბელადთა მტკიცე შენობა. 485

შიგ მყოფთაც ნახესმტრის მხედრობა კარზემომდგარი.
მაშინ სასახლე აირია ავბედით გლოვით,
სიღრმეში დიდი დარბაზები წამსვე აკვნესდა
ქალის გოდებით, ცად აღწევდა კივილის ხმები.
შეძრწუნებულნი პალატებში კრთოდნენ დედები,
490 ძელებს ეკვროდნენ და ალბობდნენ მხურვალე
კოცნით. იძალა მკლავმა პირუსისა, ვერ აკავებდნენ
კლიტე და მცველნი, შეტორტმანდა კარები მუხის,

ანჯამებიდან ჩამოცვივდა რკინის კავები. მზეს
გზა გაეხსნა, დაანგრიეს შემოსასვლელი,
495 შემხვდურნი დასცეს და სასახლე აივსო
ლაშქრით.

აქაფებული ასე ჯებირს ვერ გადალახავს, ლოდებს ვერ
დაძრავს მთის მდინარე თვისი ზვირთებით, როგორც
მოვარდა გმირი მაშინ, მიფანტ-მოფანტა ხალხი, ვით
ჯოგი. თვით ვიხილე განრისხებული

500 ნეოპტოლემუს, ზღურბლთან იდგა ორივ
ატრიდი. ვნახე ჰეკუბა, ასი რძალით, პრიამეს
სისხლიც თუ ვით შეესხა ბომონებთან წმიდა
ჩირაღდნებს. ორმოცდაათი სანთიობოც,
შვილთაშვილების იმედი, უცხო ოქროთი და
ნადავლით სავსე,

505 დაიმსხვრა. მტერმა ხელთ ჩაიგდო, რაც ცეცხლს
გადურჩა.

იქნებ პრიამეს ხვედრიც გინდა გაიგო ახლა? ოდეს
ქალაქი დატყვევნილი იხილა, კარი –

შემონგრეული, დარბაზებში შეჭრილი მტერი,
მხცოვანმა მხრები, მძიმე ბექთარს გადაჩვეული,
510 წელთა სრბოლისგან მოცახცახე, კვლავ
აღიჭურვა, ხმალი აღიღო, სიკვდილისკენ
მისწრაფოდა. შიგ სასახლეში ზეცის ღია თაღის
ქვეშ იყო საკურთხეველი, ძველი დაფნაც. იქ
შემოვიდა, ბომონთან დადგა და პენატებს
ჩრდილი აფარა.

515 ქალ-რძლებთან ერთად იქ ჰეკუბა შეყუჟულიყო.
თითქოს ქარიშხალს გაექცნენო მტრედის ხუნდები,
ერთურთს ეკვროდნენ და ღვთის კერპებს ეხუტებოდნენ^[41].

როს ჭაბუკურად აღჭურვილი პრიამე ნახა –
 „ბედშავო ქმარო, – თქვა ჰეკუბამ, – რა განიზრახე,
 520 ეს იარაღი რად აგისხამს, რას მიესწრაფვი?
 ვერ გვიხსნის შენი დახმარება, ველარ გვიშველის
 ჩემი ჰექტორიც, აქ რომ იყოს! მოგვიახლოვდი,
 ყველას დაგვიცავსეს ბომონი, ან
 მოგვკვდეთერთად!..“ ასე ევედრა ქმარს ჰეკუბა,
 მოიახლოვა

525 მოხუცი თვისკენ და ჩამოსვა წმიდა
 ადგილთან. ვნახე პოლიტე, გაჰქცეოდა პირუსის
 მახვილს, პრიამეს შვილი გაურბოდა მტრების
 იარაღს, ყრუ დარბაზებში ბარბაცებდა მძიმედ
 დაჭრილი. მისდევდა პირუს ანთებული,
 მოკვლას უქადდა,

530 ლამის ოროლის ჩასაცემად მისწვდა
 მდევარი. ძლივს ბარბაცებდა, დაენახა სანუკვარ
 მშობლებს, პირქვე დაეცა და სისხლს სული
 ამოაყოლა. მაშინ პრიამემ, თუმც სიკვდილის
 საღტეში იყო, ველარ გაუძლო, არ დააკლო
 სიტყვა მრისხანე:

535

„დე, ეს სიავე, თავხედობა წრეგადასული,
 ღმერთებმა, თუკი მოწყალება იციან ზეცად,
 უხვად მოგიზღან, როგორც საქმით დაიმსახურე!

იძულებულ-მყავ აღსასრული მენახა შვილის,
 პირმშოს მკვლევლობით აამღვრიე მამის თვალები.

540 აქილევსიც კი, რომლისაცა შვილობას
 ცრუობ, ასე ვით მტრობდა პრიამესა, მან პატივი
 სცა მამის უფლებას, მავედრებელს მომცა იმედი
 – ჰექტორის გვამი სამშობლოში გამომატანა!“ –
 ეს თქვა თუ არა, შუბი სტყორცნა ძალაგაცლილი,
 545

ვერც მოიქნია, უკუვარდა ყრუ სპილენძისგან და
 ფარის კუზზე უვნებელად ჩარჩა ოროლი. პირუსმა
 უთხრა: „მაშ, გადასცემ ამ სიტყვას მამას, მაცნედ შენ
 წახვალ, მოუყვები ჩემს ბოროტ საქმეს, ნეოპტოლემუს
 შენ არ გგავს-თქო... ახლა კი მოკვდი!“ –

550

ეს თქვა თუ არა, შვილის სისხლში განრთხმული მამა
 სამსხვერპლოსაკენ წაათრია ათრთოლებული. თმები
 მარცხენით ჩაიბღუჯა, მარჯვენით იძრო

ელვარე რკინა, სატევარი ვადამდე ჩასცა. ასე
 ეწერა აღსასრული პრიამეს თურმე,
 555 რომ ტროის ხანძარს მოსწრებოდა და
 პერგამოსის! ოდესღაც ხალხის და ქვეყნების
 სიმრავლით ამაყს მთელი აზია ეპყრა. ახლა
 სანაპიროზე აგდია გვამი უსახელო და
 თავწაცლილი. თავზარი დამცაამ სურათმა, შიშმა
 შემიპყრო,

560

თვალწინ დამიდგამამაჩემი, ოდეს ვიხილე, მისივ
 ასაკის მეფე სასტიკ ჭრილობებისგან როგორ
 კვდებოდა, წარმომიდგა ობლად კრეუზა, სახლი
 მარცული, ძნელი ხვედრი იულუსისა.
 მიმოვიხედე, ვინლა დამრჩა ერთგული-მეთქი!

565

გაფანტულიყვნენ, თანამებრძოლთ ძაბუნნი გვამნი
 უხვად ეყარა, დაეფერფლა ანთებულ ხანძარს. მარტოლა
 დავრჩი!.. შორიახლო, ვესტას ტაძართან,

მიმალულს მოგვარ თვით ტინდარისს ანაზდად თვალი, ომის
 ხანძარი მინათებდა გზას ყოველ მხრიდან,
 570 გაპარტახებულ მიდამოს რომ ჩუმად
 ვზვერავდი. ტევკრთ გაურბოდა დანგრეული
 პერგამოსისთვის, დანაელთა და მიტოვებულ
 ქმრის შიშიც ჰქონდა, იგი, საერთო ერინისი
 ტროის მხარისა და სამშობლოსი, ჩუმად ბომონს
 ეფარებოდა.

575 გულში იფეთქა რისხვამ ტანჯულ მამულის გამო,
 შურისგება და დამნაშავეს დასჯა მინდოდა. „მაშ,
 სპარტას ნახავს, დაუსჯელად მიკენში წავა, ვით
 დედოფალი მოზეიმე? ქმარს, სახლს და მშობლებს,
 საყვარელ შვილებს ეახლება? მხევლად წაასხამს
 580 ფრიგიელების ლამაზ ქალებს ილიონიდან?
 პრიამე დასცეს? ტროა დაწვეს? ნუთუ ამდენჯერ
 უნდა მოირწყას სანაპირო დარდანთა სისხლით?

არა, კმაროდეს! თუმც დიდებას ეს ვერ მომიტანს,
 ქალის დამსჯელი მოწონებას არ იმსახურებს,
 585

მაინც მაქებენ, თუ სიავეს მოვუღე ბოლო და ის
 დავსაჯე! მეამება აღვავსო გული შურისძიებით და
 ახლობელთ ფერფლი დავაცხრო“, – ასე ვფიქრობდი,
 გულს მძვინვარე გზნება უვლიდა. ანაზდეულად
 სანუკვარი დედა სულ ცხადად

590 დამიდგა თვალწინ, ღამის შუქში
 გაბრწყინებული. ქალღმერთი ისე მომევილინა,
 როგორც ხედავენ ზეცად მცხოვრებნი და როგორც
 ნამდვილად არის. ხელი შემახო, ვარდისფერი
 ტუჩებით მითხრა:

„შვილო, რა ჭირმა მრისხანება ალაგზნო შენი?

595 რამ გაგახელა, ჩვენზე ფიქრი რამ
 დაგავიწყა? სად მიატოვე, განა იცი, წლებით
 ძაბუნნი მამა ანქიზე? ცოცხალი გყავს ცოლი –
 კრეუზა? ან ასკანიუს, შვილიშენი? ყოველი
 მხრიდან ბერძენთა ტალღა შესევია, რომ არ
 მეშველა,

600 ცეცხლი შთანთქავდა, მტრის მახვილზე
 აეგებოდნენ. არცა ტინდარისს, შენს საქულველს,
 ლაკედემონელს^[42], არც პარისს^[43], შენ რომ
 აყვედრიდი, არამედ ღმერთებს, დიახაც, ღმერთებს
 დაულეწავთ დიდება ტროის! შეხედე! გავჭრი
 წყვილადს, გარს რომ შემოგხვევია,

605 მოკვდავის თვალნი რომ დაუხშავს ნამიან
 ბურუსს...

ნუ გემინია დედობრივი ბრძანების, შვილო, მის
 დარიგებას ნურასოდეს ნუ გაექცევი.

შენ რომ უყურებ ნაპარტახალს, ქვებს ქვებზე მიყრილს, აბოლქვილ
 კვამლსა, ზეავარდნილს, მტვერში არეულს –

610 ეს ნეპტუნუსი არყევს კედლებს სამწვერა
 ფიწლით, ანგრევს საფუძველს და ქალაქის ფუძე
 შეუძრავს. იქ პირველი დგას თვით იუნო
 განრისხებული

სკეის ბჭისკარში^[44], გემებიდან მოუხმობს ჯარებს,
 ხმალი აუსხამს! 615 შეხე, პალადა, ტრიტონია ზის
 მაღალ ქიშხე! ღრუბლით მზინავი, გორგონებით
 შიშის მომგვრელი. თვით ღმერთთა მამა აძლევს ძალას
 დანაელთ ლაშქარს, ღმერთებს ტევკრების
 საჭურველზე აგულიანებს. გაიქეც, შვილო და მიეცი
 საზღვარი ტანჯვას.

620 არ მიგატოვებ, მე მიგიყვან მშობლიურ
 ზღურბლთან!“ – ასე მითხრა და შეეფარა ღამის
 სიბნელეს. ვნახე ძლიერთა ღვთაებათა მრისხანე სახე.
 მტრად ვცანი ტროის. ვიხილე დიდი
 ილიონი ცეცხლით მოცული.

625 და ნეპტუნუსის ტროა ერთად ამოძირკვული.
 ასე ცდილობენ ორლესული ცულით მთის

თხემზე მიწის მუშები, რომ კენარი მოჭრან
კედარი,

ხე კი ამაყი ჯერ კიდევ დგას და იქადნება,
კანკალებს, უთრთის ფოთლები და წვეროკინები,
630 ნელა ქანაობს, უკანასკნელ დარტყმას
მიიღებს, ამოიგმინებს და ერთბაშად
დაენარცხება.

წავედი, ღმერთის დახმარებით განვვლე კოცონი, გზა
მომცა ცეცხლმა, ავერიდე მებრძოლთ მახვილებს.

მამისეულ სახლს მივადექი, მსურდა მეპოვა

635

და წამეყვანა მამაჩემი. ყველაზე მეტად მწყუროდა მისი
გადარჩენა. მან უარი თქვა, რომ ტროის შემდეგ კვლავ
ეცოცხლა სხვაგან განდევნილს: „თქვენ, ვისაც სისხლი
საუკუნემ არ დაგისუსტათ, – ასე მოგვმართა, – ვისაც ძალა
კვლავ შეგრჩენიათ,

640 უშველეთ

თავსა!

ჩემი სიცოცხლე რომ უნდოდეთ ზეცაში მცხოვრებთ,
შემინახავდნენ სამშობლოსაც! საკმაოდ ვნახე

და განვიცადე იავარქმნა ციხე-ქალაქის.

დამემშვიდობეთ, ჩემი გვამი დარჩეს ეულად,

645

მე თვით შევიძენ სიკვდილს, მტერი ჩემგან მიიღებს

ოდენ საჭურველს. დაე, დავრჩე დაუკრძალავი.

მოვძულეზივარ ღმერთებს, წლებსდა მივათრევ მხოლოდ,

მას შემდეგ, ოდეს უკვდავთ მამამ, კაცთა მეუფემ ელვით

დამკვესა, უცაბედი ცეცხლით დამნაცრა“.

650

ამ აზრზე იდგა შეურყევლად. მთელი ჯალაბი

ცხარე ცრემლებად იღვრებოდა: რძალი კრეუზა,

ასკანიუსი... ვაგლახ, რატომ სწყუროდა მამას

ჩვენი დაღუპვაც, ასრულება ბედის მუქარის? არ

დაგვიჯერა, აღარ დათმო აზრი კვიმატი.

655 ამაო ბრძოლა კვლავ მომწყუროდა, სიკვდილს

ვეძებდი, რა დამრჩენოდა, რა ბჭობა და ხვედრი

მიხსნიდა? „ნუთუ გგონია, მამაჩემო, რომ შენ

დაგტოვებ?

როგორ წამოსცდა მამის ბაგეს ასეთი სიტყვა?

თუ ღმერთს სურს მოსრას ამ ქალაქში რაც კი გადარჩა,

660

თუ განგიზრახავს შეგვაერთო დაღუპულ ტროას,
 კარები ფართოდ გაგიღია სიკვდილისათვის,
 პირუსიც აგერ გამოჩნდება, პრიამეს მკვლელი (ვაჟი
 მოუკლა თვალწინ, თვით კი ბომონს დააკლა)!..
 დედავ ძვირფასო! განა მისთვის გადამარჩინე
 665 ცეცხლს და იარაღს, რომ ჩემს სახლში ვიხილო
 მტერი?

ასკანიუსი, მამაჩემი, ცოლი კრეუზა ერთურთის
 სისხლში მოცურავე რომ დავინახო? მომეცით
 ხმალი, დღე მოგვიხმობს უკანასკნელი,
 დანაელებთან განახლება მწყურია ბრძოლის,
 670

ყველანი სისხლის აუღებლად როდი მოვკვდებით!“
 მოვისხი ხმალი, ცაციაზე მოვირგე ფარი და
 მოვემზადე სასახლიდან გამოსასვლელად. მაგრამ
 კარებთან მომეხვია მუხლებზე ცოლი, მეკვროდა,
 ჩემკენ თან იწვდიდა ყმაწვილ იულუსს:
 675

„თუ სასიკვდილოდ მიხვალ, მაშინ ჩვენც წაგვიყვანე!
 თუ იმედი გაქვს იარაღის, მრავალნაცადის, ჯერ ჩვენ
 დაგვიცავ! ვის უტოვებ პირმშოს, იულუსს? მამაშენს
 ვისდა? ან ქალს, ვისაც მეუღლე ერქვა?“ – ასე
 წარმოთქვა და გოდება მოჰფინა დარბაზს.

680 ამ დროს ანაზდად, – სათქმელადაც სასწაულია, –
 მშობლების ხელთა და მწუხარე სახეთა შორის მსუბუქი
 ცეცხლი იულუსის თავს მოეფინა, შუქი გამოსცა,
 უვნებელად ლოკავდა ალი ბიჭის საფეთქლებს და რბილ
 კულულს ნაზი ლიცლიცით.

685 შიშით ავთრთოლდით, აღმოდებულ თმას
 ვუფერთხავდით, წყალს ვასხურებდით ჩასაქრობად
 ღვთაებრივ ხანძარს. ამ დროს ვარსკვლავებს მხიარულად
 მამა ანქიზემ

მიაპყრო თვალი, შეჰღაღადა ხელაპყრობილმა:

„მძლე იუპიტერ, თუ ისმინე ვედრები ჩვენი,
 690 მოგვაპყარ თვალი, მოკრძალებით ვუცდით შენს
 ნიშანს. გვამცნე მყობადი, ღირს გვყავ, მამავ, და
 დაგვიმტკიცე“, – ეს თქვა თუ არა, წამსვე მარცხნივ
 იქუხა ზეცამ და სიბნელეში მოწყვეტილმა ვარსკვლავმა
 შუქი თან გაიყოლა, მოელვარე სხივით გაქანდა.
 695

იგი გაცურდა სახლის ჭერის მიმართულებით და
 იდას ტევრში დაიმალა. ვნახეთ – აღნიშნა შუქით

გზა თვისი, ნაკვალევი შორს ციმციმებდა,
 იბოლქვებოდა კიდევანი გოგირდის კვამლით.
 მაშინ დაგვნებდა მამაჩემი, მყისვე წამოდგა,
 700 მიმართა ღმერთებს, შეჰლაღადა წმიდა
 ვარსკვლავებს: „აწ რაღა გვიშლის: მეც წამოვალ,
 სადაც წამიყვანთ. ღმერთნო, შეინდეთ მამეული
 სახლი, შვილის ძე,

ეს სასწაული თქვენგან მოდის, ტროას თქვენ იცავთ! ვთმოზ,
 შვილო ჩემო, მე მზადა ვარ ყველგან წამოგყვით!“ –
 705

ეს თქვა თუ არა, გაძლიერდა გუგუნიც ხანძრის
 ციხე-ქალაქში, მცხუნვარება მოგვიახლოვდა.
 „მამავ ძვიფასო, უნდა მხრებზე შეგისვა ახლა,
 ძირს დავიხრები, რომ ეს შრომა გაგიადვილო, რაც
 უნდა იყოს, ჩვენ საერთო ხიფათი გველის,
 710

ხსნაც გვაქვს საერთო. დე, გამიძღვეს ყრმა იულუსი,
 მეგზური ჩვენი, ხოლო ცოლი გამოჰყვეს კვალსა!
 თქვენ კი, მსახურნო, დაიხსომეთ, რაც მე გიბრძანოთ:
 ქალაქის ბოლოს არის სერი, მივიწყებული ცერერას
 კოშკი, ძველისძველი დგას კვიპაროსი,
 715 ჩვენთა წინაპართ რომ დაუცავთ ღვთის
 მოშიშებით. სხვადასხვა მხრიდან მოვგროვდებით
 იმა ადგილას. მამავ, აილე პენატები მამაპაპური,

მე, ბრძოლიდან და სისხლისღვრიდან ახლად გამოსულს, არ
 მმართებს ხელით მათ შევეხო, სანამ ნაკადში
 720 განვიბანები“.

ეს ვთქვი თუ არა, დაქანებულ ფართო ბეჭებზე
 წამოსასხამი შემოვისხი და ლომის ტყავი, ავწიე
 ტვირთი, იულუსმა ხელი მომკიდა, მტკიცედ წამომყვა,
 თუმც ყმაწვილი ფეხს ვერ მიწყობდა.

725 ცოლი მომდევდა, ღამის წყვდიადს მივეცით
 თავი. არასდროს შიში არ მექონია საჭურვლის
 ტყორცნის, არცა ბერძენთა მხედრობისა, მაგრამ იმ
 ღამეს სიოს ყოველი ჩამიჩუმი, ყოველი ბგერა
 მაკრთობდა ძვირფას ტვირთისა და მეგზურთა გამო.

730 უკვე კარიბჭეს მივადექი, როცა მეგონა – გზა
 დაილია. მაგრამ ამ დროს ნაბიჯთა ჩქამი მომესმა,
 ბნელში მოთვალთვალე მშობელმა მითხრა:

„შვილო, გაიქეც, მტრის ლაშქარი გვიახლოვდება,
 ვხედავ ფარების ელვარებას, სპილენძის ბზინვას“.

735

არ ვიცი, მაშინ ღმერთთა შორის რომელს მოვძულდი,
 ჭკუა ამემღვრა, გავიქეცი და უნებურად
 გზაგასაყარზე ნაცნობ გზიდან გადავუხვიე. ვაიმე!
 ბედმა გამომტაცა ცოლი – კრეუზა, გზა თუ აებნა, ან
 დადლილმა ჩამოისვენა? –

740 არ ვიცი... შემდეგ ჩვენთან აღარ გამოჩენილა. არც
 მომაგონდა, თვალში მანამ არ დამკლებია, სანამდის
 სერზე არ ავედი, ცერერას ტაძარს არ მივადექი.
 მხოლოდ ერთი აკლდა ჩვენს კრებულს – ვინც
 მოატყუა მეგობრები, ქმარი და პირმშო.

745 მოკვდავთ თუ ღმერთებს, უბედურმა, ვის არ
 ვაბრალე.

დამწვარ ქალაქში რა ვიგემე ამაზე მწარე?
 მამაანქიზე, ასკანიუს და პენატები მეგობრებს
 ვანდე, საიმედოდ დავმალე ხევში, თვით ქალაქს
 წავედი, წელზე მერტყა ხმალი ელვარე.

750 მსურდა ხიფათის განახლება, ტროის შემოვლა,
 საბედისწერო გასაჭირის გამოცდა კვლავაც. ბნელ
 ბჭეს მივადექ, კვლავ გალავანს მივუახლოვდი, უკან
 გავყევი ჩემსავე კვალს, აქა თუ იქა ვზვერავდი
 ადგილს, ბნელ ღამეში თვალს ვაცეცებდი.

755 შიშმა გამსჭვალა სული, ზარსა მცემდა
 სიჩუმეც. იქნებ შებრუნდა-მეთქი სახლში, იქით
 წავედი. ვნახე, დანაელთ დაერბიათ სასახლე
 მთელი, ქარბუქს ხანძარი აჰყოლოდა მაღალ
 ჭერამდე, ალი ღვიოდა, ბული იდგა, ცასა
 სწვდებოდა.

760 მივუახლოვდი, შევყურებდი პრიამეს
 კომკებს. იქ უკაცრიელ პალატებს და იუნოს
 საყდარს მტკიცედ იცავდნენ ფენიქსი და ავი
 ულიქსე.

უხვი ნადავლი, ტროის მთელი განძეულობა, დაფერფლილ
 ტაძრებს რომ მოსტაცეს, ღმერთთა ტახტები,
 765

ბაჯადლო ოქროს ფიალები და სამოსელი იქვე
 ეყარა. ბიჭები და მფრთხალი დედები გრძელ
 მწკრივად იდგნენ.

ღამის ბნელეთში დამახება გავბედე ცოლის, ხმა
 გზას მოვფინე, ნაღვლიანი კრეუზას დიდხანს

770 ამაო ოხვრით კვლავ და კვლავაც
 მოვუწოდებდი. ოდეს ვემებდი უნუგეშოდ

მოხეტიალე, გამომეცხადა თვით კრეუზას
მკრთალი აჩრდილი, სახება მისი ჩვეულებრივს
ოდნავ ჭარბობდა. გავშეშდი, თმები ყალყზე
დადგა, ენა ჩამიწყდა.

775 ხმა გამოიღო, საზრუნავი დამიცხრო
სიტყვით: „რა ბედენაა, საყვარელო მეუღლე
ჩემო, უგნური გლოვა? ყოველივე ღვთის ნებით
ხდება.

შენ არ გეწერა ბედად ჩემი თანვე წაყვანა, ეს
არა სურდა თვით ოლიმპოს მაღალ მეუფეს.

780

დიდხანს მოგიწევს ხეტიალი, ზღვის გადალახვა,
ჰესპერიაში მიხვალ ბოლოს, სად მოჩუხჩუხებს
უხვნაყოფიან ველ-მინდვრებზე წყალი ტიბრისის.
იქ მზად დაგხვდება მყუდრო ბინა და
დედოფალი, შენი სამეფოც, ნულარ გლოვობ
სატრფო კრეუზას. 785

მე არ ვიხილავ მირმიდონელთ, დოლოპთა მხარეს,
ბერძენთა ქალებს ტყვედ და მხევლად არ ვეახლები
მე, დარდანისი, ქალ-ღვთაების, ვენუსის რძალი!
ღმერთების დედა აქა მტოვებს. იყავ მშვიდობით და
ჩვენი შვილის სიყვარული გქონდეს მარადის!“ –
790

ეს თქვა. გამცილდა მოქვითინე, მასთან საუბრის მარადის
მსურველს და თხელ ჰაერს კვლავ შეერია. სამგზის
ვეცადე მის მშვენიერ ყელს მოვხვეოდი,

მოხვევანას ჩემსას გაეცალა აჩრდილი სამგზის,
მჩატე, ვით სიო და ფრთოსანი სიზმრის სადარი.
795 ის ღამე ასე გავატარე, შემდეგ დავბრუნდი,
გაოცებულმა შევამჩნიე ახალ მეგზურთა დიდძალი
რიცხვი, მოსულიყვნენ ქალნი, კაცები,
ლტოლვილნი ყრმანი, სავალალო ბრბო უბედურთა.
გარს მომესალტნენ, მოიკრიბეს ძალა სულისა,
800 რომ ჩემს არჩეულ გზას საზღვას
გამოჰყოლოდნენ. ამონათა ლუციფერმა იდას
მწვერვალზე დღე მოჰყვა, ზღურბლნი დაიკავეს
დანაელებმა კარიბჭეების. დახმარების იმედი
გაქრა, უკუვდექ, მამას დავწვდი ისევ და მთისკენ
წავედ.

წიგნი მესამე

1

ოდეს ღმერთებმა განიზრახეს აზიის დანთქმა,
პრიამეს მოდგმის, ილიონის გაცამტვერება და
ნაცარტუტად ნეპტუნუსის ტროა აქციეს,
მაშინ შორს ლტოლვა, უკაცური მიწების ძებნა

5

ღვთის სასწაულმა მიგვანიშნა. გემნი ავაგეთ
ფრიგიულ იდას მაღალ მთებთან და ანტანდროსთან.
თვით არ ვიცოდით, გადახვეწა საით გველოდა, სად
გვექონდა ბინა... გაზაფხული როცა დაგვიდგა, მამა
ანქიზემ ბრძანა, აფრა ბედს მივანდოთო.

10

თვალცრემლიანი დავეთხოვე მშობლიურ ნაპირს, ტროის
ველ-მინდვრებს. ზღვას გავეყვი გადახვეწილი, ბავშვთან,
მხლებლებთან, პენატებთან, ღმერთებთან ერთად.

შორს მარსის ველი გადაშლილა. იქ თრაკიელნი
იღვწიან. წინათ ეს მიწები ეპყრა ლიკურგეს.

15 იმ ძველ დროს ტროას იქაური ძმობდა
პენატი, სანამდის ბედმა არ გვიმტყუნა. იქით
გავწიე. დამრეც ნაპირზე ციხე დავდგი, ბედს არა
ვკითხე, ქალაქს დავარქვი ენეადა – ჩემი სახელი.
დიონეს ასულს, დედაჩემსა, მსხვერპლიც შევწირე,

20

ღმერთებს, ქომაგებს ახალ საქმის, დიად მეუფეს ზეცად
მცხოვრებთა. გამოვლადრე ყელი მოზვერსაც.

იქავე იყო ერთი ბორცვი, ეკალ-ბარდებით
წამოქოჩრილი და ბუჩქებში მირტი ყვაოდა.
მივედი, მსურდა, რომ მიწიდან მწვანე ნაყარი

25

ამომეგლიჯა და ბომონზე შტო მომეფინა,
ვგრძნობდი სასწაულს, – გადმოცემაც საოცარია, –
იმ პირველ ჯეჯილს, ფესვიანად რომ ამოვგლიჯე,

სისხლი სდიოდა, შავი ლაქით ღებავდა მიწას.
სახსრებს მომედო გამყინავი, მსუსხავი ძრწოლა
30 და ცივი სისხლი შიშისაგან გამიშრა ლამის.
შემდეგ მივადექ მოსათხრელად მეორე ნერგსაც,
მსურდა გამეგო ხვაშიადი მისი წიაღის.

ნაზი ქერქიდან ვნახე სისხლი ჩამოღვენთილი... ვევედრებოდი
გულმხურვალედსოფლის ფერიებს,

35

გეტთამიწა-წყლის კეთილ მფარველს, მამა გრადივუსს,
რომ მათ კეთილად აეხდინათ ეს სასწაული. ხოლო
როდესაც მესამე ფესვს მივადექ ძლიერს, უფრო ღრმად
გამჯდარს და მუხლებით დავაწექ ქვიშას, – ვთქვა თუ
გავრუმდე? – ამ დროს კვნესამ საწყალობელმა
40 ბორცვის გულიდან მოაღწია ჩემს ყურებამდე:
„რად გლეჯ ამ საწყალს, შეიბრალე მოკლული მაინც,
ხელს კეთილშობილს ნუ გაისვრი. მე უცხო არ ვარ,

ტროას ვიზარდე და ეს სისხლი ფესვს როდი დასდის!.. ვაგლახმე!
გასწი ამ ქვეყნიდან, ხარბ ნაპირიდან.

45

პოლიდორუს ვარ, განგმირული... რკინის შუბების
გროვამ დამფარა და ოროლმა აყარა ყლორტი“.
მამინ გაკენწლა ჩემი გული ძლიერმა შიშმა,
გავშემდი, ყალყზე თმა დამიდგა და ხმა ჩამიწყდა.
პოლიდორუსი განძეულთან ერთად პრიამემ

50

წინათ იდუმლად გაუგზავნა თრაკიის მეფეს,
გამოსაზრდელად, როს დაკარგა დარდანელთ ხმალის
იმედი სრულად და ალყაში ნახა ქალაქი. ოდეს დაეცა
ტევკრთა ძალა, მეფემ უმუხთლა, აგამემნონის საქმეს
გაჰყვა და მძლე საჭურველს,

55

ზავს უღალატა და განგმირა პოლიდორუსი, განძს
დაეუფლა. მოკვდავთ რას არ ჩაადენინებ, ტრფობავ
ოქროსი, დაწყევლილო!.. როს შიში გაქრა, რჩეულ
ბელადებს, მშობელ მამას თავდაპირველად ვაუწყე
ღმერთთა სასწაული და რჩევა ვკითხე.

60 ყველა ფიქრობდა, გაუტანელ მხარეს გავმორდეთ,
შევარჩინოთო ეს სირცხვილი ვერაგ მასპინძელთ.
დაკრძალვის წესი პოლიდორუსს ავუგეთ შემდეგ.
ტაგრუცი დავდგით სადიდებლად ქვეშეთის სულთა,
გლოვის მომგვრელი, კვიპაროსით ჩაშავებული.

65

ილიადებმა მის გარშემო, როგორც რიგია,
გლოვით გაშალეს თმები, თბილი რძე
მივასხურეთ წმინდა სისხლს თასით, სული ასე
დავასამარეთ, მაღალ გოდებით საბოლოოდ
დავემშვიდობეთ. ზღვას ვანდეთ თავი და ქარებმა
დაგვიმორჩილეს

70

ზვირთნი. ავსტერმა ნელი ქროლით მოგვიხმო ზღვისკენ,
გემნი წყალს ჩავსხით, მეგზურებიც შემოიკრიბნენ, გავცურეთ,
დაგვრჩა უკან მიწა და ქალაქები.

ზღვისშუა იყო წმინდა მხარე, უცხო სავანე
ნერეიდების დედისა და ნეპტუნისისა.

75

მოხეტიალე იგი მიწა მშვილდის მპყრობელმა კუნძულ
მიკონოსს და გიაროსს შუა ჩაუდგა, მყუდროდ
დატოვა ქარისგან და ზღვისგან დაცული. იქ
გადავსხედით და მიგვილო მშვიდად ნაპირმა. პატივი
ვუზღეთ აპოლონის ქალაქს მაშინვე.

80 მეფე ანიუს იქ მეფობდა, ფებუსის მოგვი, ბაფთა
შვენოდა მის საფეთქლებს და წმინდა დაფნა.

იცნო ანქიზე – მეგობარი, ჩვენთან მოიჭრა. მარჯვენა
ერთურთს გავუწოდეთ, შევედით სახლში.

კრძალვით ვეახელ ძველი ქვისგან აგებულ ტაძარს:

85

„თიბრევს! მომეცი სახლი, დადლილთ მიეც კედლები,
საუკუნო ჰყავ მოდგმა ჩვენი, ახალი ტროა, დანაელთაგან,
აქილევსის რისხვისგან ხსნილი.

ვისთან წავიდეთ? სად გვიბრძანებ? სად ვპოვოთ ბინა? გვითხარი
რჩევა, მამავ, და ჩვენს სულში ჩასახლდი!“

90 ეს ვთქვი თუ არა, აცახცახდა თითქოს ყოველი:

ბჭე, ღვთაებრივი შტო დაფნისა, მთაც
დაბარბაცდა და ღვთის ტაძარში აგუგუნდა
საკურთხეველი. პირქვემ დავემხეთ სასოებით და
ხმა ჩაგვესმა:

„ო, დარდანიდნო, მიწა-წყალი, რომელმაც გმობათ,

95 წინაპართ ფუძე კვლავ მიგიღებთ თავის

წიაღში – იქ დაბრუნებულთ. მოიხილეთ

მშობელი ძველი. ენეანთ მოდგმა მთელ ქვეყანას

დაეუფლება და ძეთა ძენი და ისინიც, ვინც

მათგან იშვის!“ ასე გვაუწყა ჩვენ ფებუსმა, შვების

ხმაური

100 ხალხს მოეფინა. კითხულობდნენ – რომელ

ქალაქში კვლავ მოგვიხმობსო აპოლონი

დასაბრუნებლად? მაშინ მშობელმა გაიხსენა ძველი

თქმულება,

და გვითხრა: „სცანით, ო, ბელადნო, იმედი თქვენნი:

ზღვაში ძევს კრეტა, კუნძულია იუპიტერის,

105 იქ, იდას მთასთან, აკვანია ჩვენი

მოდგმისა, ასი ქალაქი და სამეფო

ნაყოფიერი. იქიდანაა პაპათპაპა, როგორც
მე მახსოვს.

ტევკრუს მიცურდა რეტეუმთან და სამეფოსთვის
პოვა ადგილი, პერგამოსი ჯერაცარ იყო. 110
ველზესახლობდნენ, კვიბელეს¹⁴⁵ ტყის მფლობელი დედა
იქიდან არის და სპილენძი კორიბანტების¹⁴⁶, იდაზე –
ტევრი და მდუმარედ მსხვერპლის შეწირვა...
აქვე ლომებმა გააქროლეს დედოფლის ეტლი. მაშ,
გავემგზავროთ, სადაც გვიხმობს ღვთაების ნება.
115 ქარებს შევუტევთ და გნოსიურ¹⁴⁷ მხარეში
წავალთ, გზა არ გვაქვს დიდი. თუ გვიშველის
იუპიტერი, მესამე დღესვე მივადგებით კრეტას
ნაპირებს“, –

თქვა და ბომონთან ღმერთს მიჰგვარა წმინდა ზვარაკი, ნეპტუნუსს
– ხარი და შენც – ხარი, მხნეო აპოლონ!
120 ხოლო ქარიშხალს – შავი ცხვარი, თეთრიც –
ზეფირუსს.

ხმები დაირხა, რომ დევნილმა იდომენევსმა
დათმო მამული, კრეტის მიწა დაცარიელდა,
სახლში არც მტერი დარჩენილა, არც მოყვარეო,
მეზღვაურები ახმაურდნენ ცხარე კამათით,
125 მეგზურნი კრეტას წასვლას მთხოვდნენ – წინაპართ
მხარეს. მივქროდით ზღვაზე, გავეცალეთ პორტს
ორტიგიის. მთას ნაქსოსისა, ბაკქელთა ხმას¹⁴⁸, მწვანე
დონუზას, ოლეაროსი მოვიტოვეთ, თეთრი პაროსი, ზღვად
კიკლადები გაფანტული, სრუტე მრავალი.
130 კიჩოს მოაწვა ქარიშხალი და გაგვაქროლა.
ბოლოს მივედით კურეტების ძველ ნაპირებთან.
ხარბად შევუდექ სასურველი ციხის შენებას,

ქალაქს ვუწოდე პერგამეა და კმაყოფილმა ხალხს
ვთხოვე ბომონთ სიყვარული, კოშკის აგება.
135

უკვე გემები მშრალ ნაპირზე ამოვიტანეთ და
ქორწილისთვის მოიცალა ახალგაზრდობამ. სამართალს
ვჭრიდი, ხალხს ვაძლევდი სახლს, ვით რიგია...
მერე ჩვენს სხეულს უძღურება ცით მოევლინა, ხორბალი
გაწყდა, დადგა წელი სიკვდილის მგვრელი.
140

ეთხოვებოდნენ ტკბილ სიცოცხლეს, ან დაათრევდნენ
სნებიან სხეულს. სირიუსმა ველნი დაბუგა, ბალახი
გახმა, ჯეჯილს საზრდო აღარ მოჰქონდა. კვლავ

მთხოვა მამამ – აპოლონის მისანს ჰკითხეო, როს
ზღვით მიაღწევ ორტიგიას მავედრებელი:

145

რა ბოლო აქვს-თქო ჩვენს წამებას, საით
ველოდოთ ამ სატანჯველში შემწეობას, რა გზას
დავადგეთ?“ ღამე ჩამოდგა. ძილს მიეცა ყველა
ცოცხალი. ღმერთთა სახენი, ფრიგიული
პენატნიწმინდა, ტროის ხანძარს რომ გამოვტაცე
და წამოვიღე,

150 ვნახე, თვალთა წინ დაძინებულს

წამომდგომოდნენ. კაშკაშა შუქი მოჰფენოდათ,
რადგანაც ამ დროს ფანჯრის დვირეში ბადრმა
მთვარემ შემოანათა. კერპებმა სიტყვით ურვა ჩემი
შემიმსუბუქეს: „აპოლონ ღმერთი ორტიგიას რასაც
გეტყოდა,

155 აქ დაგვაბარა და სათქმელად თვით მოგვავლინა.

ერთად დავტოვეთ დარდანეთი, შენ გამოგყევით და შენს
იარაღს, მქუხარე ზღვა ერთადვე განვვლეთ, ვარსკვლავებს
მოვფენთ შენს დიდებას, შენს შთამომავალთ და ხალხს
მივუთვლით ხელმწიფებას. მაშ, მოუმზადე

160 ძლიერთ ძლიერი გოდოლები. ნუ გაკრთობს
ლტოლვა. შეცვალე ბინა, ეს ნაპირი არ მოგიჩინა
აპოლონ ღმერთმა, კრეტად ყოფნა როდი გიბრძანა.

არის ქვეყანა, ჰესპერიად სცნობენ ბერძენნი,
ძველი მხარეა, ძლიერი და ნაყოფიერი,

165 ენოტრელები იქ ცხოვრობდნენ, დღეს კი
ამბობენ, რომ იტალია უწოდანო ახალმა ხალხმა
ბელადის ხათრით. იქ მიგელით ნამდვილი ბინა!
დარდანუსი და იაზიუს, თქვენი პაპანი იქ
იშვნენ. ლაღად მოხუც მამას ეს მოახსენე.

170 დე, კორითუსი მოიძიოს, ავზონთა მიწა,
შენთვის დიქტეა იუპიტერს არ ნდომებია!“ ო,
შემაშფოთა მოჩვენებამ, ხმამ ღვთაებისა, ეს ხომ
ზმანება აღარ იყო: თვალნათლივ ვიცან
თავსაკრი თმათა და სახენი უკვდავ ღმერთების!

175 სხეული ჩემი ცივმა ოფლმა დაცვარა მაშინ,
უმალ წამოვდექ და ვედრებით აღვაპყარ ხელნი
ზეცის თალისკენ, წმინდა ღვინო ვასხურე კერას,

თაყვანი ვეცი ბომონებსა, მოხარულ მამას ვამცნე,
რაც მოხდა, ყოველივე ვუამბე დაჯრით.

180 სცნო მოდგმა ძველი, წინაპარნი შეიცნო ორნი,
თქვა, რომ შევცდიო, ამ ძველ მიწას როს მივადექი.

შემდეგ თქვა: „შვილო, ილიონის ბედით ტანჯულო,
წინათვე მამაცნო ეს საქმენი ჩემმა კასანდრამ. ახლა
მენიშნა, თუ ჩვენს მოდგმასრას უმიზნებდა,
185

ხშირად ახსენა ჰესპერია, იტალთსამეფო. მაგრამ ვინ
დაჰყვა ჰესპერიას გასამგზავრებლად? ან ტევკრთა
შორის ვის სჯეროდა კასანდრას სიტყვის? მივენდოთ
ფებუსს და უკეთეს რჩევას ვუსმინოთ“. ასე გვიბრძანა.
დავეთანხმეთ მძლავრი ყიჟინით.

190 დავტოვეთ კრეტაც, დაგვრჩა იქა მხლებელთ
ნაწილი. ავფინეთ აფრა და გაშლილ ზღვას ვანდეთ
გემები, შორს გავიჭერით, არსაიდან მიწა არ ჩანდა,

ყოველგნით ცა იყო მხოლოდ და ზღვა
უკიდევანო. მაშინ ჩვენს თავზე აღიმართა შავი
ღრუბელი,

195 ღამის მომტანი და გრიგალის, დადგა
წყვდიადი. ზღვა წამოშალა ქარიშხალმა, საზარი
ზვირთი წამოიქოჩრა, ხომალდები მიფანტ-
მოფანტა. დღე დააბნელა ქარბორბალამ, ცა შთანთქა
ღამემ, ღრუბლებს აპობდა და მრავალგზის
კვესავდა ელვა.

200 გზა აგვერია, ბრმად მივინებდით ზვირთთა
დინებას.

პალინურუსმა აღიარა, რომ ღამეს დღისგან ველარ
არჩევდა და აქ გზასაც ვერ გააგნებდა.

სამი დღე ბნელში უგზო-უკვლოდ, ბრმად გავატარეთ და
უვარსკვლავო ღამეებში ვიხეტიალეთ.

205

მხოლოდ მეოთხე დღეს გამოჩნდა შორიდან მიწა
და მთის თხემები, მათზე ბოლი იბოლქვებოდა.
მწყობრად ვუსვამდით ხოფებს, აფრა არ აიფაფრა,

წინ გადახრილნი ზღვის ლაჟვარდში ქაფს ვაყენებდით. ზვირთს
გადავურჩი, სტროფადებთან პირველი მივედ, –
210

იონიის ზღვის ამ კუნძულებს ასე უწოდებს
ბერძენი ხალხი. იქ ბოროტი კელენო ცხოვრობს,
სხვა ჰარპიებიც საშინელნი. როცა ფინევსმა კარი
დაუხშო, შიშით დათმეს მათ სალაფავი. უფრო
საზარი არ არსებობს ურჩხული ქვეყნად,

215 ღვთის წყრომა, სტიქსის ზვირთისაგან ნაშობი
წყლული.

ქალის სახიან ჩიტებს ძალუმთ ქშენა საზარი,
ჭანგებიანი ხელები აქვთ, სახე შიმშილით
მარადის მკრთალი.

ყურეს როგორც კი მივადექით, ანაზდეულად
220 მხიარულ მოზვრებს თვალი ვკიდეთ,
მოიალაღეთ, ქურციკთა ჯოგი დაუცველი ვნახეთ
მინდვრებში. ხმლით დავერიეთ და ღვთაებებს,
თვით იუპიტერს ძღვენს აღვუთქვამდით,
მოვემზადეთდასასვენებლად დამრეც ნაპირზე,
შევუდექით ნოყიერ საზრდოს.

225

ამ დროს საშინელ შემოტევით მთიდან გამოჩნდა ყველა
ჰარპია, ფრთები მძლავრად აატკაცუნეს, საჭმელს
გვტაცებდნენ და შეხებით წაბილწეს სუფრა. ატყდა
ხმაური, საზარელი სიმყრალე დადგა.

229 მოვმორდით და კვლავ კლდეში გაჭრილ
გამოქვაბულში

231 მოვაწყვეთ სუფრა. განვაახლეთ სამსხვერპლო
ცეცხლი. კვლავ ცის სხვა მხრიდან და წყვდიადი
ბუდეებიდან ზათქით მოცვივდნენ ჰარპიები
ნადავლისათვის.

საჭმელს ბილწავდნენ მყრალი პირით. მეგზურთ ვუბრძანე
235 ხმალი აეღოთ და შებმოდნენ საზიზღარ
ჯილაგს. როგორც ვუბრძანე, შეასრულეს, ბალახში
დასწვდნენ ორლესულ მახვილს და დამალულ
ფარებს აჩენდნენ.

მათი ყიჟინა მოეფინა ციცაბო ნაპირს. ნიშანს
ამღევდა მიზენუსი მაღალი მთიდან
240

სპილენძის ბუკით. გააჩაღეს სასტიკი ბრძოლა ზღვის
ამაზრზენი ფრინველების ხმლით ასაკუწად. მაგრამ ვერც
ზურგზე, ვერც ნაკრტენზე ვერ მიაყენეს ჩიტებს ჭრილობა,
მსწრაფლ აიჭრნენ ვარსკვლავთქვეშეთში, ნადავლის ნაშთი
და საზარი კვალი დატოვეს.

245 ამ დროს კელენომ, წამომჯდარმა კლდის მაღალ
ქიმზე, ვაების მაცნემ, მკერდით სიტყვა აღმოუტევა:
„ხარების გამო, ამ დახოცილ მოზვრებისათვის,
ლაომედონტის მემკვიდრენო¹⁴⁹, საომრად მზად ხართ
და მამულიდან ჰარპიების გადასახვეწად?

250 მაშ, მოისმინეთ ჩემი სიტყვა, გულს
ჩაიმარხეთ, იგი აუწყა ფებუსს მამამ, აპოლონმა

კი გადმომცა, ხოლო მე, ფურია, თქვენ
მოგახსენებთ:

იტალიისკენ გიძვეთ გზა და მოუხმეს ქარებს, რომ
იტალიის ნავსადგურთან მიღწევა შეძლოთ.
255 მაგრამ თქვენს ქალაქს ვერ მოავლებთ მტკიცე
გალავანს, სანამ შიმშილით არ ზღავთ თქვენსავ
უსამართლობას და არ გამოხრავთ მაგიდასაც
გამწარებულნი!“ – გვითხრა და გაკრა ფრთები, ტყეში
გაუჩინარდა, მხლებელთ სისხლიც კი გაუყინასასტიკმა
შიშმა. 260

რწმენა დაკარგეს და ითხოვდნენარა საჭურვლით,
არამედ ლოცვით მივიღოთო მათგან მშვიდობა, გინდ
იყვნენ ღმერთნი, გინდა იყვნენ ხარბნი ფრინველნი.
მამა ანქიზემ ზეაღაპყრო ვედრებით ხელნი,
ღმერთებს აღუთქვა ღირსეული თაყვანისცემა:
265

„ღმერთო! გვიხსენით მუქარისგან! გვაშორეთ ურვა
და მსასოებელთ, მოწყალენო, მეოხ გვეყავით!“ შემდეგ
გვიბრძანა თოკის მოხსნა, ღუზის აშვება.

ქარმა გაბერა იალქნები, გზას აქაფებულს
გავყევით იქით, სად ეჭირა გეზი მესაქეს.
270

გზაში გამოჩნდა ზაკინთოსი უკვე, ტყიანი
დულიქიუმი, ნერიტოსი ქვიანი, სამე.
კლდიან ითაკას გავუარეთ, ლაერთის მხარეს,
ვერაგ ულიქსეს დავუწყევლეთ გამზრდელი მიწა.
მალე გამოჩნდა ღრუბლიანი ლევკატეს თხემი,
275 დიდი ტაძარი აპოლონის, შიშის მომგვრელი.
იქით გავწიეთ, დაქანცულნი ვეწვიეთ ქალაქს,
ღუზა ჩავუშვით, მივაყენეთ ხომალდნი ნაპირს.
ბოლოს, მიწას რომ დავეუფლეთ მოულოდნელად,
იუპიტერის ძღვნად დავანთეთ საკურთხეველნი.
280 გავახალისეთ აქტიუმი თამაშობებით. ვით
სამშობლოში, ვვარჯიშობდით, შიშველმა ყრმებმა
იცხეს სუნამო. უხაროდათ, რომ გამოექცნენ

მტრის მწყობრს უთვალავს და ქალაქებს არგოლიკისა^[50].
მზემ შეაბრუნა წელიწადი, ზამთარმა სუსხი
285 მიწას მოჰფინა, აქვილონმა ზვირთნი აშალა.
სპილენძის ფარი, საჭურველი დიად აბანტის,
მივაჭდე ბჰისკარს და ეს საქმე ლექსით აღვნიშნე:

„აქ გამარჯვებულ დანაელთა ფარს დგამს ენეას“.
 ვბრძანე, დაგვეთმო ნავსადგური, მოგვესვა ხოფი,
 290 ტალღებს დავცხეთ და გაიფანტა წინწკლები
 მალა. კოშკნი შორს დაგვრჩა ფეაკების,
 ცადაზიდულნი, ეპირუსს ახლოს გავუარეთ,
 ქაონიაში შევედით, ვნახეთ, ბუთროტუმის ციხე
 მაღალი. აქ ჩვენ გავიგეთ საოცარი ამბავი: ფლობსო
 295 ბერძნების ქალაქს ჰელენუსი, პრიამეს
 ვაჟი. ცოლად დაუსვამს ეაკიდი, პირუსის
 ცოლი და ანდრომაქე ტროელ ვაჟკაცს
 დაჰბრუნებია. გავოცდი, გულში უცნაური
 სურვილიმქონდა – მისვლა მინდოდა მასთან,
 კითხვა მომხდარი ამბის
 300 დავტოვე ყურე, ხომალდები და სანაპირო.
 შემთხვევით ამ დროს გლოვის ძღვენი ნემტთან მიჰქონდა.
 ქალაქის გარეთ, სად ახალი ჩქეფდა სიმოსი, აჩრდილთ
 უხმობდა ანდრომაქე ჰექტორის ბორცვთან. თუმც
 ცარიელი დახვდა მწუხარს მწვანე ტაგრუცი,
 305 ორი ზვარაკი ცრემლთა მისთა მიზეზს
 მიუძღვნა. ამ დროს შემხედა და იხილა
 შეცბუნებულმა ირგვლივ ტროელნი. სასწაულმა
 შეაკრთო იგი, შიშმა დაძლია, გაეცალა ფერი მის
 სახეს. თავბრუ დაეხვა, ხოლო შემდეგ ძლივსდა
 წარმოთქვა:

310

„ნუთუ შენა ხარ, მაცნედ მოხვედ, ქალღმერთის ძეო? ო,
 ცოცხალი ხარ? ხოლო შუქი თუ დაიბინდა, ჰექტორი სად
 გვყავს?“ და ცრემლებში მთლად ჩაძირულმა

იწყო გოდება. მწუხარებით გონდაკარგულ ქალს
 მივუგე, თვითონ დაბნეულმა, ნაწყვეტ-
 ნაწყვეტად:

315

„მე ცოცხალი ვარ ჭეშმარიტად... ძლივს სული მიდგას. ნუ
 გიკვირს ჩემი ცხადლივ ხილვა.

ვაგლახ! ბედშავო, დამკარგველო ასეთ მეუღლის,
 რა ხვედრი გერგო, ანდრომაქევ, ჰექტორის ცოლო!
 ახლა პირუსთან იცავ განა წესს ქორწინების?“

320 თვალმდებარეობდა ქალმა ნაზი ხმით მიპასუხა:

„მხოლოდ ასული პრიამესი არის ნეტარი, მას
 მტრების ხელით ტროის თაღქვეშ ეწერა მოკვლა, მას
 არ არგუნა სიმძიმელი ხვედრმა ტყვეობის,
 გამარჯვებულის სარეცელსაც არ შეხებია!

325 მე კი სამშობლო რომ დამიწვეს, ზღვა-ზღვა
მატარეს, აქილევსისთვის საამაყო თავხედ ჭაბუკის
მონად მაქციეს. შეეულლა თვით ჰერმიონეს

ლაკედემონურ ქორწინებით – ლედას
ქალიშვილს. მე კი – მხევალი მიმაკუთვნა მონა
ჰელენუსს.

330

შემდეგ ორესტე, მიტაცებულ მეუღლის ტრფობით
აფეთქებული, ფურიების მიერ ტანჯული მას
თავს დაესხა, მამაპაპურ ზომონს დააკლა.

ნეოპტოლემუს როცა მოკვდა, ჰელენუსს ერგო
ეს მიწა; მან კი ქაონიის ველს, ქაონიას

335

მისცა სახელი ქაონესი, ტროელიგმირის, ციხე
აღმართა ილიონის, მთაზე – პერგამოს. რა
ქარმა მოგცა და რა ბედმა ეს გზა სავალად?
ღმერთი გდევნიდა ჩვენს ნაპირთან მოულოდნელად? ასკანიუსი
როგორა გყავს, სუნთქავს სიცოცხლით?

340 იგი ტროაში შენთვის...^[51] თულა აქვს ყმაწვილს
კიდევ დარდი დაკარგულ დედის? მის სულში ანთებს
მამაცობას მამა ენეას,

როგორც ოდესღაც საყვარელი ბიძა – ჰექტორი?“

ასე ამბობდა ცრემლიანი, დიდხანს ამაოდ

345

გოდებდა. ამ დროს გალავნიდან მხლებელთა დასით
გამოჩნდა გმირი ჰელენუსი, ძე პრიამესი. იცნო
თვისტომნი და გულლიად ბჭეში შეუძღვა,
ცრემლმორეული საუბრობდა ნათესავებთან. შევედ,
ვიცანი მცირე ტროა, ძველი სურათი

350 მძლე პერგამოსის და პატარა ქსანთუს-
მდინარე. სკეის ბჭისკართან მოვეხვიე ურდულეებს
კარის. ტევკრნი ტკბებოდნენ მოკავშირე ქალაქის
ხილვით. მეფე შეუძღვა სტუმრებს თავის ვრცელ
სასახლეში. შუა დარბაზში იდგნენ, ხელში თასები
ეპყრათ,

355 ღვინო სვეს. ოქროს ლანგარებზე ეწყო
ხორაგი. გავიდა უკვე ერთი დღე და მეორეც
მიჰყვა. ავსტერმა აფრას გზად მოუხმო, ქარმა
აშალა.

მივედ ქურუმთან და მივმართე ასეთი სიტყვით:

„ღმერთთა მკითხავო, ტროის ძეო, ფებუსის ნება,

360 კლაროსის დაფნა და მთიებნი რომ
 შეგიცვნია, ფრინველთა ენა, მარდი ფრთების
 ნიშანიც იცი, აბა, მითხარი, ხომ კეთილმა
 ღვთის სასწაულმა მაჩვენა ეს გზა და
 ღმერთების ნება მაცნობა, რომ იტალიას, უცხო
 მხარეს მეცადა ბედი?

365 მაგრამ კელენომ სასწაული მამცნო ახალი,
 როგორ გითხრა და, ღმერთის რისხვა გამომიცხადა
 და შიმშილობა, რომელ ხიფათს უნდა გავექცე, ან
 რას მივმართო, რომ გავუძლო ამდენ გასაჭირს?“
 პირველ ყოვლისა ჰელენუსმა ზვარაკი დაკლა,
 370

ღმერთებს ევედრა, და თავსაკრი იძრო თავიდან და
 შენს ტაძარში, – ო, აპოლონ! – თვითონ შემიძღვა
 შემკრთალს ღვთაების სიახლოვით. შენმა ქურუმმა
 ღვთაებრივბაგით ეს სიტყვები აღმოუტევა:
 „ქალღმერთის ძეო, შენ რომ ზღვაზე გაჰყევ მისნობას,
 375

ცხადზე ცხადია, ბედის რიგი მოატრიალა
 ღმერთთა მეუფემ, შენი ხვედრი ასე განაგო.
 ბედის სვლას გაჰყევ, ცოტას გეტყვი, თუმც ბევრი ვიცი,
 მსურს ზღვა განვლო და მხნედ ეწვიო ავზონთ ნაპირებს. მე
 ხომ პარკები არ მამლევენ მეტის თქმის ნებას.

380 იუნო, შვილი სატურნუსის, მიკრძალავს
 სიტყვას. ახლოს რომ ეძებ იტალიას და უმეცარი
 მიესწრაფები ახლომახლო ნავმისადგომებს,
 მისგან მრავალი ქვეყანა და გზები გამოიღებს.
 მანამდის ხოფებს ტრინაკრიის ტალღა გაღუნავს,
 385 ზღვას გადაცურავთ ავზონიის, ტბას
 მიწისქვეშას, აიიას ინახულებთ, კირკეს
 კუნძულსა.

თუ რომელ მხარეს დაფუძნება ძალგიძს ქალაქის,

მე გეტყვი ნიშანს, დაიმარხე მეხსიერებით: როცა,
 ტანჯულო, შორეული მდინარის პირას
 390 იპოვი ღორ-ქუბს უზარმაზარ მუხის ქვეშ
 განრთხმულს, ოცდაათ გოჭს რომ მისწოლია თეთრი,
 ქათქათა და მის ჯიქნებთან ფუსფუსებენ თეთრი
 შვილები, მაშინ ექნება ქალაქს ფუძე და თქვენს
 მშვიდობას. ნულარ გაქვს შიში, რომ ოდესმე დახრავ
 მაგიდას.

395 ბედი გზას მოგცემთ, აპოლონი შეისმენს
 ლოცვას. ოღონდ იმ მიწას, სანაპიროს იტალიისა,

ჩვენი მხრიდან რომ ზღვის მოქცევა ეთამაშება,
უნდა გაექცე! იქ ქალაქებს ბერძნები ფლობენ. იქ
ნარიკიელ ლოკრებს⁵²¹ უდგათ კომკნი მაღალნი.
400

სალენტინუსი ლიკტიელმა იდომენევსმა ხელში
ჩაიგდო, ფილოქტეტემ კი, მელიბელმა,
კედლით შეზღუდა პეტელიას ციხე პატარა.

ოდეს გემები ზღვას წიაღვლენ და დადგებიან, იქვე
აღმართავ სამსხვერპლოებს აღთქმის საყოფად.
405 მოწით მოსილმა⁵³¹ მოიხურე თავსაბურავი,
რომ წმიდა ცეცხლთან ავბედითი რამ არ გეჩვენოს
და არ ჩაშალოს ნამისნევი მსხვერპლშეწირვის ჟამს.
ეს ჩვეულება წესად გქონდეთ შენ და შენს მეგზურთ,
შვილთაშვილებმაც ასევე ყონ ღვთისმსახურება. 410
როს მიადგები სიცილიის სანაპიროებს, წინ
გამოჩნდება პელორუსის ვიწრო ბოლაზი, მარცხნივ
გაჰყევი, მხოლოდ მარცხნივ, შორს მოუარე მარჯვენა
ნაპირს, იქ ერიდე ზღვასაც და ხმელეთს. თქმულა:
ძალამ და ნგრევამ გაყო ეს მხარეები, –
415 ჟამთა დინებას რამდენი რამ ძალუმს
შეცვალოს! იმ დროს, როდესაც ერთად იყო
ორივე მიწა, ზღვა შევარდნილა და კიდური
ჰესპერიისა

სიცილიისგან მოუჭრია, ვიწრო სრუტეში
გაჭრია ველთა და გაყოფილ ნაპირთა შორის.
420 მარჯვნივ სკილაა, მარცხენა მხრით – ავი ქარიბდი.
იგი ჯურღმულში სამჯერ შთანთქავს ვეება ტალღებს და
რიგრიგობით ამოაფრქვევს ზვირთებს უკანვე, შემდეგ
ვარსკვლავებს აღწევს ხოლმე ზღვის მღელვარება. მღვიმე
აკავებს ბნელ ჯურღმულში საშინელ სკილას,
425 თავს რომ გამოჰყოფს, მიახეთქავს ხომალდებს
კლდეზე. ადამიანის სახე აქვს და მკერდი – ქალწულის,
ხოლო წელს ქვემოთ – საშინელი ურჩხულის ტანი,
დელფინის კუდი, ზედ რომ მგლები მიჰკვრია მუცლით.
ჯობს, გაეცალოთ ტრინაკრიის საზღვარს – პაქინუმს,
430

ნელა შემოვლოთ შორეული გზა უხიფათო, ვიდრე
თუნდ ერთხელ დაინახოთ პირქუმ მღვიმეში სკილა
და ცისფერ ძაღლის ყეფით შეძრული ტინი.

გარდა ამისა, თუ ჰელენუსს კვლავ უჭრის
სიბრძნე, თუ გჯერა მისი, აპოლონიც თუ სწორად
ამცნობს,

435 ქალღმერთის შვილო, ერთ ხვამიადს გაუწყებ
ბედის. წინასწარ გამცნობ, კვლავ და კვლავაც
გაგიმეორებ: თავდაპირველად თაყვანი ეც
ღვთაებრიობას – იუნოს ძალას, აღთქმა დადე,
მხურვალე ლოცვით მოიმხრე ღმერთი უმძლავრესი,
ასე დატოვებ

440 ტრინაკრიას და ძლევით შეხვალ იტალიაში.
მხოლოდ მაშინლა მიადგები შენ კუმე-ქალაქს,
ღვთაებრივ ტბას და მოშრიალე ავერნუსს ტყიანს,
მისანს შეხვდები, მღვიმეში რომ ბედს გამოიცნობს.
ხოლო ფოთლებზე სახელებს და ნიშნებს აღნიშნავს.

445

რასაც დააწერს ის ქალწული ფოთლებზე, ყველას
რიგზე დააწყობს და ჩაკეტავს გამოქვაბულში.
იქ დევს ფოთლები გაუნძრევლად, როგორც დააწყვეს, მაგრამ
კართუ გაიღება, ჩუმინიავი აშლის მათ წყობას, ააღელვებს
ფოთლებს მაშინვე.

450

ხოლო ქალწული მათ დაჭერას აღარა ცდილობს,
მათ ამორჩევას და სიტყვათა დაკავშირებას, ვინცა
სთხოვს პასუხს, შეიძულებს სიბილას სახლი. იქ
დაყოვნებას ნუ მიიჩნევ მძიმე რამ ცოდვად.
თუნდაც ეწყინოთ ამხანაგებს, თუნდ ზღვაში წასვლად
455

გიხმობდეს აფრა, გაიშალოს საკეთილდღეოდ, მაინც
მკითხავთან უნდა დარჩე, მისნობა სთხოვო, რომ
გიპასუხოს ხალისით და გახსნას ბაგენი. გეტყვის
მომავალ ბრძოლის ამბებს და იტალიელ ტომებს
გაგაცნობს, ტანჯვისაგან ხსნის გზას გიჩვენებს,
460 პატივისცემას გადაგიხდის კარგი
მისნობით. აი, ყოველი, რისი რჩევის ნებაც
მე მქონდა. გასწი, ცათამდე აამაღლე
გმირობით ტროა!”

მეგობრულ ბაგით ასე გვამცნო მისანმა ბედი.
შემდეგ გვიბრძანა მიგვეტანა გემებთან ოქროს
465 და სპილოს ძვლისგან ნაკეთები დიდძალი
ძღვენი. ურიცხვი ვერცხლი, დიდონური დიდი
თასები, ჯაჭვის პერანგი, აკინძული სამკვეც
რგოლებით, ჩაჩქანი ნეოპტოლემუსის და

საჭურველი. მამასაც უძღვნა საჩუქრები. ჩვენ
დაგვისართა

470 ბედაურები

მხედრებითურთ.

მეხოფურები, იარაღი აახლა მომმეთ.

შემდეგ ანქიზემ იალქნების გამართვა ბრძანა,
დაუბრკოლებლივ მეგზურ ქარის გამოყენება.

ფეხუსის მოგვმა მოწიწებით ასე მიმართა:

475

„ანქიზე, ღმერთთან ქორწინებით განდიდებულო,
გადარჩენილო პერგამოსის პარტახში ორგზის, შენ
წინაშეა ავზონია, მისკენ ისწრაფე,

თუმც გვერდის ავლა მოგიხდება ზღვაზე ცურვის დროს –
ღმერთის აღთქმული სანაპირო კიდეც შორსაა!

480

მამაშვილური სიყვარულით სვებედნიერო, სხვა
რალა გითხრა, ქარი რისთვის გაგაცდენინო?“

ანდრომაქემაც, განშორებით დამწუხრებულმა,

კაბა მიართვა ოქრომკედით ამოქარგული ყრმა

ასკანიუსს. ფრიგიულიქსოვილი წმინდა,

485

გულუხვადგასცა საჩუქარი დაასე უთხრა: „ჩემო
ბიჭუნა, ჩემგან გქონდეს კეთილსახსოვრად და
ანდრომაქეს სიყვარულის საწინდრად იყოს,
გმირი ჰექტორის ცოლყოფილის. მიიღე ჯილდო.

შენლა მეგულვი ხატად ჩემი ასტიანაქსის.

490 ო, ეს თვალები! ხელნი, სახეც ასეთი ჰქონდა და

ასაკითაც შენი ტოლი იყო... ო, შვილო!“ ცრემლით

მივმართე წასასვლელად გამზადებულმა:

„ლხენით იცხოვრეთ, ვისი ბედიც უკვე აღსრულდა!

ჩვენ კი ერთი სვე კვლავ გვეცვლება სხვაგვარი ხვედრით...

495 გელით სიმშვიდე, ზღვის გაცურვა აღარ მოგიწევთ, სულ

შორ-შორს მსრბოლელ ავზონთა ველს თქვენ არ ეძიებთ,

ტკბებით მსგავსებით ქსანთუსის და ტროა-ქალაქის. მსურს

მათი შექმნა ყოფილიყოს თქვენთვის კეთილი და უფრო

ნაკლებ გახიდიული ბერძენთა გზაზე!

500 თუ ვნახავ ტიბრისს და ტიბრისის მეზობელ ველებს, –

ვნახავ გოდოლსაც, ჩვენს მოდგმას რომ ბედად ეწერა,

მონათესავე ქალაქს ვნახავ, ახლობელ ხალხსა, ზღვარს

ეპირუსის, ჰესპერიას, რომლის წინაპრად დარდანუს

თქმულა. ორთავ ტროას ერთ სულს შთავბერავთ.

505

დე, ეს ელოდეს საზრუნველად შთამომავლობას!“
გავყევით ზღვასა, კერავნიის ახლო გავცურეთ,
უმოკლესია გზა იქიდან იტალიაში.

მზე ჩაესვენა, ჩამობნელდა მუქი გორები,
ტალღებს მივყევით სანუკვარი ხმელეთისაკენ.

510

წილისყრით დავსხით მეხოფურნი, სხვები ნაპირზე დავწექით.
ძილი ჩაგვეღვარა დაღლილ სახსრებში.

ღამეს ჯერ კიდევ ნახევარი წრე არ დაერთყა,
პალინურუსმა რომ დატოვა უკვე საწოლი, ქარს
მოელოდა, სიოს ქროლას აკვირდებოდა,

515 და მშვიდ ცარგვალზე მოძრაობას

ვარსკვლავებისა, არქტურუსს, ცვრიან ჰაიდებს და
ორმაგ ტრიონებს... ოქროს ჯავშანში ორიონი ნახა
მესაჭემ. როცა დარწმუნდა, რომ კაშკაშა ცა მშვიდი
იყო, ნიშანი მოგვცა და მოვხსენით წამსვე ბანაკი
520 გასამგზავრებლად, მყის გავშალეთ ფრთები
აფრების.

უკვე ავრორამ მეწამულმა ცის ვარსკვლავები განდევნა,
როცა იტალია ბუნდოვნად ვნახეთ, პირველადგვამცნო
მისი ახლომოსვლა აქატემ. ხმით ბედნიერით
მივესალმეთ ჩვენს იტალიას.

525 მამა ანქიზემ დიდი თასი ღვინით აავსო,
ღმერთებს მიმართა ღალადისით, მსასოფელი
იდგა კიჩოზე:

„ღმერთო, ზღვის, მიწის და ამინდის მძლე მეუფენო, ქარს
გაგვაცოლეთ, დაუბერეთ საკეთილდღეოდ!“

530 ქარმა იმძლავრა, ნავსადგური გამოჩნდა ჩვენ
წინ, ბორცვზე მინერვას მძლე ტაძარი წამოიმართა.

აფრა დავუშვით, ნაპირისკენ მივმართეთ გემნი.

აღმოსავლეთით ყურე რკალად შემოჭრილიყო,
ხოლო პირდაპირ მლაშე ტალღა კლდეს ეხლებოდა.

535 კომკებრი კლდენი ზღვაში იდგნენ, როგორც
კედელნი, ხოლო ტაძარი გაურბოდა თითქოს
ნაპირებს. ვნახე პირველი სასწაულიც: ოთხი მერანი,

თოვლივით თეთრი, ბალახს მოვდა გულდამშვიდებით.
ანქიზემ ბრძანა: „ომს გვიქადი, ხმელეთო, განა

540 სტუმართმოყვარევ? ცხენს ბრძოლისთვის ინახავს
ხალხი.

ომს გვემუქრება ცხენტა რემა, ეტლს მიჩვეული? მაგრამ
უღლითაც ატარებენ ტვირთს და ამიტომ მშვიდობის

იმედს არა ვკარგავ“. ლოცვა დავიწყეთ პალადას მიმართ, მძლე საჭურველს რომ აჟღარუნებს.

545 ბომონთან გვესხა ფრიგიული წამოსასხამი.

ვით ჰელენუსმა დაგვარიგა, უპირველესად ქალღმერთ იუნოს, არგოსელსა, თაყვანი ვეცით.

დრო არ ითმენდა. ვით რიგია, ზორვა გავწიეთ.

დავბრუნდით უკან ისევ ზღვაში, ფართო იალქნით

550 დავტოვეთ ბერძენთ დასახლება, მიწა

საეჭვო. როგორც ამბობენ, ტარენტუმის ყურე

ჩანს იქვე, ქალღმერთ იუნოს ტაძარიცა, ხოლო

პირდაპირ

კავლონის კოშკი, გემთ მმუსვრელი სკილაკეუმი.

ეტნა გამოჩნდა მოშორებით, ტრინაკრიული.

555

ზღვის საშინელი გუგუნნი და ლოდების ნგრევა

გვესმა შორიდან, ხმა წყვეტილი – სანაპიროდან.

რიყე გამოჩნდა ქვიშიანი ანაზდეულად. მამა

ანქიზემ ასე გვითხრა: „ეს ქარიბდია, აი, იმ

კლდეზე გვიამბობდააღბათ ჰელენუს,

560

მობრუნდით, ძმებო, დააწექითმწყობრად თქვენს ხოფებს“.

როგორცა ბრძანა, შეასრულეს, მარცხენა მხარეს

პალინურუსმა მოჭრიალე გემი მიმართა.

ხოფის ცემა და ქარის ქროლაც მარცხნივ გვისროდა. ზეცამდე

გვწევდა მძიმე ზვირთი, ხოლო როდესაც

565 გაგვეცლებოდა, უფსკრულამდე

მიგვაქანებდა. სამგზის ხმაური გამოიღო

კლდეთა ტინებმა, ტალღა შხუოდა და

შხეფებში ჩანდნენ მთიებნი.

მზემ და ქარებმა მიგვატოვეს ზღვაში დაღლილნი,

გზა არ ვიცოდით და კიკლოპთა ნაპირს ვეახლეთ.

570 ნავმისადგომი დიდი იყო, ქარს არ

უშვებდა. იქავე ეტნა გუგუნებდა

დამანგრეველი.

ზოგჯერ ეთერში დადგებოდა პირქუმ ღრუბლებად

ბოლქვი მჭვარტლისა და მდულარე ფერფლის ნაკადი ქვებს

ატყორცნიდა, ცის კამარას წვავდა ლოკვითა.

575

ზოგჯერ სულ კლდეებს, გამოგლეჯილს მთის წიაღიდან

აღმოანთხევდა, გამდნარ ლოდებს ცაში ისროდა

ამომგმინავი, ფსკერიდანვე ადუღებულნი. ამბობენ,

ელვამ გააშიშვლა ენკელადუსი, კლდემ გასრისაო,
 ხოლო ეტნა გორგლებს მოანთხევს
 580 მწველი ცეცხლისა გახეთქილი ქურის პირიდან,
 როცა დაღლილ გვერდს შეაბრუნებს, ზათქით ზანზარებს
 მთლად ტრინაკრია და ცა კვამლით იქუფრებაო.

ღამით ტყის ჩრდილში გავუძელით სასტიკ სასწაულს და
 ვერ ვხედავდით, რაც ამ საზარ ხმას გამოსცემდა.
 585

ვარსკვლავთა შუქი როდი ჩანდა, არცა პოლუსი
 განათებული, ცას ღრუბლები ეფარებოდნენ,
 კვამლში მალავდა ავდრიანი ღამე მთვარესაც.
 აღმოსავლეთით ახალი დღე იზადებოდა, ღამეს
 ნამიანს ცით ავრორა სდევნიდა უკვე,
 590 როდესაც ტყეში დავინახეთ უცნობი კაცი,
 გამხდარი ძონძის სამოსელში ძაბუნად ქმნილი,
 სანაპიროსკენ მას აღეპყრო ხელნი ვედრებით,
 ჰქონდა წვერები გაბურძენილი, ჭუჭყი ფარავდა,
 ძენძი მოსავდა, თუმცა სხვა მხრივ ბერძენსა ჰგავდა.

595 ალბათ, ტროაშიც მოჰყოლია მშობლიურ
 ლაშქარს.

როცა შორიდან დარდნული სამოსი ნახა და
 იარაღი, შეეშინდა, ბორძიკით შედგა, შემდეგ
 ტირილით გამოიქცა ნაპირისაკენ და
 შეგვევედრა: „გაფიცებთო ზეცის
 ვარსკვლავებს,

600 ღმერთებს, დიადს და მაცოცხლებელ ცის
 ბრწყინვალეზას! ტევკრნო! მეც თქვენთან წამიყვანეთ,
 სადაც ისურვებთ! დღეს მარტო დავრჩი დანაელთა
 ხომალდებიდან და აღვიარებ, სამტროდ ვიყავ თქვენს
 პენატებთან, თუ ასე მძიმე ბოროტება მიმიძღვის
 თქვენთან,

605 წყალს გამატანეთ და ჩამძირეთ უძირო
 ზღვაში. მაინც ვიხარებ, კაცთა ხელით თუკი
 მოვკვდები!..“ – ასე თქვა, ჩოქვით მოხობავდა,
 მუხლთ მომეხვია. ვუბრძანეთ, ეთქვა, თუ ვინ იყო,
 რომელი მოდგმის, გაენდო მისი ახლანდელი
 მდგომარეობაც.

610 მამა ანქიზემ დიდხანს ფიქრით არ
 დააყოვნა, ხელი მისცა და დაამშვიდა
 ჭაბუკის სული. ბოლოს, შიში რომ მოილია,
 ასე გვიამბო:

„აქემენიდეს მეძახიან, ითაკას ვიშევ, ბედი
 მქონოდა ღარიბ მამის – ადამასტუსის,
 615 ოღონდ ულიქსეს ილიონში არ გავყოლოდი!
 როს აჩქარებით შორდებოდნენ საშინელ მღვიმეს,
 კიკლოპის ქვაბში დავავიწყდი მე ჩემიანებს და იქ
 დამტოვეს. სისხლიანი საჭმლით სავსეა ვეება
 მღვიმე. თვით სიმალლით ზეცამდე სწვდება.
 620 ღმერთნო, აშორეთ დედამიწას ურჩხული
 მავნე! ვერვის დანახვას და საუბარს ვერ ითმენს
 იგი, შავი სისხლით და უბედურთა შიგანით
 ძლება. თვით ვნახე, მაღლა რომ ასხლიტა ორი
 ჩვენგანი ვეება ხელით, დაანარცხა მღვიმის
 შუაში,
 625 კლდეს მიახეთქა და მიწაზე დაღვარა სისხლი.
 სულ ასო-ასოდ გადაყლაპა და მძლავრ კბილებში
 მთრთოლვარე სახსრებს სისხლიანსა ატკაცუნებდა.

ვერ გადაგვირჩა: ეს ულიქსემ ვერ მოითმინა,
 წარმოიდგინა ითაკელმა თავისი თავი.
 630 როცა წამოწვა გამაძლარი და ღვინით მთვრალი,
 კისერი გვერდზე მოელრიცა, საზარ პირიდან ძილში
 ანთხევდა სისხლს და ღვინოს ხორცში არეულს, დიად
 ღვთაებებს შევლადადეთ და წილი ვყარეთ, ყოველი
 მხრიდან მივესიეთდა დავუბურღეთ
 635

წამახულ ბარჯით კიკლოპს თვალი უზარმაზარი,
 ერთი რომ ჰქონდა დამალული საზარ შუბლის ქვეშ,
 არგოლიკურ ფარს, ან ფებუსის შანდალს რომ ჰგავდა.
 შური ვიძიეთ დაღუპულთა აჩრდილთა გამო... ო,
 გაიქცეთ, უბედურნო, შორს გაეცალეთ,
 640 ნაპირს მოსწყვიტეთ
 ბაგირები!

რაც არ უნდ იყოს პოლიფემუს ღრჯუ და მძვინვარე, ცხვარს
 საწმისიანს რომ ამწყვდევს და ჯიქანს უწველის,

ასი კიდევ სხვა კიკლოპია დასახლებული დამრეც
 ნაპირზე და აქ, მთებში, დახეტიალობს.

645 უკვე მესამე მთვარეს რქები ევსება შუქით,
 რაც ამ ხშირ ტყეში ვიმალები, ცარიელ ბუნაგს,
 მხეცთა სადგომებს მივადგები. ვხედავ
 კიკლოპებს, მათი ფეხის ხმით და ძახილით
 ათრთოლებული.

მე, ბედკრულს, საზრდოს ტყის ნაყოფნი, ველურ ეკალას

650 შტონი მამლევენ, ვიკვებები ბალახის
ფესვით. ზღვას გავცქეროდი და ვიხილე თქვენი
გემები, როს ნაპირს გავედ, მას, როგორიც არ
უნდა იყოს, მივანდე თავი: გავცქეოდი
ოღონდაც ურჩხულს.

ჯობს, ამომართვათ თუნდაც სული საზარ სიკვდილით!“ –
655

ეს თქვა და ვნახეთ კიდეც: მთაში ჯოგს მოჰყვებოდა კიკლოპი
ზლაზვნით – უძლეველი ცხოვართა მწყემსი, ჩამოდიოდა
პოლიფემუს ნაცნობ ნაპირთან.

ურჩხულსა ჰქონდა უსინათლო თვალი მახინჯი,
ხელში ეჭირა ფიჭვის ძელი გზის გასაკვლევად.

660 ახლდნენ ვერძები – ერთადერთი შვება
ბედკრულის, ნუგეში მისი.

ზღვის ღრმა ტალღებში რომ შევიდა, გამოიბანა თვალიდან
სისხლი, ამოთხრილ ღრმულს რომ დასდიოდა.

ამოიოხრა და კბილების კრაჭუნით გაჰყვა

665 ზღვის წიაღს, მაინც კოჭებამდე სწვდებოდა

ტალღა. თრთოლით ვისწრაფეთ გასაქცევად,

მავედრებელი თან წავიყვანეთ, გადავჭერთ

ბაგირი ჩუმად, გადავიხარეთ და ხოფებით გავაპეთ

ტალღა. ხმა გაიგონა და მას გაჰყვა გაცოფებული.

670

და რომ ვერ შეძლო ხელთ ჩაეგდო შესამლებელი,

ვერც იონიის ტალღას სრბოლით ვერ გაეჯიბრა,

დაიღრიალა, ზღვა მისმა ხმამ ააბარბაცა,

ტალღამ მრავალმა იტალიის მიწა შეაკრთო და

ბნელ მღვიმეში ჩახვეულმა ეტნამ იქუხა.

675

კიკლოპთა ტომი გამოფხიზლდა ტყიან თხემებზე,

სანაპიროსკენ გამოიქცა, ყურე გაავსო, ამაოდ

იდგნენ, გვაცილებდნენ მძვინვარე მზერით.

ეტნელი ძმები აღაპყრობდნენ ზეცისკენ თავებს.

ასევე მაღლა წვეროკინებს აღმართავს მუხა,

680 გირჩებიანი კვიპაროსი დიდღეროვანი,

იუპიტერის ტევრის მკვიდრი, დიანას ჭალის.

შიში გვიძლოდა აღზნებულებს, ოღონდ საითმე

გზა გვეპოვა და გაგვეშალა ქარში აფრები.

თუმც ჰელენუსმა გაგვაფრთხილა, სკილას და ქარიბდს

685 მოერიდეთო, სიკვდილს მოგვგვრით ერთიც,

მეორეც, ბოლოს ვიფიქრეთ ხომალდების

შემობრუნება. ამ დროს ბორეას, მოვლენილი
პელორუსიდან,

მოგვეჭრა. ახლოს გავუარეთ ქვიან შესართავს
პანტაგისა, თაპსუსსა და მეგარის ყურეს.
690

ყველა ნაპირი მიგვითითა უკან სრბოლის დროს
აქემენიდემ, თვით ულიქსეს მხლებელმა ძველმა.
პლემირიუმის წინ, ყურეში სიცილიისა არის
კუნძული, ორტიგია უწოდეს ძველად.
თურმე ალფეუსს ელისიდან აქ უპოვია
695

ზღვად გასასვლელი; არეთუზა, შენი წყაროდან
მოსულა იგი, სიცილიის ტალღებს შერთვია. ადგილის
ღმერთებს, ვით გვიბრძანეს, თაყვანი ვეცით,
უხვნაყოფიან ველებს გავცდით ჰელორუსისა, მაღალ
ტინებს და პაქინუმის შემხვდურ კლდეებსაც
700

არ მივეახლეთ. შორით ჩანდა ბედით უძრავი
კამარინა და მინდორ-ველნი გელაისანი, თვით
გელას ციხეც მარდი ჩქერის სახელს ატარებს.

მაღლით გამოჩნდა აკრაგანტის მტკიცე კედლები,
ოდესღაც იქ ხომ კეთილშობილ ცხენს აშენებდნენ.
705

ქარით გაგცილდით პალმოვანო, ო, სელინუსო,
ფონს გავუყევით, ლილიბეურ წყლებით დაფარულს
და დრეპანუმის უსიამო ნაპირს მივედით. იქ
რამდენი ზღვის დამლახავი, ქარით დევნილი,
ვაგლახ, ანქიზე, მამაჩემი – ჭირში ნუგეში,
710

როგორ დავკარგე! იქ დამტოვე, კეთილო მამავ,
მაშვრალი! ვაგლახ! რამდენ ტანჯვას კი გაუძელი.
არც ჰელენუსმა, საზარი რამ ბევრი რომ გვამცნო,
ეს დიდი ცრემლი აღარ გვითხრა, არცა კელენომ.
ეს იყო შორით ხეტიალის ბოლო საზღვარი.

715 იქიდან ღმერთმა თქვენს ნაპირთან
გამომიყვანა“, – ასე თქვა მამამ ენეასმა, ყველა
უსმენდა, როს ამცნო ღმერთთა განჩინება, ამბავი
თვისი. ბოლოს გაჩუმდა, დაამთავრა და დაისვენა.

წიგნი მეოთხე

1

დედოფლის გული საზრუნავმა დასერა მწვავემ,
მარღვებს მოედო, იდუმალი სახმილით სწვავდა.
ვაჟის გამირობამ და დიადი მოდგმის დიდებამ
გამსჭვალა სული, მკერდს მოედო გამირის სიტყვები

5

და გამოხედვა, დიაცს დარდი არ ასვენებდა. ფეხუსის
ცეცხლით გააშუქა მიწამ ავრორა, ცვრიანი ჩრდილი
პოლუსიდან შორს გადასწია. ამ დროს, ვით ხელმა,
საყვარელ დას მიმართა დიდომ:

„ანა, დაიკო, ზმანება და ფიქრი მაშინებს...

10

უცხო სტუმარი რომ ეწვია სასახლეს ჩვენსას, ო, რა
სახე აქვს, მტკიცე გული და საჭურველი! ვგონებ,
არ ვცდები, ღვთის ნაშობად რომ მიმაჩნია!

მდაბიოთ სულელებს შიში ამხელს, მას კი, ვაიმე! –

ბედმა რა უყო, რა საშინელ ამბებს ჰყვებოდა!

15

ჩემს სულს განზრახვა ურყეველი რომ არ ჰქონოდა,
კაცთან კავშირი რომ არ მძულდეს, მას შემდეგ ოდეს
მწარე სიკვდილით მომატყუა პირველმა ტრფობამ,
რომ არა მძულდეს სარეცელი და სანათური, ამ ერთ
სისუსტეს, მე მგონია, მივეცემოდი!..

20

გამოგიტყდებით, რომ სიქვესის სიკვდილის შემდეგ, როს
დაესხურა ნათესავის სისხლი პენატებს, მხოლოდ მან შეძლო
ჩემი გრძნობის შემობრუნება, სულის აღგზნება.

პირველყოფილ კვალსა ვგრძნობ ცეცხლის.

დე, მიწამ მიყოს პირი უმაღ და ყოვლისშემძლე

25

მამამ დამლახვროს აჩრდილებთან ელვა-ქუხილით, მკრთალ
აჩრდილებთან ერებუსის, ვიდრე დავარღვევ, კდემავ, შენს
კანონს, ზურგს შევაქცევ ღალატისანი!

ვინც შემეუღლა პირველადვე, მან წარიტანა
ვნებანი ჩემნი, დე, დაიცვას ბნელ სამარეში“.

30 ასე ამბობდა და ფიქალ მკერდს ცრემლებით
რწყავდა.

ანამ მიუგო: „დავ უდესო, უსაყვარლესო, გსურს
დაჰკნეს სიყრმე უქორწინოდ, მიეცე სევდას? არც

ბაღღნი გინდა, არც ვენუსის სიამე გწყურის? ან იქნებ
ფიქრობ, ნემტს დაკრძალულს მით შეაშფოთებ?

35

ვერ დაგითანხმეს საქმროებმა გულდასერილი ვერც
ლიბიაში, ვერც ტვიროსში უფრო უადრეს. იარბას
დათმე, სხვანაც, ძენი აფრიკისანი... შენთვის
სანუკვარ ტრფობას გინდა ებრძოლო განა? არ
მოგდის აზრად, ვის ველებზე დაფუძნებულხარ?

40

გეტულთ ქალაქნი არის აქა, ხალხი მებრძოლი,
ღრჯუ ნუმიდები და სირტები სტუმართმომულე,
სხვა მხრიდან უწყლო უდაბნოა და ბარკელები.

რალა ვთქვა ომზე, ტვიროსში რომ აიხანძრება,
ანდა ღვიძლი ძმის მუქარაზე?

45

ვგონებ, ღმერთების და იუნოს სურვილით ქარმა აქ
მოუბევა ილიონის ხომალდებს ბინა. რა სამეფოს და
ქალაქს ნახავ, დაო, აგებულს გმირთან ქორწილით! დაცვა
ძალუმს ტევერთა საჭურველს და პუნიკური ძლიერების
კვლავ ამადლება!

50

ღმერთებს ევედრე მოწყალება, უძღვენ ზვარაკი და
მასპინძლობით სტუმრებს წასვლა დაუგვიანე. კვლავ
ორიონი წვიმს და ზღვაზე ქუხს ქარიშხალი, გემნი
დაიმსხვრენ, ცა ხომ ჯერ არ დაწყნარებულა!“ – თქვა და
აღუნთო სული, ტრფობის ცეცხლით გზნებული,
55 გულში იმედი ჩაუსახა, კდემა
დათრგუნა.

ტაძრებს მიადგნენ, კერპებს სთხოვდნენ ღმობიერებას.
ადათისაებრ რჩეულ ვერძებს ყელს სჭრიდა მოგვი

ლიევსის მამის, ფებუსის და ცერერასათვის, იუნოსათვის,
ქორწინების ზღურბლს რომ მფარველობს.

60

მარჯვენით თასი უტურფესმა დიდომ ასწია და რქების
შუა თეთრ დეკეულს გადმოასხურა. ბომონთა შორის
საკურთხეველს მიუახლოვდა, დღე წმინდა გახდა მისი
ძღვენი, დაკლულ ცხოველებს თვალი დაადგა
მკერდზე, მერე თბილ შიგნეულზე.

65 მისნებმა არა იციან რა! ხელქმნილის აღთქმით
ბომონს რა შველა შეუძლია! ძვლებს კვლავ მოედო
ტრფობის აღმური, კვლავ გაცოცხლდა მუნჯი იარა.
იწვოდა ქალი და ქალაქში ილტვოდა ისე

გახელებული, როგორც შველი, ჭდეული ისრით,
 70 კრეტის ტყეში რომ მწყემსმა დაჭრა
 მოულოდნელად, სდია უმეცარს და მფრინავი რკინა
 ესროლა. ტყისკენ გაიქცა, დიქტეს ჭალას მიადგა
 შველი. ფერდში სიკვდილის მომტან ლერწამსთან
 მიათრევედა...

ქალმა ენეასს გალავანი აჩვენა ციხის
 75 და ქონგურები სიდონური, განძეულობა. რამეს
 ეტყოდა, უცაბედად ხმა უწყებოდა. შემდეგ,
 სალამოს, მიმწუხრის ჟამს, ლხინი გამართა, კვლავ
 ილიონის საზარ ამბის მოსმენა სურდა,
 მთხრობელის ბაგეთ ესწრაფოდა დაუოკველად.
 80 ერთურთს დასცილდნენ, მთვარეს შუქი ოდეს
 მოაკლდა, ძილი მოჰქონდათ ჩამქრალ ვარსკვლავთ,
 მარტოკა დარჩა. დაწვა საწოლზე ენეასის,
 თვალმოუკრავად ხედავდა, გრძნობდა შორეულ გმირს,
 ვითომც კოცნიდა ასკანიუსსაც, გასაოცრად რომ ჰგავდა
 მამას.

85 თითქოს შეეძლო მოტყუება უსაზღვრო
 ტრფობის.

შეწყდა შენება კომპებისა, აღარც მოყმენი
 ეუფლებოდნენ იარაღსა, აღარ აგებდნენ

ნავთ მისადგომს და ომის საფარს, დადუმდა საქმე, დუმდნენ
 კედლები ცად მიმსწრაფი ქონგურებითა.

90

იუპიტერის სათნო ცოლმა წამება ქალის შენიშნა,
 მიხვდა, რომ ჭორიც კი არ აცხრობს ვნებას. ვენუსს
 მიმართა სატურნიამ ასეთი სიტყვით: „დიდებას
 იმკით, ჭემმარიტად, სრული ნადავლით შენ და ძე
 შენი^[54], ო, ქალღმერთო, ძლევიტ სავსეო,

95 ორმა ღვთაებამ ერთი ქალი როგორ
 დასძლიეთ! მე კარგად ვიცი, გეშინია ჩვენი
 გალავნის, ეჭვებს აღვიძრავს კართაგენის კომპი
 მაღალი. როდის მორჩება, ან სანამდე მიგიყვანს
 შულლი? მარადი ზავი რად არ დავდოთ და
 ქორწინებით

100 არ განვამტკიცოთ? მიაღწიე, რაც გულით
 გსურდა: ვნება წვავს დიდოს და სიგიჟე
 ძვლებამდე ატანს. მოდი, თანაბრად დავეუფლოთ
 ამ ხალხს საერთოს.

დე, ემსახუროს დედოფალი ფრიგიელ ვაჟკაცს. და,
 ვით მზითევი, ტვირელები დაგიმორჩილოს“.

105 მიხვდა იუნოს თვალთმაქცობას: დედოფალს
 სურდა, ეხსნა ლიბია იტალიის ძალადობისგან¹⁵⁵.
 ამიტომ უთხრა მას ვენუსმა: „ვის უნდა უგნურს,
 შენთან არჩიოს შეჯიბრება ქიშპით და ომით? ნეტავ,
 შეუწყოს ბედმა ხელი შენს ნათქვამ საქმეს. 110
 არ ვიცი, ბედი რას გვიქადის, ისურვებს განა
 იუპიტერი ტვირელთ მხარე დაუთმოს ტროელს?
 ერთად შეყაროს ტომნი, მტკიცე კავშირით
 შეკრას? შენ, ვით მეუღლემ, გამოსცადე და
 შეევედრე, მეც თან მოგყვები“. დედოფალმა
 იუნომ უთხრა:

115

„ეგ მე მომანდე. ყურადღებით მისმინე ახლა,
 მოკლედ აგიხსნი, თუ ეს საქმე ვით მოვაგვაროთ.
 ნადირობის დროს ენეასი, საბრალო დიდოც

ჭალაში შევლენ, ოდეს დილის სისხამზე მიწას
 ახლად ამდგარი ტიტანუსი სხივებს მოაფრქვევს.
 120 როს რაზმი ჭალას მოედება ორივე მხრიდან,
 დავუშენ ღვართქაფს ბინდის მომტანს, სეტყვაგარეულს
 და მთელი ზეცა შეიძვრება ჭექა-ქუხილით. მხლებლებს
 გაფვანტავ და დავფარავ ღამის წყვდიადში. ერთ
 მღვიმეს შევლენ დედოფალიც, ტროელთ ბელადიც.
 125 მეც იქ ვიქნები, ასე მესმის სურვილი
 შენი.

127 იქ იყოს მათი ჰიმენეა!¹⁵⁶“ თხოვნა
 მიიღო, თან აცინებდა კითერეას ცრუ
 დაპირება. ამ დროს დატოვა ოკეანე
 ტურფა ავრორამ.

130 ქველი მოყმენი სისხამ დილით გასცდნენ
 კარიბჭეს. მსხვილნი ბადენი, ოროლები ეჭირათ
 ხელში, მხნედ ამხედრებულ მასილელებს ახლდათ
 ძაღლები.

სანთიობოში შეყოვნებულ დიდოს ელოდნენ
 დიდებულები კარის ზღურბლთან. ელოდა რაში
 135

ოქრო-მოწებით აკაზმული. მძვინვარედ ხრავდა
 ქაფიან აღვირს. დიდ ამაღას წარუძღვა დიდო.
 ქლამიდი¹⁵⁷ ჰქონდა სიდონური, ოქროს აშია,
 ოქროს კაპარჭი, დალალებშიც ოქრო ჩაწნული და
 ოქროს კავი მოწის კაბის შესაკავებლად.

140 არცთუ ფრიგიელთ დაუყოვნდათ და ლალ
 იულუსს.

ყველას სჯობნიდა სილამაზით გმირი ენეას, დასს
შეუერთდა სათნო მოყმე ტროელთა რაზმით.
ასეთი არის აპოლონიც, როს ცივ ლიკიას და
ქსანთუსს ტოვებს, დედისეულ დელოსისაკენ
145

ფერხულს მიუძღვის, ბომონებთან დგას ჟრამული
კრეტელების და დრიოპების, აგათირსების; კინთუსის
სერზე აბრძანდება, მოქნილ შტოებით თავს
დაიმშვენებს და შეიკრავს ოქროსსამაგრიტ. მხრებზე
ისრები ზრიალებენ... სწორედ მას ჰგავდა
150 ციურ სიტურფით მოზეიმე სათნო
ენეას.

მიუახლოვდნენ მთის მწვერვალებს და ყრუ ნაპრალებს,
მაღალ მწვერვალებს ჯიხვთა ჯოგი მოსწყდა ანაზდად,
მეორე მხრიდან კი ირმები ქორბუდიანნი ველზე
მიქროდნენ, მტვრის ავარდა კორიანტელი,
155 სურდათ გასცლოდნენ მეყსეულად საშიშ
გორაკებს. ასკანიუსი, ფიცხი ცხენით ატაცებული,
ველზე მიქროდა, თან ნატრობდა მინდორზე მსრბოლი,
რომ ამდენ წყნარ და მშვიდობიან ცხოველთა შორის
ტახს გადაჰყოფდა პირქაფიანს, ან ლომს მძვინვარეს.
160

ამ დროს ცა უცბად ახმიანდა, წამოუშინა
კოკისპირულმა, გაერია სეტყვის მარცვლები.
ტვირელთ ბელადნი, ტროელთ ყრმანი შემოიფანტნენ,

შეშინებული შვილიშვილიც ქალღმერთ ვენუსის...
საფარს ეძებდნენ. ნიაღვარი მოსკდა მთებიდან.
165

მღვიმე ისაფრეს მყის დიდომ და ტროელთ ბელადმა,
მიწა-ტელუსმა და იუნომ – ქორწილის ღმერთმა
ნიშანი მისცეს. აელვარდა ცეცხლით ეთერი –
ქორწილის მოწმე, ახმაურდნენ მთებში ნიმფები. დღე
იგი იყო სიკვდილის და უბედურების.

170 აღარ აკრთობდა აწ დედოფალს ჭორი და
კდემა, არცა მალული სიყვარული: მას ქორწინების
სახელს არქმევდა, თითქოს ამით ცოდვას ფარავდა.
ლიბიის ქალაქთ მყის მოედო მაშინ ხმა-ფამა, ხმა
უფრო სხარტი, ვიდრე ყველა დანაშაული...

175 ძალა შემატა მოძრაობამ, გზაზე გაივსო, ჯერ
შიშით კრთოდა, მაგრამ მალე ჰაერს შეერთო,
ხმელეთი განვლო და ღრუბლებში გაუჩინარდა.

ღმერთებზე მწყრალმა, ნათქვამია, მიწამ-ღმერთქალმა დად
 უშვა იგი კეუსსა და ენკელადუსსა,
 180

თანაც აღჭურვა ფეხმარდობით და მალი ფრთებით,
 საზარელ ურჩხულს ტანთ იმდენი ბუმბული ესხა,
 რამდენიც თვალი, – სათქმელადაც საოცარია, –
 ენაც იმდენი, იმდენივე ბაგე და ყური! ღამით ცასა
 და მიწას შუა დაქროდა ბნელში,
 185

დამაშვრალ თვალებს ტკბილი ძილითარ ასვენებდა.
 დღისით გუშაგად სახლის სხვენზე, მაღალ ქონგურზე
 დასკუპდებოდა და ქალაქებს შიშის ზარს სცემდა.
 ემარჯვებოდა სიცრუეც და ჭემმარიტებაც. ახლაც
 აღავსო ნიმფამ ხალხი ათასი სიტყვით,
 190

ხალისით ერთურთს გაურია ცრუ და მართალი;
 ტროელთა მოდგმის ენეასთან, ვით მამაკაცთან,
 უხარიო ღამაზ დიდოს დაკავშირება.

ზამთარს კვლავ ერთად ნეტარებით გაატარებენ,
 სამეფო დათმეს, ავხორც ვნებას მისცესო თავი...

195 საზარმა ნიმფამ ყველა ბაგე ჭორით
 აღავსო. შემდეგ წავიდა და აანთო რისხვით
 იარბას, რომელიც ჰამონს შეეძინა, როს
 მოიტაცეს გარამანტელი ნიმფა. მეფეს
 ვრცელ სამეფოში ასი ტამარი აუგია
 იუპიტერის,

200 ასი ზომონი აღუმართავს, ცეცხლი უშრეტი, –
 ღმერთთა დარაჯი მარადისი, ზვარაკთა სისხლით სავსე
 სამსხვერპლო, ყვავილებით მორთული ზღურბლნი.

სული აენტო გაშმაგებით, საზარი ჭორით, კერპებს,
 ამბობენ, ყოვლისშემძლე ღმერთებს მიმართა,

205 ევედრებოდა იუპიტერს ხელაპყრობილი:
 „ყოვლად ძლიერო! შენთვის მავრნი, ჭრელ ხალიჩებზე
 მონადიმენი, ასხურებენ ზვარაკს ზედაშეს.

ხომ ხედავ ამას?... როცა ელვას გვტყორცნი, მამაო, ვძრწით
 და ღრუბლებში ავარდნილი ბრმა ნაკვერცხლები

210 სულს გვიშფოთებენ... განა გრგვინვა ამაოდ
 ისმის? დიაცი, ვინაც ჩვენს საზღვრებში იძენდა
 ქალაქს, რომელსაც ერგო სანაპირო ხოდაბუნები,
 მეფობაც მივეც, დღეს ცოლობას უარყოფს ჩემსას,
 ენეასს იღებს, ვით მზრძანებელს სამეფოსა!..

215 პარისი იგი^[58], ქალაჩუნა ბრბო რომ თან ახლავს,
მეონიური ქუდით თმები რომ დაუფარავს, მიჰპარვია
და ეუფლებს... ვაგლახ, ამოდ გიძღვნიტ ტაძრებში
ზვარაკს შენდა მსასოებელი“. საკურთხეველთან ძირს
განრთხმულის ლოცვა ესმოდა

220 მძლე იუპიტერს. სასახლეს და მიჯნურთ
შეხედა, ტრფობაზე მეტი დიდება რომ არც
უნატრიათ. მერკურიუსი წარავლინა ღმერთთა
მეუფემ: „შვილო, ზეფირუს მოიხმე და
ფრთებიასხი, დარდანთა ბელადს, კართაგენში
რომ დარჩენილა,

225 დავიწყებია ქალაქები ბედით აღთქმული, ცით
მოევლინე და უთხარი დანაბარები: განა ასეთად
შვა მშობელმა პირმშვენიერმა, ბერძენთა ხმლისგან
განა ორჯერ მისთვის დაიხსნა, რომ არ ეუფლოს
იტალიას, ომით დატანჯულს?

230 ტევკრთა ძველ სისხლით მართებს მოდგმის
აღორძინება, დამორჩილება სამყაროსი თვისი კანონით!
თუკი დიდება არ აღეღვებს ამა საქმეთა, სასიქადულო
შრომისათვის თვით არ აღიძვრის, განა შურს მამას
რომის კოშკი იულუსისთვის?

235 რას სჩადის, ან რა იმედით დგას მტრულ ტომთა
შორის? არ ახსოვს ავზონთ მოდგმა, ველნი
ლავინიუმის? წავიდეს! ამას ვიტყვი ბოლოს! ამ სიტყვას
სდიოს“, –

ასე თქვა. საქმეს მყის შეუდგა მერკურიუსი, უმაღ
მოირგო ღმერთმა ოქროს ფრთამალი ქოში,

240

რომელიც ფრთებით ზღვებისა და ხმელეთის ზემოთ ქარივით
სწრაფად გააფრენდა. კვერთხი აიღო, რომლითაც იგი მკრთალ
აჩრდილებს მოუწოდებდა ბნელ ორკუსიდან, სხვებს
ქვესკნელში კვლავ ჩაამხოზდა, მოკვდავთ რულს ჰგვრიდა,
მიცვალებულთ თვალებს უხელდა.

245 იმ კვერთხის ძალით გაჭრა ქარი და ღრუბლებს
გაცცდა, ფრენის დროს ნახა მწვერვალები, ციცაბო
მთები მტკიცე ატლანტის, მწვერვალით რომ ცას
შებჯენია. ატლანტის თხემი გახლართულა ღრუბლის
ფთილებში, ფიჭვით დაფარულს ქარი ურტყამს და
ნიაღვარი,

250

თოვლი ჰვენია მხრებზე, ხოლო წვერს ნაკადები
ჩამოსდენია და ყინვაში გაშეშებია. აქვე შეჩერდა
ჯერ ფრთოსანი კილენიუსი,

მთელი სხეულით ტალღებისკენ დაქანდა შემდეგ. როგორც
ფრინველი თევზით სავსე ზღვის ნაპირებთან
255 ირაოსა ჰკრავს, დაბლა იწევს წყლის
ჭავლებამდე, – ისე მიფრინავს და მიაპობს ქარს
ქვიშიანი ლიბიის პირას კილენეზე შობილი იგი,
იქ, სად დედული ჰქონდა, პაპა სადაცა ჰყავდა.
მფრინავი ქოშით როს შეეხო ქოხთა სახურავს,
260

ჰპოვა ენეას, კოშკს აგებდა ტროელი გმირი. მახვილი
ერტყა მოოჭვილი ყვითელ აკანთით, მძლავრი
მხრებიდან ეშვებოდა ტოგა, ელვარე ტვიროსულ
ძოწით, დედოფლისგან მიელო ჯილდოდ მისივ
ნაკერი, ოქროს ძაფით ამოქსოვილი.
265 მაშინვე უთხრა: „კართაგენის საფუძველსა
ჰყრი, აამებ ქალს და ულამაზეს ქალაქს აშენებ?
ეჰ, დაგვიწყნია სამეფო და საქმენი შენნი!

შენთან მოვფრინდი ოლიმპოდან, უკვდავთ მეუფის, ზეცის
და მიწის მიმომძვრელის მკაცრი ბრძანებით.
270 თვითონვე მითხრა, მაიმულა შენთვისაც
მეთქვა: – რას სჩადი, უქმად რას უდგახარ ლიბიის
მხარეს?

272

თუ დიად საქმეს შენი სული არ აღუგზნია,
274 ყრმა ასკანიუს გაიხსენე და
იმედები

275

მემკვიდრეობის. იგი მეფედ უნდა გაუხდეს
იტალიას და რომის მიწას“, – კილენიუსმა ასე
უთხრა და მყის მოკვდავის სახე გაუქრა, თვალებს
მოშორდა და ბრწყინვალე ეთერს შეერთო.
თავზარი დასცა ამ ზმანებამ მამა ენეასს,
280 თმა ყალყზე დადგა, ხოლო ხორხში სიტყვა
გაუწყდა. ლტოლვას ესწრაფა და საამო ქვეყნის
დათმობას,

ღმერთების ნებით და ბრძანებით გაოცებული.
რალა ელონა, დედოფლისთვის ვით გაებედა მძიმე
სათქმელი? სადღა იყო გამოსავალი?!

285

ბორგავდა გმირი ენეასის მკვირცხლი გონება
 სხვადასხვა გზის და ამოცანის გადასაწყვეტად.
 ბოლოს ეს აზრი მოეჩვენა საუკეთესოდ: მნესთევსს
 მოუხმო, სერგესტუსს და მამაც სერენტუსს, გემთა
 მოწყობა დაავალა, მეგზურთ თავშეყრა
 290 და საჭურვლისა, ხვაშიადის გულში ჩამარხვა.
 სანამდის ეჭვი არა ჰქონდა მშვენიერ დიდოს
 მოყმის დალატის, სანამ ტრფობის ბზარს არ ელოდა,
 მზადება იწყო ენეასმა, მსწრაფლ ირჯებოდა,
 ხელქვეითები დაარიგა, ყველამ სიამით
 295 მიიღო მისი ბრძანება და საქმეს
 შეუდგა.

დიდომ სიცრუე, – სატრფოს ვინრას გამოაპარებს, – პირველმა
 იგრძნო, სამზადისიც და განსაცდელი... მაგრამ უფრთხოდა
 სინამდვილეს. უზნეო ჭორმა უთხრა მრისხანეს, გასაქცევად
 დგანანო გემნი.

300

ციხე-ქალაქში დედოფალი უმწეო სულით
 ილტვოდა შმაგად, ასე თიასს საკურთხეველთან
 აცოფებს ხოლმე ორგიები მძლე ბახუსისა და
 მოუწოდებს კითერონის¹⁵⁹ გამოძახილი.
 ბოლოს ენეასს დედოფალმა მიმართა სიტყვით:

305

„განა შეგეძლო, მოღალატევ, მაგ ბოროტების
 ჩემგან დამალვა, დატოვება კართაგენისა?
 ნუთუ ვერც ტრფობა, ვერც მარჯვენა მოწოდებული,
 დიდოც, მოსურნე სიკვდილისა, ვერ შეგაკავებს? ზამთრის
 ცის პირზე, ო, სასტიკო, გემებს ამზადებ,
 310 ზღვით მიისწრაფვი, აქვილონის ქროლას
 მიჰყვები... სხვათა ქვეყანა და უცნობი სასახლეები

რომ არ გემებნა, კვლავ მდგარიყო ამაყი ტროა,
 მღელვარე ზღვაში გაჰყვებოდა ახალ ილიონს?
 გამირბი განა? ო, გაფიცებ ცრემლით მარჯვენას, –
 315 ბედკრულს ნუგეშად რად არ შემრჩა სხვა არაფერი, –
 ჩვენს მჭიდრო კავშირს, ჰიმენეას, ტკბილად დაწყებულს,
 თუ რამ სიკეთე გახსოვს ჩემგან, თუ რამ გიყვარდა,
 გებრალეზოდე, გეაჯები, სახლს ნუ დამინგრევ, თუ
 გულში ჩემთვის შეგრჩა კუთხე, დათმე ეგ აზრი!
 320 განა შენ გამო არა ვძულვარ ლიბიის ხალხსა,
 ნუმიდთა ტირანს და ტვირელებს? შენ შემოგწირე
 სირცხვილ-ნამუსი და სახელი ვარსკვლავთ სადარი!

დღეს კი, სტუმარო, სასიკვდილოდ ვისთანა მტოვებ?
 ნუთუ აწ შენგან მრჩება მხოლოდ სახელი ქმრისა?
 325 რაღას ველოდო? დამაქციოს
 პიგმალიონმა, ტყვედ წამიყვანოს იარბასმა,
 გეტულთა მეფემ?

განშორებამდე ჩამსახოდა, ნეტავი, ბავშვი,
 ჩემს სასახლეში ეთამაშა ყმაწვილ ენეასს, და
 შენი სახე მისგან მაინც მომგონებოდა,
 330 თავს არ ჩავთვლიდი დაგმობილად,
 გაწბილებულად“.

რაკი ახსოვდა გაფრთხილება იუპიტერის, ქალს თვალს არ
 სწყვეტდა, გულში დარდი ძალით ჩაიხშო.

მოკლედ მიუგო: „დედოფალო, მე ვერ უარვყოფ
 შენსმადლს, რომელიც შეგიძლია ჩამომითვალო. 335
 გწამდეს, ყოველთვის მოვიგონებ ელისას ტკბილად,
 სანამ თავს ხსოვნა შერჩენია და სული – სხეულს.
 მოკლედ აგიხსნი: არ გეგონოს, იმედი მქონდა
 უჩუმრად ლტოლვის, საქორწინო შანდალს ვესწრაფე,
 ანდა მოვედი აქ ამ ტკბილი კავშირისათვის.

340

ბედმა რომ მომცეს ჩემი აზრით ცხოვრების ნება,
 ჩემთა საქმეთა სასურველი შემობრუნება,

მაშინ ძვირფასი ტროისათვის მე ვიზრუნებდი და
 ვისურვებდი, რომ მდგარიყო პრიამეს სახლნი და
 დამარცხებულთ კვლავ პერგამოსს დავუფუძნებდი.

345 იტალიაში აპოლონმა წასვლა მიბრძანა,
 იტალიაში ლიკიუსის მომიხმობს მოგვი. იქ მელის
 ტრფობა და მამული. შენ, ფინიკიელს, თუ
 კართაგენი და ლიბიის ქალაქი გზლუდავს, რად
 გშურს ტევკრთაგან ავზონიის დასაკუთრება?

350 სხვათა სამეფოს მოპოვება გვიბრძანა
 ღმერთმა. მამა ანქიზე, ოდეს ღამე დაფარავს
 მიწას, ცაზე მთიებნი დასხდებიან მანათობელნი,
 მომეველინება, შემამფოთებს ხოლმე ზმანებით.

ასკანიუსსა, პირმშოს ძვირფასს, ხომ დავუკარგავ

355 სანუკვარ ველებს და სამეფოს

ჰესპერიისა! იუპიტერის მოგზავნილმა
 ღმერთების მაცნემ,

ჩემსა და შენს თავს გეფიცები – მსწრაფლ ეთერიდან
 გადმომცა ღმერთის განჩინება. ნათლად ვიხილე გადმოსვლა
 ღვთისა და მესმოდა სიტყვები ცხადლივ.

360 თავს ნუ აღიგზნებ, მეც ნუ დამწვავ შენი
სახმილით, მე ჩემი ნებით როდი მივალ
იტალიაში!“ ცერად გახედა მოსაუბრეს გამწყრალმა
ქალმა თავით ფეხამდე, გამსჭვალავი, მდუმარე
მზერით და შემდეგ რისხვით ანთებულმა ასე
მიუგო: 365

„არა ქაღმერთმა გაგაჩინა, არცა დარდანუს
გყავდა წინაპრად, მოღალატევ! გშობა კლდოვანმა
კავკასიონმა, ჰირკანელი ვეფხვების ძუძუ თუ
გიწოვია?! აწ უარესს რას ვნახავ კიდევ? ჩემს
გოდებაზე თვალიც კი არ დაახამხამა,
370 ცრემლი არ ღვარა, სატრფო თვისი არ
შეიბრალა! რაღას ველოდე? არც იუნო,
არც ღმერთთა მამა წყალობის თვალით არ
შეხედავს აქ მომხდარ ამბავს.

კაცი ვერავის ვერ ენდობა! გამევეებული მე
შევიფარე, უგუნურმა, ჩემს სამეფოში,
375 დავიხსენ გემნი და მხლებელნი
სიკვდილისაგან! ო, მწვავს ფურია! აპოლონმა,
მისანმა გითხრა, იუპიტერმა მოგივლინა ლიკიის
მოგვნი, ღმერთების მაცნემ მოგიტანა მკაცრი
ბრძანება? უზრუნველ ღმერთებს შენზე ზრუნვა
აღარ ასვენებს!

380 მე არ გაკავებ, არც შენს სიტყვას
ვეპაექრები, გასწი, ეძიე იტალიას სამეფო
შენი!

მჯერა, რაც ძალუმს ღვთაებათა მართლმსაჯულებას, შენ
გიზღავს იგი კლდეთა შორის და დიდოს სახელს
ხშირად ახსენებ. შენკენ ვილტვი შავი მაშხალით,
385 და როს სიკვდილი განაშორებს შენს სულს
ხორცისგან, მოგვევლინები ვით აჩრდილი, ვერაგო,
დასჯილს!

ო, მე გავიგებ, ჩამოაღწევს სულეთში ცნობა!“
სიტყვა შეწყვიტა, გაეცალა, ზურგი აქცია, თვალს
მიეფარა. მოყმე დარჩა გაოგნებული...

390 თან რიდი ჰქონდა, თან სათქმელიც ბევრი რამ
დარჩა.

მხეველებმა ხელში აიტაცეს, დუნე სახსრები
მარმარილოვან სანთიობოს ფარდაგზე დადეს.
სათნო ენეასს ღმობიერი სიტყვებით სურდა, რომ
გაეფანტა მწუხარება საბრალო ქალის.

395

ხშირად ოხრავდა, სიყვარულით სულით ძირიან
 აღბორებულნი, მაინც ღმერთის ბრძანებას გაჰყვა.
 ტევკრებმა იწყეს ყოველი მხრივ სანაპიროდან
 მაღალ გემების ჩამოშვება, აატივტივეს.
 გაუსხეპავი ჩამოჰქონდათ ხოფი, მორები,
 400 რადგან გაქცევას ესწრაფოდნენ. უნდა
 გენახა ქალაქიდან ლტოლვილთა დასი, –

თითქოს მარცვლის გუნდს ზამთრის შიშით ჭიანჭველები
 მიათრევენო, რომ ბუდეში მოიძარაგონ: მიცოცავს ველზე
 შავი მწკრივი და ბალახებში
 405 მიათრევს ნადავლს, მიაგორებს მსხვილ მარცვლებს
 მხრებით. სხვები მიმავალ მწკრივს, ხანდახან გზად
 დაყოვნებულს. წააქეზებენ, დულს ბილიკი მხურვალე
 შრომით. რას გრძნობდი, როცა, დედოფალო, ამას ხედავდი?
 როგორ ოხრავდი, ოდეს ველი შენი კომპიდან
 410

იხილე ვრცელი, მუშაობით ადუღებული და
 ზღვის ნაპირას ჟრიაბული, შეხლა-შემოხლა?!
 ტრფობავ, მოკვდავთა გულებს რას არ
 ჩაადენინებ! კვლავ აიძულებ შეევედროს
 თვალცრემლიანი, თვისი ამაყი სული ვნებას
 დაუმორჩილოს,
 415 არა დარჩეს რა განუცდელი აღსასრულამდე!
 „ანა, ხომ ხედავ, ზღვის ნაპირზე როგორ ჩქარობენ,

ყოვლგნით მოგროვდნენ, იალქნები ქარს
 მოელიან, მეზღვაურებმა გვირგვინებით შეამკეს
 კიჩო... მე რომ წინასწარ განსაცდელი მეგრძნო
 საზარი,

420 ხომ გავუძლებდი კიდევ, დაო! მაგრამ
 უბედურს ერთი თხოვნადა შემისრულე. ის
 მოღალატე შენ პატივს გცემდა და გიმხელდა
 გულის ხვაშიადს.

ნაზი მოპყრობა და შერჩევა იცოდი დროის. დაო,
 ეახლა ჩვენს ამაყ მტერს შესავედრებლად.
 425

დანაელთათვის არ აღმითქვამს ავლიდს ტროელთა
 მოდგმის მოსპობა, პერგამოსში გემთა გაგზავნა, მე
 არ შემიდრავს მისი მამის, ანქიზეს სული. მაშ, რად
 არ უნდა ჩემი სიტყვა ისმინოს გმირმა? სად გარბის?
 სატრფოს მით აამოს უკანასკნელად,

430 რომ დაელოდოს ზურგქარსა და ჟამსაც
ხელსაყრელს. არ მოვაგონებ წარსულ ტრფობას, მისგან
დათმობილს,

არ ვთხოვ მშვენიერ ლაციუმის სამეფო დათმოს.
ცოტა შეყოვნდეს, რომ სიგიჟე განშორებისა
დაცხრეს და ბედმა მიმაჩვიოს ძლეული დარდსა!
435

ამ მოწყალებას გევედრები, დას შეეწიე და
სიკვდილამდე მაღლიერი გიზღავ სანაცვლოს“, –
ასე ევედრა, უბედურ დას მისი ნათქვამი მიჰქონდა
გმირთან, მაგრამ თხოვნამ ვეღარ მოაღბო და არ
დანებდა ენეასი სატრფოს ვედრებას.

440 ბედმა იმძლავრა და ჩაუხშო სიკეთე გულში.
მსგავსად იმისა, ვით ბერძუხას ეჭიდებიან
ალპების მთების ბორეასნი, დაუქროლებენ,
ამოთხრა სურთ და ერთურთს ძალით ეცილებიან;
ირყევა მუხა და ფოთოლი მაღლიდან ცვივა,
445 კლდეს დასჭდობია და ეთერში რაც სიმაღლე
აქვს, იმდენი სიღრმეტარტარში აქვსფესვით
გადგმული... გმირიც ასევე შეარყია სატრფოს
სიტყვებმა, დიადი გული დაესერა დარდს, ხოლო
აზრი არ შერყეულა და ამაო იყო ცრემლები.

450
ბედმა შეაკრთო უბედური დიდო, მოუხშო სიკვდილს,
შესძულდა ცის ზვიადი კამარის მზერა. ბოლო რომ
მაღე მოღებოდა, დიაცს ზვარაკი მიჰქონდა კერპთან,
საკმეველთან და რა იხილა, – თქმაც მიმძიმს, – სითხე
უწმინდესი უმაღ გაშავდა.

455 ღვინო კამკამა გადაიქცა ავბედით სისხლად!
მან არვის უთხრა, არც დას ამცნო, რაც მოეჩვენა.
ტამარი იდგა სასახლესთან მარმარილოსი –
პირველი ქმრისა. სასოებით უვლიდა ქალი,
როგორც ზეიმზე, ყვავილებით რთავდა მუდამჟამს.

460 იმა ტამრიდან შემოესმა ქმრის
დაძახილი... ღამის წყვილია დედამიწას
გადაეფარა,

სხვენზე მღეროდა მიკიოტი სიკვდილის ჰანგებს,
ტირილს უგავდა მკვნესარი და გამყინავი ხმა.
ძველი მისნების სხვა მრავალი სასწაულები
465

შიშს ჰგვრიდა მის სულს. ძილში თითქოს სდევდა ენეას
გამმაგებული; ხან აკრთობდა ქალს მარტოობა, არვინ

არ ახლდა მას, შორეულ გზაზე მიმავალს, უდაბურ
მხარეს ტვირელების საძებრად წასულს...

ასე ხედავდა ევმენიდებს გიჟი პენტევისიც,
470 ეჩვენებოდა მზე ორმაგად, თებეც ორმაგად¹⁶⁰,
აგამემნონის ძე ორესტეც სცენაზე ასე გაურბის დედას,
ჩირალდნით და გველებით მდევარს¹⁶¹, მაგრამ დირები
დასასაჯელად ზღურბლთან უცდიან. დარდით დანებდა
დედოფალიც სიგიჟეს ასეთს.

475

გულში იზრახა თავის მოკვლა, ხერხი იღონა და
მწუხარე დას დაუმალა განზრახვა თვისი,

ვითომც იმედით უბრწყინავდა სახე და შუბლი:

„ვპოვე გზა ხსნისა, შეგიძლია დას მიულოცო! ან
დავიბრუნებ, ან მის ტრფობას გადავურჩები.

480 საზღვართან ახლოს ოკეანის, სადაც მზე ჩადის,
ქვეყნის კიდეზე ეთიოპთა მხარეა, ცის თაღს იჭერს
ატლანტი, ვარსკვლავებით უხვად დაცხრილულს.

მითხრეს მისანი იქაური, მასილთა მოდგმის,
ჰესპერიდების ტაძრის მცველსა, დრაკონს რომ უვლის,

485 იქვე ხეხილის წმინდა შტოს რომ ფხიზლად

გუშაგობს, გოლეულით და ყაყაჩოთი,

ძლისმომგვრელით, ძალუმს, რომ დარდი ააშოროს თვის

რჩეულს ლოცვით, სხვას კი მიაგოს საზრუნავი

აუტანელი, წყარო შეტბოროს, ვარსკვლავები

უკმოაქციოს,

490 ღამის მანები ნაზმანები გამოიწვიოს, შენს

ფეხქვეშ მიწა ააკვნესოს, ხე მთას მოსწყვიტოს!..

ძვირფასო დაო, გეფიცები ღმერთებს და შენს თავს, ჩემს

დას სანუკვარს, გრძნეულების არ მაქვს ხალისი, მაგრამ

სატახტოს შუაგულში და ღია ცისქვეშ

495

ცეცხლი ადაგზნე, საჭურველნი, რომელნიც დარჩა

იმ უსინდისოს, საქორწინო ის სარეცელიც, მე რომ

დამღუპა, ზედ დაადე. მსურს, რომ დაიწვას

ბოროტი კაცის ყველა კვალი, მოგვმაც მირჩია“, –

თქვა და გაჩუმდა, ტურფა სახეს ფითრი მოედო.

500

ვერ მიხვდა ანა, რომ მისი და სიკვდილს ფარავდა

ახალი ხერხით, რომ შეეძლო ასეთ სიგიჟეს უფრო

მოესპო ქალი, ვიდრე სიქევსის სიკვდილს.

მოაწყო ისე, როგორც უბრძანეს.

თვით დედოფალმა, როცა ცის ქვეშ, დარბაზთა შორის

505 ცეცხლი გაჩაღდა ფიჭვისა და მუხის
 ძელისგან, გვირგვინით მორთო და შეამკო
 შემოგარენი

სამგლოვიარო ყვავილებით. საწოლზე დადო
 მყოფადის მცოდნემ მოყმის ხმალი და ქანდაკება. კერპს
 შემოუდგნენ, თმაგაშლილმა მისანმა სამგზის
 510 მოუხმო ას ღმერთს, სამსახოვან ჰეკატეს
 ქალღმერთს, ერებუსს, ქაოსს და დიანას სამპიროვანსა.
 ასხურა ვითომც ავერნუსის ნაკადის წყალი.

სპილენძის ნამგლით მთვარის შუქზე მოჭრილი ღერო
 რძიან ბალახთა – შხამიანი იქვე ეფინა,
 515 იქვე დაედოთ კვიცის შუბლზე აჭრილი
 თია – დედის უნებურ მონატაცი.

თვითონ დიდო კი წმინდა ფქვილით ბომონს ეახლა,
 ფერხთ გაიხადა, ჩამოშალა ტანისამოსი, ღმერთებს
 მოუხმო სიკვდილის წინ და ვარსკვლავებსა,
 520 მომავლის მცოდნეთ, შეევედრა, თუ მართლა სჯის
 ღმერთი, მაშ, იზრუნოსომიჯნურების მტანჯველ ვნებაზე.

ღამე იყო და დაღლილ სხეულთ საამო ძილი
 მიწაზე, ტყეში დაეუფლა, ზვირთიც მიწყნარდა.
 მნათობთ ზეცაზე ნახევარი გაევილოთ გზისა.

525
 იდგა სიჩუმე, ცხოველნი და ჭრელი ფრინველნი,
 ტბათა სივრცეზე, თუ ბუჩქებში მიმალულები,
 527 მდუმარ ღამეში ჩაიძირნენ უძირო
 ძილში.

529 მხოლოდ ბედკრულმა ერთმა ქალმა
 ფინიკიელმა
 530 ვერ შეძლო ძილი, არცა გულით უგრძნია
 ღამე, ვერ დაცხრა, მძიმე საზრუნავი
 გაუორკეცდა. გაშმაგდა ვნება და შეიძრა რისხვა
 მღელვარე. მის გულს მხოლოდდა ფიქრი ერთი
 არ ასვენებდა:

„ვაი, ჩემს თავსა! უარყოფილ ძველ საქმაროთა
 535 კვლავ მივუბრუნდე და ქორწილი ვთხოვო
 ნომადებს,

რომელნიც თვით მე დავიწუნე, ვით მამაკაცნი? ნუთუ
 გემებს და ტევკრის სურვილს უნდა დავნებდე?
 არად ჩააგდეს შემწეობა ძნელბედობისას, და არც
 ძველ ამბებს იგონებენ მადლობის გრძნობით.

540

ამაყ ხომალდზე, რომცა მსურდეს, ვინღა მიმიღებს
 სამუღველ ქალსა? შე საბრალოვ, განა არ იცი
 ლაომედონტის მემკვიდრეთა ფიცისმტეხლობა?
 რაღა ვიღონო? მარტო გავყვე ზღვად მოზეიმეთ, თუ
 ტვირელთ რაზმი შემოვკრიბო, სიდონ-ქალაქში –
 545 ძლივს რომ დავიხსენ, მათთან ერთად ზღვას მივცე
 თავი, ვუბრძანო, რომ ქარს კვლავ მიანდონ თეთრი
 აფრები? მოკვდი, ასე ჯობს! და მახვილით განგმირე
 ტანჯვა! დაო, პირველად შენ მოგალბო ცრემლმა და
 უგნურს უბედურება დამატეხე, მტერს მიმეც
 მსხვერპლად!

550 ბედმა არ მომცა საქორწინო სარეცლის
 რიდი,

ველური ჟინის, საჩოთირო საქმის შეხების. ო,
 სიქევსის ფერფლს ერთგულება ვერ შევუნახე!“
 ქალის მკერდიდან მოხეთქავდა გლოვა ასეთი.
 წასვლის იმედით დამშვიდებულს, მაღალ კიჩოზე
 555 ეძინა ბელადს. ყოველივე მზად იყო უკვე.
 ღმერთის ზმანება, იმავ სახით დაბრუნებული
 გამოეცხადა, კვლავ თავიდან გაუმეორა.
 ჰგავდა სახითაცმერკურიუსს, ნაამბობითაც,
 ოქროსფერ თმებით თუ სიტურფით ნორჩი
 სხეულის:

560

„ქალღმერთის ძეო, ნუთუ ძალგიძს იძინო ახლა და ვერა
 გრძნობდე, თუ რა მძიმე საფრთხე მოგელის? უგნურო!
 კეთილ ზეფირუსის ნუთუ არ გესმის? ქალმა სასტიკი
 ბოროტება გულში ჩაიდო, სწყურია მოკვდეს,
 მრისხანებით დულს და მღელვარებს.

565 არ წახვალ განა, სანამ კიდევ ძალგიძს
 წახვიდე?

მაღე იხილავ ზღვას, დაფარულს გემებით, საზარ
 ჩირაღდნის ელვას, მოედება კოცონი ნაპირს, თუ
 დააყოვნებ და მოგისწრებს დილის ავრორა.
 ისწრაფე-მეთქი, ქალი მიწყვიც ცვალებადია!“ –
 570 ასე უბრძანა და შავ ღამეს შეერთო ღმერთი.
 ანაზდეულმა მოჩვენებამ შეაკრთო გმირი, ძილი
 გაუქრა, წამოყარა ამხანაგები: „ადექით, ძმებო, და
 სასწრაფოდ ხოფს მოუსხედით, ჩქარა აუშვით
 იალქნები! ცით მოვლენილი

575

ღმერთი გვასწრავებს გაქცევას და ზაგირის ახსნას
 კვლავ გვაიძულებს. გემონებით, ღმერთო წმინდაო!
 ვინც უნდა იყო, სიხარულით დაგყვებით ნებას. ო,
 მეოხ გვეყავ, სათნოვ, უხმე ცად მაღალ მთიებს
 სიკეთის ნიშნად!“ – თქვა და იძრო ხმალი ელვარე,
 580 გაშიშვლებული რკინით გაჭრა მტკიცე
 ზაგირი.

ფიცხლავ მიადგა ნიჩბებს ყველა და ზღვას მიენდნენ.
 ნაპირს განშორდნენ, დაიფარა ზღვა ხომალდებით. ზვირთს
 აქაფებდნენ, მიაპობდნენ ზღვის სილაჟვარდეს.
 კვლავაც ახალი ბრწყინვალეობით მოფინა მიწა,
 585 დათმო ტითონის სარეცელი ტურფა
 ავრორამ.¹⁶²¹ კოშკიდან ნახა დედოფალმა, როცა
 ინათა, რომ გაეშალათ იალქნები ლტოლვილ
 ხომალდებს, იგრძნო ნაპირი უკაცურად და
 ნავსადგომი...

სამეზის, თუ ოთხგზის ლამაზ მკერდზე მჯიღი დაიცა
 590 და ოქროსფერი თმა გაშალა: „ო, იუპიტერ!
 წავიდა უცხო, სამეფოს შემგინებელი, – ასე თქვა, –
 განა კვლავ გავუშვებ, რომ საჭურველით ხელში
 ჩაიგდონ სხვა ქალაქი და ხომალდები?! ჩქარა
 აისხით იარაღი, დასცხეთ ხოფები! –
 595

რას ვამბობ! სადვარ? რა სიგიჟე გიმღვრევს გონებას, ბედკრულო
 დიდო, ახლა გიკვირს მისი სიმუხთლე?
 კვერთხს რომ აძლევი, რას ფიქრობდი? თურმე რას ნიშნავს
 მისი მარჯვენა, ერთგულება, ვისაც მშობელი მხრებზე
 შეუსვამს, კერპთან ერთად წაუყვანია.

600
 მე ხომ შემეძლო ამეკუწა მისი სხეული და გამეფანტა
 ზღვის ტალღებზე? ასკანიუსი მომეკლა, მამის კერძში
 შვილის ხორცი ჩამედო? იქნებ საეჭვო ყოფილიყო
 ბრძოლის სასწორი, მაგრამ სიკვდილთან
 მიახლებულს რა შემაკრთობდა?

605
 ბანაკს და გემბანს ცეცხლს მივცემდი, შვილსა და მამას მთელ
 ტომთან ერთად რომ მოვსპობდი, მეც მოვკვდებოდი!
 მზეო, მიწიურ ყველა საქმის მანათობელო, იუნო,
 მოწმევ, გასაჭირში შუა მდგომელო, ჰეკატე,
 ღამის თემშარაზე რომ შეგყმუიან,
 610 მზღველო დირებო, მომაკვდავი ელისას
 ღმერთნო!

რამე იღონეთ, რაც ეკუთვნის ამ ჩემს ვაებას,
 ისმინეთ ჩემი ღაღადისი! თუ ის ბოროტი კაცი
 ნავსადგურს, იტალიას უნდა მიადგეს, თუ
 ამას ითხოვს განჩინება იუპიტერის,
 615 მაინც ეწამოს და ებრძოლოს ხალხს უმამაცესს,
 საზღვრით ილტვოდეს, იულუსის ხვევნასაც მოსწყდეს,
 ღმერთს შეჰღალადოს და იხილოს თავისიანთა საზარი
 ბოლო. როს მშვიდობას კვლავ ეღირსება, ვერ დატკბეს
 ნანატრ სამეფოთი, სიცოცხლით ტკბილით,
 620 უწინამც მოკვდეს ქვიშროვანში დაუკრძალავად!
 ამ ლოცვას ვიტყვი უკანასკნელს, სისხლდანთხეული...
 ტვირელნო! ფესვი და მყოფადი მოდგმა ტროელთა
 გმულდეთ მყოვარჟამ, მით ახარეთ აწ ფერფლი ჩემი!
 ნურც სიყვარული, ნურც კავშირი ნულარ შეიკვრის!..
 625 ჩვენი ძვლებიდან წარმოიშვას
 შურისმგებელი,

დარდანთ ახალშენს რომ ამოყრის ცეცხლით და რკინით, ახლა
 თუ შემდეგ, დრო რომ გავა, ძალაც გაჩნდება: ხმელეთი –
 ხმელეთს, ზვირთნი – ზვირთებს, ბექთარი – ბექთარს!
 გაფიცებთ: ბრძოლად კვლავ ჩაებას შთამომავლობა!“^[63] –
 630 ასე ამბობდა, როს ტანჯული სული ბორგავდა,
 სურდა სიცოცხლე საძულველი მსწრაფლ შეეწყვიტა.
 მოკლედ ჰრქვა ბარკეს, ქმრის, სიქვესის, მოხუც გადიას
 (თავისი ძიძის შავი ნეშტი მამულში დარჩა):
 „ანას მოუხმე, ჩემს დაიკოს, ძიძავ ძვირფასო,
 635 მალე სხეული განიბანოს მდინარის წყლითა, რომ
 განსაწმენდად წამოასხას ცხოველთ ზვარაკი, მოვიდეს.
 და შენც მოიხვიე წმინდა მანდილი, მსურს იუპიტერს,
 სტიქსის მფლობელთ წმინდა ადათით მსხვერპლი
 შევწირო, ვემზადები, როგორც წესია.
 640 ამით ცეცხლს მივცემ ჩემს სატანჯველს, თავს
 დარდანელის“

ასე თქვა. ბებრულ ნაბიჯს დგამდა მოწადინებით
 მოხუცი ძიძა... გააშმაგა დიდო ფიქრებმა, თვალს
 სისხლი ადგა და უთრთოდა ღაწვები ტურფა,
 ფორაჯდაყრილი და სიკვდილის ლოდინით მკრთალი.
 645

შმაგად შეიჭრა სავანეში, ანაზდეულად მიადგა
 კოცონს და სატევარს დასწვდა დარდანულს, –
 ჯილდოს, რომელიც ამისათვის არ მისცემია. თვალი
 რომ მოჰკრა ილიონურ სამოსელს ქალმა, ნაცნობ
 სარეცელს, შეაყოვნა ფიქრმა და ცრემლმა,

650 საწოლს დაეცა და ესლა თქვა უკანასკნელად: „ო,
სამოსელო, სანამ ნებას მოგვცემენ ღმერთნი, მიიღე სული,
შეაყოვნე ხვედრი საზარი! რაც ბედმა მომცა განჩინება, მას
ვემონები და პირქუშ ქვესკნელს ვეახლები ფერმკრთალ
აჩრდილად.

655 მე დავაფუძნე უტურფესი ქალაქის
ზღუდე,

შური ვიძიე ქმრისთვის, ჩემი ძმა კი დავსაჯე, ო,
ბედნიერც ვიქნებოდი, რომ ჩვენს ნაპირებს არ
მოსდგომოდა დარდანელთა გემი არასდროს!“
თავით ჩაემხო სარეცელში და კვლავ განაგრძო:

660

„შურს ვერ ვიძიებ, მაგრამ ვკვდები... ესეც ტკბილია!
დაე, კოცონი ზღვის სივრცეში ნახოს სასტიკმა
დარდანმა და თან წაიყოლოს სიკვდილის ხატი!“ ესლა
თქვა: მხევალთ ნახეს, რკინას ვით წამოეგო, სისხლმა
დაფარა სატევარი, შეღება ხელი,

665 გლოვა მოედო დედოფალის მაღალ
დარბაზებს, და მოეფინა ხმა მთელ ქალაქს,
შემრწუნებულსა. ააკანკალა სასახლენი ქალთა
კივილმა, კვნესით, გოდებით აგუგუნდა
ირგვლივ ჰაერი, თითქოს განერთხო კართაგენი
მტრთა წინაშე,

670

ძველი ტვიროსი, ხოლო ცეცხლმა გადაურბინა
სახლთა სართულებს, მაღალტაძრებს და ღმერთთა თაღებს.
დამ გაიგონა, შიშით, სრბოლით სულშეგუბულმა
ლაწვნი ფრჩხილებით, ძუძუები მჯილით აიწვა,
ბრბოში შევარდა და ჰკიოდა დედოფლის სახელს:

675

„თურმე რა გასურდა!.. მატყუებდი, დაიკო, განა?
ამას ნიშნავდა კოცონი და საკურთხეველი?
სიკვდილის მსურველს ხვედრი დისა არად მიგაჩნდა?
მეც რად არ მიხმე ბედთან? ერთად გაგვაქროლებდა იმავ
სატევრის სატკივარი, ჟამიც იგივე!..

680

მე თვით აღვაგე სამსხვერპლო და ხმამაღლივ ვუხმე
მშობლიურ ღმერთებს... მომიშორე, როცა გიჭირდა!.. თავი
დაღუპე, მეც დამღუპე, მთელი სამეფოც, სიდონელებიც...
ო, მიმიშვით, წყლით გადავუბან ჭრილობებს და თუ
სუნთქვა ბორგავს უკანასკნელი,

685 დავეკონები ბაგეებით!“

საფეხურებზე

ნახევრად ცოცხალს მოეხვია, მკერდზე მიითბო,
ტანსაცმლით წმენდდა ჩაშავებულს სისხლსა მტირალი.
სცადა აღეხვნა თვალნი დიდომ, მაგრამ მისუსტდა, მკერდის
არეში აშიშინდა იარა მწველი.

690 სამჯერ დაეყრდნო იდაყვზე და ადგომა
სცადა, სამჯერ დაეცა სარეცელზე, ცაში ეძებდა
სინათლეს თვალთ და კვნესოდა, რომ მიაგნებდა.

მნელი სიკვდილი არ უნდოდა იუნოს მისი და
მოავლინა ოლიმპოდან ირისი უმაღლ,
695 რომ დაერღვია სულისა და ხორცის
კავშირი. გინდ ბედით იყოს, გინდა ნებით მისი
დაღუპვა, მაინც ცოდოა, ანთებული უეცარ
ვნებით!..

ნათელ კულულებს არა ხსნიდა ჯერ პროზერპინა, ორკუსს,
სტიქსის წყლით მორწყულს, მის თავს არ ანებებდა.

700 ცვარნაპკურები, ცით მოსული ალისფერ
ფრთებით,

მზის სხივებისგან ათასფერად მოთინათინე
თავთან დაუდგა მას ირისი: „დისის ზვარაკად თმა
მიმაქვს, ამით ვაცილებო სულს სხეულისგან!“ – ასე
წარმოთქვა, კულულები მოსჭრა, მაშინვე
705 სულ გაქრა სითბო და სიცოცხლე გაფრინდა
ქარში.

წიგნი მეხუთე

1 ამ დროს ენეას მტკიცედ ადგა უკვე შუა გზას,
აქვილონს მიჰყვა, პირქუმ ტალღებს ნიჩბებით კვეთდა.

ქალაქს მოხედა, უბედური ელისას ალით
უკვე აღზნებულს. რა მიზეზმა ააკაშკაშა, –

5

ვერვინ გაიგო, მხოლოდ ტანჯვამ უარყოფილი
ტრფობის და რისხვამ, რაც მძვინვარე ქალს შეუძლია,
გამსჭვალა ავი წინათგრძნობით ტევკრთა გულები.
გემნი მიეცნენ ზღვის კიდევანს, მიწა არ ჩანდა, ირგვლივ
ზღვა იყო და მხოლოდდა ცა იყო ყველგან.

10 ზემოთ ღრუბელი მოიქუფრა პირწვიმიანი,
ავდრის მომტანი... უკუნეთში აღელდა ტალღა.
პალინურუსმა, მხნე მესაჭემ, მაღალ კიჩოდან:

„ვაჰმე, – შესძახა, – რად დაფარა ღრუბელმა ზეცა,
რას გვერჩი, მამა ნეპტუნუსო?“ ეს თქვა თუ არა,

15 ბრძანა, აფრები დაეშვათ და ხოფს
 დასწოლოდნენ. ქარს აარიდა იალქანი. ენეასს
 უთხრა: „სათნო ენეას, რომ მირჩიოს იუპიტერმაც,
 ვერ გავბედავდი იტალიას გაცურვას ახლა,
 ირიბად ურტყამს, ღმუის, უფრო მძლავრად აშლილა
 20 დასავლეთიდან ქარიშხალი, ღრუბლებს თავს
 უყრის. ძალა არ გვეოფნის მას ვებრძოლოთ, რაკი
 დაგვძლია ბედმა, ჯობია, ნებას დავყვეთ, მასვე
 მივენდოთ, გზა შევაბრუნოთ, მე მგონია, შორს არ
 იქნება ერიქსის მიწა, ნავსადგური სიცილიისა.
 25 თუ არ შევმცდარვარ და მთიებნი მახსოვს
 ნაცნობნი“. ამაზე სათნო ენეასმა: „მე უკვე ვამჩნევ, –
 მიუგო, – ქარებს სხვაგვარ უნდათ, შენ სხვაგვარ მართავ,

რა გაეწყობა, შეაბრუნე ხომალდის გეზი!
 უფრო საამო სად მეგულვის მხარე, რომ მსურდეს
 30 გემთა მიყვანა, ვიდრე ტროელ აკესტეს მიწა,
 თავის წიაღში დამკრძალავი ანქიზეს ნეშტის?“ –
 ასე თქვა, მყისვე გაემართნენ და იალქნები ზურგის
 ზეფირმა გამობერა, ზვირთზე მიქროდნენ, შემდეგ
 ხალისით გადავიდნენ ნაცნობ ქვიშრობზე:

35

ხოლო სერიდან შეეგება მეფეაკესტე მეგობრულ
 გემთა მოვლინებით განცვიფრებული. ხელთ
 ეპყრა შუბი, მხრებზე დათვის ტყავი აესხა.
 ტროელმა დედამ კრინიზუსის წყალით ჩასახა და
 შვა აკესტე. წინაპრები არ დაივიწყა,

40

მოსულთ დაუხვდა და გულლიად გაუმასპინძლდა,
 სუფრის სიუხვით აამებდა დაღლილ მეგობრებს. როს
 დადგა დილა მშვენიერი, აღმოსავლეთით

ჩაქრნენ ვარსკვლავნი, ენეასმა ყოველი მხრიდან
 მოუხმო მეგზურთ, სერზე მდგომმა ასე მიმართა:

45

„ო, დარდანელნო, მართლმორჭმულნო! ღვთაებრივ სისხლით
 წელიწდეული წრე შეიკრა წარსულ თვეებით, რაც
 ღვთაებრივი მამის ნეშტი და ძვალნი მისნი მიწად
 დავკრძალეთ და ბომონნი აღვუგეთ სევდით. თუ არა ვცდები,
 ჟამი დადგა, რომელს მწუხარე,

50 თქვენი სურვილით, ო, ღმერთებო, წმიდად
 დავიცავ! გეტულთ სირტებშიც რომ მამყოფა
 გადახვეწილი, ან არგოლიკის ზღვაში ვიყო, ტყვე
 მიკენისა, მაინც ფერხულით წმიდა აღთქმას

ადვასრულებდი, სამსახვერპლოებს კი ჩემი ძღვენით
დავამძიმებდი.

55 მით უფრო, ვდგავარ მამაჩემის ძვლებთან და
ფერფლთან! ჩვენ არ მოვსულვართ, ვგონებ, ღმერთთა
ნების გარეშე, ღვთის შთაგონებით მოვადექით
მეგობრულ ნაპირს.

ამიტომ მალე ვიზიემოთ ანქიზეს ხსოვნა! ქარებს
ვევედროთ, მამას ზორვა წელიწდეული
60 მისი სურვილით აღვუსრულოთ მაღალ ტაძრებში.
წყვილ ხარს აკესტე დაურიგებს, ტროას შობილი, ჩვენს
გემს თვითეულს, პატივი ვცეთ ძვირფას პენატებს,
აგრეთვე კერპებს, თაყვანებულს აკესტეს მიერ! მეცხრე
ავრორა ოდეს უძღვნის დღეს ამაღლებულს

65

მოკვდავთ და მიწას გადაფარავს ღრუბლის ფთილებით,
მოვაწყობ ტევკრთა ხომალდების მარჯვე მარულას,
ვინც ფეხმარდია, გამოჩნდება, ვინც მამაცია, ანდა
ოროლის ტყორცნა უყვარს და მჩატე ისრის, არ ეშინია
შიშველ ხელით მუშტი-კრივისა,

70

ყველა მოვიდეს და ელოდეს საჩუქრად პალმას, ილოცოს
ყველამ და მოირთოს შუბლი შტოებით!“ – თქვა და
მოირთო საფეთქლები დედობრივ მირტით, თავი
შემეკოთჰელიმუსს დაჭარმაგ აკესტეს, ყრმა ასკანიუსს
და დანარჩენ ახალგაზრდობას.

75 შემდეგ გაუძღვა ენეასი დასს ათასიანს,
გამცილებელთა დიდ კრებულით და ადათ-წესით
ილოცა, ორი თასი, სავსე წმიდა ბახუსით, მიწას
ასხურა, ორი რძეში, ორი კი სისხლში ნაფერი
ვარდი დააყარა და ასე ბრძანა: 80

„სალამი, მამა, უნაყოფო ნეშტო მამისა, სალამი,
სულო და წმიდაო აჩრდილო! ვაგლახ, არ მიწერია
სანეტარო იტალია და ავზონთ ტიბრისი ვინახულო
მე შენთან ერთად!“ – თქვა და იმავ დროს კერპის
ქვემოთ გველი გამოძვრა,

85 შვიდი წრე შეკრა უზარმაზარ შვიდი გორგალით,
მშვიდად მოსალტა სერი, კვერთხთან მიცურებულმა.
ლურჯი ლაქები ჰქონდა ზურგზე და უელავდა

ქერცლი ოქროსი, თითქოს ისვრის ცისარტყელაო
ფერს ათასნაირს, როს მზე უდგას საპირისპიროდ.
90 გაოცდა გმირი ენეასი, ამის მხილველი. გველი
გაცურდა და ფიალებს შემოუარა, ნუგზარს

გადასწვდა და უწყინრად ისევ ჩაეშვა სერის წიაღში,
მსხვერპლის მხოლოდ გემო მოსინჯა.

ხოლო ენეას განაგრძობდა დაწყებულ ზეიმს,
95 მას ვერ გაეგო, ის ადგილის იყო გენია, თუ
მამის მონა? შემდეგ დაკლა ცხოვარი წყვილი,
ლორიც, მოზვერიც იმდენივე, შავზურგიანი.
ღვინო ასხურა თასებიდან და ანქიზეს სულს
მოუხმო, მანებს მოუწოდა აქერონტიდან.

100 ამხანაგებიც მხიარულად ძღვენს მოათრევდნენ, ბომონს
ტვირთავდნენ, ხოლო სხვები მოზვრებსა კლავდნენ,
კარდალებს დგამდნენ, ნახშირებზე შამფურს აწყობდნენ,

ზვარაკეულის შიგნეული აეგოთ ზედა.
დადგა დათქმული დღე სისხამი და მოელვარე

105 მეცხრე ავრორა ფაეთონის რაშებს
გამოჰყვა¹⁶⁴. ხალხი მოყარა ხმამ, აკესტეს
დიდმა სახელმა და სანაპირო ბედნიერთა
დასით აივსო. სურდათ ეხილათ ენეანნი.
ზოგი მათგანი შესარკინებლად მოემზადა,
ძღვენი დააწყვეს

110

ბომონისათვის – სამფეხებიდა გვირგვინები, ჯილდოდ
– პალმები, საჭურველი და ძოწეული, ტანსამოსელი,
ტალენტუმ¹⁶⁵ ოქროს და ვერცხლის. ბუკმა აუწყა
დასაწყისი ასპარეზობის.

შეჯიბრი იწყო თანაბარმა ოთხმა ხომალდმა,

115

მძიმე ხოფებით აღჭურვილმა. სწრაფმსრბოლ „ხერხთევზას“
მნესთევს მიუძღვის. იგი მალე იტალიელი და წინაპარი
უნდა გახდეს მემიუსისა.

გიასს ვეება, უმძიმესი მიჰყავს „ქიმერა“ – ციხის
სადარი. მეხოფურნი სამ მწკრივად სხედან

120 და სამ რიგადვე ხოფი მალლა

აღიმართება.

სერგესტუს (მისგან სახელს იღებს სერგიანთ მოდგმა)
„კენტავრუსზე“ დგას, ლურჯ „სკილაზე“ მიქრის კლოანტუს
(მის სახელსა ფლობ, რომაელო კლუენციუსო!). შორს კლდე
დგას ზღვაში, ქაფიანი ხმელეთის წინა,

125 ეხეთქებიან აქოჩრილი ტალღები ნაპირს. ზამთარში

ვარსკვლავთ ჩრდილოეთის ქარბუქი ფარავს, როს
სიწყნარეა, უძრავ ზვირთზე ვაკე ამოდის – პაპანების
დროს თოლიების მშვიდი სავანე. იქ ენეასმა მუხის
ტოტი ხშირფოთლოვანი

130

ნიშნად დაუთქვა მეზღვაურებს, რომ შემოევლოთ და
ვრცელი სრბოლა მოერკალათ მწვანე მეტასთან¹⁶⁶.
წილი ჰყარეს და ბელადები დადგნენ კიჩოზე,

მოწეულში და ოქრომკედში აელვებულნი; ალვის
შტოების გვირგვინებით მოირთნენ ყრმანი,
135 ზეთით დაზელილთ აუბზინდათ შიშველი
მხრები. დასხდნენ მერხებზე, გაუწვდინეს ხელები
ხოფებს, ელოდნენ ნიშანს, გული ძგერდა მომავალ
სრბოლის მოწადინებით და სიხარბით ქება-
დიდების. დასცა მჭექარე ხმა საყვირმა და
მეყსეულად

140

წამოიშალნენ, ეთერს გასწვდა მძლავრი ყიჟინა და
ზღვა აქაფდა შორს გაწვდილი მათი ხელისგან.
ტალღებსა ჰკვეთდნენ და ხოფებით სულ გადაიხნა
ზვირთები ზღვისა, გაპობილი ხომალდთა წვერით.
დოღში ეტლები ასე მარდად როდი მიჰქრიან,
145 წყვილი რაშებით გამოჰრილნი ცხენთსარბიელზე.
მხედრებს სადავე მიუშვიათ, წინ გადახრილნი თითქოს
ჰკიდიან დასარტყმელადშემართულ მათრახს. მთელს
ტევრსმოედო ტაშისცემა, მამაცთ ყიჟინა,
კეთილმოსურნეთ შემახილი – მთელს სანაპიროს.
150 ირგვლივ სერები გააყრუა ხმების გუგუნმა.
ყველას გაასწრო, გასრიალდა ზღვაზე გიასი, უკან
მისდევდა კლოანთუსი კვალდაკვალ გიასს. თუმც
მძლავრი ჰქონდა მას ხოფები, მაგრამ უშლიდა
ტვირთის სიმძიმე. მოჰყვებოდნენ უკან თანაბრად
155

„ხერხთევზა“, იქვე „კენტავრუსი“, ერთურთს ასწრებდნენ.
ხან წინ მოექცა „ხერხთევზა“ და ხან „კენტავრუსი“,
ხან კი ორივე მოღუნულ წვერს ერთურთს ახლიდა და
მთარღვევდნენ მარილიან ზვირთებს თანაბრად.
კლდეს რომ მიადგნენ, როცა უკვე მეტას აღწევდნენ,
160

გამარჯვებულმა, მეწინავე გიასმა მყისვე გემის
მესაჭეს მიაძახა, განთქმულ მენეტეს: „რატომ
მიგყავარ ახლა მარჯვნივ? აქეთ მომართე,

ნაპირისაკენ, ქვებს შეეხოს მარცხენა ხოფი, ზღვის
შუაგულში სხვამ გაცუროს!“ მაგრამ მენეტეს
165 ფარულ მეჩერთა შიში ჰქონდა, ზღვისკენ შებრუნდა.
„საით, მენეტევ, მიაბრუნე კლდეებისაკენ!“ – კვლავ თქვა

გიასმა, ამ დროს მოჰკრა თვალი კლოანთუსს, რომელიც
 მის კვალს მოჰყვებოდა და ეწეოდა. გიასის გემს და
 კლდეებს შორის დარჩენილ გზაზე
 170 მოქროდა იგი, მეწინავეს მალე გაასწრო,
 მეტა დატოვა და უწყინარ ზღვისკენ წავიდა.
 მოყმეს ანთო ძვლებში დარდი და სიმწრისაგან
 ცრემლი დასდინდა, მოუხეშავ მენეტეს მოსდგა,
 დათმო ზრდილობა და მეგზურთა უსაფრთხოება,
 175 მაღალ კიჩოდან აქაფებულ ზღვაში ისროლა.
 დადგა საჭესთან – თვით მესაჭე, თვით მეთაური.
 ხალხს აქეზებდა, გეზს იღებდა ნაპირისაკენ.

ბებერ მენეტეს გაუჭირდა ზღვიდან ამოსვლა, წყლით
 დამძიმებულს, ტანსაცმელი დასველებოდა,
 180 კლდის წიბოს მისწვდა და მშრალ ლოდზე აფოფხდა
 შემდეგ.

ჯერ მოცურავს დასცინოდნენ ხმამაღლივ ტევკრნი, ახლა
 კი მლაშე წყლის მნთხეველი სულ მთლად აიგდეს.
 ორ ჩამორჩენილს კვლავ იმედი გულს ჩაესახა –
 სერგესტუსს, მნესთევსს, დაეჯაბნათ, სურდათ, გიასი. 185
 გეზი აიღო სერგესტუსმა დაკლდეს მიადგა. მაგრამ
 გაასწრო მხოლოდ გემის მცირე ნაწილით, რადგან
 „ხერხთევა“ თვისი ჭვინტით გზას არ აძლევდა.
 მაგრამ როდესაც გაიარა მხლებელთა შორის,
 მნესთევსმა უხმო: „დააწეეთ ხოფებს, მოყმენო,
 190

ჰექტორის გმირნო, ტროის ბოლო დღეებში მე რომ
 ამხანაგებად აგიყვანეთ! აჩვენეთ ძალა, გეტულთ
 სირტებში, იონიის ვეება ზღვაში

და მალეასთან ზვირთთან ბრძოლის გამოჩენილი! არ
 ველი ჯილდოს, გამარჯვებას. ნეტამც, შემემლოს!
 195 ნეპტუნუს, ვისაც შენა სწყალობ, მან გაიმარჯვოს!
 სულ ჩამორჩენა სირცხვილია, ეს ამაცდინეთ,
 მოქალაქენო!“ და ისინიც ძალას იკრეფდნენ, კიჩო სულ
 თრთოდა, მოსალტული სპილენძის სალტით, ძირს
 რბოდა წყალი, დაეხუთათ შრომით სახსარნი,
 200 გაუშრათ პირი, გამოსცვარა ოფლის ღვარებმა.
 შემთხვევამ მისცა სასურველი დიდება მამაცთ:
 გულაღზნებულმა სერგესტუსმა კლდისკენ მიმართა
 ხომალდის წვერი, უხეირო ადგილი შეხვდა და
 საცოდავად გაეჩხირა მეჩხერ ლოდებში.

შეიძრნენ კლდენი და ნიჩაზნი წამახულ ტანზე უმაღ
დაიმსხვრნენ, გემმა ცხვირი მალლა აღმართა.
მეზღვაურები აიშალნენ, ყიჟინა დასცეს,

მყის მოათრევდნენ წვერწამახულ სპილენძის ბარჯებს და
ზღვის ტალღებში აგროვებდნენ ნიჩბებს დამსხვრეულს.
210

ხოლო მნესთევსმა, წარმატებით აღტაცებულმა, ხოფებს
მოუსვა და ზურგქარის იმედით ზღვაში სწრაფად
გაცურდა, გაშლილ ტალღებს მიანდო გემი. როგორც
მღვიმიდან მიქრის მტრედი შეშინებული, ბუდე რომ
უდგას, დაჩვრეტილი ქანით ნაგები,
215

შეშინებული დაფრთხილებს ჯერ თავის ბუდეს, შემდეგ
შორდება და ზეცაში რომ აიჭრება, შეერთვის ჰაერს
გამჭვირვალეს ფრთების ფარფატით, – ასე მნესთევსი და
„ხერხთევზა“ ჭრიდნენ ზღვის ტალღებს, თითქოს
ფრინავდნენ, შეჯიბრებით ასწრაფებულნი.
220

ჯერ სერგესტუსი მოიტოვა, რომელიც კლდესთან კვლავ
ცოდვილობდა და ამაოდ ითხოვდა შველას,
გადატეხილი ხოფებით რომ კვლავსურდასრბოლა.
გიასს გაასწრო და ვეება „ქიმერას“ შემდეგ, რომელსაც
უკვე აღარ ჰყავდა მარჯვე მესაჭე.

225 დარჩა მხოლოდლა კლოანთუსი, მას გაეკიდა,
დაძაბა მთელი თვისი ძალა და დაეწია. კვლავ
გამლიერდა შემახილი და აქეზებდნენ მდევარს
ყველანი, ჰაერს ფლეთდა ხმების გუგუნნი.

რა ფასი ჰქონდა მეწინავეთ მოწადინებას,
230 თუ დაკარგავდნენ მოპოვებულს? თავს არ
ზოგავდნენ. მდევნელთაც სურდათ წარმატება, რწმენით
მოსილებს. შესაძლო არის, დასწეოდნენ, მიელოთ
ჯილდო, რომ არ აღეპყრო თხოვნით ხელნი კლოანთუსს
ზღვისკენ, ლოცვა არ ეთქვა, ღმერთნი ზორვად რომ არ
მოეხმო!

235 „ღმერთნო ზღვათანო, ვის წიაღშიც მე შევიჭერი, ხმელზე რომ
გავალ, სიხარულით თეთრ მოზვერს მსხვერპლად კერპთან
მივიყვან, აღთქმას ვდებ, რომ მის შიგნეულს

ზღვაში ჩავყრი და მორაკრაკე ღვინოს ვასხურებ!“
მისი ნათქვამი ნერეიდთა დასმა ისმინა,
240 ფორკუსმა, მასთან პანოპეა ქალწულმაც –
ფსკერზე; ხოლო ძლიერი ხელით მისწვდა გემს

პორტუნუსი; მაგრად მიაწვა, ფრთოსანი ისარს და
ქარს გაასწრო, მიწას მიადგა, ღრმა ყურეში შევიდა
გემი. ანქიზეს შვილმა წესისამებრ ყველას მოუხმო.
245

და მაცნეს პირით კლოანთუსი გამოაცხადა
გამარჯვებულად, მწვანე დაფნით შეუმკო შუბლი.
გემთა საჩუქრად მან სამ-სამი ხარი გაიღო, ღვინო
და ვერცხლის ტალანტები თან გააყოლა.
განსაკუთრებით მეთაურნი დააჯილდოვა.
250

ოქროს ქლამიდი გამარჯვებულს ერგო, გარშემო
მას ორხაულად ძოწი სდევდა მელიბეური^[67],
ზედ მოექარგათ უფლისწული, მაღალ იდაზე^[68]

ბასრი ოროლით რომ მისდევდა ირმებს ფეხმარდებს, თვითონაც
სული შეხუთვოდა, იუპიტერის
255 ფრინველს ზეცაში აეტაცა მრუდე ჭანგებით.
ძველნი გუშაგნი ზეცისაკენ ხელს ალაპყრობდნენ
და ნაგაზებიც შეძრწუნებით შეჰყეფდნენ ზეცას...
ვინც სიმამაცით მოიპოვა მეორე ჯილდო მას
მისცა გლუვი, სამმაგ ძაფით ასხმული თორნი,
260

რომელიც ახსნა დემოლეოსს, როს დასცა იგი სწრაფ
სიმოისთან, ქედმაღალი ტროის მახლობლად, რომ
საბრძოლველად გმირს ჰქონოდა და სამკაულად.
მსახურთ აიღეს – ფეგეუსმა და საგარისმა თორნი,
კუნთები დაეძაბათ, დემოლეოსს კი
265 ოდესღაც ეცვა და მისდევდა გაფანტულ
ტროელთ.

მესამე ჯილდოდ მიიჩნია წყვილი ფიალა,
შესანიშნავად მოჭედილი ვერცხლის ზოდებით.

გამარჯვებულნი ამაყობდნენ მდიდრულ საჩუქრით, კოხტად
შეემკოთ საფეთქლები ძოწის თავსაკრით.

270 ძლივს იხსნა თავი კლდეებისგან და
ოსტატურად, უნიზბოდ, ფერდებმონგრეული
მოჰყავდა გემი სერგესტუსს, ასე დამარცხებულს და
ყბადაღებულს. როგორც აგდია გზაზე გველი,
რომელს ზემოდან გადაუარა ბორბალმა, ან
გამვლელმა დარტყმით
275

ცოცხალ-მკვდარი და დამტვრეული გზაზე დატოვა
და ტანს ამაოდ გასაქცევად იწვდის და კლაკნის,
მხოლოდ ნაწილი ბრაზობს მისი თვალანთებული,

თავს სწევს სისინით, ნაწილი კი ნაიარევი უშლის
 ხვეულებს გაშლასა და წინ გაცოცებას, –
 280 ასე ნელ-ნელა მოცურავდა ხომალდი ზღვაში,
 აფრაგაშლილი ძლივს მიადგა მყუდრო შესართავს,
 ჯილდოს აძლევდა ენეასი სერგესტუსს აღთქმულს,

გახარებული გემისა და მეგზურთ სიმრთელით.
 მხევალი ქალი, გაწაფული მინერვას საქმით,
 285 კრეტელი, ტყუპი ვაჟის დედა, ფოლოე
 მისცა.

შემდეგ დატოვა ენეასმა საასპარეზო, ხუჭუჭა მთებით
 გარშემორტყმულ ველზე მივიდა. ირგვლივ ტყე იყო,
 ხოლო დაბლა, როგორც თეატრი, რკალი – მინდორზე.
 გმირი ათას მხლებელთან ერთად
 290

შევიდა შიგნით. ჩამომჯდარმა მოუხმო ყველას, ფეხმარდ
 სირბილში ვისაც სურდა თავის გამოცდა, ხალხს
 აქეზებდა, გამარჯვებულთ უდგენდა ჯილდოს.
 მოგროვდნენ ტევკრნი, სიკანელნიც მოვიდნენ უხვად,
 პირველად – ნიზუს და ევრიალუს.

295 ბრწყინავს სიტურფით ევრიალუს, ჭაბუკურ
 გუნებით. ბიჭთან დგას მისი მოყვარული ნიზუსი,
 შემდეგ მოდის დიორე, ჩინებული პრიამესგვარის,
 სალიუს, შემდეგ გმირიპატრონ, ერთი მათ შორის
 აკარნელია, მეორე კი არკადიელი.

300 ტრინაკრიელნი – ჰელიმუსი და პანოპესი –
 მოხუც აკესტეს მეგზურები, ტყედ გაჩვეულნი.
 კიდევ მრავალი, მკრთალ დიდებას რომ დაუმალავს.
 ბოლოს მიმართა ენეასმა შეკრებილ მოყმეთ:

„გულით მიიღეთ, სიხარულით აღბეჭდეთ ცნობა,
 305 რომ უბოძვარი არ დარჩება თქვენ შორის
 არვინ.

გნოსურს¹⁶⁹, ელვარეს, წყვილ შუბს, მჭრელი რკინით წამახულს
 ვუბოძებ, ვერცხლით მოოჭვილსაც – მახვილს ორლესულს,
 ყველას ერგება! ჯერ პირველ სამს მივაგებ ჯილდოს და შუბლს
 შევეუმკობ ზეთისხილის ლამაზ შტოებით:

310

პირველს ერგება მოკაზმული ტურფად მერანი,
 ამადონური კაპარჭი – სხვას, თრაკიულ ისრით
 სავსე, მორთული ოქროჭედით, ფართო ქამარი,

რომელს ბალთაზე აზის თვალი პატიოსანი.
 მესამეს ერგოს მუზარადი არგოლიკური“.

315 როცა ესა თქვა, დაიკავეს ადგილი
სწრაფად.

ნიშანი მისცეს, მწკრივში დადგნენ, დატოვეს ზღურბლი,
მოსწყდნენ, ვით წვიმა, ყველა მიზანს მისჩერებოდა.

სხვებს გამოეყო, წინ გაიჭრა პირველად ნიზუს, ქარზე
უმალეს, ელვის ფრთებზე უსწრაფესადრე.

320

კვალში ჩაუდგა სალიუსი, თუმცა მანძილი ვერ
შეამცირა. მათ შემდეგ კი მესამე იყო
ევრიალუსი.

შემდეგ ჰელიმუსს დიორესი მოჰყვა კვალდაკვალ,
ლამის სწვდებოდა, ფეხი მის ფეხს მიეხლებოდა.

325 მხრით აწვებოდა, მეტი სივრცე თუ ექნებოდა,
დასძლევდა, ან ცდას გაუხდიდა საეგებოდ.

თითქმის მიეჭრნენ უკვე საზღვრის ბოლოს ყველანი,

სრბოლით დაღლილნი, როცა ნიზუსს ფეხი დაუცდა მინდორში,
სადაც უხვად იყო მოზვრების სისხლი,

330 მიწა და მოლი ამოზრდილი რომ დაეთხვარა.

გამარჯვებულმა მოზეიმე მოყმემ ვერ შეძლო ამ
სველ მიწაზე შემაგრება, გაშლით დაეცა ბინძურ
ნაგავში და მოზვერთა სისხლში პირდაღმა.

მაგრამ არ დათმო სიყვარული ევრიალუსის,

335

წამოდგა სველი, შესახვედრად დახვდა სალიუსს,
ფეხით დაუდო, ისიც დასცა ნაყარ მიწაზე. ევრიალუსმა
გაიქროლა მოძმის შეწევნით, სწრაფმსრბოლელს გაჰყვა
თანაგრძნობის დიდი ყიჟინა. შემდეგ ჰელიმუს, და
მესამედ დიორეს მოჰყვა.

340

მაშინ კრებულს და უხუცესთა დასს შემოსჩივლა
აცრემლებულმა სალიუსმა, ღირსების დაცვას
ითხოვდა გმირი ცბიერებით მიტაცებულის.

ხალხს ევრიალუს მოეწონა: ცრემლიც შვენოდა, რაც
ემხით ბრწყინავს, მით უფრო სჯობს გამარჯვებული!

345 მოყმეს იცავდა დიორესიც თავგამოდებით: ის

უკანასკნელ ჯილდოს სულაც ვერ მიიღებდა,

სალიუსი რომ პირველ ჯილდოს დაუფლებოდა. მაშინ

თქვა მამა ენეასმა: „თქვენი ჯილდონი სწორია, ყრმანო,

ვერ დავარღვევთ მათ რიგს, ოღონდაც

350 შემნანებია შემთხვევითი დაცემა

გმირის“.

თქვა და სალიუსს ლომის ტყავი არგუნა ჯილდოდ,
 ხშირი ბალნითა და ოქროვან ჭანგით მოსილი. მაშინ
 ნიზუსმა: „დამარცხებულთ ჯილდოს თუ აძლევ, და
 მათ დაცემას ასე წუხხარ, – უთხრა, – რა ჯილდოს
 355

მისცემდი ნიზუსს, რომელს დაფნა უნდა მიელო
 მას, ვით სალიუსს, ბედი რომ არ გამტყუნებოდა?“
 მან ამ სიტყვებთან ერთად თვისი სახე, სხეული

აჩვენა ნეხვში ამოსვრილი. კეთილმა მამამ ბრძანა,
 მიერთვით ნახელავი დიდდამონის,
 360 ნეპტუნუსის ბჭეს რომ ჩამოხსნეს დანაელებმა.
 მშვენიერ მოყმეს მან უბოძა ეს საჩუქარი. როს
 მორჩა სრბოლა, საჩუქრებიც დარიგდა უკვე, თქვა
 ენეასმა: „ვისაც ერჩის გული და ღონე, დაე,
 მოსინჯოს მუშტად შეკრულ მტევნების ძალა“.
 365 ეს თქვა და მეგრძოლთ დაუნიშნა ორგვარი
 ჯილდო: მძლეველს – მოზვერი მოკაზმული
 ოქროთი, ბაბთით, ძლეულს – მახვილი და ჩაჩქანი
 დასამშვენებლად. მყისვე წამოდგა მხნე დარეტი,
 ღონით განთქმული, სახე აჩვენა. მოწონების ხმები
 დაირხა.

370

იგი პარისტან შერკინებას იყო ნაჩვევი იმ
 ბორცვზე, სადაც განისვენებს დიდი ჰექტორი.
 მან სძლია ბუტეს, ახოვანსა, რომ ამაყობდა
 ამიკუსისგან მომდინარებებრიკულ მოდგმით,
 ყვითელ ქვიშაზე მომაკვდავი პირქვე გაშალა.
 375 კრივში პირველმა გამოიღო თავი დარეტმა,
 მხრების სიმძლავრე აჩვენა და ორივე ხელნი
 რისხვით ჰაერში რიგრიგობით მიმოიქნია. მეტოქეც
 იყო საჭირო და ვერ კი ბედავდნენ ამ კაცთან
 გასვლას, ხელთათმანით შეკვრას ხელების.

380

ყრმამ მიიჩნია, რომ უთმობდნენ მას გამარჯვებას,
 არ დააყოვნა მისულიყო ქველ ენეასთან, რქაზე
 უტაცა ხარს მარჯვენა და დაიძახა: „ქალღმერთის
 ძეო, როცა არვინ გამოდის კრივში, სანამდე უნდა
 ვიდგე აქა ასე უაზროდ?

385 ჯილდო მომეცი!“ დარდანელნი ერთხმად
 დათანხმდნენ, რომ, რაც დაპირდნენ, მიესაჯათ
 მამაცისათვის. მაშინ აკესტემ საყვედურით უთხრა
 ენტელუსს,

გვერდით რომ იჯდა მწვანე მოლზე მშვიდად, ფეხმორთხმით:

„ენტელუს, წინათ გმირთაგმირი იყავ ამაოდ?

390

ნუთუ მოითმენ დამშვიდებით, რომ უბრძოლველად

წაიღოს ჯილდო? სადღა გაქრა ერიქსის რჩევა,
ძველი დიდება, ტრინაკრიას რომ მოსდებია? ან
საჭურველი განა სახლში არ გეგულეება?“ მან კი
მიუგო: „არ გამქრალა დიდება შიშით,

395

მხოლოდ სიბერემ გამოაშრო აწ სისხლი ცივი
და მოდუნებულ სახსრებს ჩემსას ძალა ელევა...
თუ კიდევ ცოტა, რაცა მქონდა და რითაც ახლა
ასე ამაყობს ეს თავხედი, შემრჩა ყრმობისა, არა
საჩუქრის ხათრით გავალ, არა მოზვერის!

400

მე არ მიზიდავს საჩუქრები!“ – ეს თქვა თუ არა,
ხელთამანები გადმოაგდო დიდი წონისა,
რომლით ერიქსი მიდიოდა ბრძოლაში ხოლმე

და მოიკრავდა ხელს სასტიკი, უხეშ ღვედებით.

ყველა გაოცდა. შვიდი ღვედი ეგდო ტყავისა,
405 ტყვიით შეწნული და შეკრული უდრევი
რკინით. იდგა დარეტი ნირწამხდარი, კრისს
გაურბოდა, სათნო ენეას, ანქიზეს ძე მისჩერებოდა
მძიმე ხელთათმანს, ნაჭედობას თვალით ზომავდა.
მაშინ მოხუცმა მკერდით სიტყვა აღმოუტევა: 410

„ვისმე უხილავს ჰერკულესის მძლე საჭურველი,
მძვინვარე ბრძოლა წინათ აქვე, სანაპიროზე? შენი
ძმა ფლობდა ამ იარაღს, ერიქსი, ხედავ? აქამდე
შხეფი შერჩენია სისხლის და ტვინის. თვით დიდ
ალკიდეს შეერკინა! მეც მივეჩვიე,

415 სანამ მამლევდა სისხლი ძალას

საუკეთესოს, სანამ სიბერემ საფეთქლები არ
გამითეთრა. რადგან დერეტი უკუაგდებს ამ
ჩემს იარაღს,

თუ ეთანხმება ენეასიც, თვითონ აკესტეც,

ბრძოლის მოთავე, მე ერიქსის ტყავს გადავაგდებ,
420 ნუ შიშობ! შენ კი ხელთათმანი დათმე

ტროული!“ – ეს თქვა და მხრიდან გადმოიგდო
წამოსასხამი, გამოაჩინა მხარ-მკლავები, მძლავრი
კუნთები და ასპარეზზე ბუმბერაზი წამოიძარტა.
ანქიზეს შვილმა თანაბარი ორი ხელჯაგი

425 გამოიტანა, გაუმაგრა მებრძოლებს ხელნი. ფეხის ცერებზე აიმართნენ, ორივე გმირმა მყისვე ალაპყრო გულუმიშრად ჰაერში ხელი, დარტყმისგან უკან გადასწიეს თავები სწრაფად, ხელი ხელს მოხვდა და ალაგზნეს ერთურთი ბრძოლით.

430 ერთი მძლე იყო ფეხმარდობით, ყრმობის იმედით, მეორე მძლავრი აღნაგობით, თუმცა მუხლები უთრთოდა, სხეულს უბორკავდა სულხუთვა მალე.

მრავალგზის ერთურთს მამაცები ურტყამდნენ ძლიერ, ფერდზე ხვდებოდათ და ძალუმი მათი მკერდები

435

ხმას გამოსცემდნენ, საფეთქლებთან ხეტიალობდნენ მძიმე მუშტები, იმსხვრეოდნენ დარტყმისგან ყბები. ურყევად იდგა ენტელუსი, მთელი სხეულით, მახვილი თვალთ ხერხიანად იცდენდა დარტყმებს.

მეტოქე ჰგავდა ციხე-კოშკზე მოიერიშეს,

440 ან იარაღით მთის მწვერვალზე ჩასაფრებულსა, ხან აქ, ხან კი იქ რომ დაეძებს მისადგომ ადგილს, მარდად გადივლის მანძილს, დამხვდურს ამაოდ უტევს.

მარჯვენა მარდად ენტელუსმა მტერს მოუღერა, მაგრამ წინასწარ მიხვდა საფრთხეს ცბიერი მოყმე,

445 მყის გააცალა საშიშ დარტყმას მარდი სხეული. ჰაერს ამაოდ მიეხარჯა მოხუცის გარჯა, ანაზდეულად ენტელუსი დაასკდა მიწას,

ასე ასკდება ერიმანთუსსან იდას მწვერვალს მოხუცი ფიჭვი, ამოთხრილი ძირფესვიანად.

450

ტევკრნი წამოდგნენ თანაგრძნობით, ტრინაკრიელნიც, ცამდე ავიდა ხმა, აკესტე გმირს მიეშველა, წამოაყენა თანატოლი. მაგრამ დაცემით როდი შემკრთალა გმირი, ძალა როდი გასცლია. ბრძოლად ჩაება, ძალა მისცა რისხვამ მძვინვარმა.

455

სირცხვილმა, თანაც სიმამაცის შეგნებამ იგი უფრო ალაგზნო, გამოენტო გაქცეულ დარეტს, უხშირა დარტყმებს ხან მარჯვენით, ხანაც მარცხენით, შეუსვენებლად. როგორც სეტყვა დიდძალ მარცვლებით ატკაცუნებდა სახურავზე, ასევე გმირმა

460 ხშირად დაურთო, დაუნდობლად სცემდა დარეტსა...

არ დაანება ენეასმა ენტელუსს რისხვის უფრო
აღზნება და ნაწყენი სულის ანთება,

ბოლო მოულო კრივს. დარეტი ძლივს
გამოჰგლიჯა უძლური, შემდეგ დაამშვიდა
ტკბილი სიტყვებით:

465

„შენს სულს, საწყალო, რა სიგიჟე დაუფლებია! ნუთუ
ვერა გრძნობ სხვა ძალას და ღვთაებას შეცვლილს?
ღმერთს დაუთმეო!“ – თქვა, მეზრძოლნი მყის გააშველა.
თანატოლებმა, მუხლებს ძლივსდა რომ მიათრევდა, თავს
აქნევდა და თან ანთხევდა პირიდან სქელ სისხლს,

470

რომელსაც ხორცთან ერთად კბილიც თან მოჰყვებოდა,
გემს მიაყენეს, თან წაიღეს მისი მახვილი და
მუზარადი. ხარიც, პალმაც დარჩა ენტელუსს. მან,
გამარჯვებით და საჩუქრით ამაყმა უთხრა:

„ქალღმერთის ძეო, თქვენაც ტევკრნო, მაშ, აღიარეთ,
475

რა ძალა უნდა მქონებოდა ჭაბუკობის ჟამს და რა საშინელს
გამოსტაცეს სიკვდილს დარეტი!“ თქვა და შუბლის წვერს ხარს
დაუდგა – ჯილდოდ წილხვედრილს,

მალა ასწია მძლე მარჯვენა ხელჯაგიანი,
შემოუქნია, რქების შუა დაუშვა მძიმედ,
480 გადმოუნთხია ხარს ტვინი და ძვლები
შემუსრა.

უსულო ხარი, მოცახცახე, დაეცა მიწას.

მან კი გულიდან კვლავ ეს სიტყვა აღმოუტევა:

„ერიქს, ამ წმიდა სულით მინდა გამოვისყიდო
მტრის გადარჩენადა წავიდე გამარჯვებული“. 485

შემდეგ ინება ენეასმა სწრაფი ისრებით
მშვილდოსნობაში შეჯიბრება, ჯილდოც
აღუთქვა: ძლიერი ხელით სერესტუსის ანძა
ანიშნა, ზედ ნაზი მტრედი, მოფრთხიალე,
თავისუფალი მიაბმევინა, მიუჩინა სამიზნედ
მამაცთ.

490

მოგროვდნენ მყისვე მშვილდოსნები და წილი ჰყარეს
სპილენძის ზუქში, თანაგრძნობის ყიჟინა ერგო პირველი
წილი გმირ ჰირტაკიდს ჰიპოკოონსა.

შემდეგი იყო ზღვად სრბოლაში გამარჯვებული
მნესთევსი, მწვანე ზეთისხილით დამშვენებული.

495 ევრიტიონი შემდეგ, შენი ძმა, ო, პანდარუს! –
შენ ხომ ოდესღაც დაარღვიე ზავი ღვთის ნებით,
აქაველთ ლაშქარს პირველად რომ სტყორცნე ისარი.
ჩაჩქანის ფსკერზე კიდევ დარჩა აკესტეს წილი, ვინც
ჭაბუკობის შესაფერი შრომა გაბედა.

500 მრუდე მშვილდები გადალუნეს ძალუმი ძალით,
კაპარჭებიდან ამოზიდეს მალი ისრები. ლარს
ათრთოლებულს სულ პირველად მოსწყდა ისარი
ჰირტაკიდისა და გააპო ჰაერი მკვეთრად, ანძამდე
კიდევ მიაღწია, ძელში ჩაეჭდო.

505

ანძა შეიძრა, აფრთხილდა შიშით ფრინველი და
მოეფინა მთელს მიდამოს ფრთების ტკაცუნი.
დაჭიმულ მშვილდით შემდეგ დადგა გმირი მნესთევსი,

ნიშანს ისარი დაუმიზნა, თვალით მოზომა, მაგრამ
ვერ შეძლო განეგმირა ის საცოდავი.

510 მხოლოდ გაწყვიტა განასკული საბელი
მტრედის, მაღალ ანძაზე ფრინველს ფეხით რომ
ამაგრებდა. ქარში გაფრინდა და გასწია შავი
ღრუბლისკენ. მაშინ ჩაუქმა ძმას მოუხმო
ევრიტიონმა, დიდხანს ეჭირა თან ისარი
დაჭიმულ ლარზე,

515

ილოცა, ცაში მიაჩერდა მტრედს გალაღებულს და
შავ ღრუბლებთან მოკლა იგი ფრთამოფარფატე.
დაბლა დაქანდა, ცად დატოვა სული ფრინველმა,
ჩამოიტანა ძირს ისარი, გულში ჭდეული. აკესტე
დარჩა, უკვე ჯილდოს ვერ მიიღებდა,

520 მაინც ისარი ტყორცნა გმირმა ზეცის
სიმაღლეს, ხალხს ოსტატობა, მოძიგძიგე
მშვილდი აჩვენა. უეცრად თვალეზს
წარმოუდგა რამ სასწაული, ნიშანი ხალხის
მყოფადისა გასაოცარი (მოგვიანებით
ავგურებმა^[70] ამოხსნეს იგი).

525

ღრუბლის ფოთლებში მიფრინავდა ისარი, ცეცხლით
აჩვენა გზა და სულ დაიწვა მსუბუქ ჰაერში. ასევე
ხშირად ზეცის თაღზე უძრავად მსხდომნი მყის
მოსწყდებიან ვარსკვლავები, კუდს მოათრევენ.
შეძრწუნებულნი ლოცულობენ ზეციერთ ძალზე
530

ტრინაკრიელნი და ტევკრები. ვერ მიხვდა ნიშანს
ენეას, მაგრამ ლად აკესტეს ხელი მოჰხვია. მისცა

დიდძალი საჩუქარი და ასე უთხრა: „აჰა, მამაო!
რადგან დიდმა ოლიმპოს ღმერთმა გვანიშნა,
რომ შენც ღირსეული პატივი გეზღას!
535 შენ გაძლევ ჯილდოს, მრავალწლოვან ანქიზეს
ნაქონს, მოოჭვილ თასსა, ჩემს მშობელს რომ ერგო
ოდესდაც საჩუქრად ქველი თრაკიელის –
კისეუსისგან,

მისდა სახსოვრად და საწინდრად სიყვარულისა“, – ეს
თქვა და მორთო დაფნის მწვანე გვირგვინით იგი,
540 გამოაცხადა უპირველეს გამარჯვებულად.
მისი პატივი ევრიტიონს როდი შეშურდა, თუმც
მან პირველმა ჩამოაგდო ციდან ფრინველი.

შემდგომი ჯილდო მან მიიღო, ვინც კვანძი გახსნა,
უკანასკნელი – ვინც ისარი ჩააჭდო ანძას.

545 მძლე ენეასი შეჯიბრებას ამით არ
მორჩა:

ყრმა იულუსის მცველს და მეგზურს თვისთან მოუხმო, –
მამაც ეპიტიდს, ასე უთხრა თანამგზავრს ერთგულს:

„წადი და უთხარ ასკანიუსს, თუ მოამზადა ბიჭების
რაზმი, ხამს მოაწყოს ცხენთა ჯირითი.

550 აქ გამოცხადდეს პაპამისის სადიდებელად!“

შემდეგ უბრძანა შეკრებილ ხალხს ვრცელი რკალიდან
გვერდზე განდგომა, ველის გაცლა საასპარეზოდ.

მამათა თვალწინ გამობრწყინდნენ მარდი ყმაწვილნი მორთულ
რაშებზე, გააოცეს ახალგაზრდობა

555 ტრინაკრიისა და ტროისა, გაისმა ტაში. თმები
შვენოდათ შეკრეჭილი, თავზე გვირგვინი, ხელში
ეჭირათ შუბნი, რკინის ბუნიკიანნი, ზოგს მხრებზე
ჰქონდა კაპარჭები, ყელიდან მკერდზე

გადმოჰფენოდათ მოხდენილი ოქროს ძეწკვები. 560
მხედართა სამ გუნდს წინამძღოლად სამი ყმაწვილი
ჰყავდა, მათ უკან დამდგარიყო თანაბარ მწყობრად
ორჯერ ექვსი ყრმა, თანატოლი მეთაურებით. ერთ
გუნდს წინ ედგა წინამძღოლად პაპის სეხნია,
პოლიტევ, შენი ქველი პირმშო – ნორჩი პრიაძე,

565 რომელსაც იტალთ გამრავლება ბედად ეწერა.
თეთრლაქიანი თრაკიული მერანი ჰყავდა, თეთრი
კანჭებით, თეთრი შუბლით დამშვენებული.

შემდეგ ატისი, – მისგან იშვა ატიანთ მოდგმა^[71].

უყვარდა იგი იულუსსა, ბიჭს – ბიჭი ტოლი.

570 შემდეგი იყო იულუსი, ყველაზე მშვენი, სიდონურ ცხენზე იჯდა, რაში ლამაზმა დიდომ სახსოვრად მისცა და საწინდრად სიყვარულისა. სხვანი აკესტეს, მოხუც გმირის, ცხენებზე ისხდნენ და მოგელავდნენ. 575 მორცხვებს ტაშისკვრით დარდანელნი შემოეგებნენ, ცნეს სიხარულით მათში მშობელთ სახე და ქცევა. როს მხიარულად თავისიანთ შემოუარეს, მხედრებს ნიშანი ეპიტიდმა მისცა შორიდან, ბოლოს მათრახი მან შემოსცხო თავის ბედაურს.

580

ერთნაირ მწყობრით გაიფანტნენ და სამ-სამ გუნდად რაზმი გაშალეს, მეთაურის ბრძანებით ისევ შემოტრიალდნენ და მრისხანედ იქნევდნენ შუბებს.

დაიწყეს სრბოლა წინ და უკან, წრე შემოარტყეს და რკალის შიგნით დაახვიეს პატარა რკალი, 585 იარაღებით ბრძოლის მსგავსი იწყეს თამაში.

ხან გარბოდნენ და ზურგს აქცევდნენ, მტრულად ოროლებს იქნევდნენ ხოლმე, რონინებდნენ ხანაც მწკრივებად. ასე ამბობენ, რომ ლაბირინთს ოდესღაც კრეტას ბნელ ხვეულებში გზა გაჰყავდა და ათას მაცდურ

590

ბილიკს ახვევდა შესაცდენად, რომ შიგ შესული დაუბრუნებელ და მაცდური გზით წაეყვანა. ასე ახვევდნენ ტევკრთა შვილნიც ვალს აურაცხელს, ბრძოლას და ლტოლვას აჩვენებდნენ მარდი თამაშით. ასე აპობენ დელფინები ცურვით ტალღებსა 595 ლიბიის ზღვის ან კარპათუსის სანაპიროსთან. მსგავსი თამაში განაახლა შემდგომ ხანებში ასკანიუსმა, ალბა-ლონგას რომ გალავანი

გარს შემოერთყა. და ასწავლა იგილათინებს, რაიც ყრმობის ჟამს ტროელების დასში სჩვეოდა. 600 ალბანელებმა შეასწავლეს თავისიანებს, რომმა შეიტკბო, წინაპართა დღესასწაული. ეს თამაშობა ტროულ წესად ახლაც ითვლება, დღემდე ზეიმით პატივს სცემენ წმიდა წინაპარს. შემდგომ ფორტუნამ ერთგულება დათმო ჩვეული:

605 როს გრძელდებოდა საზეიმო ასპარეზობა, გამოაგზავნა ცით ირისი თვითონ იუნომ

ილიონელთა ხომალდებთან, ფიქრში შთანთქმულმა
ქარი აშალა, ვედარ გაძღა კვლავ ძველი ბოდმით.

გზა აისწრაფა უჩინარმა, ათასფერ სხივად
610 ცისარტყელაზე ნაპოვნ ბილიკს გაჰყვა
ქალწული, იხილა ხალხი, სანაპირო ჰპოვა
ტრიალი, ნავმისადგომი და გემები უკაცრიელი.

შორს, უდაბნოში, ცალკე იდგნენ ტროელნი ქალნი, ანქიზეს
ცხედარს დასტიროდნენ, ცრემლიან თვალით
615

ზღვას გაჰყურებდნენ. ვაგლახ, კიდევ დადლილ-დაქანცულთ
რამდენი ზღვა და გზა ელოდათ! ამას სჩიოდნენ. ქალაქი
სურდათ და მობეზრდათ ზღვად ხეტიალი.

ქალთა შუაში ჩამოეშვა უჩუმრად სამტროდ, მყის
მოიშორა სამოსი და ქალღმერთის სახე,
620 იქცა ბეროედ, ტმარიელი დორიკლეს ცოლად,
რომელს ოდესღაც გვარიც ჰქონდა, ჰყავდა შვილებიც.

შევიდა იგი დარდანიდთა დედების დასში: „ვაი,
უბედურთ! – თქვა, – აქაველთ ვინც გადავურჩით,
ომში არ დაგვცეს მშობლიური გალავნის გვერდით!

625 მოდგმავ ბედშავო, რა ბნელ დღისთვის დაგინდო
ბედმა?

ტროის დაქცევის შემდეგ გადის მეშვიდე წელი, რაც
ზღვებზე დავძრწით, ამდენ მიწას, კლდეებს ვეწვევით.

ამდენი ცის ქვეშ მივცურავთ და მივესწრაფებით ჩვენ
იტალიას, მუდამდღე რომ სულ შორს გაგვირბის.

630 აქ მიწა არის ერიქსისა, აკესტეს სახლი, რად არ
დავფუძნდეთ, რად არ მივცეთ ხალხსაც ქალაქი?
სამშობლოვ, კერპო, თქვენც ამაოდ გადარჩენილნო!
ნუთუ არ აღდგეს ტროელთ მხარე? ნუთუ ვერ ვნახოთ
ჰექტორის წყალნი – სიმოისი, სწრაფი ქსანთუსი? 635

გვიჯობს წავიდეთ, ავბედითი გემები დავწვათ.

მე ხომ მეზმანა ძილში მისნის – კასანდრას სახე,
მაშხალა მომცა – „აქ ეძიეთ ტროაო, – მითხრა, – აქ
დაეფუძნეთ“. დადგა ჟამი მოქმედებისა, დრო
აღარ ითმენს. ჰა, ღვთაების ოთხი ზვარაკიც,

640 ნეპტუნუს მოგვცემს სიმამაცეს და მაშხალეზსაც!“ –
ეს თქვა და ავის მომტან ცეცხლსაც დასწვდა პირველად,
მალლა ასწია, მოიქნია ძალუმად ხელი

და შორს გატყორცნა. ტროელ ქალებს აღეზნოთ სული,
შემფოთდა გული, უხუცესმა ტროელმა პირგომ,

645 პრიამეს შვილთა ძიძამ, ქალებს მიმართა
 ასე: „ნუ გეგონებათ ეს ბეროე და რეტეუმელ^[72]
 დორიკლეს ცოლი... ხომ შენიშნეთ ციური ძალა,
 მშვენიება მისი და თვალები ალის მომდები? ო,
 რა სახე აქვს, რა ბგერა და ნაზი რონინი!

650

მე თვით დავტოვე ავადმყოფი, უკმაყოფილო
 ბეროე, რადგან თვისი ვალი ვერ შეასრულა და
 ვერ მიუზღა მან ანქიზეს ღირსი პატივი“, – ასე
 თქვა.

დედები კვლავაც დაფიქრებით, რისხვიან თვალთ
 655

გემთ შეჰყურებდნენ, ყოყმანობდნენ კვლავ სიყვარულით იმა
 ქვეყნისა, სად სამეფოდ ელოდათ ბედი.
 შემდეგ ქალღმერთი სწრაფად აჰყვა ფრთებს ფართოდ გაშლილს,

ღრუბელთა ქვეშე გაიქროლა და წრე დაარტყა.
 დასძლია ქალნი სასწაულმა, უგნური გზნებით
 660 წამოიყვირეს და კერიას მოსტაცეს

ცეცხლი.

ზოგნი ძარცვავდნენ საკურთხეველს, მეძვებს და ფოთლებს,
 ერთ გროვად ჰყრიდნენ, ვულკანუსი უფრო შმაგობდა
 ხოფების შუა და მშვენიერ ნავის კიჩოსთან. ხმამ მიაღწია
 თეატრამდე, ანქიზეს ბორცვთან

665 ხანძრის ამბავი მოიტანა მყის ევმელუსმა.

სხვებმაც იხილეს შავ ღრუბლებად აჭრილი ფერფლი.
 ასკანიუსი, მოკისკასე მხიარულ ცხენით, უცბად
 მობრუნდა ბანაკისკენ შემფოთებული, გულმა
 ვერ გაძლო, მღელვარებამ სული შეუკრა:

670

„ეს რა სიგიჟე დაგერიათ, სად მისწრაფვით.
 ბეკრულნო ქალნო, – შეუძახა, – თქვენ ხომ არგიველთ ბანაკს
 არა სწვავთ, ანადგურებთ თქვენსავე იმედს... თქვენთან ვარ
 თქვენი ასკანიუს!“ მოიხსნა ზუჩი, ომობანის დროს რომ
 ეხურა, ძირს დაანარცხა.

675 იქავე გაჩნდა ენეასიც და ტევკრთა რაზმიც.

სანაპიროსკენ გამორბოდნენ შეძრწუნებულნი. ტყეებს,
 მღვიმეებს დასამალად მიაწყდნენ ქალნი, გონს რა
 მოვიდნენ, გიჟურ საქმის სწვავდათ სირცხვილი. მათი
 გულიდან მძლე იუნო კვლავ გამქრალიყო.

680

მაგრამ ეს ძალას დაუოკველს საზარ ხანძრისა რას
 დააკლებდა? სველი მუხის ქვეშ ნალვერდალმა
 ნელა იმატა, კვამლი მაღლა წამოიშალა, ცეცხლი

გემს ხრავდა, ყველა კუთხეს ალი მოედო, არც
 მონდომება არ შველოდა, არც წყლის ნაკადი.
 685 მძლე ენეასმა მოიცილა წამოსასხამი, შემწედ
 მოუხმო მაღალ ღმერთებს მავედრებელმა:
 „იუპიტერო ყოვლისშემძლე, თუ არ მოგპულდა

ყველა ტროელი, თუ სათნოყოფ
 კვლავინდებურად მამაცთა გარჯას, ააშორე
 გემებს ხანძარი,
 690 მამავ, მოსტაცე კოცონს ტანჯულ ტევკრთა ქონება,
 ანდა ბოლომდე მოგვივლინე სიკვდილის ელვა, და თუ
 მეკუთვნის, მეც დამსაჯე ღვთიურ მარჯვენით!“ – ეს
 თქვა და უკვე წვიმით სავსე, კოკისპირულით,
 მოდგა ღრუბელი და ქუხილზე თრთოლვა დაიწყეს
 695

მთებმა, ველებმა, მაღალ ციდან მრისხანე ღვარად
 ჩამოიღვარა წვიმა, ქარით გაშავებული. კიჩო
 გაივსო, გაიჟლინთა ძელი დამწვარი.
 ბოლოს კი ჩაქრა მთლად ხანძარი და ოთხის გარდა გადურჩა
 კოცონს ყველა გემი დარდანელების.
 700

მაგრამ ენეას, ავბედობით ზარდაცემული გულში
 ხან ერთ ფიქრს, ხან მეორეს დაადგებოდა:
 ეურჩოს განა ბედისწერას, სიკულის მხარეს

დარჩეს, თუ ისევ იტალიის მიწას ესწრაფოს?
 მოხუცმა ნავტემ, ტრიტონისი პალადას მიერ
 705

განსწავლულმა და დიდი ცოდნით სახელგანთქმულმა,
 რომელს შეეძლო ეპასუხა, თუ რა იწვევდა ღმერთების
 რისხვას, ბედისწერა რას ამზადებდა, – ასეთი სიტყვით
 დაამშვიდა მამა ენეას:

„ქალღმერთის ძეო, უნდა დავყვეთ ნებას ბედისა,
 710

რაც უნდ გველოდეს, მოთმინებით მივილოთ ხვედრი!
 შენ გყავს აკესტე, დარდანელი და ღვთისმძიერი, მას
 შეუთანხმდი, მისი რჩევა მიიღე თანაც. დატოვე აქვე,
 ვინც დალუპულ გემთაგან დარჩა, ან ვისაც უმძიმს
 შენთან ერთად შორი მგზავრობა.

715 გადაარჩიე მხცოვანები, ზღვით
 გატანჯულნი, მანდილოსანნი, დავრდომილნი
 და მშიშარანი. დე, ამ მიწაზე ჰპოვონ ბინა და
 გალავნები,

ქალაქს დაარქვან შეთანხმებით შემდეგ აკესტა“.

ძველი მეგობრის სიტყვით ოდნავ

დამშვიდებული

720 სულით საზრუნავს მისცემოდა მაინც

უთვალავს. ღამე მოევლო რაშს და მიწას

დაფარებოდა. ამ დროს ანქიზეს, მამის, სულმა

მაღალი ციდან ანაზღეულად ჩამოსულმა

ჩასძახა პირმშოს:

„სანამ სიცოცხლე შემრჩენოდა, შვილო, შენ მყავდი,

725 სულზე უტკბესად, ილიონის ბედით

ნაცადო! იუპიტერის ნებით მოველ,

რომელმაც ცეცხლი დააცხრო გემზე,

შეგიბრაღა მაღალ ზეცაში. მხცოვანი ნავტეს

უკეთესი რჩევა ისმინე, იტალიაში წაიყვანე

რჩეულ ჭაბუკთა

730

სულნი მამაცნი. სასტიკ მოდგმას უნდა შეემათ

თქვენ ალციუმში, მანამდის კი ქვეშეთის მხარეს

მეწვიე, შვილო, და წიაღვლე ავერნის წყალი,

იჩქარე ჩემთან. მე სამულველ ტარტარში არ ვარ,

ანდა მწუხარე აჩრდილებთან, არამედ ვსუფევ

735

ელიზიუმში. აქ ტადრიდან სიბილა-ქალი

გამოგაგზავნის, ზვარაკის სისხლს როცა გაიღებ. შენ

აქ გაიგებ ტომის ბედს და ქალაქის ადგილს. მაგრამ

შემინდე... ნამიანი ღამე მომიხმობს, აღმოსავლეთი

მაფრქვევს უკვე მერანის სუნთქვას!“ –

740 თქვა და განივლტო, როგორც კვამლი, დადნა

ჰაერში.

„შენ, – შეუძახა ენეასმა, – საით გასწიე? ვის

გაურბიხარ? ჩემს მოხვევნას ვინ გამოგგლიჯა?..“ ასე

თქვა. შემდეგ გააღვიდა ჩამქრალი ალი, კერპს

პერგამოსის, უძველესი ვესტას სიწმინდეს

745 ემთხვია ლოცვით, წმიდა ფქვილით, დიდძალი

კმევით.

მყისვე მოუხმო ამხანაგებს, უხმო აკესტეს,

იუპიტერის ნება, ქველი მამის ნათქვამი ამცნო,

თან უთხრა, გულში თუ რაგადაეწყვიტა. მყისვე

განსაჯეს: დაეთანხმა აკესტე მეფეც.

750 კოშკში დატოვეს დიაცები, აგრეთვე

სხვები, ვისაც დიდების მოლოდინი აღარ

ატკობდა. თვით შეაკეთეს შერუჯული

ძელები ისევ, გემებს მოუწყვეს ბაგირები,
მტკიცე ხოფები. ცოტანი დარჩნენ, მაგრამ
მხნენი, ომში მამაცნი.

755 გუთნით მოსალტა ენეასმა ქალაქის რკალი,
ილიონისა, იქვე ტროის მხარე მონიშნა, ტროელ
აკესტეს უხაროდა, მამაცებს მისცა წმიდა ფორუმი,
ხოლო რჩეულთ – უფლება განსჯის. ერიქსის
მწვერვალს ამშვენებდა ვარსკვლავთან ახლოს
760 ტაძარი კვიპრელ ვენუსისა, ახლად აღნაგი,
ანქიზეს ტაგრუსს – წმიდა ჭალა და სამლოცველო.
ცხრა დღეს ხალისით იზეიმეს, კერპს თაყვანი სცეს.

ქარებმა ნაზი დაქროლებით ზღვა დააწყნარეს. და
კვლავ სამეზავროდ მოუწოდა გმირებს ავსტერმა.
765 დამრეც ნაპირზე საშინელი გლოვა გაისმა, ერთურთს
ჰკოცნიდნენ, დღით და ღამით არ შორდებოდნენ.
ქალი თუ კაცი, ვინც საზარლად ჰგონებდა ზღვასა,
მხოლოდ სახელიც აშინებდა, წასვლას ლამობდა,
ახლა მზად იყო ასატანად ყველა სიძნელის.
770 მეგობრულ სიტყვით დაამშვიდა მხნე ენეასმა,
ცრემლით მიანდო მეგზურები მეფე აკესტეს.
ერიქსს სამი ხბო, ხოლო გრიგალს ვერძი შესწირეს.
შემდეგ რიგ-რიგად ბაგირები გაახსნევინა. შუბლი
შეიმკო ზეთისხილის მოჭრილი შტოთ,
775

გემზე შედგა და მარილიან ზვირთში ჩაყარა
შიგანი, თან ზღვას დაასხურა კამკამა ღვინო. ქარი
ზურგიდან მიჰყვებოდა მძლე მეზღვაურებს.

დასცხეს ტალღებს და ააშხეფეს წინწკლები
მალლა. ამ დროს მივიდა ნეპტუნუსთან
მშფოთვარე ვენუს
780 და მის წინაშე მოიოხა გული ჩივილით: „ო,
ნეპტუნუსო, გულუმადღარ იუნოს რისხვა
დამამცირებელს მაიძულებს ლოცვა-ღაღადისს,
არც ჟამთა სრბოლა არ ამშვიდებს, არც
მორჩილება, იუპიტერის ნებასა და ბედს აჰყოლია.
785

ეცოტავება ფრიგიელთა ქალაქის დანთქმა და დაუსჯელი
დამნაშავის ბოღმით აღვსილა, დაღუპულ ტროის ნაშთს,
ფერფლსა და ძვლებს სდევნის იგი, მხოლოდ მან უწყის
მძვინვარების მისის მიზეზი. ლიბის წყალში შენა მყავდი
თვითონვე მოწმედ,

790 რა ქარიშხალი დაატეხა, ცას შერთო
 ზვირთნი, გრიგალს მიენდო ეოლუსის, ქარის
 იმედით შენს სამეფოში გაგიბედა ეს
 თავხედობა!

ტროელთ ქალები წააქეზა ბოროტებისთვის,
 უტიფრად დაწვა მათი გემნი და მაიძულა,
 795 რაზმის ნაწილი რომ დამეგდო უცხო მხარეში.
 გემუდარები, უშიშარი მგზავრობა მიეც, ვინც დარჩა,
 შეძლო ლავრენტუმის ტიბრისთან მისვლა, თუ
 შეიძლება, თუ გვარგუნა ბედმა ის ციხე!“ სატურნიუსმა,
 ზღვის მეუფემ ასე მიუგო:

800

„ო, კითერეა, ჩემს სამეფოს ენდე, შენც მოდგმით
 აქაური ხარ, გწამდეს ჩემი, რადგანაც ხშირად ენეასს
 რისხვა ავაშორე ზეცის და ზღვისა, მიწის – აგრეთვე,
 მოწმედ ვუხმობ სიმოისს, ქსანთუსს: როს აქილევსი
 ტროელთ ლაშქარს მისდევდა რისხვით

805

და გალავანთან მიიმწყვდევდა დაქანცულ მხედრებს
 ათასებს კლავდა, გაისმოდა გმინვა საზარი, მდინარეები
 ივსებოდნენ და ზღვაში ჩაღვრა

ქსანთუსს უჭირდა. ვნახე პელიდს ვით შეერკინა
 გმირი ენეას, ძალით მას ვერ შეედრებოდა...

810

ცად ავიტაცე, თუმც კი მსურდა დანგრეულიყო
 კედლები ჩემი ხელით შექმნილ ცბიერი ტროის,
 დღესაც იმავე აზრისა ვარ. ნუ გეშინია, ვიქმ,
 რასაც შენ მთხოვ, ავერნუსსაც მიაღწევს იგი
 მხოლოდ ერთია, ვისაც ზღვაში გამოიტირებ,
 815 ის ერთი აგებს პასუხს გზაში ყველას მაგიერ“.

ოდეს ქალღმერთი დაამშვიდა კეთილი სიტყვით,
 რაში შეაბა ოქროს ეტლს და აქაფებული სადავეები
 სულ მიუშვა, მსუბუქად სრბოდა ზღვის ზედაპირზე
 ლაჟვარდოვან ეტლში ნეპტუნუს.

820

ტალღა დაწყნარდა და მგრგვინავი ღერძის ქვეშ ზვირთმა
 ლივლივი იწყო, კვლავ გარბოდნენ ღრუბლები ცაზე.
 უზარმაზარი ვეშაპები გამოჩნდებოდნენ,
 შემდგომ გლავკუსი, პალემონი ინოს ნაშობი,
 მთელი მხედრობა ტრიტონისა და ფორკუსისა.
 825 მარცხნივ თეტისი მიცურავდა და პანოპეა
 – ნაზი ქალწული, ნიზე, სპიო და კიმოდოკე.

ქველ ენეასის შემფოთებულ სულს მეყსეულად
შვება შეეხო მოალერსე. ბრძანა გამართვა
ყველა ანძისა, იალქნების აფრიალება.

830 ერთად მოსწიეს ბაგირები, ხან ქარებს მარჯვნივ,
ხან მარცხნივ აფრებს მიუშვერდნენ, ატრიალებდნენ
აქეთ თუ იქით. გემს შველოდა მეგზური ქარი. წინ
პალინურუს მიუძლოდა მჭიდრო მხედრობას. გემებს
ებრძანა ჩადგომოდნენ კვალში მის ხომალდს.
835

ცვრიანმა ღამემ მიაღწია ზეციური გზის თითქმის
ნახევარს, მეზღვაურნი ნიჩბებთან ისხდნენ და წყნარ
ღამეში ასვენებდნენ დამაშვრალ სახსრებს.

ზეცის მნათობებს მოსწყდა ძილი მსუბუქფრთიანი, ბნელი
ჰაერი გააპო და პალინურუსთან

840 მივიდა, თანვე მიუტანა ავი
ზმანება.

მაღალ კიჩოზე ჩამომჯდარი ღმერთი ემსგავსა
ფორბანტუსს, მისდა გასაგონად აღმოუტევა: „ო,
პალინურუს იაზიდო, გემი ზღვას მიჰყავს,
ქარმა დაქროლა, დასვენების დაგვიდგა ჟამი,
845 დახარე თავი და თვალები, შრომით დაღლილნი...
მე შენს მაგივრად შევასრულებ მოვალეობას“. ძლივსდა
განახვნა თვალნი, უთხრა პალინურუსმა: „შენ ბრძანებ,
თითქოს მე არ ვიცი უწყინარი ზღვის და
დაწყნარებულ ტალღის ჟინი? მწამდეს ურჩხულის?

850 მამა ენეასს მე ვერ ვანდობ ვერაგულ ქარებს,
რამდენგზის შევცდი სხივნათელი ცის ცბიერებით!“ –
ასე მიუგო და მიეკრა საჭეს, არ დათმო

არც ერთი წამით, ცად ვარსკვლავებს მიაჭდო თვალი. ლეთეურ
ნამით, სტიქსის ძალით შტო გამსჭვალული,

855 ძილის მომგვრელი, საფეთქლებთან მიადო
ღმერთმა. მყის დაეუფლა ტკბილი თვლემა მოღლილ
წამწამებს, ტანი მოეშვა მოულოდნელ სიმშვიდით...
გმირი დაეცა კიჩოს, მოაგლიჯა ზედა ნაწილი, საჭეს
გადაჰყვა ქაფიანი ტალღის მორევში,
860

თუმცა ამაოდ მოუხმობდა საშველად მოძმეთ. ხოლო
თვით ღმერთი ცად აფრინდა, როგორც ფრინველი.
ზღვაზე მიქროდნენ კვლავ გემები დასახულ გზებით,
გულუშიშარნი, ნეპტუნუსის იმედზე მყოფნი.
მიუახლოვდნენ სირენების ადგილსამყოფელს,

865 ოდესღაც მძვინვარს და მოფენილს ძვლების
სითეთრით. შორს ყრუ კლდეები ხმაურობდნენ ზღვის
დაჯახებით. შენიშნა მამამ, რომ მესაჭის დაკარგვით
გემმა

იწყო ბარბაცი. თვით წარმართა ხომალდი ღამით.

მეგობრის ბედმა ააკვნესა გმირი ენეას:

870

„ზედმეტად ენდე, პალინურუს, ზღვას და ცის ნათელს, უცნობ
ქვიშაზე განძარცული ობლად დარჩები...“

წიგნი მეექვსე

1

ასე თქვა თვალეცრემლიანმა, გემი მიუშვა, ევბეის
კუმეს სანაპიროს მიუახლოვდა^[73]. ჭვინტით
ზღვისაკენ შემობრუნდნენ, კბილი ჩაასო
ლუზამ ნაპირთან, მორკალული კიჩო მიადგა

5

ხმელეთს. გავიდა ჰესპერიის ველზე ტროელთა
ახალგაზრდობა. დაემებდნენ თესლს კოცონისა,
კაჟში დამალულს, სხვანი ბუჩქებს შემოესივნენ –
ნადირთა საფარს და მიაგნეს წყაროს ანკარას. სათნო
ენეას აპოლონის ბორცვზე ავიდა,

10

მყუდრო მხარეში ის მიადგა სიბილას მღვიმეს,
შემადრწუნებელს, სად მომავალს ამცნობს ღვთაება,
სულს და გონებას დელოსელი ალაგზნებს ხოლმე.

ტრივიას ჭალას და ოქროს ზღურბლს მიადგნენ ტევკრნი.
როს დედალუსი მინოსის სახლს გასცილებია

15

და გაუბედავს მარდი ფრთებით ზეცად ნავარდი,
მიცურებულა ყინულოვან არკტოსთან თურმე, ბოლოს
მწვერვალზე ქალკიდისა დამდგარა მოყმე. კვლავ
დაბრუნებულს, ფებუს, შენთვის მას მიუძღვნია
ფრთოსანი ხოფი, აღუმართავს დიდი ტაძრები.

20

კარზე სიკვდილი დაუხატავს ანდროგეოსის,
კეკროპიდთაგან მსხვერპლშეწირვა შვიდი ქალ-ვაჟის,
ყოველწლიური, იქვე ურნა წილის საყრელი. მის წინ,
ზღვის ზემოთ მან აღმართა გნოსიის მიწა, ასახა ვნება
ბუღასადმი, პაზიფეს საწოლს

25

ორსახიანი, აღრეული მოდგმა რომ მოჰყვა,
მინოტავრუსი, აკრძალული ტრფობის ნაყოფი, სახლი,
შრომა და უთავბოლო სახეტიალო;

დედოფლის დიდი ტრფობის რიდით სცნა დედალუსმა
სიცრუე და გზა ნაგებობის ძაფით აჩვენა.

30 შენ მისი შრომის წილს, იკარუს, მიიკუთვნებდი, რომ
დარდს მიეცა ამის ნება. ოქროზე ძერწვა ორჯერა სცადა
შენი ბედის, ორჯერ უძლურად ხელი დაუშვა... ალბათ
სურათს თვალს არ მოსწყვეტდნენ, ამ დროს ერთგული
აქატე რომ არ მოსულიყო. 35

ახლდა ფებუსის და ტრიავის ქურუმი ქალი –
 გლავკუსის წული დეიფობე. მან მეფეს უთხრა:
 „ახლა დრო არ გაქვთ დატკბეთ ამო სანახაობით, ხამს
 ხელუხლებელ ჯოგში მყოფი შვიდი მოზვერი და
 იმდენივე ვერძი დაკლათ ურჩეულესი“, –
 40 უთხრა ენეასს. წმიდა ნებას დაჰყვნენ
 მოყმენი. ქურუმმა ქალმა ყველა ტევკრი
 მოიხმო ტაძრად. ევბეის ქიმი უზარმაზარ
 მღვიმით გაჭრილა,

ასი კარი აქვს და ასი აქვს მისადგომელი, შიგნით
 სიბილას იმდენივე პასუხი ისმის.

45

ზღურბლს რომ მიადგნენ, ქალწულმა თქვა: „დრო არის ბედი
 ვიკითხო. ღმერთი, აჰა, ღმერთი!“ მას, მოღალადეს
 ზღურბლთან არც სახე, არცა ფერი, არც ვარცხნილობა არ
 ეტყობოდა, მხოლოდ შერჩა მძლე გულისძგერა
 და სულს უმღვრევდა მძვინვარება დაუოკველი,
 50

უკვდავი ბგერა მოისმოდა, ახლო მოსული ღვთის
 ძალა იგრძნო. „აღთქმასა და ლოცვას აყოვნებ, – თქვა,
 – ენეასო, რას უდგახარ! არ გაიხსნება უმისოდ სახლი
 შთაგონების!“ ასე უთხრა და

ისევ დადუმდა. ცივმა თრთოლვამ შეიპყრო ძვლები
 55 ტევკრი გმირების. მეფემ ლოცვა აღმოუტევა:
 „ფებუს! ბედკრული ტროელების სათნომყოფელო,
 პარისის ხელით რომ მიმართე დარდანთ ისარი

ეაკიდისკენ^[74], რამდენ ზღვაში შენი იმედით მე
 გამივლია; მასილების შორეულ მხარეს,
 60 თვისი ველები სირტებით რომ
 შემოუსალტავს... ბოლოს გაქცეულ იტალიის
 ნაპირს ვეწვიეთ. ნეტავ, აგვცილდეს ტროის
 ბედი ამიერიდან!

დროა ტროელთა ტომს შეუნდოთ, ღმერთნო, ქალღმერთნო, რომ
 ხელს გიშლიდა ილიონი, ქვეყნის დიდება!

65 მყობადის მცოდნევ, ო, მისანო, ყოვლად წმიდაო,
 სამეფოს არ გთხოვ ბედისაგან ჩემად წილხვდომილს,
 მხოლოდ მიეცი ლაციუმში თავშესაფარი ტევკრებს,
 ბომონებს და ღვთაებებს მოხეტიალეთ. ტრიავისა და
 ფებუსის თაღს მარმარილოსგან

70 მაშინ აღვაგებ, ზეიმს ფებუსს მე
 დავუწესებ. გელოდებიან ჩვენს მხარეში
 წმიდა ტაძარნი, მე იქ გავიგებ საიდუმლო

მისნობას შენსას, სიტყვებს ავაწყო, რჩეულ
 კაცებს, ო, მოწყალო, ვაუწყებ ყოველს.
 ფურცლებზე კი არ იმკითხაო,
 75 მქროლავ ქარების სათამაშოდ რომ არ
 გაფრინდნენ. თავად იმღერე, გევედრები“, – ასე
 თქვა მეფემ. მაგრამ მღვიმეში კვლავ ველური
 ფეხუსის ურჩი შფოთავდა ქალი და მკერდიდან
 ვერ ამოედო

დიადი ღმერთი. იგი უფრო გულს უღელვებდა,
 80

იმორჩილებდა ქალ-ქურუმსა გაველურებულს.
 გაიხსნა ასი კარი ტაძრის, უზარმაზარი, და
 მოეფინა ორაკულის^[75] პასუხი ჰაერს: „ზღვის
 საშინელი შეტევისგან გადარჩენილნი ახალ
 მიწაზე ლავინუმის მხარეში მივლენ
 85 დარდანიდები, ნულარ წუხან ახლა ამაზე. მაგრამ
 იქ მისვლას ინანებენ: ომს, საშინელ ომს ვხედავ და
 ტიბრისს აქაფებულს დიდძალი სისხლით!

ჰპოვებ სიმოისს, ქსანთუსსაც და დორიელთ ბანაკს.
 სხვა აქილევსი დაიბადა უკვე ლაციუმს,
 90

ისიც ქალღმერთის ნაშობია, ტროელთ იუნო არ
 მოეშვება. იტალიის ყველა ტომსა და ყველა
 ქალაქსაც შველას მოსთხოვ მავედრებელი.
 ჭირის მიზეზი ისევ ქალი, ტევკრთათვის უცხო
 და ქორწინება კვლავ იქნება!
 95

ნუ დანებდები ავბედობას, გულადად დადექ, არ
 გიღალატებს ბედისწერა, ხოლო გზა ხსნისა, რომ
 არ მოელი, ისე მოვა ბერძნების მხრიდან“, – ასე
 უთხრა და კვლავ განაგრძო სიბილამ ტაძრად
 შმაგი სიმღერა, კვლავ მოუხმო გამოქვაბულში.
 100

სიმართლეს ბნელი შეერია და აპოლონი ქურუმს
 უჭერდა სადავეებს, მკერდს უღელვებდა. როს
 გაიარა რისხვამ, შეწყდა ბაგეთ სიცოფე,

მიუგო გმირმა ენეასმა: „ახალი შრომა მოულოდნელი,
 ო, ქალწულო, აღარ იქნება.

105 გულში განსაზღვრე ყოველივე წინასწარ უკვე,
 მხოლოდ ერთსა გთხოვ: თუ ქვეშეთის მხარეში არის
 აქ შესასვლელი, აქერონტის შავი ჭაობი,

შემადლებინე მამის ნახვა, მოსმენა მისი, გზად
 დამაყენე და გახსენი წმიდა კარები! 110
 მე იგი ვიხსენ ალისაგან, მდევართ ისრისგან და
 ჩემი მხრებით მტრის დასიდან გამოვიტაცე, მან,
 მონაწილემ ჩემი გზისა, ზღვა ჩემთან ერთად,
 ზვირთთა შეტევა და ზეცისა სრულად უძღურმა,
 სიბერით სუსტმა, მაინც მტკიცედ გადაიტანა!
 115 მან მიანდერმა მოვსულიყავ შენს
 სავანესთან, მე – მამის გამო. ო, კეთილო,
 მავედრებელი, გთხოვ, შეიბრალო.
 ყოვლისშემძლე, განა ამოდ

გადაგაბარგა თვით ჰეკატემ ტყე ავერნუსის? ხომ
 შეძლებია ცოლის ჩრდილი გამოეთხოვა
 120 კითარის კეთილხმოვანებით განთქმულ
 ორფევსსაც! პოლუქსმა შეძლო გაეცვალა სიკვდილი
 ძმისთვის, მრავალგზის ვლიდა წინ და უკან. ანდა
 თეზევსი, განა ალკიდე? მეც ვარ მოდგმა
 იუპიტერის!“ ასე ევედრა და შეეხო
 საკურთხეველსაც,
 125 ხოლო მისანმა უპასუხა: „ღვთაებრივ
 მოდგმის ანქიზიადი ავერნუსთან იოლად
 ჩავა.

ღამით და დღისით ღია არის დისის კარიბჭე, მაგრამ
 ძნელია მაღალ ჰაერს გადასცდე ბიჯით. ბევრმა,
 ვინც უყვარს იუპიტერს მართლისმოყვარეს,
 130 ვინც სიმამაცემ აღიყვანა მაღალ ცათამდე, –
 ღვთის ნაშიერმა, ეს ვერ შეძლო. ყველგან ტყე აკრავს
 და კოკიტოსი სალტავს ადგილს შავად მდინარე.

თუ ასეთი გაქვს მისწრაფება და სიყვარული, რომ
 გადაცურო ორგზის სტიქსი, ორგზის იხილო
 135

შავი ტარტარი, და უგნური საქმე გალაღებს,
 მაშინ მისმინე. ხის ქვეშ ერთი ოქროს ძელია, ხშირი
 ფოთლებით დაფარული და მოქნილ შტოთით,
 ქალღმერთ იუნოს წილხვდომილი, მიწისქვეშელის.
 მას ფარავს ტევრი და პირქუში ჩრდილი ველისა.
 140 მაგრამ მანამდე ვერ ჩასწვდები
 იდუმალებას, სანამ ოქროვანს არ მოსტაცებ
 ნაყოფს იმ ხეხილს, საჩუქრად იგი პროზერპინას
 დაუდგენია.

ერთს როცა მოწყვეტ, კვლავ მეორე შტო ოქროისა
 აღმოცენდება ახუნძლული იმავ ლითონით.

145 წვეროს ახედე, როს იპოვი, რაცა გჭირდება, უმაღლ
მოწყობით, დაგნებდება ნაყოფი თვითონ, თუ
გწყალობს ბედი და თუ არა, ვერ დასძლევ ძალით,
ვერც მტკიცე რკინით მოერევი მას მოსაკვეთად.

გარდა ამისა, ბანაკში ძევს უსულო გვამი,

150 ვაგლახ, არ იცი! – და სიკვდილით ხომალდს
აწუხებს, მაშინ, როდესაც რჩევას უცდი, ჩემთან
ყოვნდები. ჯერ მიასვენე ადგილზე და დაკრძალე
იგი. შავი ვერძები მოიყვანე წმიდა ზვარაკად.

ბოლოს იხილავ სტიქსის ჭალას, ცოცხალ არსთათვის
155 მიუკარებელს“, – თქვა და მყისვე მოკუმა ბაგე.

თვალნი დახარა ენეასმა, შეწუხებულმა დატოვა
მღვიმე, გულში კიდევ ბნელ მომავალზე
ფიქრობდა. გვერდით მიჰყვებოდა ერთგული მოყმე
აქატე. მასაც საზრუნავი რამ გასჩენოდა.

160

რა არ იფიქრეს და არა თქვეს, რომელ მეგზურზე
ბრძანებდა მოგვი, მიწას უნდა მიაბაროთო? როცა
მიადგნენ სანაპიროს, ჰპოვეს მიზენუს,

რომ მიეტაცა უღირს სიკვდილს, შეუბრალებელს.

მიზენუს, გმირი ეოლიდი, გამორჩეული

165 მამაცთა შეყრით და სპილენძით მარსის
აღზნებით. ჰექტორს თან ახლდა წინათ იგი, მას
მიჰყვებოდა მუდამ ბრძოლაში ბუკითა და შუბით
განთქმული. როცა ჰექტორი დასცა ველზე მძლე
აქილევსმა, მამაცი გმირი თვით მივიდა ქველ
ენეასთან

170 და აირჩია სამსახური

არანაკლები.

მაგრამ როდესაც ერთხელ ზღვაზე სპილენძის საყვირს
ჩაბერა გმირმა, ღმერთებს უხმო შესარკინებლად, თუ
მართალია, თვით ტრიტონმა შეიპყრო იგი და
კლდეთა შორის აქაფებულ ზღვაში ჩაძირა.

175

გარშემო ყველა ქვითინებდა, სხვებზე მეტადრე სათნო
ენეას, ასრულებდნენ სიბილას ნათქვამს,
თვალცრემლიანნი დასაკრძალავ კოცონს აწყობდნენ

ხის მორებისგან და ცდილობდნენ ცად შერთვას ცეცხლის. ტყეში
წავიდნენ, სად ბუნაგი იყო ნადირთა.

180 იქ სეკირებით ხეთა ძელებს ჰრიდნენ ხმაურით,
ადვილად პობად მუხის მორებს სპილენძის სოლით
მარდად ჩეხავდნენ, მთიდან იფნებს მოაგორებდნენ.

ხოლო ენეას, თვით პირველი გამრჯე მამაცი, სხვებს
ამხნევებდა, ხელში ეპყრა მჭრელი სეკირა,
185

სევდიან გულში შესეოდა ფიქრი მრავალი. ტყეს
შემოხედა უსიერს და ლოცვა დაიწყო: „ნეტავ, ოქროს
შტო შეგვხვდებოდეს ახლა ამ ტევრში! ვაგლახ,
მიზენუს, გავიგებდი შენზე სიმართლეს, რადგან
ასეთი მოვისმინე მისნობა მოგვის“.

190

ეს თქვა თუ არა, ორი მტრედი ანაზდეულად ციდან
მოფრინდა გმირის თვალწინ და ჩამოეშვა მწვანე
მინდორზე. მაშინ იცნო ანქიზეს ვაჟმა

დედის მტრედები, მხიარულად მათ შეჰლადადა:
„იყავით ჩემი წინამძღოლნი, თუ გზა არსებობს,
195

ტყეში გაჰყევით ქარს, სადაც შტო სახელოვანი
ამშვენებს მიწას. ნუ დამტოვებ აწ უნუგემოდ, დედავ,
ქალღმერთო!“ – შეევედრა. სვლა შეანელა. ელოდა,
საით განაგრძობდნენ მტრედები ფრენას. ფრთები
გაშალეს და იმდენად დასცილდნენ მდევართ,
200 რომ შეძლებოდათ მათთვის თვალი
ედევნებინათ. როს მიაღწიეს საზიზღარი ავერნის
ხახას, სწაფად აფრინდნენ და დაეშვნენ უმაღვე
დაბლა აღთქმულ ადგილზე და ორკაპა ხეზე
ჩამოსხდნენ, სადაც შტოებზე ოქროს სხივი
თინათინებდა,

205

ვით ფითრი ზამთრის ბუნიობის ჟამს ხეს განძარცულს
შემოეხვია ნორჩი შტოით და მოყვითალო ფერი
გადაჰკრავს, თუმცა საზრდო შემოჰკლებია,

ისეთი იყო შტო ოქროსი პირქუმ მერქანზე, ნიავში
თრთოდნენ ოქროს წვრილი თინათინები.

210

მყის ხელი სტაცა ენეასმა, ხარბად მოწყვიტა შტო და
გასწია მსწრაფლ სიბილას გამოქვაბულში. ამ დროს
მიზენუსს დასტიროდნენ ველზე ტევკრები და
უგრძნობელ ნეშტს უკანასკნელ პატივს უზღავდნენ.
მუხის დარჩენილ მორებს ცეცხლზე უხვად აწყობდნენ,

215

კოცონს ანთებდნენ და გარშემო რკალად არტყამდნენ
პირქუმ სიმწვანეს მგლოვიარე კვიპაროსების. მორთეს
ყოველი მოელვარე იარაღებით.

ზოგი უვლიდა მოთუხთუხე სპილენძის ქვაბში ცხელ წყალს,
ჰბანდნენ და მკვდრის ცის სხეულს ასუფთავებდნენ:

220

ატყდა გოდება, და ცხედარი დატირებული შემოსეს
ნაცნობ სამოსელით და ძოწის კაბით, ხელში აიღეს
მებრძოლებმა მძიმე საკაცე

და შეასრულეს ადათ-წესი მამაპაპური. დაბლა
დახარეს ჩირაღდნები. ერთად იწვოდა

225 საჭმელ-საკმაზი, თასით სითხე

ზეთისხილისა. როს გაიფანტა ფერფლი,
ცეცხლის ენები დაცხრა, ღვინით განბანეს ნეშტი,
ძვლები მყის მოაგროვა კორინეუსმა და
სპილენძის ჭურჭელში დაფლა. კრებულს
სამჯერად მოუარა ანკარა წყლითა,

230

ნამი ასხურა, ზეთისხილის შტოით შეეხო,
განწმინდა კაცნი და თქვა სიტყვა გამოთხოვების.

ენეასმა კი დიდი ბორცვით დაფლა სამარე,
შიგნით ჩამარხა ბუკი, ხოფი და საჭურველი, იმ
მაღალ სერსაც ეწოდება დღეს მიზენუსი, –

235 გმირის სახელი და შერჩება სამარადჟამოდ.

შემდეგ იჩქარა შესრულება სიბილას სიტყვის.

ჰპოვა ღრმა მღვიმე, დიდი ჰქონდა მას შესავალი,

ტყეთა წყვდიადში მომწყვდეული და დაფარული
პირქუში ტბითა, ჩიტიც კი ვერ შეფრინდებოდა.

240

გამოქვაბულის შავი ხახა აფრქვევდა სუნთქვას და
სუნი მისი ცის კამარას ეფინებოდა (ამ ტბას ბერძნები
უწოდებდნენ ხოლმე აორნოსს)^[76].

აქ მოაყენა მოგვმა ოთხი შავი მოზვერი, შუბლზე
ასხურა წმიდა ღვინო და რქების შუა

245

ბეწვი შეკრიჭა, დააყარა წმიდა კოცონზე პირველ
ზვარაკად. მაღალი ხმით უხმო ჰეკატეს,

ძალმოსილს, მაღალ ზეცაშიაც და ერებუსშიც.

დანა აიღეს, მსხვერპლთა სისხლი მყის შეაგროვეს
თასებში თბილად. ენეასმა შავმატყლიანი

250

ვერძი დაუკლა ევმენიდთა დედას და დასა და,
პროზერპინა! – შენ მოგიძღვნა მან დეკეული.

სტიქსის მეუფეს მიუჩინა ღამის სამსხვერპლო

და ცეცხლის ალზე მოათავსა მოზვერთა ხორცი,
ანთებულ შიგანს დაასხურა ნელსაცხებელი.

255

ამ დროს აკვნესდა ამომავალ მნათობის შუქზე გმირთა
 ფეხებქვეშ დედამიწა, ტყის მწვერვალებმა დაიწყეს
 რყევა და ქალღმერთის მოსვლას თან მოჰყვა ძალღია
 ყმუილი. „შორს, უღირსნო, შორსო! – ხმამაღლა შესძახა
 მაშინ მოგვმა ქალმა, – დატოვეთჰალა! 260
 გაჰყევი გზასა და იშიშვლე მყის სატევარი, აი,
 სად გმართებს სიმამაცე, გმირო ენეას!“ – ასე
 წარმოთქვა მრისხანემ და ღია მღვიმეში
 შევიდა, გაჰყვა ენეასი მტკიცე ნაბიჯით.
 ღმერთნო, სულთა და მდუმარ აჩრდილთ მძლე მეუფენო, –
 265 ქაოს, ფლეგეთონ! მდუმარენო ღამით
 ადგილნო! ნება მომეცით, გაგონილი მოვყვე და
 თქვენით გავხსნა საქმენი დაფრულნი მიწის
 წიაღში.

პირქუშ აჩრდილთა შორის ვლიდნენ წყვდიად ღამეში,
 დისის უკაცურ და უდაბურ სამფლობელოში.
 270

მიზნედილ მთვარის ცბიერ შუქსაც ასე სჩვევია ტყეში გზის
 პოვნა, რაკი ჩრდილით იუპიტერი ცას ფარავს, ღამე
 მოქუფრული ფერს ართმევს საგნებს. მისადგომებთან და
 ორკუსის მღვიმის კარებთან შურისმგებელნი ზრუნვის
 ღმერთნი გლოვას მართავდნენ.

275 შიგ დაცულიყო სნეულება, სიბერის მწუხრი, ავი
 მრჩეველი შიმშილი და შიში საზარი, მათთანვე შრომა
 მტანჯველი და სიკვდილი მკაცრი, მისივ მოდგმისა ძილი,
 გულის ავი ზრახვანი, ომი – სიკვდილის შემომტანი – ზედ
 რკინის ზღურბლთან.

280 ევმენიდების საზარელი შულლიანობა...
 თმები-გველები სისხლიანი ბაფთით შეეკრათ.
 იქ გაეშალა მარადისი ტოტნი, ვით ხელნი

პირქუშ ხეს, მაცდურ ოცნებათა მყუდრო სავანეს.
 ამბობენ, სულნი ფოთლებს ქვემოთ მშვიდად ფრენენო.

285 გარდა ამისა მრავლად იყო აქ ურჩხულთ
 წყება, კენტავრუსები თუ სკილები ორსახიანნი,
 ასელიანი ბრიარევსი, მის გვერდით ლერნა,
 ეკლით მოსილი, ცეცხლს აფრქვევდა იქვე ქიმერა,
 გორგონები და ჰარპიები თუ აჩრდილები...

290

შიშმა შეიპყრო ენეასი, ხმაღს სტაცა ხელი და წამახულ
 წვერს ჯიქურ საზარ მომხვდურთ უშვერდა, რომ მისან
 მხლებლებს დროით გონზე არ მოეყვანა, არ ეთქვა, რომ

აქ უსხეულო სულნი ფრენენო, თავს დაესხმოდა,
გააპობდა აჩრდილებს რკინით.

295 შემდეგ წავიდა აქერონტის ტალღებისაკენ,
ჩანდა მორევი ამღვრეული ბინძურ ტალახით.
მოშხაპუნებდა, მიაფრქვევდა კოკიტუსს ქვიშას.
აქ მდინარეებს ღრჯუ მეტივე ჰყავდა გუშაგად,
მურდალი ქარონ, დაფარვოდა მთელი ნიკაპი
300 ჭადარა წვერით. უბრწყინავდა თვალი სიავით,
ჩამოფენოდა ჭუჭყიანი სამოსი მხრიდან, ტივს
ორთაყვირით მიათრევდა, აფრით მართავდა, შავი
ბორანით გადაჰყავდა სულელები ქარონს. თუმცა
მოხუცდა, მტკიცე იყო სიბერე ღმერთის.

305

აჩრდილთა დასი მიილტვოდა ნაპირისაკენ,
ქალნი და კაცნი, გმირთა სულნი უსიცოცხლონი,
იქვე ჭაბუკნი, ქალწულები უქორწინონი, მამათა
თვალწინ კოცონებზე დამწვარნი შვილნი. ვით
შემოდგომის სუსხში ხიდან ჩამოცვივდება

310

ფოთოლთ სიმრავლე, ან მიწიდან ზღვად გადივლიან
ფრინველთ გუნდები, რომ ზამთარი ყინულოვანი
მიერეკება ზღვათა გავლით თბილ ქვეყნებისკენ,

ასე მრავალნი იყვნენ, ქარონს ევედრებოდნენ,
მიესწრაფოდნენ გაღმა გასვლას ხელაპყრობილნი.

315 ხოლო მეტივე ზოგს დასვამდა პირლამიანი, სხვებს
ნაპირიდან განდევნიდა. მაშინ გაოცდა მამა ენეას და
წარმოთქვა შეძრწუნებულმა: „ქალწულო, მითხარ, ამ
ნაკადთან ბრბო რად გროვდება? რას სთხოვენ სულნი?
ან რის გამო დევნიან ზოგსა,

320 ხოლო ზოგნი კი მთარღვევენ ამღვრეულ ტალღებს?“
მოკლედ მიუგო მას წლოვანმა ქურუმმა ქალმა: „ანქიზეს
ძეო, ჭემმარიტო შვილო ღმერთისა! შენ კოკიტუსის ჭოჭსა
ხედავ და სტიქსის ჭაობს, რომელთ სახელი ძრწოლასა
ჰგვრის თვითონ ღმერთებსაც.

325 შენ ახლა ხედავ ბრბოს ბედშავთა,
დაუკრძალავთა! ეს ქარონია... წყალზე გავა, ვინც
საფლავშია; არ შეიძლება ტალღებს გაჰყვნენ და
გადავიდნენ

სულელები მანამ, სანამ მათს ძვლებს არ დაკრძალავენ.

აქეთ ნაპირას ასი წელი ეხეტებიან

330 და მხოლოდ შემდეგ მიუშვებენ ნანატრ ჭაობთან“.
შეჩერდა მაშინ ანქიზეს ძე, ფიქრმა წაიღო, გულში

დარდობდა უსამართლო ხვედრზე ჩაგრულთა,
ხედავდა სულებს მწუხარეებს, დაუკრძალავებს,
ლევკასპეს, ბელადს ლიკიელთა გემის – ორონტეს,
335

ისინი ერთად გაემგზავრნენ ტროის ქვეყნიდან,
ავსტერმა გემნი და მეგზურნი ზღვაში ჩაძირა.
პალინურუსი მოახლოვდა, მესაჭე იგი.
ლიბიის გზაზე ვარსკვლავეთში გზას რომ ეძებდა,
მაღალ კიჩოდან ჩავარდნილი ზღვამ რომ დაფარა.
340 იცნო მწუხარე აჩრდილი და ასე მიმართა:
„ო, პალინურუს, რომელ ღმერთმა გამოგიტაცა
ჩვენი გემიდან და უფსკრულის ძირში ჩაგმარხა?

მიაშბე, რადგან ამ კითხვაზე შეუცდენელმა ფებუსმა
სული ამიმღვრია თვისი პასუხით,
345

მითხრა, რომ თითქოს ზღვას გადურჩი და იმყოფები
ავზონიაში. განა რაც თქვა, ეს მართალია?“ მან
უპასუხა: „ღმერთს სიცრუე არ უთქვამს შენთვის,
ანქიზიადო, ზღვაში ღმერთმა როდი ჩამძირა,
რადგან უეცრად მოგლეჯილი საჭე ხელთ მქონდა
350 და ის მშველოდა, რომ გზა ზღვაში კვლავ
გამეკვლია. ჩამოვარდნის დროს თან ჩამომყვა. ვფიცავ
სასტიკ ზღვას, რომ ჩემი ბედი მე იმდენად არ
მაფიქრებდა, რამდენად შენი, მესაჭისგან დატოვებული
არ დანთქმულიყო გემი მყისი მღელვარების დროს!
355

სამ პირქუმ ღამეს უნაპირო ზღვაზე მაქცია ნოტუსმა,
ჩემზე გულმრისხანემ, მეოთხე დილას ტალღას
ავყევ და იტალიას მოგკარი თვალი.

ნელა გავცურე, მივალწიე მყარ სანაპიროს და
იქ სასტიკმა ხალხმა სამოსდასველებული
360

და მტკიცე ხელით კლდეების ქიმს ჩაჭიდებული
გამგმირა ხანჯლით. არდასარჩენ მტრად მოვეჩვენე.
ახლა ზღვაში ვარ და დამათრევს ტალღებზე ქარი.
ცის შუქს გაფიცებ სანეტაროს და სიცოცხლესა, მამას,
იულუსს, ენეასის იმედად აღმდგარს,
365 მიხსენ, გმირთ გმირო, ვარამისგან! მიწა მაყარე!
შენ შეგიძლია ველინუმის ყურეს მიადგე, ან რამე
ხერხი, თუ გასწავლა დედა-ქალღმერთმა, გამოიყენე.
მივხვდი, მზად ხარ ღმერთთა ნებართვით წიაღვლო
წყალნი და დიადი სტიქსის ჭაობი.

370 მომეც უბედურს ხელი, იქით გადამიყვანე, რომ
თუნდ სიკვდილში აწ მელირსოს სავანე მშვიდი“.

მისდა პასუხად მაშინდა თქვა ქურუმმა ქალმა:

„რა უგნურ რამეს მიესწრაფვი, ო, პალინურუს?

დაუკრძალავმა გინდა ნახო სტიქსის ნაკადი,

375 ევმენიდეების მორევი და გზა აკრძალული? ნუ გაქვს

იმედი, ლოცვით ღმერთნი დაიყოლიო. მაგრამ გახსოვდეს

ჩემი სიტყვა, ნუგეშად გქონდეს. ხალხს შთააგონებ

ქალაქებში სასწაულებით, რომ შენი ძვლები

მსხვერპლშეწირვით გაწმინდონ, შემდეგ

380 მოაწყონ ბორცვი, დააწესონ დღესასწაული,

და საუკუნოდ პოლინურუს უწოდონ ადგილს“.

ასეთმა სიტყვამ მწუხარე სულს აშორა დარდი

და დაამშვიდა მიწიურმა მეცნიერებამ.

ისევ განაგრძეს გზა, მიადგნენ პირქუმ მდინარეს,

385 სტიქსის მორევში შეამჩნია მყისვე მეტივემ,

რომ ჭალაკიდან ნაპირისკენ გზა მიემართათ,

თავდაპირველად საყვედური უთხრა შორიდან:

„ვინც უნდა იყო, იარაღით რომ გვეახლები, შორიდან

მითხარ, რად მოდიხარ, მანდვე დადექი!

390 აქ სავანეა სულთა, ნატვრის, ძილისმგვრელ

ღამის. ცოცხალ სხეულთა გადატანა არ მევალება.

შვებას არ მგვრიდა არც ალკიდეს მოგზაურობა, არც

თეზევსისა და არცა თუ პირითოესი, თუმც

ღვთისნაშობნი იყვნენ გმირნი და უძლუველნი.

395

ტარტარის მცველი ბორკილებში თვითონ ჩაჭედა

და სამეფო ტახტს მოაშორა. იმ ორს კი სურდა

დისის მეუღლე მოეტაცათ სანთიობოდან“. მოკლედ

მიუგო მას ქურუმმა ამფრიზიელმა:

„აქ საამისო არა არის და შენ ნუ ღელავ,

400

არც იარაღით იმუქრება, დაე, მეკარემ მარადი

ყფით შეაშინოს უსულო ჩრდილნი, და

დროზე ბინა პროზერპინამ დაიცვას ბიძის!

ეს ხომ ტროელი სათნო გმირი ენეასია, თავის

მშობელთან ერებუსის ქვეშეთში მიდის.

405

თუ არ გაღელვებს სათნოება მამაშვილური, მაშინ

შტო, – და შტო დამალული გამოუჩინა, – იცან

საშენოდ!“ დაცხრა ავი მეტივის გული. სიტყვა არ

დაძრა. შესციცინა მშვენიერ ჯილდოს,

საბედისწერო შტოს, დიდხანს რომ აღარუნახავს.

410

ცისფერი ტივი მოაქცია ნაპირისაკენ. ნაპირზე
მსხდომნი სხვა სულები მყისვე განდევნა, კიჩო
გაწმინდა, ენეასი მიიღო ნავში და სიმძიმის ქვეშ
დაიკვნესა ძველმა ბორანმა. დახეთქილ ძირში
შეიწოვა ბლომად ჭაობი.

415

ნაკადის გაღმა ენეასი და ქალ-ქურუმი გადმოსვა
ლამში, მონაცრისფრო ლერწმების ტევრში. აქ
კერბერუსის¹⁷⁷¹ ხაფი ყეფა ისმოდა ირგვლივ.

მღვიმის პირდაპირ შესავალთან დაწოლილიყო. როცა
მის ყელზე ყალყზე მდგარი გველები ნახა,

420 ძილის მომგვრელი მორგვი სტყორცნა ქურუმმა
ქალმა, – თაფლით ნაზავი. სამი სახით იგდო მშიერმა ეს
საჩუქარი, დაუსუსტდა მყისვე სხეული და მღვიმის
პირად გაიშოტა უზარმაზარი. კარებს მიადგა ენეასი,
გასცდა მეკარეს,

425 ნაპირს საზარელს, ტალღას უკან

მოუბრუნებელს.

წამსვე მოესმა ხმამაღალი გოდება მამაცს, ზღურბლთან
ბავშვების სულთა გლოვა, რომელთ წაართვა ტკბილი
სიცოცხლე და მშობლიურ მკერდს გამოსტაცა დღემ
ავბედითმა და მწუხარე სამარეს მისცა.

430 ცრუ ბრალდებებით დასჯილებიც იქავე
იყვნენ, მაგრამ წილისყრით შეხვედრიათ მათ ეს
სავანეც. მსაჯი მინოსი დგამდა ურნას, მდუმარე
დასის

ცოდვას იკვლევდა და სწავლობდა გზას ცხოვრებისა.

იქვე მწუხარე სულნიც იყვნენ, თავიანთ ნებით

435

მინებდნენ სიკვდილს, მათს სხეულებს სინათლე სძულდათ
და სულს განშორდნენ. ო, ზესკნელში ახლა ცხოვრება,
როგორ უნდოდათ, სიღარიბის, შრომის სიმძიმეც! წერამ
შებორკა და ტალღებში მტრული ტალახი მიეკრა სულებს
და თვით სტიქსი, ცხრაგზის მსრბოლელი,

440 ახლოვე ჩანდა, განფენილი ოთხსავე მხარეს –

ველი დარდისა (ასე ჰქვია კიდეც სახელი!). ვინც
სიყვარულმა დაუნდობელ შხამით შემუსრა,
მყუდრო ბილიკით მიჩქმალულა, მირტის რტოებით,
განმარტოებით, დარდმა აქაც არ მოასვენა...

445 ფედრას და პროკრისს და მწუხარე
ერიფილესაც¹⁷⁸¹, ძისგან მიღებულ ჭრილობებით
მკაცრად დასერილს, ევადნესა და პაზიფაეს,
ლაოდამიას
ხედავდა გმირი, – კენეუსსაც, ოდესღაც ჭაბუკს, ახლა
კვლავ ქალსა, რაიც იყო, იმადვე ქცეულს.

450

აქ იყო დიდოც სიდონელი, ახლად დაჭრილი, ჭალად
ვიდოდა, ოდეს დადგა ტროელი გმირი წინაშე მისა,
იცნო სატროფო ჩრდილით მოცული. ახალ მთოვარეს
შუქს რომ მოჰკრავს კაცი, ჰგონია, მნათობი ნახა
წამომდგარი ღრუბლის ქულიდან.

455 ცრემლი მოადგა, სიყვარულით და ტკბილად
უთხრა: „საბრალო დიდო, ჩანს მაცნობა მართალმა
მაცნემ სიკვდილი შენი, აღსასრული ვერაგი რკინით?
ვაგლახ, მიზეზი განა მე ვარ? მაღალ ვარსკვლავებს,
ზეცას და ღმერთებს, თუ ქვეშეთში არის სიმართლე, –
460 ვფიცავ, ნაპირი მე დავტოვე ჩემს უნებურად,
ღმერთის ბრძანებით, ვინც ამჟამად აჩრდილთა შორის
ეკლოვან გზებზე მაიძულებს ღამით სიარულს.

ძალით გამაგდეს. არ შემეძლო აზრად მქონოდა, რომ
ჩემი წასვლით მოგიტანდი უბედურებას!

465 შესდექ, ნუ მიხვალ, ო, ჩვენს თვალებს ნუ
ეფარები, ვის გაურბიხარ? უკანასკნელ საუბარს
ისმენ!“ ასე უნდოდა, რომ ენეასს განრისხებული
სული მოეღობო, მოეტაცნა ცხარე ცრემლები. ქალს
კი თვალები დაღვრემილი ძირს დაეხარა

470 და ვაჟის სიტყვით სახე აღარ ათრთოლებია,
თითქოს კაცი ან მარპეზიის კლდე ყოფილიყო.
ბოლოს გაიქცა და ჩრდილოვან ჭალაში მტრულად
გაუჩინარდა, სად პირველი ქმარი სიქევსი
ზრუნავდა მასზე, შერჩენოდა კვლავ სიყვარული.

475 სათნო ენეას შეაძრწუნა სასტიკმა ხვედრმა,
შორით გახედა მტირალმა და შეურვებულმა. ისევ
განაგრძო აღთქმული გზა, ბოლო ფერდობებს

მიადგა, სადაც მეომართა სულნი სუფევდნენ. შეხვდა
ტიდევესი და საჭურვლით სახელოვანი

480 პირთენოპევსი, ადრასტუსი – ფერმიზნედილი,
იქავე იყვნენ ომის გმირნი დატირებულნი, –
დარდანიდები. ყველა ნახა მოყმემ ვრცელ მწკრივში:
გლავკუს, მედონტი და მის შემდეგ თერსილოქუსი,
ანტენორიდნი, პოლიბეტე, ცერერას მოგვი,

485

იდევსი კვლავაც ეტლზე მდგომი, კვლავ იარაღით.
 სულნი შეუდგენენ დიად დასად მარჯვნივ და მარცხნივ
 ერთხელ შეხედვა არ იკმარეს, სურდათ მოცდა და
 მგზავრობა მასთან, რომ გაეგოთ მოსვლის მიზეზი.
 დანაელთ გმირნიც, აგამემნონ, ფალანგნი მისნი
 490 მას შეჰყურებდნენ, ელვარებას სცნობდნენ
 საჭურვლის.
 შეშინებულმა მტრის ნაწილმა ზურგი აქცია, როგორც
 ოდესღაც გემებისკენ გარბოდნენ ხოლმე.

ნაწილმა სუსტი ხმა გაიღო, ბგერა ამაო. აქ
 ნახა გმირმა პრიამეს ძე დეიფობუსი,
 495

დასახიჩრებულ-დაჩეხილი, ყურებწაჭრილი,
 ატყავებული საფეთქლებით გულშემზარავი
 და სამარცხვინოდ ახლეჩილი ნესტოებითაც...
 სცნო მოცახცახე, იარების დაფარვის მდომი და
 ნაცნობი ხმით დაუძახა ანქიზეს წულმა:
 500

„ხმალშეუვალო დეიფობუს, ტევკრეს სისხლისავ, ვინ
 მოგიჩინა ესოდენი მკაცრი სასჯელი? განა ვინ შეძლო?
 ბოლო ღამეს ხმა მომივიდა, რომ პელაზგების დიდი
 დასით გარშემორტყმული მოკლულთა გროვას ზედ
 დაეცი ბრძოლით დაღლილი.

505 რეტეუმის წინ ცარიელი საფლავი დავდგი,
 სამგზის მოვუხმე მაღალი ხმით სულთა აჩრდილებს.
 იქ გენახება იარაღი, გმირის სახელი,

თუმც ვერ შევძელი სამშობლოში დამარხვა შენი“.

პრიამეს შვილმა უპასუხა: „არ დამივიწყე,
 510 ღირსი მიუზღე დეიფობუსს და აჩრდილს
 მისას. მაგრამ მე ბედმა, ლაკონიკელ ქალის^[79]
 ოინმა ჭირში ჩამაგდო, მისგან დამრჩა ეს
 სახსოვარი. ჩვენ ბოლო ღამე გავატარეთ ამაო
 შვებით, შენც იცი, ახლა უნებურად ვიგონებ
 წარსულს.

515 ბოროტი ცხენი გადაევლო მაღალ გალავანს,
 პერგამოსს მისწვდა და სხეულით რაზმი მოასხა.
 ფრიგიელ დიაცთ მოზეიმე ფერხულს უძლოდა
 ცბიერი ქალი, ზე ასწია მან ჩირაღდანი,
 ქონგურებიდან მოუხმობდა სასტიკ დანაელთ.

520

მაშინ დადლილი და ღრმა ძილით დამძიმებული
 საწოლს ვიყავი, მომეხვია ტკბილი სიმშვიდე, მსგავსი
 უზრუნველ სიკვდილისა, ამ დროს კი ქალმა
 სახელოვანმა გაიტანა აბჯარ-ბექთარი, ამომაცალა
 სასთუმლიდან ერთგული ხმალი,
 525 სახლში მოუხმო მენელაოსს, კარი გაუღო,
 ამით ფიქრობდა მოეპოვა დამსახურება და
 ბოროტება დაეფარა მას წინანდელი. სხვა
 რაღა გითხრა? შემოვარდა გაბოროტებით
 ბერძენთ ბელადი ეოლიდი. ღმერთო, მიუზღე
 530 ბერძნებს იმითვე, ღვთისმომშიში ბაგეებით
 გთხოვ! მაგრამ შენ მამცნე, აქ ცოცხალი რამ
 მოგიყვანა, მიაბზე, ზღვაზე ხეტიალმა აქეთ
 მოგაგდო, თუ შთაგონებამ ღვთაებისა? რა ბედი
 გდევნის, რომ მღვრიე ლამში და უმზეო ქვეყნად
 მოხვედი?“

535

ამ სიტყვების დროს ძოწის ეტლით უკვე ავრორამ
 გადაიარა შუა ღერძი საჰაერო გზის.
 მათ კი შეეძლოთ, რომ მთელი დრო შემოხარჯვოდათ,

მაგრამ სიბილა ჩაერია და მოკლედ მოჭრა: „ენეას,
 უკვე ღამე დგება, ჩვენ კი ტირილში
 540 დრო გვეხარჯება. აგერ გზათა გასაყარია: მარჯვნივ
 თუ წახვალ, მიადგები დისის დიდ კედლებს,
 ელიზიუმში გადაგიყვანს, ხოლო მარცხენა ბოროტთა
 გზაა და პირდაპირ ტარტარში მიდის“. დეიფობუსმა:
 „ნუ ბრაზობო, ქურუმო ქალო,
 545 დავუბრუნდები ისევ წყვდიადს, ხოლო შენ
 გასწი, ჩვენო დიდებავ! უკეთესი ბედი
 გქონოდეს!“ – ასე წარმოთქვა და უჩუმრად
 უკუმიიქცა. მიმოიხედა ენეასმა და მარცხნივ,
 კლდის ქვეშ კოშკი იპოვა, სამმაგ კედლით
 გამაგრებული.

550 სწრაფი ნაკადი ცეცხლოვანი გარს ევლებოდა,
 თვით ფლეგეთონი ტარტარისა ღორღს მოარღვევდა.
 აღმართულიყო ბჭემალალი, მძლავრი სვეტები,

ვერც კაცთა ძალა, ვერც ზეციერთ ძალუმი ბრძოლა ვერ
 შეარყევდა. აწვდილიყო რკინის ქონგური,
 555 ზედ ტიზიფონე დამჯდარიყო სისხლიან კაბით,
 მილის არმცოდნე, დღით და ღამით კარიბჭის მცველი.

ისმა გოდება, საშინელი დარტყმით გუგუნნი,
 ჟღარუნი მძიმე რკინისა და ბორკილებისა. შეჩერდა
 გმირი და ისმენდა ზარდამცემ ხმაურს: 560
 „რა ბოროტება აქ ტრიალებს, მითხარ, ქალწულო,
 რა სასჯელია, რა ხმაური მოდის ჩვენამდე?“ მაშინ
 ქურუმმა უპასუხა: „ტევკრთა ბელადო,
 ბოროტების ზღურბლს აქ ვერავინ დაიმორჩილებს.
 როს მე მანდობდა თვით ჰეკატე ავერნის ჭალებს,
 565 მაშინ მასწავლა ღვთის სასჯელი. მამცნო
 ყოველი. ამ სასტიკ მხარეს ფლობს გნოსელი
 რადამანთუსი, იგი ბჭობს, სჯის და აიძულებს
 ხუნდის მიღებას,

ვინც სააქაოს ნეტარებდა ამაოებით, შორს
 გადაუდო მათ ცოდვათა შემსუბუქება.

570

მძიმე მათრახით მივარდება შურისმგებელი ტიზიფონე
 და ცოდვილთ ურტყამს, როს გველს ცაცით აისხლეს,
 თანაც მოუწოდებს დებს შემზარავად. როს განიხვნება
 მოგუგუნე ანჯამებიდან ჭრიალით ბჭენი, ნახავ გუშავს
 შეუბრალებელს

575 და საზარელ მცველს კარიბჭისა, ურჩხულის
 სახით. ორმოცდაათი ხახით იცდის ვეება ჰიდრა
 ავისმორბედი. შიგნით კიდევ თვით ტარტარუსი
 ორად იყოფა და ჯურღმულში იმოდენაა,
 რამხელაც არის ოლიმპოს მთა ზეცად მიმსწრაფი.

580 აქ მიწის ძველი მოდგმა არის ტიტანუსისა, რომელიც
 ელვით ძირს დანთქმულა ქვესკნელის ფსკერზე. მე იქ
 ვიხილე ბუმბერაზი ალოიდები,

რომელთაც სურდათ გაეხვრიტათ ხელებით ზეცა და
 სამეფოდან ჩამოეგდოთ იუპიტერი.

585 მინახავს, სასჯელს ვით იხდიდა
 სალმონეუსი¹⁸⁰¹, რადგან მიჰბაძა ელვა-ქუხილს
 იუპიტერის.

ის ოთხცხენიან ეტლში მჯდარა, აქნევდა ლამპარს
 ბერძენთა შორის და ქალაქში შუა ელიდის.

ზეიმით მსრბოლი ღმრთის შესაფერ თაყვანს ითხოვდა,
 590

იგი, უგნური! სურდა მეხი, ელვა უბადლო
 წარმოესახა სპილენძით და ცხენთა დგრიალით.
 ყოვლისმძლე მამამ ღრუბლებიდან ისარი სტყორცნა,
 არა სანთლის და კვამლიანი კვარის მაგვარი, და
 მესყულად შთანთქა იგი საზარ ქვესკნელში.

595

ტიტიოს ვნახე ყოვლისმშობელ მიწის აღზრდილი,
 თუ ვით განერთხო მისი გვარი და საუკუნოდ სასტიკი
 ორბი უკორტნიდა საზარ ნისკარტით უკვდავ
 ღვიძლსა და ტანჯვისათვის გაჩენილ შიგანს, შიგ
 ქოთქოთებდა და მაღალ მკერდს გადაუფრენდა.

600 ველარ ეღირსა განსვენება მის ტანჯულ
 სხეულს. ლაპითებზე ვთქვა, პირითუსზე, თუ
 იქსიონზე? მათ ხომ საცაა დაეცემა ტინი
 პირქუში, სულ ჩამოსკდომით ემუქრება. მაღლა
 ბრწყინავენ ოქროს ფეხები სარეცლისა, პირთან
 ნუგბარი

605

სულ ახლოსა აქვთ, მაგრამ იქვე ფურია უწევთ და
 უშლის ტანჯულთ, რომ ამ სუფრას ხელი შეახონ.
 ჩირაღდანს ასწევს და საზარელ ყიჟინას ატეხს. ვის
 სიცოცხლეში სძულდა ძმები და თავის მამას
 შეურაცხოფდა, ვინც სიცრუით კლიენტს აცდენდა,
 610 ვინც განძი ჰპოვა, თავისიანს არ უწილადა,
 არამზადების ბრბო ასეთი, თუ გარყვნილების,
 შემდეგ მოკლულნი, სამარცხვინო ომში ჩაბმულნი,

ბილწნი, ორგულნი, ბატონების ფიცის გამტეხნი ელიან
 სასჯელს დამწყვედეულნი. ნუ გსურს გაგება
 615 მათი სასჯელის საშინელის და მათი
 ხვედრის. ზოგი აგორებს ვეება ლოდს, ზოგი
 ბორბლებზე არის გაკრული... აქვე რჩება
 სამარადისოდ ბედკრული თეზევს, ფლეგიასი
 საწყალობელი, აჩრდილთა შორის მაღალი ხმით
 მარად მყინავი:

620

„ჩემგან ისწავლეთ, ძრწოდეთ, ღმერთის უარმყოფელნი!“
 მაგან გაჰყიდა სამშობლო და ძლიერი მტერი შემოიყვანა.
 ფულზე ცვლიდა წმიდა კანონებს, აკრძალულ ვნებით
 სარეცელი დაგმო ასულის. ყველას ვერ ვიტყვი, ვინც
 ბოროტი საქმე გაბედა,

625

ასი რომ მებას ენა, ასი პირიც რომ მქონდეს და ბგერა –
 რკინის, ბოროტების სრულად ჩამოთვლას და მათ
 სასჯელთა სრულ აღნუსხვას როდი შევძლებდი“.

სათქმელს რომ მორჩა, ასე ბრძანა ფეხუსის მოგვმა:

„განაგრძე კვლავ გზა, დაწყებული საქმე, ენეას,

630

უნდა დასრულდეს! კიკლოპების ქურებში მოჩანს უკვე
 კედლები და ახლობელ თაღში – კარები, რომელთაც
 უნდა დავეუტოვოთ ალთქმული ძღვენი“. ბრძანა და
 განვლეს კედლის გვერდით გზა ჩრდილოვანი,
 ფრთხილი ნაბიჯით კარიბჭესაც მიუახლოვდნენ. 635
 ზღურბლს როს მიადგა ენეასი, ცინცხალი წყალი
 მყის შეისხურა და ალთქმული შტო დაამაგრა.
 როს შეასრულეს ქალღვთაების თაყვანისცემა.
 ნეტართა მხარეს მიაღწიეს, საამო მდებლოს, რომ
 გაშლილიყო სანეტარო საცხოვრისამდე.
 640 უფრო ვრცელია აქ ეთერი, ველს შუქი
 უვლის, საკუთარია აქ მთიებნი და მზე
 ელვარე. ზოგი ვარჯიშობს აყვავებულ მწვანე
 ბალახში,

ზოგნი კი ყვითელ ასპარეზზე ეჯიბრებიან. ნაწილი
 ფერხულს შესდგომია ტკბილი სიმღერით.
 645

აქ თრაკიელი მოგვი დგას და ტკბილად აჟღერებს
 შვიდღარიანსა თავის ღირას, ხან თითო ამოჰკრავს, ხან
 კი სპილოს ძვლის წკირით უკრავს საამო ჰანგებს. აქ
 სუფევს მოდგმა ტევკრუსისა, ქებული ტომი, სულით
 ძლიერი ბელადები, კარგ დროს შობილნი,
 650 ილუს, დარდანუს, ასარაკუს, ტროის ამგებნი.
 გმირს გაუკვირდა, ცარიელი ეტლნი რომ ნახა, შუბნი,
 მიწაში ჩარჭობილნი, ხოლო ცხენები ბალახს რომ
 მოვდნენ არხეინად. რაც სიცოცხლის ჟამს უყვარდათ
 ეტლი, იარაღი, იმდენად უფრო
 655 მიწაში ჩაფლულთ ცხენთა მოვლა ეამებოდათ.
 მარჯვნივ თუ მარცხნივ მოლზე მსხდომნი ვაჟკაცნი ნახა,
 ესმა პეანი¹⁸¹¹ მხიარული დაფნის ჭილებში

მომღერალ გუნდის; ხოლო მთიდან მოჩხრიალებდა
 ტევრში ნაკადი უხვწყლიანი ერიდანუსის.
 660

აქ სამშობლოსთვის დაჭრილ გმირთა სავანე იყო
 და სიცოცხლის ჟამს უბიწოთა, წმიდა ქურუმთა,
 აქვე ფებუსის ღირსეულნი მისანნი იყვნენ და
 ვინც შეამკო ხელოვნებით ცხოვრება თვისი, ვინც
 დაუტოვა ხალხს სიქველით კეთილი ხსოვნა.
 665 მათ შუბლს უმშვენებს მშვენიერი თეთრი
 თავსაკრი. გარს შემოკრებილთ ასე უთხრა მოგვმა
 სიბილამ, – ჯერ კი მუზეუსს, აღმატებულს მძლავრი

მხარბეჭით, სხვები რომ რიდით შეჰყურებდნენ
ქვემოდან ზევით:

„ნეტართა სულნო, ღირსეულნო მისანო, მამცნეთ
670

სად არის მხარე ანქიზესი, მისთვის მოვედით და
გადავცურეთ ერებუსის დიადი წყლები“.

სახელოვანმა მუზეუსმა მოკლედ მოუჭრა: „არ
გვაქვს ადგილი მონიშნული, ჩვენ ტყეში
ვსუფევთ, სანაპიროზე, მდინარეთა მორწყულ
ველებზე,

675

მაგრამ თუ თქვენს გულს მისი ნახვა მოსურვებია,
გარდავლეთ ქედი, დაგაყენებთ იოლ ბილიკზე“, –
თქვა, წინ წავიდა და ზემოდან ნათელი ველი
ხელით აჩვენა. მყის დატოვეს სერი მაღალი. მამა
ანქიზე ამ დროს მწვანე ველის სიღრმეში

680

შემწყვდეულ სულებს, ქვეყნის შუქის მიწვდომის მსურველთ
აკვირდებოდა და არჩევდა თავისიანებს, ტკბილ და
სანუკვარ შვილიშვილებს, ბედნიერ მყოფადს, მამაცთა
ხვედრს და მათი ხელით ჩადენილ საქმეთ.

როს დაინახა ენეასი, მის შესახვედრად

685 ველზე მოსული, ორივე ხელი მიაპყრო მისკენ.

ლაწვზე ცრემლები ჩამოსდინდა, ბაგიდან – სიტყვა:

„ბოლოს მოხვედი, სიყვარულმა შეგაძლებინა

ძნელი გზის გავლა. კვლავ მეღირსა შენი დანახვა,
შვილო, ო, ვისმენ შენს სანატრელ და ნაცნობ ბგერას!

690 ასეც ვიცოდი, მომავალზე ვფიქრობდი მუდამ,
დღეებს ვითვლიდი და იმედი არ გამიცრუვდა,
რამდენი მიწის, ზღვის დამლახავს გიყურებ, შვილო,
ო, რაოდენი გასაჭირი გამოგიცდია!

როგორ ვშიშობდი, როს იყავი ლიბიის მხარეს!“

695 შვილმა მიუგო: „შენი, მამავ, მწუხარე სახე
მეწვია ძილში და ამ მხარეს მოსვლა მიბრძანა.

ტირენის ზღვაში მიდგას გემნი. მომეც მარჯვენა,
და ჩემს მოხვევნას, მამავ, ნულარ განერიდები!“ –
თქვა და სახეზე დაედინა ცრემლთა ნაკადი.

700 სამგზის ეცადა მოეხვია მამისთვის ხელი,
სამგზის აჩრდილი გაუცურდა სწრაფად ხელიდან,
მსუბუქი ქარის, ფრთაშესხმული ძილის სადარი.

გაფურჩქნილიყო გაშლილ ველზე განმარტოებით მუქი
ბუჩქნარი მოშრიალე, ლეთევსის წყარო

705 ნეტართა მყუდრო სავანესთან მორაკრაკებდა.
 მოგროვილიყო უთვალავი ტომი და ხალხი, ფუტკრებსა
 ჰგავდნენ მინდორ-ველზე ნათელ ზაფხულში ყვავილზე
 მსხდომთა, ჩაკრობილთა სპეტაკ შროშანებს, – მათი
 ფუსფუსით გუგუნებდა ველი გაშლილი. 710

უცბად შეაკრთო ენეასი სანახაობამ:

მდინარის გაღმა რა ხდებოა, იკითხა გმირმა. რა
 ხალხიაო, სანაპირო რომ დაუფარავთ? ანქიზემ
 უთხრა: „სულეზია, რომელთაც ბედი ახალ გვამს
 მისცემს; დღეს ლეთევსის ნაკადულებში

715 ეწაფებიან ანკარა წყალს, დროს რომ ავიწყებს.
 დიდი ხანია მსურდა, შენ ეს დასი გენახა,
 შთამომავლობა რომ გამეცნო შენთვის. მით უფრო

გაიხარებდი იტალიის ნაპირის პოვნით“.

„მამავ! – მიმართა, – ნუთუ მართლა აქედან ცაზე

720

უნდა აფრინდეს ვისმე სული, რომ დაუბრუნდეს კვლავ
 დუნე სხეულს? დღის სინათლეს რად ესწრაფვიან?“

„გიამბობ, შვილო, გაგიფანტავ ექვებს უმაღვე“, – უთხრა
 ანქიზემ და მემკვიდრეს დაჯრით აუხსნა:

„თავდაპირველად ცას და მიწას, თუ წყლიან ვაკეს,
 725 მთვარის ელვარე გლობუსს, თუნდაც ტიტანის
 მნათობს, სული უდგას და ჩაღვრილი აქვს გონების
 ძალა, რაც ამომრავებს სიდიადით, ტანთან
 შერთული.^[82] აქედან არის კაცთა მოდგმა, მხეცთა,
 ფრთოსანთა, გინა ურჩხულთა, მარმარილოს
 ზვირთებში მსრბოლთა.

730 თესლს ზეციური, ცეცხლოვანი ძალა თან
 ახლავს, თუ მას სხეული არ აწამებს ავისმორბედი
 და არ აჩლუნგებს მიწა მხვრელი, მოკვდავთა გვამი.

ამის შიში აქვთ, მწუხარებენ და უხარიათ, ცას
 არ ხედავენ ბრმა ჯურღმულში ჩაკეტილები.

735 ამიტომ, როცა მათ სიცოცხლის სინათლე
 ტოვებს, განილტვის არა ყველა ჭირი
 სხეულებრივი, არამედ იგი, რაც დიდი ხნით
 მასთან შეზრდილა საოცარი გზით, კიდევ
 დიდხანს დარჩება სულში. ამიტომ ძველი
 ბოროტების გამო სატანჯველს

740

დიდხანს ითმენენ, უნაყოფო ქარში გაშლილან, ისე
 მიქრიან. ხოლო ზოგი მტანჯველი ცოდვის
 მოსაშორებლად ცეცხლზე იწვის და განსაბანად,

როგორც მანები, ვითმენთ. შემდეგ ელიზიუმის
გავლით ამ ნათელ ველ-მინდვრებში ცოტანი ვსუფევთ,
745

სანამდის ვრცელი დღე და დროის რკალი შეკრული არ
მოაცილებს შეზრდილ ლაქას და სუფთა სახით
ეთეროვან აზრს არ დატოვებს და ცეცხლსა მარტივს.
ხოლო როდესაც დროის რკალი ათას წელს შეკრავს,
მათ კვლავ ლეთევსის მდინარესთან მიიყვანს ღმერთი,
750

რომ უხსოვარი კვლავ იხილონ ცის კაბადონი და
მოისურვონ დაუბრუნდნენ მიწიერ სხეულთ^[183], –
ასე წარმოთქვა ანქიზემ და შვილიც, სიბილაც
პირდაპირ ბრბოსკენ წაიყვანა, ავიდა სერზე, რომ
შესძლებოდა სიმალიდან ყველას ჩამოთვლა
755 და გამოეცნო სახით ახლოს მოსული სული:
„ისმინე, სახელს ვით მოიხვეჭს დარდანთა ტომი,
რა შთამომავლებს ხამს ელოდე ტროის მოდგმისა,
სცან წმინდა სულნი, სახელს ჩვენგან რომ მიიღებენ,
მოკლედ გაუწყებ შენ მომავალ ხვედრს და საქმეებს.
760 ჭაბუკი, შუბს რომ დაყრდნობია, როგორცა
ხედავ, წილისყრით ქვეყნად დაიკავებს ადგილს
პირველად, მას შერევია სისხლი კიდეც იტალიური,

სილვიუს ჰქვია, ალბანური სახელი შენს ძეს, შენი
სიბერის ჟამს ადგიზრდის მას ლავინია
765 სამეფო ტევრში, ვით მეფეს და მეფეთა
მამას. მისივე მოდგმა დაიკავებს ლონგა
ალბასაც. აქ დგას პროკასი, ტროელების
ტომის დიდება, კაპისი, შემდეგ ნუმიტორი,
შენი სეხნია – გმირი სილვიუს ენეასი, სათნო
მებრძოლი,

770 ოდესმე იგი მეუფებას მიიღებს ალბის. აი, ჭაბუკნი!
შეხე, მათში რა ძალა მოჩანს, მათ შუბლს უმშვენებს
ქალაქური მუხის გვირგვინი!^[184] მთაზე ნომენტუმს,
გაბიებს და ქალაქ ფიდენას და კოლატინას აგიგებენ,
ციხესიმაგრეს,

775 ინუი-კასტრუმს, პომეციოსს, ბოლას და კორას.
ახლა იმ მხარეს უსახელო მიწაა ოდენ. პაპის კვალს
მისდევს რომულუსი, მარსის შობილი,

ასარაკუსის სისხლისგან ჰშობს დედა – ილია. ხედავ
თავზე რომ ორი ჯილა ათრთოლებულა?

780 ღმერთების მამა შვილს ამზადებს
დიდებისათვის.

ეს არის, შვილო, ვისი ძალით დიადი რომი მიწით
განსაზღვრავს მეუფებას, სულს – ოლიმპოთი. იგი
აუგებს ვრცელ გალავანს შვიდ ზვიად ქონგურს.
ბერეკინტია, ბედნიერი დედა ღმერთების,
785

ეტლით დაივლის ქონგურიან ფრიგიის ქალაქთ,
ღმერთების ბრძოლით, ასეული შთამომავლობით
გახარებული. აქ ყველანი შვებით სუფევვენ,
თვალნი მოაპყარ, აქ შეხედე შენს რომაელებს! ჰა,
კეისარი, იულუსის მოდგმა დიადი^[85],
790 მუდამ მზად მყოფი ცის თალის ქვეშ კვლავ
გასავლელად.

აქ არის იგი ასე ხშირად შენთვის ნაქები – ავგუსტუს
ცეზარ, ღვთაების ძე, რომელიც ოქროს

ხანას მოუტანს კვლავ ლაციუმს, სადაც მეფობდა თვით
სატურნუსი, იხელმწიფებს გარამანტებზე,
795

ინდოელებზე. მათი მიწა მზის წელიწდეულ გზის
იქითა ძევს. იქ ატლანტი ზეცის დამჭერი მხრით
ამოძრავებს ღერძს, ელვარე ვარსკვლავთ საამოს.
იმის მოსვლამდე უკვე ახლაც კასპიის მხარე და
მეოტია თრთის ღვთაებრივ მისწობის გამო,
800 შიშით ცახცახებს ვრცელ ნილოსის შვიდი
სათავე. თვით ალკიდევ კი არ გასულა ამდენ
მხარეში, როცა განგმირა მარდი შველი,
სპილენძისფეხა, ლერნა დააფრთხო, ტყე
დააცხრო ერიმანთუსის. არცა აღვირით ეტლს
მართავდა ასე ლიბერი,
805 მწვერვალებიდან ნიზას სასტიკ ვეფხის
მდევარი. განა გვაეჭვებს სიმამაცის კვლავ
განმტკიცება, ან შიში გვიშლის ავზონიის მხარეს
რომ დავრჩეთ?

ის ვინღა არის, ზეთისხილის შტო რომ ამშვენებს,
ხელში – ბომონი? თმით, ჭაღარა ნიკაპით ვიცან
810

რომაელთ მეფე, კანონეს რომ მისცემს ქალაქს და წესს
დაუფუძნებს, კურების და ღარიბი მიწის
წარმოგზავნილი სამეუფოდ. მას თან მოჰყვება
ტულუსი, იგი სამშობლოს მშვიდობას დასცემს,
უქნარა კაცებს, ტრიუმფს უკვე გადაჩვეულებს,
815 იარაღს მისცემს. უკან მოსდევს თავხედი
ანკუს, დღეს რომ ალაღებს სიყვარული მთელი

ხალხისა. შენ გინდა ნახო ტარკვინიელთ
მეფენი¹⁸⁶, სული შურისმგებელი ბრუტუსისა,
ხელშეკრულება? იგი მიიღებს კონსულობას,
მძიმე სეკირებს

820

და თავის ძეებს ახალ ომებს მიუჩენს მამა კვლავ
დასაცავად მშვენიერი თავისუფლების. რაცარ
უნდა თქვას მის საქმეზე შთამომავლობამ,
სამშობლოს ტრფობა გაამართლებს, ქების
წყურვილი. შეხე დაციებს, დრუზებს, მათთან
მამა ტორკვატუსს

825 სეკირის მპყრობელს და ალამთა მხვეჭელ
კამილუსს!

ვისაც შენ ხედავ იარაღში აელვარებულს, ის
სულეზია, ჯერ კიდევ რომ ღამე აკავებს.

ვაგლახ, ერთურთში რა დიდ ბრძოლას გააჩადებენ, რომ
მიაღწიონ კვლავ როგორმე სიცოცხლის ნათელს!

830 სიმამრი მოდის ალპებიდან, მონეკუსიდან,
ხოლო სიძე კი აღმოსავლეთით დიდძალი ჯარით¹⁸⁷.
შვილებო, სული ასეთ ომებს არ მიაჩვიოთ.

სამშობლო მხარეს იარაღით ნუ შეესევით!

შენ დათმე, შენა, ოლიმპოდან რომ მოგდევს მოდგმა,

835 ხმაღს ხელი უშვი, სისხლო
ჩემო!..

კაპიტოლიუმს მიადგება მძლეველი ეტლით, ვინც
კორინთოში იზეიმა აქაველთ ძლევა¹⁸⁸;

აგამემნონის მიკენი და არგოსი მოსპო და
ეაკიდიც, აქილევსის შთამომავალი.¹⁸⁹

840

შური იძია ტროელთ გამო, მინერვას ტაძრის
წაბილწვისათვის! ვინ არ იტყვის, ო, კიტონ, შენზე,
ანდა კოსუსზე, ორ გრაკხუსზე, სციპიადებზე; დიდი
ლიბიის ბრძოლაზე და მრისხანებაზე,

ფაბრიციუსზე, სერანუსზე კვალში მთესვარზე?

845 დაღლილს სით მერჩით, ფაბიებო? შენ ხარ
მაქსიმუს, ვინც გაასწორებს წამხდარ საქმეს
დაუყოვნებლივ. ცხოველი რკინა, დაე, სხვებმა
გაჭედონ ხოლმე, მარმარილოდან გამოკვეთონ
ცოცხალი სახე; ქმნან ხელოვნება, გამოსახონ ცის
მომრავობა,

850 წკირით მოხაზონ და მნათობთა მოსვლა

გვაუწყონ... შენ, რომაელო, გმართებს ხალხთა მართვა

უფლებით, ეს არის შენი ხელოვნება! – მშვიდობის
დაცვა,

ამაყთ დათრგუნვა და მორჩილთა მოწყალება!“ – ასე
წარმოთქვა ანქიზემ და კვლავ დაუმატა:
855

„შეხე მერკელუსს, განდიდებულს მეფურ ნადავლით,
გამარჯვებული ყველა კაცს რომ აღემატება! ის რომის ძალას
ამბოხების ჯანყით შერყეულს, კვლავ განამტკიცებს, კვლავ
დაამსხვრევს პუნებს და გალებს, ხოლო მესამე იარაღით
ქვირინუსს დასცემს“. 860

მაშინ მიმართა ენეასმა, როს გვერდით ნახა ჭაბუკი
უცხო სილამაზის და საჭურველით¹⁹⁰ ელვარე,
გარნა დაღვრემილი, თვალეზდახრილი:

„ვინ არის, მამავ, ეს ჭაბუკი და რა მოელის? დიადი
მოდგმის განა არის შთამომავალი?

865 რა ხმაურია მის გარშემო, ელვის
დიდება?

მას ხომ თავს ღამე დასდგომია მწუხარე ჩრდილით“.
მამა ანქიზემ ცრემლიანმა მიუგო მაშინ:

„ნუ მკითხავ, შვილო, შენს საკუთარ უბედურებას.
ქვეყნად ასეთად მას მოგივლენს ბედი, მალევე
870 უკან წაიყვანს. მეტისმეტად რომაელთ
ტომი, ღმერთებო, მძლავრი იქნებოდა, რომ
შერჩენოდა ეს საჩუქარი! კაცთა კვნესას
მოუვლენს ქალაქს, მარსის მინდორი!
თიბერინუს, ნახავ აკლდამას, როცა გაუვლი
მოზიბინე ახალ სამარეს!

875

ილიონელთა მოდგმისაგან სხვა ყრმა ვერ მისცემს
ლათინელ პაპებს იმედს. მხარე რომულუსისა
ასეთი შვილით აწ ვერასდროს ვერ იამაყებს. ო,
სათნოებავ, ერთგულება, ომში ნაცადო მძლეო
მარჯვენავ! ბრძოლას მას ვინ გაუბედავდა,
880

თუნდაც ფეხდაფეხ მიჭრილიყო, ან ამხედრებულს
ფერდში ჩაეჭდო აქაფებულ ცხენისთვის დეზი.
საბრალო ყრმაო, ვაგლახ, გდევნის ბოროტი ბედი,

შენ – მარკელუსო, შენ! მომეცით ხელში შროშანი,
მოწისფერ ყვავილს მიმოვფანტავ, ყრმა შვილიშვილის
885

სულს მაინც ვუძღვნი ამ საჩუქარს და პატივსა ვცემ!“
 ასე იარეს ჰაეროვან მხარეში დიდხანს, ფართო
 მინდვრებში და ყველაფერს აკვირდებოდნენ.
 როცა ანქიზემ გაატარა შვილი ყოველგან, აღუნთო
 სული მომავალი საქმის დიდებით,
 890 უამბო შემდეგ რა ომები ხალხს მოელოდა,
 ლავრენტელთ ტომზე, ლატინუსის ქალაქზე უთხრა,
 ხერხიც აჩვენა, ამცდენელი განსაცდელისა. ორი
 კარი აქვს, თურმე, ძვლისა. ერთი რქოვანი, იქიდანა
 ქრის მყუდრობა ნეტარ აჩრდილთა,
 895 ხოლო მეორე – სპილოს ძვლისგან
 ამოკვეთილი, ზეცამდე მიდის მისგან ჩრდილთა
 ცრუ ოცნებანი. შვილი ანქიზემ სიბილასთან
 ერთად კარამდე მიაცილა და ძვლის ჭიშკართან
 გაუშვა ბოლოს. გმირი წავიდა გემებისკენ და
 ლაშქარს შეხვდა.
 900 გზით პირდაპირით კაიეტას სადგურს
 შევიდნენ, ღუზა ჩაუშვეს და ხომალდი მიადგა
 ნაპირს.

წიგნი მეშვიდე

1 ო, კაიეტავ, ენეასის მზვოვანო ძიძავ, ჩვენს
სანაპიროს შერჩა შენი ხსოვნა მარადი.

ახლაც სავანე და სახელი ჰესპერიაში, თუკი
დიდებად ეს გეყოფა, შენს ძვლებს ინახავს.

5

ადათისაებრ შეგისრულა დაკრძალვის წესი,
ყორლანი დადგა ენეასმა. ოდეს ზღვა დაცხრა,
გზასაც დაადგა, დათმო მყუდრო ნავსაყუდელი.
ქროდა ნიავი, ბადრი მთვარე გზას ანათებდა, ზღვა
კი ბრწყინავდა მოფარფატე სინათლისაგან.

10

ახლოს ცურავდნენ კირკეს მიწის სანაპიროსთან, სად
მზის ასული უმღეროდა მიუვალ ჭალებს,
დიდებულ სახლში სურნელოვან კედარსა წვავდა

ღამის წყვდიადის გასაფანტად და წვრილ ძაფებზე
წყნარი ზუზუნით საჩქეელი გადაივლიდა.

15

ისმოდა მტკიცედ შებორკილი ლომის ქუხილი, გვიან
ღამეში მოგუგუნე, იქვე გომურში ტახნი, დათვები
მძვინვარებდნენ, ყმუოდნენ მგლები. კაცური სახე
აღარ ჰქონდათ მხეცებად ქცეულთ, – ჯადო-ბალახით
თურმე კირკეს წაურთმევი.

20

რომ ქველ ტროელებს, ამ ნაპირთან მიახლოებულთ,
არ განეცადათ ისეთივე სახეცვლილება, საშინელ
მიწას სულაც რომ არ გაჰკარებოდნენ, მყის
ნეპტუნუსმა ხელსაყრელი ქარი დაჰბერა,
შეუმსუბუქა გემებს საზარ მეჩქეთა ავლა.

25

ზღვა წითლდებოდა მზის შუქისგან, მაღალ ზეცაზე
ვარდისფერ ეტლში ოქროვანი ავრორა ჩანდა. ამ
დროს მიყუჩდა უცბად ქარი, ნიავიც შეწყდა.

ხოფი შეეხო ზღვის კრიალა და გლუვ ზედაპირს.

აქედან ნახა ენეასმა დიადი ჭალა,

30

მისგან ნაკადად ზღვას ერთვოდა სწრაფი ტიბერი,
ლაღად მდინარი, თიხნარისგან გაყვითლებული.
ირგვლივ და მაღლა ფრინველები დანავარდობდნენ,
მიჩვეულიყვნენ მდინარეს და ტიბრის ხეობას, ტკბილ
ჭიკჭიკს ჰფენდნენ შემოგარენს, ეთერს და ჭალას.

35

მეგზურთ უბრძანა ენეასმა, ეცვალათ გეზი.
 მიუახლოვდა სიხარულით მდინარის ნაპირს.
 ახლა, ერატო, მე გიამბობ, თუ ვინ მეფობდა,
 როგორი იყო ლაციუმში ადათ-წესები, როგორ
 მოადგა ავზონიას უცხოთ ხომალდნი.

40 მინდა გადმოვცე იმ პირველი ბრძოლის
 ამბები... ქალღმერთო, მგოსანს მოაგონე! ვიტყვი
 ომებზე და ბელადებზე, ბრძოლას ასე რომ
 ესწრაფოდნენ,

ტირენთა¹⁹¹ რაზმზე, ბრძოლად გასულ ჰესპერიაზე,
 დიდი ამბები მსურს გადმოვცე, დიდ საქმეს ვიწყებ!

45

მეფე ლატინუს თვის ქვეყანას მშვიდობიანად დიდხანს
 მართავდა, – გაშლილ ველებს და წყნარ ქალაქებს.

ის ფავნუსისგან ლავრენტელმა ფერიამ შობა – ტურფა
 მარიკამ. ფავნუსს მამად ჰყავდა პიკუსი, ხოლო იგი კი
 მამად გთვლიდა შენ, სატურნუსო!

50 ღმერთების ნებით ძე არ ესვა მეფე
 ლატინუსს, სიჭაბუკეში მოჰკვდომია
 მემკვიდრე თურმე, მხოლოდ ასული
 აგრძელებდა სამეფო მოდემას, უკვე აღვსილი,
 საქორწინოდ მომწიფებული. ბევრი ცდილობდა
 ლაციუმში, ავზონიაში

55

ქალწულს შერთვოდა, ესწრაფოდა მის ხელს უბადლო,
 წარჩინებული პაპითა და პაპისპაპებით, – გმირი
 ტურნუსი, დედოფალსაც სიძედ ის სურდა,

მაგრამ ღმერთები ავბედითი ნიშნით აფრთხოვდნენ.

სასახლის შუა ლავრუს-დაფნა ჰყვოდა თურმე,

60

მრავალწლოვანი, სასოებით მოვლილ ფოთლებით;
 მას წასწყდომია, როს აგებდა ციხესიმაგრეს და
 მიუძღვნია ფეხუსისთვის თვითონ ლატინუსს,
 მისივ¹⁹² სახელი მიუცია ლავრენტებისთვის.

ფუტკართ სიმრავლე, – სათქმელადაც საოცარია, –

65

ბზუილით ფრენდა გამჭვირვალე ჰაერში მაღლა,
 დაფნის წვეროზე ჩამომსხდრებმა თათი თათს მისცეს
 და მწვანე შტოზე სკად ეკიდნენ. მისანმა ბრძანა: „ჩვენ
 ახლა ვხედავთ მოახლებას უცხოტომელთა, უცხო
 ქვეყნიდან მოისწრაფვის მათი ლაშქარი

70

და ამაღლებულ ციხე-კოშკებს დაუფლებია...“ შემდეგ
ქალწული ლავინია წმიდა ჩირაღდნით ბომონს
მიადგა, მშობლის გვერდით ცეცხლს აჩალებდა და ამ
დროს, – ეჰა, საოცრება! – ცეცხლი მოედო მის გრძელ
კულულებს, ტანსაცმელიც ცეცხლმა მოიცვა,
75

გვირგვინს მოედო ქვით მოოჭვილს და გაეხვია
ყვითელ სხივებში, გააჩაღა მწველი კოცონი. ეს
სასწაული სათქმელადაც საშინელია! ასე
ამოხსნეს მკითხავებმა ეს საოცრება: თვით
იქნებო ქალი ბედით განდიდებული,
80 ხალხს ეს დიდება საზარ ომად დაუჯდებაო.
თავზარი დასცა სასწაულმა მეფეს, ეახლა ფავნუსის
მშობლის მოგვს, რომ რჩევა მიელო მისგან.
აღბუნეასთან სახელგანთქმულ ჭალას მიადგა, სად
ოხშივარი ასდიოდა წყალს მოჩუხჩუხეს.

85

იტალიელნი, ენოტრიის მკვიდრნი აქ სთხოვდნენ
ძნელბედობის ჟამს ღმერთებს რჩევას, აქ მოდიოდა
ქურუმი ხოლმე უხვი ძღვენით და წყნარ ღამეში
დასაძინებლად ცხვრის ტყავებზე წამოწვებოდა. ბევრი
აჩრდილი ჩაუვლიდა აბორგებული,

90 ხმაც ბევრი, და გულს დაიტკობდა ღმერთთან
საუბრით, ლაპარაკობდა აქერონტთან ღრმა ავერნუსში.
ამავ ჭალაში მოიყვანა თვით ლატინუსმა ზვარაკად ასი
მატყლიანი ვერძი და პასუხს ელოდებოდა ცხვრის
ტყავებზე წამოწოლილი.

95 ჭალის სიღრმეში ხმა გაისმა ანაზდეული: „ნუ
მიესწრაფვი, ჩემო ქველო შთამომავალო, რომ
ქორწინებით შეაუღლო ლათინელს ქალი, მოგივა
სიძე უცხოელი: ზეცად აღავლენს ლათინთა
მოდგმას და მყოფადი თაობის სახელს.

100

მთელი სამყარო, მზის ნაფერი და ოკეანე ქვეშ
გაეგება შვილიშვილებს მათდა სამეფოდ“.
ვეღარ დამალა ლატინუსმა მისნის პასუხი,

მოგვის ჭალაში მოსმენილი მყუდრო ღამეში, და
ამ სიტყვებმა ავზონია შემოიარა...

105

ლაომედონტის მოდგმა ამ დროს მოადგა უკვე
გემთა კრებულით სანაპიროს ლერწმიან კიდეს.
ენეასი და ბელადები თავდაპირველნი, ყრმა
იულუსიც ხის ტოტებქვეშ ხორაგს აფენდნენ,

მწვანე ბალახზე დებდნენ პურსაც სადილისათვის.

110

თვითონ ურჩია ეს ადგილი იუპიტერმა. პურს
ტყის ნაყოფიც დაატანეს დამშეულებმა. როცა
სუფრაზე აღარ დარჩა აღარაფერი, შიმშილმა
პურის ნატეხიც კი მოაძებნინა, ხელი წაავლეს,
გადასანსლეს, მასაც დახარბდნენ,

115 ერთი ნამცეციც არ დაინდეს ღარიბულ
ნამცხვრის. „ვაიმე, სუფრაც კი შევჭამეთ!“ –
წამოიძახა ხუმრობით მაშინ იულუსმა. ამ სიტყვამ
თითქოს

ბოლო მოუღო ძნელბედობას. რა ყური მოკრა, მცის
მიხვდა მამა, რომ აღსრულდა ღმერთების ნება,
120 შვეებით შესძახა: „შენ სალამი, აღთქმულო
მიწავ, სალამი ტროის პენატებო! აქ გვიცდის
ბინა, აქ არის ჩვენი სამშობლოცა! მე მაგონდება
მამის ნათქვამი, ხვაშიადი როს მითხრა ბედის:

„როცა შიმშილი უცხო მხარეს შენ გაიძულეbs¹²³!

125 სუფრაც შეჭამო, როცა ხორაგს ბოლოს
მოუღებთ, მაშინ პოვებსო იქ სავანეს მაშვრალი
ხალხი და ჩაეყრება საძირკველი სახლს და
გალავნებს. ეს იყო სწორედ ის შიმშილი და
გასაჭირი, ბოლო მოეღო ჩვენს ხეტიალს!

130 მზის პირველ შუქზე გავემართოთ, დავზვეროთ
მიწა, რა ქვეყანაა, რა ხალხია, რა ქალაქები?

ნავსადგურიდან გავიფანტოთ სხვადასხვა მხარეს.

დღეს კი მივმართოთ იუპიტერს მხურვალე ლოცვით,
მამა ანქიზეს და ვასხუროთ სუფრას ზედაშე!“ –

135

ასე წარმოთქვა და მოირთო შუბლი შტოებით, ლოცვით
მიმართა ამ ადგილის მფარველ ღვთაებას, ნიმფებს
ევედრა, დედამიწას – ღმერთს უპირველესს, უცნობ
წყაროებს, ღამეს, ვარსკვლავთ, ცას მსხმოიარეთ,
იუპიტერსა იდაელს და ფრიგიელ დედას,

140 მშობლებს – ზეცად და მიწისქვეშა

სამეფოშიაც... მძლეთამძლე მამამ მაშინ სამგზის
იქუხა ცაში, კაშკაშა სხივი ოქროვანი ანიშნა შუქის,
ხელით აჩვენა აღმართული ზეცად ღრუბელი.

ხმები დაირხა ტროელთ შორის – დღე დაგვიდგაო

145

ციხე-ქალაქის დაფუძნების. შესვენების დროს ისევ შეუდგნენ ლხინს, ატკობდათ ღვთის სასწაული, თასები დადგეს და პირთამდე აავსეს ღვინით. დადგა შემდგომი დილა და მზის პირველი სხივი მიწას დაეცა, ენეანნი უცნობ მხარეში

150 იკვლევდნენ ქალაქს და ნაპირებს: ეს ნუმიკუსი, ეს კი ტიბრისი, ლათინები ცხოვრობენ აქა... შემდგომ ანქიზეს წულმა ბრძანა, მთელი რაზმიდან ასი რჩეული ორატორი მეფეს ხლებოდა დიდებულ ციხესიმაგრეში, პალადას შტოით

155 და მოსაკითხით დამშვენებულთ გამოეთხოვათ ტევკრთათვის ზავი. ისწრაფოდნენ მისი ბრძანების მყის შესრულებას. თვით აღნიშნა ციხის საზღვრები, თხრილი გაავლო, ღობე დაწნა ნარეკლიანი, ბანაკის მსგავსად ააშენა სახლების რიგი...

160 ოდეს გზა განვლეს ჭაბუკებმა, მაშინდა ნახეს ლათინთა სახლი და მიადგნენ კიდევ გალავანს. ქალაქთან ახლოს ბიჭები და ნორჩი ჭაბუკნი

ცხენებზე ისხდნენ, გაქანებულ ეტლებს მართავდნენ. ან მოზიდავდნენ მშვილდებს, ზოგჯერ ხელით ტყორცნიდნენ. 165 მოქნილ ოროლებს და სიმარდით ერთურთს ჯაბნიდნენ.

ამ დროს მოიქცა მარდი ცხენით მეფესთან მაცნე, მოხუცს აუწყა, რომ ეახლნენ უცხოელები, მეფემ უბრძანა მოგზაურთა მიპატიჟება, თვითონ დაეშვა პაპისეულ სამეფო ტახტზე.

170 ბექობზე იდგა მაღალი და წმიდა შენობა, ასსვეტიანი, ლავრენტელი პიკუსის სახლი, ძრწოლის მომგვრელი წინაპართა სახელის გამო. აქ მეფეები კვერთხს იღებდნენ, ამ სახლში იყო წმიდა ტამარი და კურია¹⁹⁴¹, აქვე ხდებოდა

175 ხოლმე ნადიმი, ვერძსა კლავდნენ მამები წმიდას და გრძელ მაგიდას მოწიწებით მოუსხდებოდნენ. კარებთან იყო ძველი კედრით ქანდაკებული

პაპათ სახენი – იტალუსი, მამა საბინუს, ვაზის ჩამყრელი (ქანდაკების ქვემოთ კი ჩანდა 180 მრუდე ნამგალი), სატურნუსი, კვლავ იანუსი ორთავიანი, ოდინდელი სხვა მეფეებიც, ქანდაკნი, ომში დაცემულთა გამომსახველი.

იქვე კავებზე იარაღი ეკიდა მრავლად, ომებში
 ბრძოლით მოხვეჭილი, შემდეგ ეტლები,
 185

მუზარადები, საკლიტურნი, კაუჭა ცული, კვლავაც
 შუბები, ფარები და გემთა ჭვინტები. ჩანდა პიკუსი,
 ცხენთ მხედნავი, კვირინულ კვერთხით, შემოსულიყო
 ტრაბეაში¹⁹⁵, ცაცით ეპყრა პატარა ფარი. ვნებიანმა
 მეუღლემ კირკემ

190 ოქროს გრძნეული წვირით იგი ჩიტად აქცია,
 ფრთები მოურთო ყვავილებით... ლატინუს იჯდა
 ღმერთთა ტაძარში მამისეულ ტატზე მორთხმული.

მოუხმო ტევკრებს სასახლეში. როს შემოვიდნენ,
 თვითონ მიმართა მათ პირველად მოხუცმა მოკლედ:
 195

„გვამცნეთ, დარდანნო (ჩვენ ხომ თვითონ ვიცნობთ თქვენს ქალაქს,
 თქვენზეც გვსმენია), რად მოსულხართ ლურჯი ზღვის გავლით,
 რას მიესწრაფვით, რა მიზნებით მოხვედით გემით, რამ გაიძულათ
 ავზონიის ნაპირს სწვეოდით? თუ გზა აგებნათ და ყურეში
 მოგდენათ ქარმა,

200 მრავალ განსაცდელს რომ მოუვლენს ხოლმე
 მეზღვაურთ? მდინარის ნაპირს მოსდგომიხართ და
 ნავსაყუდელს... ნუ დაგვიწუნებთ მასპინძლობას,
 გვეწვიეთ ლათინთ, სატურნუსის ტომს, საღვთო ადათს
 ნებით რომ იცავს და არა შიშით ბორკილთა და კანონთ
 წინაშე.

205 მახსოვს (თუმც ამბავს მოჰფენია დროის წყვიდადი),
 ავრუნკელ მოხუცთ უთქვამთ, ჩვენში შობილ დარდანუსს
 შეუღწევია ფრიგიაში, სწვევია სამოსს,

თრაკიულს, ახლა რომ უხმობენ სამოთრაკიად.
 ტირენთა ქალაქ კორინთოდან წასული გმირი
 210

ამჟამად ზეცის ვარსკვლავიან ოქროს სამეფოს
 დაუფლებია. აღუმართავს საკურთხეველი“, – ასე
 თქვა მეფემ. უპასუხა ილიონევსმა: „მეფეო,
 მოდგმავ ფავნუსისა! არც ქარიშხალმა ტალღით
 დევნილნი გამოგვყარა თქვენს ქვეყანაში,
 215 არც ვარსკვლავებმა აგვაცდინეს არჩეულ
 გზიდან, ჩვენ ამ ქალაქში საკუთარი ნებით
 მოვედით, დევნილნი დიად სამეფოდან, რომელს
 ოდესღაც მზე ანათებდა, როს ოლიმპოს თხემს
 გადივლიდა.

იუპიტერმა გაგვაჩინა, დარდანელები
 220

ვამაყოფთ ამით. მეფემ, დიდი იუპიტერის მოდგმის,
ტროელმა ენეასმა, მოგვიხმო თქვენთან. თურა
მრისხანე მეხი მოსწყდა მიკენის მხარეს
და იდას ველებს გადუქროლა, ყველას სმენია, – როგორ
ჩაება ევროპა და აზია ომში.

225 ქვეყნის კიდემიც კი იციან ჩვენი ამბავი,
ზღვათა გადაღმა, ცხელი მხარე რომ აცალკევეს
ოთხი სარტყლისგან დედამიწას. ჩვენ გავექცით
განადგურებას, მოვიარეთ უსაზღვრო ზღვები...
პატარა ადგილს გვედრებით პენატებისთვის,
230 უშიშარ ნაპირს, წყალს და ჰაერს – ყველასთვის
ღიას! ჩვენ არ შევარცხვენთ თქვენს სამეფოს, თქვენი
დიდება უფრო იმატებს, სათნოება დაგიფასდებათ, არ
ინანებენ ავზონელნი ტროელთ მიღებას, მოწმედ
მოვიხმობ ენეასის ხვედრს, მძლე მარჯვენას,
235

ყველას, ვინც იგრძნო მისი ძმობის და ბრძოლის ძალა, მრავალ
ხალხს და ტომს. ნუ შეგვრისხავ, რომ ხელთ გვაქვს ბაფთა და სხვა
მოდგმასთან შეერთების წადილი გვქონდა

მაგრამ ღმერთებმა თვისი ნებით აქ მოგვიყვანეს თქვენი
მიწების საძიებლად, აქვე შობილი
240

დარდანუს ისევ აქ ბრუნდება და აპოლონი ტირენტ
ტიბრისთან დასახლებას გვიბრძანებს ტროელთ და
ნუმიკუსის მოკამკამე, წმიდა წყაროსთან. გარდა ამისა
ენეასიც გიძღვნის ძღვენს მცირეს, ძველი დიდების
ნაშთს, გამოხსნილს ტროის ხანძრიდან:

245 ანქიზე ტარიგს ოქროს თასით დაასხურებდა,
ხოლო ეს იყო სამკაული თვით პრიამესი,
მართლმსაჯულებდა ამა კვერთხით, ეს ტიარაა¹⁹⁶.
ეს სამოსელნი ტროელ ქალთა ნახელავია“. როს
ილიონევს საუბრობდა, ლატინუს მეფე

250 ტახტზე იჯდა და შესცქეროდა გაყუჩებული.
არ აღეღვებდა არც პორფირი, პრიამეს კვერთხიც,
მხოლოდ ასულის გათხოვების დარდილა ჰქონდა

და საქორწინო სარეცელზე ფიქრს მისცემოდა, კვლავაც
ფავნუსის მისნობაზე ფიქრობდა ახლა.

255 ჰმართებდა სიძედ აერჩია შორეთის მკვიდრი,
ტახტი გაეყო, რომ ჰყოლოდა შთამომავლობა
მძლე და მამაცი მთელ სამყაროს დასაუფლებლად.
ბოლოს წარმოთქვა სიხარულით ლატინუს მეფემ:
„ღმერთმა მიხედოს ჩვენს საქმეს და გააცხოველოს

260

მისნობა თვისი! აღსრულდება, ტროელო, რაც გსურს,
არც ძღვენს ვიწუნებ და სანამდის მეფობს ლატინუს,
არ მოგაკლდებათ ველთ სიუხვე ტროის მიწისა,
ოღონდ მოვიდეს ენეასი, თუ გულს სწყურია, გვეწვიოს
სტუმრად, მოკავშირედ იწოდებოდეს.

265

ნუ ეშინია მეგობრების, ხელის მიცემა იქნება
ჩემთვის საწინდარი კავშირ-მშვიდობის.
უთხარი ჩემი დავალება: მივის ასული,

მის შეუღლების ნებას ჩვენი ტომის მამაცთან კრძალავს
მისანი და ნიშანი ღმრთივ-ზეციური.

270

ამბობენ, მოვლენ სასიძონი უცხო ქვეყნიდან ლაციუმს,
მოდგმით ჩვენს დიდებას ცად აიყვანენ. ვფიქრობ, რომ
ბედი სწორედ ამ გმირს არჩევს სასიძოდ, მეც ასე მინდა,
თუ სიმართლეს მაუწყებს გული“.

ეს თქვა და მეფემ მიუჩინა სამასი ცხენი,

275

მაღალ თავლებში იდგნენ რაშნი, უბრძანა მაშინ, ტევკრთ
მოჰგვარეთო რიგრიგობით ცხენნი ფეხმარდნი, მოწის
ასალით და ხალიჩით მოკაზმულები. ყელსაბამები
მოოქრულნი ეფინათ მკერდზე, სალტემორტყმულნი
ღრღნიდნენ ოქროს ლაგამს მერნები.

280

იქ დაუსწრებლად შეარჩიეს ენეასისთვის ეტლი,
ცხენები ღვთაებრივნი, ალის მფრქვეველნი.
ცბიერმა კირკემ თურმე მამას მოჰპარა რაში,
მიჩენილ ჭაკით სულ სხვა ჯიში გამოიყვანა. ასეთი
ძღვენით და ლატინუსის წინადადებით

285 გმირ ენეასთან ამხანაგებს მიჰქონდათ ზავი.

ამ დროს ინაქეს არგოსიდან იუპიტერის სასტიკი
ცოლი ბრუნდებოდა, მაღლით მფრინავი,
ზეციდან მოჰკრა გახარებულ ენეასს თვალი და
სიცილიის პაქინუმთან – დარდანთა გემებს.

290 ნახა, ტროელნი აშენებდნენ ხმელეთზე ბინას,
გემებს ტოვებდნენ. შედგა დარდით გაქვავებული და
სინანულით ღმერთმა თავი გადააქნია: „ვაგლახმე,
მოდგმავ სამულველო, ფრიგიელთ ბედო!

რა იქნებოდა, სიგიონის ველს დაკვდომოდენ!

295

რატომ არ დარჩნენ დატყვევნილნი? ანთებულ ტროას რატომ
 გადურჩნენ? მტრის რაზმთა და კოცონთაგავლით
 გზაგაუგნიათ! ნუთუ უკვე უნდა ჩავთვალო,
 რომ დამეკარგა ნებისყოფა, ვიკმარერისხვა? არა!
 მწყურია კვლავად ვდიო ტროიდან დევნილთ
 300 და ზღვის წიაღში შევამთხვიო ტანჯვა ათასი!
 მათთვის დავცალე ზეცისა და ზღვათა ძალები. რით
 შემეწივნენ მე სირტები, მრისხანე სკილა, ანდა
 ქარიბდი? სახლდებიან ტიბრის აუზში ჩემგან და
 ზღვიდან გულუშიშრად. მარსმა ხომ შეძლო
 305 ურიცხვი ტომი შეემუსრა ლაპითებისა,
 დიანას მისცა ღმერთთა მამამ ნება რისხვისა
 ძველ კალიდონზე! თუმც ასეთი რა ჩაიდინეს
 ლაპითებმა და კალიდონმა? იუპიტერის
 ცოლს ხომ შემეძლო და ყოველი ღონე ვიხმარე.
 310 ენეასისგან აწ ვმარცხდები! თუ არა მყოფნის ძალა,
 შევიძენ, ხომ იქნება სადმე ასეთი! ღმერთებს ვერ-რას
 ვთხოვ? მაშინ ქვესკნელს მოვიშველიებ,

თუნდ ვერ განვდევნო ენეასი ლათინთ მიწიდან, ჩემივე
 ნებით ლავინიაც ცოლად დავუსვა,
 315 მაინც შეყოვნდეს შესრულება ამ დიდის საქმის! იქნებ
 მოისპონ ქვეშევრდომნი ორთავ მეფეთა, ეს საზღაური
 მოელოდეს სიძეს და სიმამრს, ქალწულს კი მზითვად –
 ტროელთა და რუტულთა სისხლი!
 ომის ქალღმერთმა უმაჟანკლოს! მხოლოდ ჰეკუბამ,
 320 ცეცხლზე ფეხმძიმემ, საქორწინო შვა
 ჩირაღდანი? ასეთი ძე ჰყავს თვით ვენუსსაც, ეგ სხვა
 პარისი! აქვს დამლუპველი ჩირაღდნები
 პერგამოსისთვის!“ – ეს თქვა თუ არა, გულმრისხანე
 ზეგარდმოიჭრა, უხმო თავის დებს მან ქვესკნელის
 ბნელ სამეფოდან –
 325 ალექტოს, რისხვის, ომისა და დარდის მოყვარეს,
 მკაცრი სასჯელის შესაფერი დანაშაულის. თვით მამა
 პლუტონს სძულს ურჩხული და ტარტაროსის

სასტიკი დები. ათასგვარად შეიცვლის იერს და
 მიმოაფენს ხოლმე საზარ გველების ჯილაგს.
 330 თვითონ იუნომ წააქეზა ალექტო
 სიტყვით; „ქალწულო, უნდა შემეწიო,
 ღამით შობილო, რომ არ შეირყეს დიდება
 და ღირსება ჩვენი, ვერ დაითანხმონ
 ლატინუსი ქორწინებაზე, ვერ დაიკავონ
 იტალია დარდანიდებმა. 335

შენ ძალგამს ბრძოლის იარაღით აჭურვო ძმები
და სიძულვილით აამღვრიო ტკბილი ოჯახი,
შიგ გააჩაღო შულლი, ბრძოლა, გლოვის მაშხალა,
ათასი ხერხი და ათასი სახელი გამკობს. აღმარი
ქიშპით გმირთა გული, დაშალე ზავი,
340 დათესე ომი, აღიჭურვონ ბრძოლად
ჭაბუკნი!“ მყისვე ალექტო, მოწამლული
გორგონას შხამით მოდგა ლაციუმს,
ლავრენტუმის მეფის დარბაზში

ამატას ზღურბლზე ჩუმად იჯდა, ქალს, შეურვებულს
ტევკრთა მოსვლის და დაწინდვითა, ტანჯავდა დარდი,
345 ქალური რისხვით ანთებოდა გული დედოფალს.
ქალღმერთმა თმიდან მოისხლიტა შავი ქვემძრომი,
სტყორცნა დედოფალს მკერდზე, გახსნილ გულისპირიდან
ჩაცურდა გველი, ქალს სიგიჟით რომ მთელი სახლი
შეეძრა. ოდნავ ეხებოდა ფიქალ ძუძუ-მკერდს,
350 გაშმაგებული ამატასთვის შეუმჩნეველი.
შთაბერა სული ქალს გველური. ქვეწარმავალი
ხან იქცა ოქროს ყელსაბამად, ხან თმების ბაფთად,
ხან თმას ჩაეწნა. ხან კი გლუვად ცურავდა ტანზე.
უმაღ გავრცელდა საწამლავი გველის შხამისა,
355 აღაგზნო გრძნობა და ჩაღვარა ძვლებში
აღმური, ჯერ სულს მთლიანად არ მოედო ალი.
ტიროდა, როგორც სჩვევიათ დედებს, როდი
შერიგებოდა

თვისი ასულის გათხოვებას ფრიგიელ გმირზე: „ნუთუ,
მამაო, ლავინია ტევკრს მისთხოვდება?

360

არ გებრალეა არც ასული, არც შენი თავი, არც
დედა? მას ხომ აქვილონის დაქროლებაზე
მყისვე დატოვებს ავაზაკი, მოსტაცებს ასულს.
ასე მიადგა ლაკედემონს ტროელი მწყემსიც.
ტურფა ელენე გაიტაცა, ლედას ასული.

365

სადღაა შენი ერთგულება, შენიანებზე ზრუნვა,
მარჯვენა ხომ მიეცი ტურნუსს-ნათესავს? თუკი
ლათინებს უნდათ სიძე უცხოქვეყნელი, თუ ეს
გადაწყდა, გაიძულა მამა ფავნუსმა, მაშინ ის
მიწაც, ჩვენს სამეფოს რომ არ მორჩილებს,
370 უცხოეთია, ასეც არის ღმერთების ნებით.
გინდა გაიგო, ვისგან მოდის ტურნუსის მოდგმა?
ინაქუსი და აკრიზიუს ჰყავს წინაპრებად,

ხოლო სამშობლო მიკენია...“ ამოდდაშვრა, ლატინუს
ველარ დაარწმუნა, საზარი შხამი
375 მოედო სხეულს აღმგზნებელი რისხვის,
სიცოფის.

ის უბედური, სასწაულით შემფოთებული,
გახელებული მძვინვარებდა ციხე-ქალაქში.
ჩიკორიც ასე მათრახის ქვეშ აზზორიალდება, როცა
თამაშში ყურადღებად ქცეულნი ყრმანი
380 წრეზე, ცარიელ დარბაზებში ატრიალებენ.
მიქრის ჩიკორი მრუდე ხაზზე, გაჰკვირვებია მისი
ბზრიალი გამოუცდელ ბავშვების კრებულს,
დარტყმა სისწრაფეს უფრო ჰმატებს. ასევე სწრაფად
რბოდა ამატა ქალაქში და მეზრძოლთა შორის,
385

ტყეშიც გაიქცა და ბახუსის ორგიებს მოჰყვა, უფრო
დიდ ცოდვას მიედევნა, როს მძვინვარებით ტყეში
დამალა ქალიშვილი, რომ ჩაეშალა

მისი ქორწილი სახელოვან ტევკრთა ბელადთან:
„ევოე, ბახუს!¹⁹⁷¹ შენ ხარ ღირსი ამ ქალწულისა, –
390 ასე შესძახა, – მხოლოდ შენთვის აიღებს თირსებს,
როკვით ჩადგება შენს ფერხულში, დალალებს გაზრდის¹⁹⁸¹“.
გავრცელდა ხმები, იმავ გრძნობით შმაგი დედები
დასაუფლებლად მიემართნენ ახალ სავანის. დათმეს
ოჯახი, შიშველ მხრებზე თმა ჩამოშალეს,
395

ჰაერს მოედო გლოვა მათი, შუბლი დაფარეს ვაზის
შტოებით, ტყაპუჭებში შემოსილებმა.
თვითონ მათ შორის ჩამდგარიყო ჩირაღდნით ხელში,
ტურნუსს და ქალწულს საქორწინო ჰიმნს უმღეროდა,
სისხლიან თვალებს ანათებდა და გაჰყვიროდა:
400

„ლათინთ დედანო! გესმათ, სადაც არ უნდა იყოთ!
თუ გულში დაგრჩათ სიყვარული ამატასადმი, ჩემო
ერთგულნო, თუ გაფიქრებთ დედის უფლება

და თუ გემწარათ ჩემი ტანჯვა, დათმეთ მანდილი და
ჩემთან ერთად ორგიებში ჩაებას ყველა!“

405 ტყეში, ნადირთა ბუნაგებთან ახეტიალა, როს
საკმარისად შთაუნერგა ქალს მძვინვარება, სახლი არია
და გეგმები ლატინუსისა, მჭმუნვარე ღმერთი ბნელი
ფრთებით გამორდა ქალაქს, რუტულთა ციხეს. ეს
ქალაქი, როგორც ამბობენ,

410

აკრიზიელებს დაუფუძნა თვითონ დანაემ, როს
გადმოხვეწა ის ნოტოსმა. ადგილს არდეს
უწოდეს წინათ წინაპრებმა, დღესაც ასეა.
ის დრო განქარდა. ბნელ ღამეში ტკბებოდა ტურნუს,
მაღალთალოვან სასახლეში სრული სიმშვიდით.

415 ალექტომ მყისვე შეიცვალა სახე საზარი,
უმსგავსი შუბლი დაიფარა ბებრულ ღარებით,
ჭადარა თმებით შეიმოსა, ქალის მანდილით,

შემდეგ ჩაიწნა ბუწუწებში შტო ზეთისხილის. კალიბედ
იქცა ის, იუნოს ტაძრის ქურუმად.

420 გამოეცხადა და მიმართა მოყმეს: „ო,
ტურნუს, ნუთუ დაუშვებ, უსარგებლოდ
დაკარგო შრომა, მოახალშენე დარდანელებს
დაუთმო კვერთხი? მეფეს არ უნდა შენი
სისხლით მოპოვებული დაგითმოს ქალი,
მეფედ სწადის უცხოტომელი.

425 გმართვეს შერცხვენილს საშინელი საფრთხე
ემიო, დასცე ტირენთა რაზმი, ლათინთ მისცე
მშვიდობა! მძლე სატურნიამ დამავალა ამ წყნარ
ღამეში შენ მოგიწოდო – სიხარულით
წამოიმართო და გაიყოლო კარბჭიდან მოყმენი
ბრძოლად.

430

გაანადგურე ფრიგიელნი, რომ ჩამომდგარან ლამაზ
ჩქერებთან და დაუწვავთ კოხტა გემები. ღმერთი
გობრძანებს მოქმედებას, თუ ლატინუსი

გადავა სიტყვას, ქალს არ მოგცემს ფიცის გამტეხი, მაშინ
გაიგოს, თუ როგორი ბრძოლა გჩვევია!“

435 ყრმა დასცინოდა მისი აზრის უარყოფელი:

„ტიბრის ნაკადთან ხომალდების მოსვლის ამბავი,
რატომ გგონია რომ ჩემს ყურებს გამოეპარა?

ნუ დამაბრალებ შიშს! იუნოს, ღმერთთა დედოფალს,
არ ვავიწყდებით! 440

სიბერე, წლობით უმოქმედო, ჭეშმარიტებას ვეღარ
მიაგნებს, ეს გაცდუნებს ამაო ზრუნვით და
ბრძოლის შიში! დედი, შენ ხომ მოვლა შეგფერის
ბომონების და ღვთის ტაძრების, ხოლო მამაცნი
მოაგვარებენ ომსა თუ ზავს. ბრძოლა მათ შვენის!“

445 გმირის სიტყვებმა მყის ქალღმერთი რისხვით
აღანთო, იმავდროულად მოყმის სახსრებს თრთოლვა
მოედო, თვალნი უძრავად გაუშემდა და ერინისმა

სტვენა გამოსცა აურაცხელ გველისსასიდან და
მოევლინა ჭაბუკს თვისი საზარელ სახით!

450

თვალს ანათებდა მოელვარეს, ხელი ჰკრა მოყმეს,
შეყოვნებულსა და საუბრის კვლავაც მოსურნეს,
აახმიანა თმებზე გველნი, მათრახი დასცხო, შმაგად
მიუგო: „განა წლებით დამაბუნებულს სიბერე
მაცდენს ანუ შიში? ფურიათ მხრიდან

455 გამოგეცხადე, მომაქვს ომი, მომდევს

სიკვდილი!“ თქვა და ესროლა ვაჟს მაშხალა,
გულში ჩაუჭდო პირქუში ალით ანთებული.

შიშმა დიადმა ანაზდეულად გაუფანტა საამო
ძილი და მთელს სხეულზე დაუარა ოფლის
ღვარებმა.

460

გმირი ხმაურით ხმაღს ითხოვდა სანთიობოში,
გულში გაღვივდა ომისადმი უგნური ვნება, რისხვა
აინთო, გეგონება, ტკაცუნებს ალი

ნაკვერცხლიანი, მოსდებია კარდალის გვერდებს,
შიგნით ჩაუსხამთ უხვად სითხე, წყალი სიცხისგან

465 ორთქლად მოიწევს ქაფიანი, თუხთუხებს
ქვაბში. ასე მღელვარემ წააქეზა ბელადნი

ბრძოლად ლატინუს მეფის წინააღმდეგ, გაქრა
მშვიდობა. ხმალი აიღეთ, იტალია დაიცავითო,
მტერი განვდევნოთ, მე თვითონვე შემიძლიაო

470

ტევკრთაც ვებრძოლო, ლათინთაცო, – ეს თქვა და ლოცვით
ღმერთებს მოუხმო. რუტულები მოუწოდებდნენ ერთურთს
საომრად და მათ შორის ყველას სჯობნიდა გმირი
ტურნუსი სხეულის და სიყრმის მშვენებით, სახელოვანი
წინაპრებით და სიჩაუქით.

475

სანამ ტურნუსი უნერგავდა რუტულთ სიმხნევს,
სტიგიურ ფრთებით ტევკრთ ეწვია გულღრძო ალექტო,
დაზვერა ველი, სად მისდევდა ყრმა იულუსი

ველურ ნადირებს და დროდადრო უსაფრდებოდა.

ქვეშეთის ქალმა მყის ჩაბერა სიცოფე ძაღლებს:

480

ნაცნობი სუნი აგრძნობინა, რომ გაჰყოლოდნენ
ფეხმარდ ირემს და ამ მიზეზით აღგზნებულიყო ომი
და ვნება. აამხედრა სოფლის მცხოვრებნი. ირემი იყო
უტურფესი, ქორბუდა რქებით, დედას მოსწყვიტეს და
ტირუსის შვილები ზრდიდნენ,

485

თვითონ ტირუსიც, მეფის ჯოგის ამილახორი, ვრცელი
ველები მეთვალყურედ განწესებული. თვინიერ
ირემს არ აკლებდა სილვია ზრუნვას, ყვავილთა კონას
ლამაზ რქებში ჩაუხლართავდა, ფუჩნიდა ხელით და
კამკამა წყაროში ბანდა.

490 იმშვნევდა ალერსს მიჩვეული პატრონის
საზრდოს, ტყედ გაივლიდა, სახლს თვითონვე
უბრუნდებოდა, მიადგებოდა ნაცნობ ჭიშკარს
ნაშუალამევს...

ყრმა იულუსის მეძებრებმა შორს მოსეირნე მყის
წამოაგდეს, როცა ნაპირს მიუყვებოდა,
495 ჩეროს ეძებდა მდინარესთან, გამაგრებულს.
ასკანიუსმა, სახელისთვის გახელებულმა, მოზიდა
მშვილდი მომართული, ისარი სტყორცნა.

ჭაბუკს ღვთაება შეეწია, ძლიერი სტვენით ირმის
შიგნულს ჩაეჭედა რკინის ბუნიკი.

500

მაგრამ დაჭრილმა მიაშურა ნაცნობ საცხოვრისს
მიადგა გომურს, მგლოვიარე დიაცის მსგავსად
კვნესით აავსო სისხლიანმა ეზო-გარემო. სილვიამ
ნახა და ხელი ხელს შემოჰკრა მყისვე,
მოუწოდებდა უხეშ სოფლელთ დასახმარებლად.

505 მყისვე მოგროვდნენ (ალექტო კი ტყეს შეეფარა).
ერთს ეპყრა მწველი მუგუზალი, სხვას კი – კომბალი,
დაკოჟრებული. რაც ხელთ მოხვდათ ნაუცბადევად,

რისხვამ აქცია იარაღად. ხოლო ტირუსმა, მუხის
მორს ოთხად რომ აპობდა წვეტიან სოლით,

510 ხელთ იპყრა ცული და მღელვარედ მოუხმო
რაზმებს. ქალღმერთმა მყისვე დრო იხელთა, ვნების
მომტანმა, ტყიდან მოიჭრა და ავიდა გომურის
ჭერზე, ნიშანი მისცა მრუდე მწყემსურ ბუკით, ხმას
ძალა

ჯოჯოხეთური დაატანა, ჭალა ათრთოლდა

515 და აცახცახდა დაბურული ტყე უსიერი. ეს
ხმა ისმინა შორეულმა ტრივიას ტბამაც,

მდინარე ნარმაც, გოგირდისგან გათეთრებულმა,
ანკარა წყარომ ველინუსის, დედებმა მკერდზე
თრთოლვით მიიკრეს პატარები. ბუკის ავ ხმაზე,

520 სადაც მოესმათ, იარაღით მოიჭრა ხალხი,

მიწათმოქმედნი უძლეველნი. ტროელთ მოყმენი

სტოვებდნენ ბანაკს, რომ იულუსს მიშველებოდნენ.

დადგნენ მწკრივებად, არ იბრძოდნენ სოფლური წესით, – მხოლოდ კომბლებით, გარუჯული შუბით, მესრებით, –

525 ორივე მხრიდან ხმლები ეპყრათ წვერწამახული. მზის შუქი სპილენძს თვალწარმტაცად აელვარებდა, აირეკლავდა ღრუბლებამდე სხივთა თინათინს. ასევე ზვირთი ელავს ხოლმე ქარის ქროლვაზე, შემდეგ ნელ-ნელა იქოჩრება ზღვა და მაღლა სწევს 530 მღელვარე ტალღებს, აიჭრება ფსკერით ზეცამდე. პირველი იდგა მოყმე ალმონ, რომელიც იყო მოხუც ტირუსის ვაჟებს შორის სხვებზე უფროსი. მსტვენავი ისრით განიგმირა; ყელში დაიჭრა, სისხლმა დახურა გზა ბგერისა, შეწყდა სიცოცხლე.

535 მამაცთა გვამებს მიემატა ბერი გალეზუს, როს მოდიოდა მეზრძოლ გმირთა შესარიგებად, ავზონიაში სიმართლით და სიმდიდრით ცნობილს

ხუთი ფარა და ხუთი ჯოგი დაუდიოდა. საძოვრისიდან, ასი ხარი ხნავდა ხოდაბუნს.

540 როდესაც ველზე იღვრებოდა თანაბრად სისხლი, ამით ქალღმერთი ასრულებდა აღთქმულ პირობას. სისხლი დასთხია და მკვლელობას მისცა სათავე, შემდეგ დატოვა ჰესპერია, ზეცად ავიდა გამარჯვებული და იუნოს უთხრა ამყად:

545

„აჰა, აღიძრა შენი ნებით სასტიკი ომი!

იტყვი, რომ დაცხრნენ და კვლავ დადონ ძმური კავშირი? ტროელნი უკვე შეიღებნენ აზონელთ სისხლით. ხოლო სურვილი შენი თუკი მეცოდინება, უფრო მეტსაც ვიქმ: მოწოდებით ჩავაბამ ომში

550 მეზობელ ქალაქთ, ბრძოლის ჟინით ავანთებ გულებს, ყოვლგნით მოზღვავდნენ, მე დავთესავ ველზე იარაღს!“ მაშინ მიუგო მას იუნომ: „კმარა სიცრუე

და ვერაგობა; უკვე არის ომის მიზეზიც, სისხლით გაწითლდა იარაღი საუცაბედო.

555

დაე, ასეთი ქორწინება მიიღონ წილად ვენუსის ქველმა ვაჟიშვილმა და ლატინუსმა. არ ისურვებდა, თავისუფლად ენახე ცაში დიად ოლიმპოს უზენაეს მამა-მეუფეს.

გასწი და, თუ რამ დარჩა საქმე, მე თვით მოვუვლი“, – 560

ასე მიუგო სატურნიამ სიკვდილის ქალღმერთს. მან
ფრთა გაშალა, მოსისინე გველებთან ერთად
მალლით დაეშვა კოკიტუსის ჭაობისაკენ.
იტალიაში მაღალ მთებში არის საქვეყნოდ
სახელგანთქმული და ცნობილი ველი – ამსანკტუს.
565

ზედ ეკვრის ჭალა ფოთლოვანი, ჩამუქებული,
კლდეს ეხეთქება ნაკადული ხმაურიანი, ისმის
ქუხილი საშინელი, ბრუნავს მორვეი;

აქ ჩანს საზარი დისის მღვიმე – მიწისქვეშეთი, პირქუმ
უფსკრულში აქერონტი შემოიჭრება.

570 აქ იმალება ერინისი, ღმერთი პირქუმში, მისი
არყოფნით ცას და მიწას უგრძნია შვება. ბოლოს
დედოფლურ ნებს დაადებს ომს სატურნია.
მწყემსთა სიმრავლე მიაწყდება ანაზდად ქალაქს,
რათა დაიცვან საზარ ომში მოკლულთა გვამნი,
575 მოყმე ალმონ და გალეზუსი ხმლით აჩეხილი.
ღმერთს შელადადეს და მოუხმეს ლატინუს მეფეს,
მკვლელთ დასდო ბრალი, გულში ცეცხლი გააორკეცა
და თქვა ტურნუსმა: აქ სამეფოდ შემოსულანო,
შეგვერევაო ტროელთ მოდგმა, მეც განმდევენესო.
580

მაშინ ისინი, დედები რომ ბახუსის ჟინით ჭალებში
ჰყავდათ – აყოლილნი ამატას სახელს, შეგროვდნენ
ერთად, მარსს მოუხმეს გამძვინვარებით,

არად ჩააგდეს ღვთის ნიშანი და მოითხვეს სასტიკი
ომი უნებურად მაღალ ღმერთების.

585 გარს შემოერთყნენ ლატინუსის მეფურ
სასახლეს, იგი ურჩობდა, როგორც ზღვაში
უძრავი ტინი; კლდეს საკუთარი კიდევანი
მტკიცედ აკავებს, როცა ხმაურით ეხეთქება
მრისხანე ზვირთი, ამაოდ დულს და აქაფდება,
ტინის ქიმებზე

590 მიწებებული ზღვის ბალახი
უკუვარდება...

მაგრამ იგრძნო, რომ უგნურ ზრახვას ვერ დაუშლიდა,
ეს ხომ ხდებოდა გულმრისხანე იუნოს ნებით.
ღმერთებს მოუხმო და ხმამაღლა გასძახა ჰაერს:

„ვაგლახ! ბედითი ქარი გვათრევს, უბედურებო!

595 ამ დანაშაულს თვითონვე ზღავთ უღირსი
სისხლით! შენზე იქნება ცოდვა, ტურნუს, მკაცრი

სასჯელიც! შეევედრები ღმერთებს აღთქმით
ნაგვიანებით.

მე კი სიმშვიდე მელის მყუდრო თავშესაფარში, მაგრამ
აღსასრულს აწ ბედნიერს ვერ ვეღირსები!“ –

600 თქვა, შინ შევიდა და დატოვა სამეფოს საჭე. ლაციუმს
იყო ჩვეულება ჰესპერიული, ალბანთ ქალაქნი მას
იცავდნენ წინათვე წმიდად, რომი, ქალაქი უდიდესი,
დღესაც მას იცავს, როს მოუწოდებს საბრძოლველად
მარსს, როცა ცდილობს

605 თავს მოახვიოს ომი გეტებს, გინა ჰირკანებს,
გინდ არაბებზე როს მიდიან, გინდ ინდოეთში,
აღმოსავლეთში, პართელებთან დროშას ელტვიან^[99].
არსებობს ომის ორი კარი, წმიდა არს შიშით მარსის
წინაშე, ადევს რკინის ასი ურდული

610 შეურყეველი, იანუსი უდგას გუშაგად. როდესაც
ომი გადაწყდება, კონსულს ტრაბეა აქვს კვირინული,
გაბინურად მოირტყამს სარტყელს^[100],

თვითონვე გახსნის მოჭრიალე კარიბჭეს მყისვე,
ბრძოლად მოუხმობს ჭაბუკებს და ყველა მიჰყვება,

615 სპილენძის ბუკი ხმადახშული
ახმიანდება. უხმეს ლატინუსს, რომ დაეცვა
ძველი ადათი, ბრძოლად მოეხმო და გაეხსნა
კარი მჭმუნვარე. მან უარი თქვა შეხებოდა,
სწრაფად მიბრუნდა საძულველ საქმეს
აერიდა, სახლს მიეფარა.

620
მაშინ ღმერთების დედოფალი ცით გადმოვიდა,
ანაზდეულად დაყოვნებულ კარებს ჰკრა ხელი,
შემოაბრუნა ანჯამებზე ომის კარიბჭე.

623 მშვიდმა და წყნარმა ავზონიამ უმაღ
იფეთქა:

628 ზოგს შვებას ჰგვრიდა დროშით სვლა და ხმაური
ბუკის:

ხუთი ქალაქი – ხალხმრავალი, მძლავრი ატინა,
630

ამაყი ტიბურ, არდია და კრუსტუმერები, ქონგურიანი
ანტემნები აწყობდნენ ქურებს და ამზადებდნენ იარაღებს
– ერთნი ჩაჩქანებს, სხვები ძეწნისგან წნავდნენ ფარებს,
სპილენძის მტკიცე სამკერდულებს, და საბარკულებს –
რბილი ვერცხლისგან.

635 დაცხრა პატივი ნამგლისა თუ კევრის და
გუთნის. მახვილს აწრობდნენ მამისეულს,

ისმოდა ხმები, ბრძოლას ნიშანი უტყუარი მიეცა

უკვი-

624

ზოგი ფეხით და ზოგი მტვერში ცხენის ჭენებით
 შეიჭრა ველზე, ყველა დასწვდა მახვილ იარაღს. ზოგი
 სქელ ცხიმით პოხავდა და ფერავდა ფარებს,
 627 ელვარე შუბებს, ხოლო ზოგი ლესავდა მახვილს.
 ერთი საჩქაროდ ჩაჩქანს დასწვდა, სხვა ცხენს კაზმავდა,
 ზოგი ისხამდა ფარს სასწრაფოდ, სამმაგი ოქროს
 640

ჯავშანს იცვამდა და იკრავდა ხმალს საიმედოს,
 ქალღმერთნო, მაღალ ჰელიკონზე იწყეთ გალობა
 რომელ ბელადებს მიჰყვებოდნენ ომში რაზმები,
 ვის გაედევნენ, მინდორ-ველი რომ აუვსიათ, ვინ
 ასახელა იტალია იმდროინდელი,
 645 რომელ ომებით ის იწვოდა! თქვენ ხომ,
 ქალღმერთნო, გახსოვთ! ჩვენამდე კი ძლივს მოდის
 ხმა თქმულებისა. პირველი იწყებს ომს ტირენთა
 მხრიდან მოსული ღმერთი მოძულე მეზენციუს,
 რაზმებს შეკაზმავს.

გვერდით ჰყავს ლავსუს, ვაჟიშვილი, რომლის უტურფესს
 650 ვერვის ნახავდით, ლავრენტელი ტურნუსის
 გარდა.

ლავსუსს, ცხენთ მხედვენელს, ნადირთ მძლეველს, ტყუილუბრალოდ
 ათასი კაცი მოჰყვებოდა აგილინადან, მშობელზე
 უფრო კეთილი სვე უნდა ჰქონოდა, ნეტავ,
 ჰყოლოდა მამად არა მეზენციუსი!
 655

მათ პალმით მორთულ ეტლით მოჰყვა ველზე ელვარე,
 მძლეეთამძლე ცხენით, ჰერკულესის შთამომავალი
 ყრმა ავენტიუს. ფარზე მამის დავლა ეხატა – ასი გველი
 და ჰიდრა, გველთა დასით მოსილი. ავენტინუსის
 უღრან ტყეში ქურუმმა რეამ

660 ფარულად შობა ღვთაებასთან შეუღლებულმა.

როს ლავრენტის მიაღწია გამარჯვებულმა
 ტირინთიელმა, გერიონეს გმირმა მძლეველმა,
 ხარნი განზანა იბერულნი ტირენის წყალში^[101]...

ხელთ აქვთ კომბლები და უპყრიათ შუბნი საზარნი
 665 კაუჭა ხმლებით და საბელურ ოროლით
 მებრძოლთ. თვითონ კი, ქვეითს, ლომის ტყავი
 მოუსხამს დიდი, ხშირბეწვიანი, უელავდნენ ლომის

ემვები თავის სარქმელზე და ეწვია საზარი სახით
სასახლეს, მხრებზე ჰერკულესის წამოსასხამით.

670

შემდეგ ორმა ძმამ მყის დატოვა ტიბურტის ციხე,
ხალხი, ტიბურტის ძის სახელით ზედწოდებული, –
კატილუსმა და ფიცხმა კორამ, არგიველ მოყმეთ.
მოქროდნენ ლაშქრის წინ, ისართა ორომტრიალში.
თითქოს მთას მოწყდნენ ღრუბლის ძენი კენტავრუსები,

675

რომელთ ჰომოლე და ოთრისი უხვთოვლიანი სწრაფად
განვლეს და გზას აძლევსო თითქოსდა ტევრი.
მათ წინ ბუჩქნარი ლაწალუწით მოიმხვრეოდა. არ
დაჰკლებია არც პრენესტეს დამფუძნებელი,
სოფლად რომ შობა ვულკანუსმა – გმირი კეკულუს,
680 ვინც იპოვესო ცხელ ღუმელში, ამბობს
თქმულება. მიწისმოქმედთა დიდი რაზმი მას
მოჰყვებოდა, ვინც ცხოვრობს მაღალ პრენესტეში,
გაბიის ველზე, იუნოს ცივი ანიენის ნამიან რუსთან,
ჰერნიკის კლდეს ფლობს, ანაგნია კვებავს მდიდარი

685

და შენც, მამაო ამაზენო! ხმალი არ ჰქონდათ, ფარი თუ
ეტლი, ზოგი ტყვიის ნაჭრებს ტყორცნიდა, ზოგს
ორთავ ხელში თითო-თითო შუბი ეჭირა. მგლის
ტყავი ჰქონდათ თავზე ჩაჩქნად. მარცხენა ფეხი
ჰქონდათ შიშველი, მარჯვენას კი უმკობდაწაღა^[102]
690 მოუხეშავი, გაუთელავ ტყავით
ნაკერი.

მესაპუს, ცხენთა დამორგუნველმა, ძემ ნეპტუნუსის,
რომლის განგმირვა ცეცხლით, რკინით არვის შეეძლო,
ანაზდეულად მოუწოდა ხალხს ბრძოლისაკენ, ომს
გადაჩვეულს და მშვიდობით განებივრებულს.

695

ამ დასში იყვნენ ფესცენინნი, იქვე ექვები და
ფალისკებიც, მოსახლენი სორაკტეს თხემზე,
ფლავინიაში, კიმინასთან, კაპენის ტევრში.
მიუახლოვდნენ მწყობრი რაზმით და მიესალმნენ
მეფეს, თითქოსდა თეთრი გედნი ღრუბლის ფთილებში

700

გაჰყვიანო შორი გზიდან დაბრუნებულნი^[103],
მათი ძახილი მთელს აზიას გადასწვდენია. ვინ
იფიქრებდა, რომ ეს რაზმი ჯავშანასხმული
ადამიანთა ჯარი იყო, გეგონებოდა
ფრინველთა გუნდი, ხრინწიანი ხმით რომ ისწრაფვის

705 ზღვის ნაპირისკენ. ჰა, კლავსუსი, საბინთა მოდგმის, მოჰყავდა რაზმი და თვითონაც ერთ ლაშქრად ღირდა. კლავსუსისაგან მოგვდგამს ტრიბიც, შთამომავლობაც კლავდიებისა – ლაციუმში, მას შემდეგ ოდეს საბინთა მოდგმას ერგო რომი სახელოვანი.

710 ამიტერნელთა კოჰორტა^[104] და ძველი კვირიტნი, მუტუსკა, უხვი ზეთისხილით და ერეტუმი, ვინც ნომენტუმში ცხოვრობს, ვინცა ნოყიერ ველზე – ველინუსისა, ვინც – ტეტრიკას მაღალ კლდეებზე, ვინც – სევერუმზე, კასპერიას, თუ ფორულეებში,

715

ვინც – ჰიმელასთან, ვინც სვამს ტიბრისს, ფაბარის წყალსა, ცივმა ნურსიამ ვინც მოგზავნა, ჰორტინას ჯარი, ლათინნი, ტომი, ვინც ფლობს მიწებს ალიას პირად, ისე მოაწყდა, ვით ზვირთები – ლიბიის ზღვიდან დევნილნი, ოდეს ირიონი ჩაიძირება

720

მჩქეფარე წყლებში, თავთუხები როცა მწიფდება ჰერმესის ველზე ან ლიკიის ყვითელ მიწებზე. აჟღარუნებდნენ იარაღს და იძვროდა მიწა ფერხთაგან მათთა. ჰალეზუსი, აგამემნონის ვაჟი, ტროელთა მტერი, ეტლში ცხენებს კაზმავდა,

725

ტურნუსს მიჰგვარა მან ათასი მეზრძოლი, ვინცა ამუშავებდა მასიკის ველს, მდიდარს ვაზებით ვინც სადიკინის ველზე იდგა. ვინც იყო კალესს, მეზობლად იყო ვულტურნუსის, მდინარის მცირის, მათთან მძვინვარე ოსკები თუ სატიკულელნი,

730

წვრილ ოროლებს რომ იარაღად ხმარობდნენ, მოქნილ ქამარზე მჭიდროდ იმაგრებდნენ, პატარა ფარი მარცხენით ეპყრათ, კაუჭა ხმლით იბრძოდნენ ხოლმე. ო, შენ, ებალუს, ჩვენს ლექსებში არ გამოგვრჩები, ტელონმა გშობა, სებეთიდე-ნიმფემ იმხანად.

735

როცა მოხუცი ფლობდა კაპრებს და ტელებოებს, სამეფოებით უმაძღარ შვილს უკვე მაშინაც ეკავა სივრცე სარასტების, სარნუსი რომ რწყავს, რუფრების მკვიდრნი მორჩილებდნენ და ბატულუმის, კელემნას ველის მფლობელნი და ვაშლით განთქმული

740 ხილთა სიუხვით გამდიდრებულ აბელას ციხის.
 ისინი კომბლებს, ტევტონური წესის მიხედვით
 ხმარობდნენ ხოლმე, იყენებდნენ ჩაჩქნად მუხის ქერქს.
 ელავდა ფარი სპილენძისა, ზუჩიც სპილენძის.
 სახელოვანო, მთიან ნერსებს მოუგზავნიხარ
 745

შენცა, ო, უფენს! ბრძოლის ველზე სვებედნიერი
 მოგდევს მრისხანე, ნადირობას ჩვეული ტომი
 ექვიკულების, უნაყოფო ველზე მოსახლე.
 იარაღასხმულთ უყვართ მიწის დამუშავება, მარცვით
 შოვნა და ყაჩაღობა მათ სიხარულს ჰგვრის.
 750

აქვე მოვიდა მოგვი, მოდგმით მარუვიელი, ჩაჩქანი ჰქონდა
 ზეთისხილის შტოით მორთული არქიპუს მეფის
 წარმოგზავნილს – უმბრონს უებროს. იგი სიმღერით და
 მხოლოდდა ხელის აქნევით ძილს ჰგვრიდა ხოლმე
 გველებს, ჰიდრას რისხვას აცხრობდა
 755 და ხელოვნებით მათ ნაკბილარს ართმევდა
 ძალას. თუმც არ შეეძლო დარდანელთა შუბისგან
 დაცვა, ძილის მომგვრელი ჰანგი ნაჭდევს ვერ
 ამთელებდა, ვერც ბალახები, მოკრეფილნი მარსის
 ფერდობზე.

შენ დაგიტირა ანგიციამ და ფუცინუსმა,
 760

ტბამ მოკამკამემ.

ომში წავიდა ჰიპოლიტეს ვაჟი ვირბიუს, გაუშვა
 დედამ – არიცამ მორჭმული მოყმე,
 სანაპიროსთან, ეგერიის ჭალას ნაზარდი, სადაც
 მოწყალე დგას დიანას საკურთხეველი.

765

ამბობენ, როცა ჰიპოლიტემ სისხლი გაიღო მამის წინაშე,
 დედინაცვლის ფანდით ძლეულმა, გაშმაგებულმა
 ცხენებმა რომ მტვერში დაფლითეს, კვლავ დაუბრუნდა
 ვარსკვლავებს და ცას ეთეროვანს^[105], გაცოცხლებული
 ბალახთა და დიანას მიერ.

770

მძლეეთამძლე მამამ, გულმრისხანემ, რამეთუ ქვეშეთს
 გასცდა მოკვდავი და სიცოცხლეს კვლავ დაუბრუნდა,
 შემქმნელი წამლის და ასეთი ხელოვნებისა, ფებუსის
 პირმშო, სტიქსის ზვირთში ელვით ჩააგდო.

მაგრამ დამალა ჰიპოლიტე სათნო ტრივიამ

775

ტურფა ფერიის ეგერიის განთქმულ ჭალაში. იგი
 ფარულად იტალიის ტყეში ცხოვრობდა.
 ამიერიდან ვირბიუსი ერქვა სახელად.
 ამიტომ უთქვამთ, რომ ტრივიას ტაძარს და ჭალებს ვერ
 მიადგება მერანიო, რადგან ზღვის ურჩხულს
 780 რომ დაუფრთხია, მას მოუკლავს ნაპირზე
 მოყმე. ვაკეზე მისი ვაჟიც მარჯვედ მართავდა
 ცხენებს. შეიჭრებოდა ხოლმე ეტლით
 მებრძოლთა ბრბოში. პირველთა შორის ბრძოლა
 ტურნუს ულამაზესი, მამაც მებრძოლებს მთელი
 თავით აღმატებული,
 785 ქიმერა ჰქონდა მუზარადზე გამოხატული^[106],
 ხახიდან ეტნის მწველი ცეცხლი რომ ეფრქვეოდა:
 რაც უფრო ომში გაძლიერდა სისხლისღვრა, ბრძოლა
 უფრო გამძაფრდა, მით უმეტეს აინთო ცეცხლი,
 ხელაპყრობილი იო ოქროს ვარაყით რთავდა
 790

მსუბუქ ფარს, იო ბეწვიანი, რადგან იმხანად მას
 სახე ჰქონდა დეკეულის, ფარზე არგუსი – მისი
 გუშაგი, იოს მამა ინაქეც ჩანდა, წყალს ასხურებდა
 მოზარნიშულ სურის ყელიდან. ჯარმა დაფარა
 მინდორ-ველი, არგიველები,
 795 ავრუნკელები, რუტულები თუ სიკანები,
 საკრანთ ლაშქარი, ლაბიკები და ვინც თქვენს ყანებს
 ხნავდა, ტიბრო და ნუმიკუმის წმიდა ნაპირნო, ან
 რუტულთ სერებს ნაყოფიერს, თუ კირკეს ზეგანს,
 ვისაც წყალობდა ანქსურუსი – იუპიტერი
 800 და ფერონია, მწვანე ჭალით
 აღტაცებული, სად ძევს ჭაობი სატურასი,
 გრილი უფენსი მოედინება დაბლობზე და
 ეშვება ზღვაში.
 ლაშქრით მოვიდა თვით კამილა, ვოლსკების მოდგმის,
 თორნ-მუზარადით მოელვარე მამაცნი მოჰყვნენ.
 805

არ მიაჩვია მან ქსოვას და მინერვას კალთას
 ქალური ხელი, თუმც ქალწულად იყო შობილი,
 ბრძოლას შეეწყო და სრბოლაში ქარს გაასწრებდა,
 ისე შეეძლო მას ჯეჯილზე გადაეფრინა, რომ ნაზ
 თავთუხებს მალემსრბოლი არას ავნებდა.
 810 შეეძლო ზღვაზე გაქროლება ტალღაზე
 შემდგარს, რომ ზღვის ზედაპირს მარდი ტერფით არ
 შეხებოდა. ყრმანი, დედები, სახლებიდან

გამოცვენილნი, გაცეზულნი შესცქეროდნენ,
პირდაღებულნი. როგორ ფარავსო ძოწის კაბა და
სამკაული
815

მის მხრებს მშვენიერს, როგორაა ოქროს სამაგრიტ
შეკრული თმები, ვით იცვამსო ლიკიურ ჯავშანს, რად
აქვს მწყემსური მირტის შუბი, ბუნიკიანი.

წიგნი მერვე

1

დროშა აღმართა ლავრენტუმის კოშკზე ტურნუსმა^[107],
ბრძოლის ნაღარამ ხრინწიანი ხმა გამოიღო; ხელი
მიჰმართა იარაღს და აღაგზნო ცხენნი, გულიც
ატოკდა, ლაციუმი ფიცს დებს ჯანყისთვის.

5

მძვინვარე მოყმეთ მღელვარებამ დარია ხელი.
ჯარს თავს უყრიან ყოველ მხრიდან პირველსარდალნი:
მესაპუს, უფენს, მეზენციუს ღმერთთა მოძულე.
გაუდაბურდა ველ-მინდვრები თვალუწვდენელი.
დიომედესთან აგზავნიან ვენულუსს, რათა
10 შემწედ მოუხმოს და შემოსვლა აუწყოს
ტევკრთა: ზღვით მოსულს თვისი პენატები
მოუყვანია,

თუ ბედმა მისცა, ენეასი მეფობას ჩემობს, მრავალი
ხალხი შეუდგაო დარდანელ ვაჟკაცს. მთელს
ლაციუმში გავრცელდაო სახელი მისი.

15

რა განუზრახავს, ბრძოლის რა გზა უსურვებია,
ბედს თუ ეწია. დიომედე ხომ ხედავს ამას მეფე
ტურნუსზე და ლატინუს მეფეზე უკეთ. აი, რა
ხდება ლაციუმში. ლაომედონტელს ესეც
სცოდნია. მოემატა გმირს საზრუნავი.

20

სხარტი გონებით ხან ერთ გეგმას, ხან სხვას ირჩევდა
და ყოველი მხრით საფიქრალი აწონ-დაწონა. ეს
იმას ჰგავდა, როს სპილენძის წყლიან თუნგებში
აირეკლება შუქი მზისა, ნათელ მთვარისა და
თინათინი ყოველ მხარეს მოეფინება,
25 სახლის მაღალ ჭერს მიადგება ციაგი
სხივის... ღამე ჩამოდგა, ძილს მიეცა ქვეყნად
ყოველი,

ჩიტი, ცხოველი, საქონელი დღისით დაღლილი.
 მამა ენეას, ომის ზარით შეშფოთებული, მაშინდა
 დაწვა ღია ცის ქვეშ, სანაპიროზე,
 30 სახსრებს სიმშვიდე მიანიჭა
 ნაგვიანევი.

მოხუცი ტიბერ, მდინარის და ადგილის ღმერთი,
 თითქოს ალვის ხის შტოთა შორის წამოიმართა,
 ფირუზისფერი მოსასხამი მოსავდა თხელი,
 თმებს უფარავდა ლელიანი, მუქრდილიანი,
 35

ასემიმართა და დაუცხრო გმირს საზრუნავი:
 „სახელოვანო, დიად ღმერთთა შთამომავალო,
 მტერთაგან ტროის, პერგამოსის დამბრუნებელო,
 შენ მოგელოდა ლავრენტუმი, ლათინთ ველები! აქ
 გელის ბინა საიმედო და პენატები.
 40 ზურგს ნუ შეაქცევ მათ და ომი ნულარ
 გაშინებს, გაქრა ღმერთების მრისხანება და
 გულისწყრომა.

რომ არ გეგონოს ნატყუარი ზმანება ნახე, გეტყვი:
 ნაპირთან მუხის ძირში იპოვი დიდ ქუბს,
 მას ოცდაათი გოჭი ჰყავს და ზურგზე დაწოლილს
 45 თეთრი გოჭები შესევან მსუყე ცურებთან.
 ქალაქის ფუძე აქ იქნება და შრომის ბოლოც.
 ასკანიუსი ოცდაათი წლის შემდეგ ალბას აქვე
 ააგებს სახელოვანს, მე ხომ სიმართლეს გამცნობ
 წინასწარ. მომისმინე, მოკლედ აგისნა –
 50

როგორ დააღწევ საფრთხეს თავს და გამარჯვებული
 აიცდენ მას, რაც გემუქრება. არკადელებმა, –
 ევანდერ მეფეს რომ ჩამოჰყვნიენ პალანტის ძენი, –
 და მის ნიშანთა, საცხოვრისი აქ აირჩიეს, მთაზე
 ქალაქი დააარსეს – პალანტეუმი,
 55 სახელი მისცეს პალანტისა, მათი წინაპრის.
 ლათინთ ებრძვიან დღემუდამჟამ, მაშ, შეუერთე

მოკავშირენი შენს მხედრობას. თვით წაგიძღვები,
 მდინარეს გაჰყევ ნაპირ-ნაპირ, ჩემი შეწევნით გასჭერ
 დინება, აღდექ დილით, ქალღმერთის ძეო,
 60

ქალღმერთ იუნოს აღთქმა მიეც მსასოფელი,
 მითვე დაძლიე რისხვა მისი, შემდეგ მადიდე – ცის
 საამური ნაკადი ვარ, ლაჟვარდოვანი ტიბრისი,

ნაპირს მივყვები და ველამუნები, ნაყოფიერი ველ-
მინდვრების გასწვრივ მდინარი.

65 აქ აღმართულა სახლი ჩემი, ქალაქთა თავი“.
როს აგრე ბრძანა მოკამკამე მდინარის ღმერთმა,
ფსკერზე დაეშვა, ჩაიმალა პირქუშ მორევში.
ლამე დადნა და ენეასიც დატოვა ძილმა, პეშვით
მოხაპა, ვით წესია, მდინარის წყალი,

70 ზეცას მიმართა: „ო, ნიმფებო ლავრენტუმისა,
წყალთა სათავევ, შენც ტიბრისო, მდინარის მამავ,
შენი წმიდა წყლით მეოხეყავ, საფრთხეს არიდე
შენი ენეას! რა სათავეც არ უნდა გქონდეს, შენ
ხარ ნუგეში დაჩაგრულთა უსასოების!

75

ო, მშვენიერო, მომდინარევ ორ კალაპოტში, წყალთა
მეუფევ ჰესპერიის მიდამოების, მარად ზვარაკით
თაყვანსა გცემთ, ოღონდ გამოჩნდი, ოღონდაც უფრო
ნათლად გვამცნე სურვილი შენი!“ – ასე მიმართა.

ორი ნავი გამოარჩია,

80 ნიჩბები დადო, იარაღი მისცა მეგობრებს.
ანაზღად თვალწინ წარმოუდგა მათ სასწაული:
მწვანე ნაპირზე დაინახეს თეთრი ღორ-ქუბი
მისივე ფერის გოჭებითურთ. სათნო ენეას შენ
შემოგწირავს, ო, იუნო, მათ სამსხვერპლოზე!

85

ტიბრისი ღამით აწყნარებდა მშფოთვარ მდინარეს,
დამშვიდდა ტალღა, უკუმიდგა და ზედაპირი

მთლად მოისარკა, თითქოს წყნარი გუბურააო,
ანდა ტბა მშვიდი, აღარ იყო უკვე ნაკადი ძნელი
მამაცთა ხოფებისთვის, დასცხეს თანაბრად

90 სწრაფად გაუდგნენ დანიშნულ გზას
დარდანიდები, მიქროდა წყალზე ნავი, სცემდა
მეგზური ქარი. წყლებსა და ჭალებს, მიუჩვეველთ
უცხო სანახავს, მყუდრო ჭავლებში მოლაპლაპე
მამაცთ ფარები და ნავის კიდე აოცებდა. დღისით
და ღამით

95

ხოფებს უსვამდნენ, მიჰყვებოდნენ წყლის მისაქციელს, ხეთა
ჩრდილის ქვეშ სრბოდნენ¹⁰⁸¹, ჰკვეთდნენ ატეხილ ჭალებს,
მდინარის მკერდზე დახატულებს. მზე ცეცხლოვანი შუა ცას
იყო, როს კოშკი და ქონგურნი ნახეს, მომცრო სართულნი
სახლებისა, რომის დიდებამ

100

ახლა რომ ზეცას გაუსწორა. იმ დროს ევანდერ ღარიბ
სამეფოს განაგებდა. სანაპიროსკენ

სწრაფად მიმართეს ნავები და მიადგნენ ქალაქს.
ჰერკულესის და ღმერთებისთვის ზვარაკს სწირავდა
არკადელთ მეფე. ყრმანი ახლდნენ და ძე – პალანტი,
105

სენატიც მცირე. საკმეველი და თბილი სისხლი
იბოლქვებოდა. დაინახეს უცხოქვეყნელი,
ჩრდილოვან ჭალას რომ მოადგნენ მაღალ ნავებით და
ნაპირისკენ მოიწევდნენ, შეძრწუნებულნი
მოულოდნელი გამოჩენით. წამოდგნენ ზეზე,
110

დატოვეს უფრა. აუკრძალა გმირმა პალანტმა საქმის
შეწყვეტა. ხელში შუბით გაემართა და შორით
სერიდან შეუძახა: „ჰეი, ჭაბუკნო! რამ გაიძულათ
უცხო გზები, რა ტომისა ხართ, სადა გაქვთ ბინა, ომით
მოხვალთ თუ სამშვიდობოდ?“

115 მაშინ მიუგო ენეასმა მაღალ კიჩოდან,
ზეთისხილის შტო გაუწოდა მშვიდობიანი:

„ტროელთ ჯარს ხედავ, ლათინთა მტერს, ჯიუტი ომით
მათგან დამაშვრალს. ჩვენ დავემებთ მეფე ევანდერს, ეს
გადაეცით და უთხარით, – გეახლებიან

120 ქველნი ბელადნი დარდანელთა, გთხოვენ-თქო
შველას“^[109].

გაოცდა პალანტი, ვინაობა გაიგო ოდეს, „გამოდი, –
უთხრა, – მეომარო, ვინც უნდა იყო, თვით
მიესალმე მამას! მოვედ, როგორც სტუმარი,
გვეწვიე შინა!“ – შეაშველა მომხვდურს მარჯვენა,

125 ხმელზე გადმოსვა, მიატოვეს მდინარის
კიდე, ჭალას მიადგნენ. ენეასმა მეფეს მიმართა:
„ბერძენთა შორის თვალსაჩინოვ, ბედმა მარგუნა
თხოვნით მოგმართო, ბაფთიანი შტო გაგიწოდო.
არ მაკრთობს ის, რომ ბელადი ხარ არკადიელთა
130 და ატრიდეების ნათესავი. ბედმა კეთილმა,
წმიდა მისნობამ ღვთაებათა, წინაპართ მოდგმამ

ნათესაურმა და დიდებამ ბედის სურვილით
შენთან მამყოფეს. დარდანუსი, მამა პირველი და
ილიონის ამგებელი, როგორც ამბობენ,
135 ელექტრამ შობა პაპისპაპად ტევკრთა
მოდგმისა, ქალმა ატლანტის, ვისაც მხრებით ზეცა
უჭირავს. მერკურიუსი დიდებული გეკუთვნით

მამად, იგი მაიამ მშვენიერმა შობა ოდესღაც, მაღალ
კილენეს ცივ მწვერვალზე მუცლადღებული.

140

თუ მართლად თქმულა, თვით ატლანტმა, იმა ატლანტმა, ცის
მნათობნი რომ უკავია, შობა მაია.

მაშ, ერთი სისხლის, მოდგმისა ვართ, სწორედ ამიტომ
შენი აზრების დასაზვერად ელჩებს არ ვენდე, არც
ცბიერებით მოვინდომე, გამეგო რამე.

145

თვითონ გაახელ თავი ჩემი. მოველ ვედრებით შენს
ზღურბლთან. მოდგმა დავნუსისა, მდევნელი შენი
სასტიკი ომით ჩვენც შეგვება და იმედიაქვს ჩვენი
გარეკვის, თან ჰგონიათ ხელს ვერ შეუშლის ვერვინ,
რომ მთელი ჰესპერია დაიმორჩილონ,

150 ზღვას დაეუფლონ. ერთგულების საწინდარსა
გთხოვ: გვაქვს სიმამაცე ომში, ყრმობა – ბრძოლით
ნაცადი“.

თქვა ენეასმა, ევანდერი აკვირდებოდა სახეს
და თვალებს, აღნაგობას მოსაუბრისა, შემდეგ
კი მოკლედ უპასუხა: „სიამით გისმენ.

155

უმამაცესო ტევკრთა შორის, ვიგონებ ტკბილად ხმას
შენი მშობლის, გარეგნობას ანქიზე-გმირის. მახსოვს
პრიაძე, ძე განთქმული ლაომედონტის, დის –
ჰესიონეს სამეფოს რომ ესტუმრებოდა, სალამინს
მყისვე ჩავიდოდა, რომ არკადიის

160

საზღვრები კვლავაც მოეხილა. პირველი ყრმობა მაშინ
მაყრიდა ღაწვზე ღინღლებს. ო, მაოცებდა

ტევკრთა სარდალნი, თვით პრიაძე, მაგრამ ანქიზე
ყველას სჭარბობდა ახოვნებით. გულით მწყუროდა
მისთვის მესმინა და მიმეცა მარჯვენა ხელი.

165 მივუახლოვდი ფენეუსში ხალისით წავჰყევ.

ისარნი მომცა ლიკიურნი, კოხტა კაპარჭი,
ოქროცურვილი ქლამიდი¹¹⁰¹ და ოქროს აღვირი,
ახლა მას ჩემი პალანტი ფლობს. მაშ, ის კავშირი,

თქვენ რომ ესწრაფვით, შეკრულია. როგორც დადგება
170 დილის სისხამი, შეგიერთებთ დამხმარე ლაშქარს,
საგზალსაც მოგცემთ, გაუდგებით გზას კმაყოფილნი.

მაგრამ რადგანაც ჩვენს მხარეში მოყვრად მოსულხართ,
კეთილინებეთ, შეასრულეთ ზორვა წლიური, არ ხამს
შეწყვიტა. მიეჩვიეთ მოძმეთა ნადიმს“.

175

თქვა და უბრძანა, რომ დაედგათ კვლავ ფიალები, თვით
დასხა გმირნი კორდის მერხზე, ხოლო ენეას

მოიპატიჟა მოწიწებით ნეკერჩხლის ტახტზე,
რომელს ევინა ლომის ტყავი ხშირბეწვიანი. შემდეგ
რჩეულმა ჭაბუკებმა, ბომონის მოგვმა,
180 შემოიტანეს ზვარაკეულ ხარის შიგანი, აავსეს
ძღვენით კალათები, მიართვეს ღვინო, ენეასი და
მასთან ტროის ქველნი ჭაბუკნი დატკბნენ
სამსხვერპლო ხორცეულით, გული იჯერეს. როცა
დაიცხრეს შიმშილი და სხვა აღარსურდათ,
185

ევანდერმეფემ ასე ბრძანა: „არა ცრუ რწმენამ, არა
ღმერთების უმეცრებამ დაგვიდო წესად ჩვენ ეს ადათი,
ზორვად დგომა დიდი ღმრთისადმი, ტროელო მოძმევ,
ჩვენ ამ ადათს მარად ვასრულებთ განსაცდელისგან
გამოხსნილი და მსხვერპლსა ვწირავთ.
190

შეხედე ამ ტინს უზარმაზარს, რომ ამართულა შვერილ
კლდეებზე, ხედავ, რა შორს მიმოფანტულა

მძიმე ლოდები. როგორა დგას განმარტოებით კლდეთ
შორის მღვიმე, მზის სხივთაგან მიუწვდომელი.

იქ იდგა კაკუს საზარელი, ნახევრადკაცი,
195 ახალ-ახალი სისხლით რწყავდა მიწას
მიწყივად, კარებზე ესხა კაცთა თავნი
ფერდაკარგულნი შედედებული სისხლით ზედვე.
ამ საზარ ურჩხულს მამად ეკუთვნის ვულკანუსი.
პირით აფრქვევდა იგი ნალვერდალს მამისეულს,
კლდეებრ აღმდგარი.

200

ბოლოს გვიშველა ღაღადისმა; ხსნად მოგვევლინა
ბოროტთა მტერი ჰერკულესი, ვინც ამაყობდა
სამთავიანი გერიონეს განადგურებით და
იარალით. გამოცხადდა, როგორც მძლეველი, აქვე
მორეკა უთვალავი ჯოგი ხარების,

205

ველი და წყარო დაიკავა. ხოლო კაკუსის სული
ბორგავდა, აღარ იყო ქვეყნად სიავე

და ვერაგობა, მას, მძვინვარეს, რომ არ ეცადა. ოთხი
მოზვერი მოიტაცა და იმდენივე ულამაზესი
დეკეული. კვალს არ ტოვებდა,

210 ამიტომ კუდით შეათრია გამოქვაბულში,
მიტაცებულნი პირქუმ კლდეებს ამოაფარა,

მდევარი მღვიმეს ვერა ნიშნით ვერ მიაგნებდა.
 ამფიტრიონის ძე ველიდან ჯოგს მორეკავდა,
 ემზადებოდა წასასვლელად, ამ დროს ხარებმა
 215 მაღლა შებღავლეს, გააყრუეს ღმუილით
 ჭალა, გადაიარეს მთის ბეჭობი ხმით
 შესაბრალოთ. მყისვე მღვიმიდან დეკეულმა ხმა
 გამოიღო. არ გაუმართლა ცბიერების იმედმა
 კაკუსს. რისხვით აინთო მყის ალკიდეს
 პირქუში სული,

220 ხელი დასტაცა მან იარაღს, კოჭრიან
 კომბალს, სწრაფად შეუდგა მაღალი
 მთისციცაბოკიდეს. პირველად ნახეს მაშინ
 შიშით მოცულიკაკუს, ქარზე უსწრაფეს
 უკუიქცა თვალამღვრეული. მღვიმეს მიადგა,
 შიშმა თითქოს ფრთები შეასხა,
 225

გაწყვიტა ჯაჭვი, მოარყია ტინი ვეება, რკინით რომ
 ჰქონდა თვით მის მამას დამაგრებული. მძიმე
 ურდული გადაუგდო დაგმანულ კარებს. ამ დროს
 გამოჩნდა ტირინთელიც გააფთრებული, მღვიმის
 შესასვლელს დაეძებდა კბილების ღრჭენით,
 230

ირგვლივ უვლიდა, სამგზის თვალი მოავლო სწრაფად
 მთას – ავენტინუსს, სამგზის სცადა, თუმცა ამაოდ, –
 კარის მორყევა, დაბლობისკენ დაეშვა სამგზის. თაღს
 გადმოჰყურებს ბასრი ტინი, ყოველი მხრიდან სალი
 კლდეებით აწყვეტილი, თვალშეუდგამი,
 235

მხოლოდ მტაცებელ სირთა ბუდედ რომ გამოდგება,
 მარცხნივ წახრილი მდინარისკენ. ძალა მოიხმო,

საპირისპირო მხრით მიაწვა, მარჯვენა მხრიდან,
 მალე ძირიან-ფესვიანად ვეება ტინი ფუძეს
 მოჰგლიჯა გმირმა, ბიძგით ცა დაბარბაცდა,
 240 ნაპირს მოსწყდა და უკუიქცა მდინარე
 ზათქით. გამოჩნდა მღვიმე პირგახსნილი,
 კაკუსის ბინა, ჩაშავებული, ჩრდილიანი ეხი,
 დარანი. თითქოს გაიპო დედამიწა შინაგან
 ძალით და გადაიხსნა სამფლობელო
 მიწისქვეშეთის –

245 ღმერთებსაც რომ სძულთ. დააღრჭინა უფსკრულმა
 პირი.

შეჭრილმა შუქმა აათრთოლა მკვდართა სულები,
 მყისვე ისრები დაუშინა სინათლით მოცულს, კლდეში

დამალულს, აბღავლებულს საწყალობელად. ხელში
 რაც მოხვდა, მეყსეულად სტყორცნა ალკიდემ –
 250 მორი თუ ძელი, ქვა და ლოდი უზარმაზარი.
 ურჩხულს დაეხშო უცაბედად ყველა გზა ხსნისა,

ენა ვერ იტყვის, რაც მან ხახით გადმოაფრქვია
 ყომრალი კვამლი და გაბურა წყვდიადით ბინა, ხედვა
 მოუსპო, გადაწურა თვალსაწიერი.

255 ღამე ჩამოდგა, შეერია სიბნელეს ალი, ვერ
 მოითმინა ალკიდემაც, ცეცხლში შევარდა, სადაც
 ტალღებად დახვეული კვამლი დიოდა,
 გამოქვაბული დაეფარა ჭვარტლიან ღრუბელს.
 ბნელში შეება კაკუსს, ცეცხლისამაოდმფრქვეველს,
 260

მჭიდროდმკლავები მოასალტა, თვალი დაუვსო
 გადმოკარკლული და მოაშთო სისხლდაწრეტილი.
 როცა კარები ჩამოგლიჯა, მღვიმე გაიხსნა, მაშინ
 გამოჩნდა საქონელიც მიტაცებული. კაკუსის
 გვამი საზარელი გამოათრია.

265

სული ვერ გაძღა გადმოკარკლულ თვალთა ყურებით,
 სახის და მკერდის გაბანჯგვლული ნახევარკაცის,

ყელის სიღრმეში ჩაშრეტილი საზარი ცეცხლის. იმ
 დღიდან ხალხი დღესასწაულს ზეიმობს შვებით.

პოტიციუსმა, ქველმა მოდგმამ პინარიუსის,
 270 აღმსარებელმა ჰერკულესის ძლიერი
 რწმენის, ჭალას აღმართეს ეს ბომონი დიადი
 მარად, კვლავაც იქნება ეს ბომონი დიადი
 მარად^[111]. ამიტომ, ყრმანო, სადიდებლად
 ვაჟკაცობისა თმები მოირთეთ მწვანე შტოით,
 თასი აიღეთ,

275 მოუხმეთ ღმერთსა და ზედაშე აპკურეთ
 შვებით“. ალკიდეს ალვამ მოყმეთა თმებს მოჰფინა
 ჩრდილი – ორფეროვანმა, გვირგვინებში ჩაწნულ
 ფოთლებით. მარჯვენა ხელში თასი ეპყრათ,
 სუფრას ზედაშე შვებით ასხურეს და ღვთაებას
 მიმართეს ლოცვით.

280 დათმო ოლიმპო, მოახლოვდა დაისი ამ
 დროს. მოგვთ მოუძლოდა პოტიციუს,
 ადათისამებრ

ტყავი ემოსათ, მაშხალები ეჭირათ ხელში. სუფრა
 გააწყვეს ტკბილეულით და სამსხვერპლოზე სავსე
 თასები ჩაარიგეს, მყის სალიებმა

285 ბომონის ირგვლივ, საგალობლად აღზუნებულებმა,
 ალვის შტოებით საფეთქლები გაილამაზეს. გუნდი
 ჭაბუკთა და მხცოვანთა ხოტბას უგალობს დევემირ
 ჰერკულესს, თქვეს – ხელებით როგორ გათანგა ორი
 ურჩხული, დედინაცვლის გამოგზავნილი^[112],

290 ვით იავარყო ექალია და ტროა ბრძოლით, მეფე
 ევრისტეს ტყვეობაში რა გარჯა ნახა, მასზე გამწყრალი
 მძლე იუნოს განჩინებული. „ხარ დამთრგუნველი მტკიცე
 ხელით ღრუბლით შობილი კენტავრუსების – ჰილევსისა
 და ფოლუსისა,

295 კრეტის ურჩხულის – ნემეის კლდის ლომის
 მძლეველი! ო, შენს წინაშე თვითონ სტიქსისტბაცკი
 ცახცახებს

და მიწისქვეშა ბჰის გუშაგი, გაცრეცილძვლებზე
 სისხლიან ქვაბში რომ ისვენებს. ო, ვერ გაშინებს ვეება
 ტიფვეს აღჭურვილი, შენს სიმამაცს

300 ვერარას აკლებს მრავალთავა ჰიდრა ლერნესი,
 იუპიტერის ძევ, დიდება! ღმერთთა მშვენიებავ, შემწედ
 გვეწვიე, ბედნიერო, შენს დღეობაზე!“ ასე აქებდნენ მის
 გამირობას და უგალობეს კაკუსის მღვიმეს, ამბავი თქვეს
 ცეცხლის მფრქვეველის,

305

ჭალა აივსო მათი ხმებით და მაღალ სერებს
 გადაურბინა შეძახილმა. ზორვას რომ მორჩნენ, კვლავ
 ქალაქისკენ გაემართა მთელი ლაშქარი.

მეფეს თან ახლდა ენეასი და ვაჟი მისი გზას
 ამოკლებდა მხნე მოხუცი ტკბილი საუბრით.

310 განცვიფრებული ენეასი გზას გაჰყურებდა,
 აღტაცებული ამ მიწა-წყლით, კრძალვით ისმენდა
 წინაპართ ამბებს. ბოლოს უთხრა ევანდერ მეფემ –
 რომის სიმაგრის ამგებელმა: „აგერ ჭალაში წინათ
 ცხოვრობდნენ ფავნუსები და ტყის ნიმფები,

315 მოკვდავთა მოდგმაც, მუხის ფესვზე აღმონაცენი.
 არ ჰქონდათ კანონ-სამართალი, არც განათლება, მიწას
 არ ხნავდნენ და არც დოვლათს არ აგროვებდნენ, ხის
 ნაყოფით და ნადირობით ირჩენდნენ თავსა.

თავდაპირველად ოლიმპოდან თვით სატურნუსი^[113]
 320

აქ ჩამოვიდა, იუპიტერს როს გამოექცა, მთებში
 გაფანტულ ველურ ტომებს თვისთან მოუხმო, კანონი
 მისცა. ლაციუმი დაარქვა მხარეს, რადგანაც სწორედ
 აქ უშიშრად იმალებოდა.^[114] მისი მეფობის დროს
 დაგვიდგა ხანა ოქროსი

325

მშვიდობით მხარეს განაგებდა, სანამ თანდათან დრო
არ წაგვიხდა, მძვინვარება არ მოგვერია,

ომის წყურვილი და წადილი მომხვეჭელობის.
ავზონელთ რაზმი და სიკანის ხალხი მოვიდა, ბევრჯერ
იცვალა სატურნუსის მხარემ სახელი^[115].

330

ტიბრისიც გვყავდა მაშინ მეფედ და იტალიელთ მისი
სახელი მიანიჭეს მდინარე ტიბრისს, დაკარგა ძველმა
ალბულამაც სახელი თვისი. მეც, სამშობლოდან
გადმოხვეწილს, ზღვად მოწაწალებს, მძლე ბედისწერა,
გარდუვალი ხვედრი მდევნიდა,

335 აქ დამაფუძნა საშინელმა მისნობამ დედის –

კარმენტის – ნიმფის და უფალი აპოლონისა“, –

ასე თქვა, შემდეგ გმირს ბომონი და ბჰე აჩვენა,

კარმენტისეულს რომაელნი რომ უწოდებენ,

მომავლის მისნის, ძველი ნიმფის სადიდებელად,

340 ვინც ენეასის მომავალი მოდგმა

შეაქო. პალანტეუმი კვლავ აჩვენა, დიადი

ჭალაც,

რომელიც ფიცხი რომულუსის შესაფრად იქცა, სად

ცივი კლდის ქვეშ ლუპერკალი იყო ოდითვე, პანს,

ლიკიელთ ღმერთს რომ მიემღვნა ადათის ძალით.

345 შემდეგ აჩვენა წმინდა ჭალა არგილეტუმის,

სტუმრის – არგუსის სიკვდილზედაც უამბო ფიცით^[116].

ტარპეიას კლდეს აჩვენებდა, კაპიტოლიუმს, ახლა

უმდიდრესს, ხოლო მაშინ ძეძვით დაფარულს.

თუმცა იმ დროსაც ხალხს აკრთობდა სიწმინდე მისი,

350 ტყეც ძრწოლას ჰგვრიდა, კლდეც და ირგვლივ მთელი

მიდამო.

„ამ ჭალაშიო, – ასე ბრძანა, – და ტყიან თხემზე

ღმერთია, თუმცა როდი ვიცით, რომელი ღმერთი!

არკადიელთ სწამთ, რომ აქ ნახეს იუპიტერი, შავი

ეგიდით^[117] და მარჯვენით ღრუბელთშემკრები.

355 შენ აქვე ხედავ ორ ძველ ქალაქს, გალავნის

ნანგრევს, ნაშთს და დიდებას ძველი ხალხის. აქ

აღუმართავს

ციხე იანუსს, მეორე კი – სატურნუსს დიადს.

იანიკულუმ ერქვა ერთს და ერთს სატურნია“. ასე

ბაასით ევანდერის სახლსაც მიადგნენ,

360 ღარიბულს, ნახეს, რომ აქა-იქ რომის

ფორუმზე^[118], ლამაზ კარინეს ველზე ძოვდა

საქონლის ჯოგი. შინ რომ მოვიდნენ, მეფემ ბრძანა:

„გამარჯვებული გვეწვეოდაო მძლე აღვიდევ ამ
სასახლეში. და შენც, სტუმარო, ფუფუნება არად
ჩააგდო,

365 იყავ ღვთის ღირსი, სიღარიბეს ნუ
დაგვიწუნებ!“ – ასე თქვა მეფემ, შეიყვანა ვიწრო
ბინაში სახელოვანი ენეასი მოსასვენებლად
ლიბიის დათვის ტყავისა და ჩალის ლოგინზე.
ღამე ჩამოდგა, ბნელი ფრთებით მოიცვა მიწა.
370

დედა ვენუსი ამ დროს მართლაც შეშინებული
ლავრენტუმელთა ქადილით და სასტიკი ომით,
ვულკანუსს შეხვდა ქმრის მოოქრულ სანთიობოში და
ტკბილი სიტყვით ღვთაებრივი ტრფობა შთაბერა:
„როს არგიველნი მტვრად აქცევდნენ ციხეს ტროისა,
375 მტრის ცეცხლი სწვავდა მის ქონგურებს, არ
მითხოვია, რომ ბედისწერით განწირულებს
დახმარებოდი, არც ძალა შენი, არც მახვილი არა
მნდომია, ქმარო უტკბესო, აგაცილე ამაოდ გარჯა,
თუმცა ბევრი რამ კარგი მახსოვს პრიამიდთაგან,
380 ცრემლიც მდენია ენეასის ავბედობისთვის.
იუპიტერის ნებით რუტულთ მხარეს დაყოვნდა... ვით
დედა – ძისთვის გევედრები, ჩემო ღვთაებავ, მტკიცე
საჭურველს. შენ ხომ წინათ ნერეუსის ქალმაც^[119],
ტითონის ცოლმაც ტკბილი სიტყვით დაგიყოლია!^[120]..
385 ნახე, რა ხალხი შეიყარა, შეხე ქალაქებს,
ბჭეს ამაგრებენ, ხმალს ლესავენ ჩემიანებზე“, –

უთხრა ქალღმერთმა, თეთრი ხელი ნაზად მოჰხვია,
ეფერებოდა მიმყოფრებით, ღმერთი დრკებოდა...
მას მეყსეულად მოერია ნაცნობი ცეცხლი,
390 ვნებამ სახსრები დაუმსხვრია, გულში შეიჭრა.
ასე გააპობს ხოლმე ელვა ღრუბელს ქუხილით და
ბრწყინვალეობა აფეთქდება თვალისმომჭრელი.
ცოლი სიყვარულს თვისას გრძნობდა, ფანდით ტკბებოდა, ბოლოს
თქვა მამამ, მარადიულ ტრფობით ძლეულმა:
395

„შორით რომ მივლი, ადრინდელი ნდობა ჩემდამი
რისთვის გაგიქრა, ო, ქალღმერთო! შენ თუკი გსურდა,
ადრე შეგვეძლო აღგვეჭურვა ტევკრთა ლაშქარი,
ველარ დასცემდა ტროას მამა ყოვლის მძლეველი, ვერც
ბედი. ათ წელს იცოცხლებდა კიდევ პრიამე.
400 თუ ახალ ომის განზრახვა გაქვს, პირობას
გაძლევ, რაც შემიძლია ჩემი შრომით და
ხელოვნებით,

რასაც გამოსცემს რკინა მტკიცე, ქარვა ნათელი, რაც
შეუძლია მქმინავ ცეცხლსა და ქროლვას ქარის,
მიიღებ, გწამდეს ჩემი ძალის. ნუ მევედრები“.

405 თქვა და იგემა სასურველი მოხვევა ცოლის,
მკერდში ჩაეკრა, ჩაიძინა დამშვიდებულმა.

შუალამისას დასვენებამ განდევნა ძილი, ამ დროს
ხომ სახლში შრომობს გამრჯე დიასახლისი,
რომელსაც მართებს ცხოვრებაში მინერვას საქმე.

410

მბეჭველი ქსლისა შუალამითმუშაობის დროს ფერფლს
ამოჩიჩქნის, გააღვიძებს დაშრეტილ კერას, მხევლებს
ავალებს მუშაობას გამთენიისას, რომ ქმრის საწოლი
წმიდად ჰქონდეს, რომ ბავშვთა აღზრდა კარგად შეეძლოს.

სწორედ ამ დროს და ამგვარადვე

415

სწრაფად წამოდგა ვულკანუსი რბილ სარეცლიდან,
რათა დაეწყო ხელოვნება. სიკანთ ნაპირთან,

ეოლიასთან კუნძულია, ლიპარა ჰქვია,

მაღალკლდოვანი, შიგ მღვიმეა, ქურა კიკლოპთა.

ეტნის ღრმულებში გრდემლის ცემა გუგუნს გამოსცემს,

420

შიგნით შიშინებს სიმხურვალით დამსკდარი ზოდი
ფოლად-ხალიბის და ქურაში გუზგუზებს ცეცხლი.

ვულკანის სადგომს ვულკანიის ქვეყანა ჰქვია. მაღალ
ზეციდან ცეცხლისშემძლე ღმერთი მოვიდა,

კიკლოპებს რკინა ღრმა მღვიმეში გამოეჭედათ –

425 ბრონტეს, სტეროპეს და პირაკმონს

გამიშვლებულებს. ხელთ ჰქონდათ ელვა ნაწილობრივ

გამოწრთობილი. ღმერთთა მშობელი ელვას უხვად

სტყორცნის ზეციდან ქვეყანას ხოლმე. მზად არ

ჰქონდათ მხოლოდ ნაწილი. სამი წვიმის და სამიც

ღრუბლის სხვივი შემატეს,

430 სამიც წითელი ცეცხლის, სამი – სწრაფი

ავსტრისა. თავის ქმნილებას დაუმატეს ბრწყინვა,

ქუხილი,

შიში და რისხვა საზარელი, აღმოდებული.

სხვა მხარეს მარსის ეტლს აგებდნენ, სწრაფმავალ ბორბლებს,

რომლითაც ღმერთი ბრძოლად აღძრავს ხალხს და ქალაქებს.

435

სასტიკ პალადას მძლე საჭურველს, საზარელ ეგიდს

ბეჯითად რთავდნენ გველის ქერცლით და ოქრომკერდით,

ქალღმერთის მკერდზე გადასკვნილი გველი ეხატა, თავად
გორგონა მოჩეხილი, თვალეზბრიალა.

„შეწყვიტეთ საქმე, – ასე უთხრა ეტნელ კიკლოპებს, –
440 და მთელი თქვენი ხელოვნება სხვას
მოახმარეთ, გულად მეომარს გაუჭედეთ მძლე
საჭურველი, თქვენი ძალა და თქვენი მარდი
ხელი მჭირდება და თქვენი დიდი ხელოვნება!
ნულარ აყოვნებთ!“ სხვა არა თქვა რა. მუშაობას
შეუდგნენ მყისვე.

445

ყველას თანაბრად ჰქონდა საქმე: სპილენძი, ოქრო რუდ
დაიღვარა, დიდ ქურაში აწყობდნენ ფოლადს, ფარს
აკეთებდნენ, რომელს ძალუმს მარტო გაუძლოს ყველა
ლათინის ისარს, ხოლო მის ზედაპირზე
გამოსახავდნენ შვიდ წრეს, სხვანი საბერვლით
ქმნდნენ,

450 ზოგი კი სპილენძს წყალში დებდა აშიშინებულს,
გრდემლზე დარტყმებით გუგუნებდა, კვნესოდა
მღვიმე, ზოგი კიკლოპი თანაბრად და შეთანხმებულად
ხელში გაზებით გამდნარ ლითონს ურევდა ხოლმე.

ეოლიაში ლემნოსელ ღმერთს ეს საქმე ჰქონდა,

455

ცხოველმა შუქმა და ფრინველთა ჭიკჭიკმა სხვენზე
როს გააღვიძა ევანდერი ღარიბულ სახლში.

მოხუცი ადგა და ჩაიცვა მყისვე ტუნიკა, ფეხზე
მოირგო ტირენული ქოშები შემდეგ, ხოლო
მხარილლივ ტეგეური ხმალი აისხა.

460 მარცხნივ ეფინა მშვენიერი პანთერას
ტყავი. დიად პალატა ორი მცველი წინ
მიუძლოდა,

პატრონს მორჩილად მიჰყვებოდნენ მარდი მწევრები.
გმირ ენეასის სავანისკენ შორს გაემართა, დაპირება
და საუბარი არ დავიწყნია.

465 არც ენეასი აყოვნებდა მასთან შეხვედრას, მეფეს
პალანტი ახლდა შვილი, მას კი აქატე. ხელი ხელს
მისცეს და სასახლის პალატში დასხდნენ. გმირნი
გულწფელი სჯა-ბაასით დიდხანს ტკბებოდნენ.

მეფემ პირველმა უთხრა სიტყვა:

470

„ტევკრთა დიადო მესვეურო, შენი სიკეთით ენა არ
მერჩის ვთქვა დაცემა ტროის ქვეყნისა. ცოტა
გვაქვს ძალა თუმცა ომში თქვენს შესაწევნად,

ტუსკუსის წყალიც გვავიწროებს და რუტულებიც,
გალავნის ირგვლივ ისმის ზათქი იარაღისა.

475 მაგრამ მე მინდა შევიერთო ძლიერი ხალხნი,
მძლავრი ლაშქარი სამეფოთა, შემთხვევა გვაძლევს

გზას გადარჩენის: აქ მოსულხარ ბედის წყალობით.
აქვე ოდესღაც კლდეზე ნაგებ ციხე-ქალაქში აგილინეში
ლიდიელნი დასახლებულან, –

480

ეტრუსკთა მთებში ცხოვრობს ხალხი, ომში ნაცადი
მრავალ წელიწადს აქ მეფობდა სასტიკი მეფე, მხარეს
მართავდა იარაღით მეზენციუსი. რად მოვიგონოთ
მკვლელობა და საქმე ტირანის? დაე, ღმერთებმა მას
მიუზღონ და მთელს მის მოდგმას. 485

იგი ერთმანეთს მკვდარს დაცოცხალს გადააბამდა,
ხელებს ხელებზე მიუკრავდა, სახეს სახესთან, ო,
რა სასტიკი წამებაა! და ასე კლავდა ნელი
სიკვდილით – საზარელი მოხვევნისაგან. ბოლოს
აღშფოთდნენ, თავს დაესხნენ მოქალაქენი,
490 კარს შემოერთყნენ გაცოფებულს და მის
სასახლეს, დამხვდურნი გვემეს და კოცონი
შეუგდეს სხვენზე.

ბრძოლას გაექცა, შეეფარა რუტულთა მხარეს. ახლა
ტურნუსი იცავს დევნილს, ვით მასპინძელი.

რისხვა მოედო ეტრურის სამართლიანი.

495 ამ სასტიკ ომში მოითხოვენ დასჯას მეფისას.

გმირო ენეას, ვით წინამძღოლს, გაბარებ ლაშქარს!
სანაპიროზე დგას გემები, დრტვინავს მხედრობა,
მოითხოვს გასვლას, მაგრამ მისნის სიტყვა აყოვნებს:

„ო, მეონიის ჭაბუკობავ სახელგანთქმულო,

500

პაპათ მშვენებავ, გულისწყრომა სამართლიანი
მტერზე მიგიძღვის, მეზენციუს მას იმსახურებს.
მაგრამ არ გარგებთ მეთაურად იტალიელი, ნება
გაქვთ უცხო აირჩიოთ“. ეტრუსკთა ჯარი ველზე
დაყოვნდა, ღმერთთან ნებით შეშინებული,
505

თვითონ ტარხონმა მომიგზავნა მოციქულები,
გვირგვინი, კვერთხი და სამეფო ნიშნები; მთხოვა

ბანაკში წასვლა და ტირენთა წინამძღოლობა, მაგრამ
სიბერე, წლოვანებით დამძიმებული, ძალას არ
მადლევს გმრობის და ლაშქრის გაძლოლის.

510

მეს გავუშვებდი, რომ მას სისხლი საბინელ დედის
სამშობლოს წილად არა ხდიდეს, ხოლო შენს ასაკს,
და მოდგმას შენსას ეთანხმება ღვთიური წერა, ო,
იტალიელთ და ტევკრების მხედარმთავარო!
გასწი! შენ განდობ ჩემს შვილს პალანტს, იმედს და ნუგეშს,
515

დე, მიეჩვიოს ბრძოლას შენი წინამძღოლობით,
გადაიტანოს სიძნელენი საომარ საქმის, და
ყრმობიდანვე გაუკვირდეს გმირობა შენი. რჩეული
რაზმი მივეც ორას არკადიელის, ხოლო პალანტი
შენ გაახლებს ყველას უკლებლივ“.

520 ეს თქვა თუ არა, ენეასმა თვალი დახარა,
ანქიზეს წულმა, და ერთგულმაგმირმა აქატემ.

ბევრი რამ ჰქონდათ საფიქრალი
გულდარდიანებს, რომ კითერეას სასწაული
არ მოევილინა. კრიალა ცაზე ელვა გაკრთა,
თითქოს ქუხილმა

525

ქვეყნიერება დააქცია და ეთერს შეწვდა
ტირენულ ბუკის შეყვივლება ომახიანი, ცას
შესცქეროდნენ, კვლავ გაისმა ჭექა-ქუხილი,
ულრუბლო ზოლში იარაღის ბზინვა შენიშნეს,
მეხის დარტყმისგან ჟღარუნობდა ის საჭურველი.

530

ყველა გახევდა, მხოლოდ იცნო ტროელმა გმირმა
ხმა მეხისა და შეპირება დედა-ქალღმერთის, თქვა:
„ნუ ეცდები, მასპინძელო, ზუსტად იცოდე, რას
მოასწავებს სასწაული. ოლიმპო მიხმობს. დედამ
მაუწყა – სასწაულით მიგანიშნებო,

535

ომი რომ ატყდეს, ვულკანუსის აბჯარს ნახავო ნიშნად
ღვთაების მოწყალეების!

ო, რა საზარი სვე მოელით ბედშავ ლაკრენტებს! ო,
ჩემგან როგორ დაისჯები, მამაცო ტურნუს!
რამდენ ფარს, ჩაჩქანს, გმირთა გვამებს წყალს გააყოლებ,
540 მამავ ტიბრისო! ატყდეს ომი, დე, ზავი დათმონ!“

ამის თქმა იყო და წამოდგა მაღალ ტახტიდან, მყის
გააღვივა მიფერფლილი ცეცხლი ბომონზე, მერმე
გუშინდელ მფარველ ლარს და მცირე პენატებს
მიმართა ლაღად. წესისამებრ შესწირეს ვერძნი

545 ევანდერმაც და ტროის ქვეყნის

ახალგაზრდობამ.

გემებს მიადგა ენეასი, მხლებელთა შორის
 მტერთან საომრად აირჩია უმამაცესნი,
 ამხანაგების სხვა ნაწილი გაჰყვა მდინარის ქვემო
 დინებას, რათა მყისვე მათგან შეეტყო
 550 ყრმა ასკანიუსს საქმის არსი, ამბავი მამის. ტევკრებს,
 ტირენთა მხარეს წამსვლელთ, მისცეს ცხენები,

ენეასს – რაში, დარახტული ყვითელი ტყავით, რომ
 უზინავდა ოქროვანი ლომის ჭანგები. სწრაფად
 გავარდა ხმა ქალაქში, რომ მთელი ჯარი
 555 ტირენელ მეფის საზღვრებისგან მიემართება.
 დედებმა შიშით ღმერთს აღუთქვეს ორმაგი აღთქმა:
 საშიშროებას ჭარბობს შიში და უფრო მეტად
 მკაცრი ჩანს მარსიცი. ევანდერმა შვილის მარჯვენა
 გულში ჩაიკრა და ქვითინი ვერშეიკავა:
 560

„იუპიტერმა ყრმობის წლებირომ დამიბრუნოს, –
 როგორც ვიყავ პრენესტესთან მტერთა მძლეველი,
 გამარჯვებულმა რომ ჩავბლუჯე ფარების გროვა, ვძლიე
 ერულუსს ფერონიამ, მზრუნველმა დედამ, თქმაც
 საოცია! – შობილს სამი სული შთაბერა,
 565

მისცა სამმაგი საჭურველი, საჭირო იყო სამგზის
 განგმირვა. ამ მარჯვენით სამივე სული

მე ამოვხადე და ავყარე სამი ჯავშანი! მე შენს მოხვევნას
 ვერ დავთმობდი, შვილო, ვერასდროს ვერ დამცინებდა
 მეზობელი მეზენციუსი,
 570

ვერ ჩაიდენდა დანაშაულს ესდენ მძვინვარეს,
 ამდენ ქალაქს და მოქალაქეს როდი მოსპობდა!
 ო, ზეციერნო! იუპიტერ, ღმერთთა მეუფევ!
 ერისმთავარი შეიბრალებთ არკადიისა, ისმინეთ
 მამის ღაღადისი: თუ თქვენი ნებით
 575 ბედი დაიცავს უვნებლობას ჩემი პალანტის, თუ
 ვცოცხლობ, რათა კვლავ ვიხილო და შევუერთდე,
 ხანგრძლივ მაცოცხლებთ და გავუძლებ ყოველგვარ ვარამს!
 ხოლო თუ, ბედო, შენ საშინელ რასმე მიმზადებ, მაშინ,
 ო, ახლავ ნება მომეც შევწყვიტო სუნთქვა,
 580 ჯერ სანამ კიდევ ბუნდოვანი ჩანს მომავალი,
 სანამ ვეხვევი შვილს, ჩემს გვიან, ერთადერთ ნუგეშს,

რომ მასზე მძიმე ცნობამ სმენა არ შემიზაროს!..“
 ასეთი სიტყვით მამა ჭაბუკს გამოეთხოვა და
 მსახურებმა გონწასული შინ შეიყვანეს.

585 განახვენეს ბჭენი, ცხენოსნები გაიჭრნენ გარეთ,
წინ ენეასი, მას ერთგული აქატე გაჰყვა, ტროელთ
მამფალნი, ლაშქრის შუა ჩანდა პალანტი,
მოზარნიშულ ხმლით და ქლამიდით გამორჩეული:
ჰგავდა ლუციფერს, მღელვარე ზღვას რომ გაუწუწავს,
590 ვენუსს რომ ყველას ურჩევნია მნათობთა შორის – ცად
აღმართული, გამფანტველი ღამის წყვედიადის. მფრთხალი
დედები გალავნიდან თვალს აყოლებდნენ ღრუბელს
მტვრისას და რაზმს, სპილენძით აელვარებულს.
მხედრობა მოკლე გზით წავიდა, ეკალ-ბარდებით,
595 ატყდა ყიჟინა და როდესაც ჯარი შეჯგუფდა,
ცხენთა ფლოქვებმა აათრთოლაველი ფხვიერი¹²¹¹.
კერეს ცივ ნაკადს ჭალა აკრავს თვალშეუდგამი,
მამათა რწმენით წმიდათწმიდა, ყოველი მხრიდან
ერტყმის სერები, დაბურული ტყე წიწვიანი,
600 ამბობენ, ძველმა პელაზგებმა უძღვნეს
სილვანუსს, ღმერთს ველების და საქონლისა, ეს
წმიდა ჭალა მათ სულ პირველად დაიკავეს
ლათინთა მხარე. აქ შეეფარა ტარხონი და
ტირენთა რაზმი.

მაღალი მთიდან კარგად ჩანდა, მთელი ლაშქარი
605

რომ გაშლილიყო მინდორ-ველზე. მამა ენეასს, მტერთან
საომრად შეყრილ მოყმეთ დრო მოუნახავთ მაშვრალ
სხეულზე საზრუნველად, ცხენთ მოსავლელად. იმხანად
ვენუსს პირმშვენიერს ზეცის ღრუბლებში ძღვენი
მოჰქონდა, როცა თვისი პირმშო იხილა

610

განმარტოებით ველზე, ცივი მდინარის პირას,
გამოეცხადა მყის ღმერთქალი და ასე უთხრა:

„აჰა, აღთქმული საჩუქრები, ჩემი ქმრის ხელით
ნახელოვნები! ნუ შედრკები, გამოიწვიე მძიმე
ბრძოლაში ლავრენტელნი ან მძლე ტურნუსი“, –
615

თქვა კითერეამ, მოეხვია შვილს და მზრუნველად მისი
ელვარე საჭურველი მუხის ქვეშ დადო. ქალღმერთის
ძღვენით და ასეთი დიდი პატივით გახარებულ გმირს
არ შეეძლო თვალის მოწყვეტა მძლე საჭურველიდან.
მყისვე დასწვდა გაცეხული

620

ჯილიან ჩაჩქანს, მოელვარეს ცეცხლის ალივით, ხმაღს
სისხლის მომტანს, სპილენძიან ჯავშანს სისხლისფერს, ვით
ლაჟვარდოვან ცაში ღრუბელს, მზით გასხივებულს, მაღალ

შორეთში მოეღვარეს. ნახა მსუბუქი საბარკულები
ოქროყრილი, ეღვარე შუბი,
625 ფარი, უცხო რამ სურათებით
ამომერწილი; იტალთ მეფენი, რომაელთა
გამარჯვებანი,

არც უმეცარმა მომავალთა საუკუნეთა ცეცხლთამძლემ
ფარზე გამოსახა, მოდგმაც მყოფადი აკანიუსის და
ომების რიგი უწყვეტი:

630 მარსის მღვიმეში შობით მწოლი ძუ მგელიც
ჩანდა, მკერდზე მიჰკვროდა ორი ჩვილი და მის
ძუძუებს დათამაშებდა, თან უშიშრად ლოკავდა
დედას.

მასაც კისერი დაუხრია და ეფერება, ხან ერთს
ულოკავს ტანს ალერსით, ხან კი მეორეს. 635
იქვეა რომი, მოტაცება საბინელ ქალთა თეატრში,
ცირკში დიდებული წარმოდგენის დროს.
ანაზდად ატყდა რომაელთა შორის სისხლისღვრა,
ტატიუსსა და კურებს შორის. შემდეგ მეფენი
დაზავებულნი ჩანან იქვე, იარაღასხმულთ
640 იუპიტერის ბომონის წინ თასი უჭირავთ,
ტახი დაუკლავთ და მშვიდობით შეთანხმებულან.

ოთხმა მერანმა გააქროლა მეტუსი იქვე (ო,
ალბანელო, შენ რომ სიტყვა არ გაგეტეხა!),
ცრუ კაცის გვამი გაათრია ტყეში ტულუსმა,
645 დანესტიანდა, გაიჟღინთა ბუჩქები
სისხლით. პორსენა ბრძანებს, დაიბრუნონ
ტარკვინიუსი, ძლიერი ალყით ციხე-ქალაქს
შემოსალტვია. თავისუფლების დასაცავად
ენეადები შეიარაღდნენ. იქ ნახავდი ნაწყენ
პორსენას,

650 რადგან კოკლესმა გაუბედა ხიდის
დანგრევა, კლელიამ ხუნდი მოიშორა, წყალი
გაცურა. მაღლა ეხატა მანლიუსი, ტარპეას
მცველი, ტაძართან იდგა, ფლობდა ზვიად
კაპიტოლიუმს. აქვე სასახლე რომულუსმა
დახურა ისლით.

655 იქ ვერცხლისფერი ბატი ფრინავს ოქროს
თაღებთან, გალები ბჭესთან მოვიდნენო. დამემ
აჩუქა

გალებს წყვდიადი, ეკლიანი ბუჩქნარი განვლეს,
ციხეც აიღეს, ოქროსფერი თმები ამშვენებთ და
სამოსელი ოქრომკედით მოუქსოვიათ.

660

რძეებრ თეთრ ყელსაც ოქრო ამკობს და ყოველ მათგანს
ორი ალპური ოროლი აქვს ხელში ბრწყინვალე, ხოლო
სხეული დაუფარავს გრძელი ფარებით. ჩანან
მროკველი სალიები და ლუპერკები, ხშირბეწვიანი
ქუდი, ფარი, ცით მოვლენილი^[122].

665

წმიდა ნივთები ტახტრევანით მიაქვთ ქალაქად
გულსათნო დედებს. მოშორებით მოჩანს სამეფო ქვეშეთის,
დისის სამფლობელო, მკაცრი სამსჯავრო გულდრძო
ბოროტთა. კატილინა, შენც კლდეს ჰკიდებარ,
ათრთოლებული ფურიების წინაშე შიშით.

670 კეთილთა შორის ჩანს კატონი

კანონმდებელი. აღელვებული ზღვის
სურათის არის შუაში, ცისფერი მკერდი რუხი
ტალღით აქაფებია. ვერცხლად მზინავი
დელფინები დათამაშებენ, კუდს ახეთქებენ
ზღვის ზედაპირს, ტალღებს აპობენ.

675

ზღვაში ხომალდნი დაუხატავს რვალთ მორთულნი,
ომში ჩაბმული აკტიუმი, ლეკვატის კონცხი და
ზღვის ზვირთები ბობოქარი, ოქროცურვილი.
ბრძოლებში გაჰყავს იტალები ავგუსტუს ცეზარს
სენატით, ხალხით, ღმერთებით და პენატებითურთ.

680 შვებით ანთებულს მშობლიური ზეცა დაჰნათის.

იქით აგრიპას ზურგქარის და ღვთის დახმარებით
ბრძოლით ნაცადი ჯარი მოჰყავს, საფეთქლებს შვენის^[123]
მოპოვებული ზღვად გვირგვინი ნისკარტიანი, ველურთ
ლაშქარი მოჰყოლია აქ ანტონიუსს

685

აღმოსავლეთში გამარჯვებულს მეწამულ ზღვასთან,
სხვადასხვა ტომი მოსდევს ლაშქრად ეგვიპტიდანაც,

შეუპოვარნი მეომარნი აღმოსავლეთის და
შორეული ბაქტრიისა... ვაი, სირცხვილო! –
ცოლით მოჰყვება ეგვიპტელი... მისი გემები

690

სწრაფად გაქროლდნენ. ქაფიანი ზღვა ატორტმანდა
სამქიმიანი გემთა ჭვინტით, გეგონებოდა, ზღვაზე
ცურავენ კიკლადები, ან მთა მთას მისდევს, ისე
დიდია გმირთა დასი გემის კიჩოზე.

ტყორცნიან ისრებს და ანთებულ მაშხალებს ხელით,

695 მკვლელობის კვალი ნეპტუნისა წითლად დააჩნდა.

რაზმებს ალაგზნებს დედოფალი მამის სისტრუმით,^[124]

ზურგს უკან ორ გველს ვედარ ამჩნევს.^[125] ყველა ურჩხული
და ანუბისი ძაღლისთავა შეიარაღდა, ვენუს, მინერვას,
ნეპტუნუსის სამტროდ, საცილოდ.

700 მძვინვარებს მარსი აღჭურვილი რკინის
ჯავშანში, მჭმუნვარე დირებს აუვსიათ ირგვლივ
ჰაერი,

დადის დაწეწილ მოსასხამში შუღლის ქალღმერთი,
მოდეს ბელონა, სისხლიანი მათრახის მქონე, აპოლონ
დასცქერს აკტიუმის ტაძრიდან ყოველს,

705

მოზიდავს მშვილდსა. მისი შიშით უკუილტვიან ინდო-
არაბნი, საბინელნი თუ ეგვიპტელნი.

თვით დედოფალი მეგზურ ქარებს მოუხმობს თრთოლვით, აფრებს
გაშლის და გრძელ ბაგირებს ბოლომდე უშვებს.

აღსასრულის ჟამს ფერმიხდილი გამოუსახავს

710 ცეცხლთამძლეს იგი. ქარს და ტალღებს მოჰყვა
სიკვდილი.

პირდაპირ მოჩანს ტანვეება, მჭმუნვარე ნილოს,
მოსასხამის ქვეშ რომ მოუხმობს დამარცხებულებს,
კლაკნილ ნაკადის ლაჟვარდოვან წიაღში შთენილთ.

სამმაგ ტრიუმფით კეისარი შემოდის რომში,

715 აღავლენს უკვდავ აღთქმას იტალთ ღმერთთა
წინაშე. სამას მშვენიერ, დიად ტაძარს აგებს ქალაქში,

ქუჩა გაივსო შვებით, ტაშით, თამაშის ხმებით. ყველა
ტაძარში – დედათ გუნდი, ყველგან – ბომონნი...

ბომონთ წინაშე – ძირს გართხმული დაკლული ხარი..

720

თეთრი თოვლივით თეთრ ზღურბლზე ზის თვით კეისარი,
ათვალიერებს ხალხის მოძღვნილ ძღვენს, წინ ილაგებს.

მწკრივად გაივლის მის წინაშე ძლეული ხალხი,
განსხვავებულნი იარაღით, სამოსით, ენით. ჩანს

ნომადთ ტომი, აფრიკელნი ლამაზ სამოსით,

725 აქვე ლელეგნი, კარიელნი და გელონები,

მშვიდი ევფრატი, მორინელნი, შორეთის მკვიდრნი.

რენუსი ორი შენაკადით, მკაცრი დაჰები, შმაგი

არაქსი, ხიდ-ბონდებით დაუთრგუნავი. გმირს

ვულკანუსის მოხატული ფარი აოცებს.

730 მან როდი იცის, დედის ძღვენზე რაც

ასახულა...

ხატით ტყვექმნილი მხრებზე ისხამს შვილთა დიდებას.

წიგნი მეცხრე

1

როს იტალია შორეული მოეცვა ამ შულღს,
წარმოავლინა სატურნუსის ქალმა იუნომ მაცნე
ირისი გმირ ტურნუსთან ზეცის ზღურბლიდან. იმ
დროს ტურნუსი პილუმნუსის ჭალაში იყო.

5

თავმანტიასის ქალმა ამცნო ვარდისფერ ბაგით: „ტურნუს,
გარგუნა დღევანდელმა დღემ თავის ნებით, რასაც ვერც
ერთი ღმერთი მლოცველს ვერ გპირდებოდა:
ციხე დატოვა ენეასმა, გემიც, მოძმენი, პალატინელი
ევანდერის მხარეს წავიდა.

10

ეს არ იკმარა, კორითუსის ციხე-კოშკებში ლიდიელთ
ლაშქარს და მცხოვრებლებს საჭურველს აძლევს. რაღას
აყოვნებ, მოითხოვე ცხენი და ეტლი,

იჩქარე, ბანაკს გზააბნეულს ხელში ჩაიგდებ!“ – თქვა
და აფრინდა, ცისარტყელამ აღნიშნა ცაში

15 ქალღმერთის ფრთების ნაკვალევი ღრუბლების
ქვემოთ.

ყრმამ იცნო იგი, ზეცისაკენ აღაპყრო ხელნი და
მიაძახა ლამაზ ქალღმერთს სიტყვა მხურვალე:
„ირისო, ცათა მშვენებაო, ვინ გაიძულა,
მოულოდნელად მომვლენოდი გაბრწყინებული!

20

ცას ვხედავ წმიდას და ვარსკვლავებს მასზე გაფანტულთ,
გემორჩილები, ო, მისანო, ვინც არ უნდა იყო, რაკი
ბრძოლისკენ მომიწოდებ იარაღასხმულს!“ – თქვა და
მდინარის მორევიდან წყალი მოხაპა, ბევრი ილოცა,
შეჰლაღადა აღთქმა ღვთაებას.

25

და, აი, უკვე გაიშალა ველზე ლაშქარი ცხენთა
სიმრავლით, მოოქრული ხატსამოსითა
პირველი იყო მესაუსი, ლაშქრის ბოლოში

იყვნენ მოყმენი ტირუსისა, შუაში – ტურნუს, ხელთ
ხმალი ეპყრა, ერთი თავით სჭარბობდა ყველას.

30

თითქოს განგესი თვისი შვიდი წყნარი ნაკადით,
ანდა ნილოსი ველებიდან მოედინება და გაიშლება
კალაპოტში, ისე ხედავდნენ შორიდან ტევკრნი

უცაბედად აბოლქვილ ღრუბელს შავი მტვერისა და
მინდვრებზე გაწოლილ წყვდიადს.

35

ყველაზე ადრე კაიკუსმა შესძახა კომკში: „მოქალაქენო,
მტვრის ღრუბლებში რა ბრბო გამოჩნდა? ჩვენკენ
მოიწევს... იარაღი აისხით სწრაფად. შუბნი მოყარეთ
გალავნებში! ჰა, მოდის, მტერი!“ ტევკრთა ყიჟინით
მყის გაავსეს ყველა ქონგური,

40

ციხის კომკები, ენეასმა რადგან უბრძანა, არ გაებედათ
ველზე გასვლა საბრძოლო მწკრივით^[126], მხოლოდ
დაეცვათ გალავნები, შემოზღუდული

მტკიცე ბანაკი. თუმც რისხვა და სირცხვილი სთხოვდა
ტროელთ ხელჩართულ ბრძოლას გასვლას, მაგრამ ბანაკში

45

რჩებოდნენ მაინც, ასრულებდნენ ბრძანებას და მტერს
ელოდებოდნენ ქონგურებში... ოცი მხედარი თან ახლდა
ტურნუსს, მყის გაუსწრო ლაშქარს ქარივით, ქალაქში
გაჩნდა, ყრმას შვენოდა ოქროს ჩაჩქანი,

წითელი ჯილა, თეთრლაქიან თრაკიულ ცხენზე

50 ამხედრებულ გმირს. „ჰე, ჭაბუკნო, ვინ გამომყვება,
მტერზე პირველი ვინ აღმართავს ხელს?“ – დაიცივლა
და მოიქნია იარაღი, შუბი გატყორცნა ნიშნად ომისა
და გაიჭრა ამაყად ველზე. ყიჟინი დასცეს
მებრძოლებმა და გაჰყვნენ ბელადს.

55

გაჰკვირვებოდათ სულმდაბლობა ტროელებისა, რად
არ გვხვდებიან იარაღით, ჩაკეტილანო. მრისხანე
ტურნუს გალავანის კიდეს მიეჭრა,

შეუვალ კომკშიც შესასვლელი სურდა ეპოვა. ვით

მგელი დამრწის შუალამეს ფარეხის ირგვლივ,

60

ქარში, ავდარში ღობის ძირას რომ აყმუვლდება,
ხოლო ბატკნები კიკინებენ დედებთან მშვიდად,
უძლები მგელი კვლავ უჩინარ ცხვრებზე მრისხანებს.
შიმშილი ტანჯავს რა ხანია, ყელი გაუშრო სისხლის
წყურვილმა, – რუტულუსიც ასე იწვოდა^[127],

65

ოდეს ხედავდა მტრის გალავანს, ძვლებში უვლიდა
ნაღველი მწველი... შესასვლელი ვით გაეჩინა, ვით
გამოეხმო სანგრებიდან ტევკრთა ლაშქარი, ვით
გაეყვანა ველზე ციხეს შეფარებული?

მაშინ ტურნუსი ხომალდებთან მიიჭრა სწრაფად,

70 რომელთ იცავდა სანგრები და მდინარის
წყლები. ამხანაგები წააქეზა – გემნი დავწვათო,
შმაგად დასტაცა გაღვივებულმუგუზალს ხელი,
თანმიჰყვა ყველა, აღზუნებული მისი იქ ყოფნით.
შეიარაღდნენ ყრმანი მყისვე შავი მაშხლებით.

75 ცეცხლი გაიყვეს. აბოლქვილ ფიჭვს ზეთი
სდიოდა, ვულკანუსს ფერფლი ცად მიჰქონდა
ნაპერწყლიანი. რომელმა ღმერთმა, ო, მუზებო,
ტევკრებს ხანძარი, ხოლო ხომალდებს განარიდა
ცეცხლი სასტიკი? ძველი თქმულება გვამცნობს
ამბავს მარადიულსა.

80

როცა იდაზე, ფრიგიაში ხომალდს აგებდა, ემზადებოდა
ენეასი ზღვად გასასვლელად, ბერეკინტიამ, ღმერთთა
დედამ, როგორც ამბობენ, მიმართა დიად იუპიტერს:
„შვილო, აღსრულდეს, რასაც გთხოვს დედა სანუკვარი
– ოლიმპოს მეფეს:

85

ფიჭვის ტყე მქონდა საყვარელი, მრავალწლოვანი,
მთის თხემზე იდგა ტევრი იგი შავი სოჭების და
ნეკერჩხლისა, იქ ხდებოდა მსხვერპლთა შეწირვა...

ხალისით მივეც დარდანელ ყრმას ხომალდებისთვის.
ახლა კი შიში დამეუფლა და ეს მალეღვებს.

90 გაფანტე შიში, შეასრულე ვედრება დედის: დაე,
ხომალდნი ქარიშხალს და ზღვას გადაურჩნენ,
უშველოს იმან, რომ ჩვენს მთებში აიგო გემნი!“
შვილმა, მნათობთა გამგებელმა, ასე მიუგო: „რა
გსურს ბედისგან, დედავ, განა დასაშვებია,

95 რომ მოკვდავთ გემებს უკვდავების მივცე
უფლება? განა ენეასს საფრთხის შიში არ უნდა
ჰქონდეს? განა რომელ ღმერთს ღირსებია ასეთი
ძალა? არა! ოდეს გზას გაივლიან და მიაღწევენ
სანაპიროებს ავზონიის, უკვდავად გავხდი

100 გემებს, დარდანელთ გადამსხმელებს ლავრენტთა
მხარეს, სახეს შევუცვლი, გადავაქცევ ზღვის
ღმერთქალებად, ნერეიდების – გალატეას და დოტოს
მსგავსად,

ქათქათა მკერდით რომ აპობენ ზღვას აქაფებულს!“ –
ასე თქვა, შემდეგ დაიფიცა ძმის, სტიქსის წყლები,
105 კუპრით გზუნებული ნაპირები, შავი
მორევი. თავი დახარა და შეიძრა ოლიმპოს
თხემი.

დადგა აღთქმული დღე, პარკებმა დრო დანიშნული
 მოჭრეს, მოქსოვეს, როს ტურნუსის სიავემ დედას
 კვლავ მოაგონა ხანძრისაგან გემების დახსნა. 110
 ცაზე ღრუბელი გაიშალა აღმოსავლეთით, იდელოთ
 დასითურთ; ხმა გაისმა ძრწოლის მომგვრელი, და
 მოეფინა ტროელთა და რუტულთა რიგებს: „ნუ
 ესწრაფვითო, ტროელებო, გემების დაცვას, ხმაღს ნუ
 აისხამთ. უფრო ადრე შეძლებს ტურნუსი
 115 თვით ზღვა გადაწვას, ვიდრე თქვენი წმიდა გემები.
 ზღვის ქალღმერთებო, მშვიდად გასწით, გიბრძანებთ დედა!“
 მყისვე გემებმა გადაწყვიტეს მტკიცე ბაგირნი,

დეღფინებივით ცხვირჩარგულნი ზღვას შეერივნენ,
 ხოლო იქიდან იმდენივე, – ო, საოცრებავ, –
 120

ქალი დაბრუნდა ახალგაზრდა, რამდენი გემიც იდგა
 ნაპირთან, სპილენძ-რვალით შემოსალტული,
 შემდეგ ქალწულნი ნებიერად მიქროდნენ ზღვაზე.
 რუტულნი შეკრთნენ, მესაპუსიც შეშფოთდა ძლიერ,
 ცხენიც ათრთოლდა გმირის, ხოლო მდინარე ტიბრი
 125 შედგა, დუდუნით უკუიქცა გაშლილი
 ზღვიდან. მაგრამ ტურნუსი როდი დათმო
 ძალგულოვნებამ, მაინც აღანთო სიმამაცე, შესძახა
 კიდეც: „ამ სასწაულით თვით ტროელებს
 იუპიტერმა ხსნის გზა მოუსპო, ხოლო რუტულთ
 არ ემუქრება

130 ცეცხლი და შუბი. ზღვა ვერ იხსნის ტროელებს
 უკვე, გაქრა იმედი გაქცევის და ყველა გზა ხსნისა!
 მთელი ქვეყანა ჩვენს ხელთაა, მრავალ ათასმა

იტალიელმა იარაღი აიღო ხელში, ღმერთთა
 მისნობა არ მაშინებს – ტევკრთა იმედი.

135

ბედი, ვენუსიც იკმარებენ, რომ ტროელებმა ავზონიაში
 შეაღწიეს. მეც მაქვს საბუთი:
 საცოლის წამრთმევ ხალხს ხმლით მოვსპობ, რისხვა სჩვევია განა
 ატრიდებს მხოლოდ, განა მიკენს აქვს ნება.
 ოდენ აისხას იარაღი. განა არ კმარა

140

ერთხელ სიკვდილი? მათ მართებდათ, რომ ძველი ცოდვა
 ეკმარებინათ. კვლავ დიაცთა მოდგმას ეტრფიან!
 სიმხნევს ჰმატებს მათ სანგრები, თხრილის იმედი, და
 მცირეოდნად გადაწევა სიკვდილის ვადის. განა ვერ
 ნახეს, ნეპტუნუსის ხელით ნაგები

145 ტროის კედლები რომ დაშალა დიდმა
ხანძარმა? აბა, რჩეულნო, ვინ გაბედავს სანგრის
დანგრევას, ვინგამომყვება
ზარდაცემულ ტევკრთა ბანაკში! რადმინდა
ხმალი ვულკანუსის, გემი ათასი ტევკრთა
საჟლეტად? შეუერთდნენ თუნდაც ეტრუსკნი,
150

დე, შიში ნუ აქვთ წყვიადის და პალადიუმის
სულმდაბალ ქურდებს ნუ უფრთხიან: მაღალ გალავნის
მცველებს რომ მოვსპობთ, ცხენის ღრუში არ მოვყუჩდებით,
დღის სინათლეზე უნდა დავწვათ მტრის გალავნები! მათ
არ იფიქრონ, რომ ებრძვიან პელაზგ მოყმეებს,
155 ან დანაელებს, ჰექტორი რომ ათ წელს
უძლებდა! ახლა კი, რადგან მიილია დღე, ჟამს
დარჩენილს გამოვიყენებთ ჩვენთვის. საქმე
კეთილად მიდის, იხარეთ, ყრმანო! მოემზადეთ,
ელოდეთ ბრძოლებს!“ შემდეგ მესაპუსს დაავალეს
გარს შემორტყმოდა

160 ბჭეს მეომრებით. გალავნისთვის შეენთო
ცეცხლი. ორჯერ შვიდ მოყმეს თან ასობით
ჭაბუკი გაჰყვა, მზინავნი ოქრო-მოწეულით,
ჯილააშლილნი.

მწკრივი გაშალეს და განეწყვნენ გალავნის გასწვრივ.
მოღზე წამოწვნენ და სპილენძის ფიალებს ცლიდნენ.
165

ენტო კოცონი, გუშაგები ლაღი თამაშით უძილო
ღამეს ათენებდნენ.

ამ დროს ტროელნი ყოველივეს ხედავდნენ კარგად და
ამაგრებდნენ საგუშაგო, მაღალ ქონგურებს, შიშითა
თრთოდნენ, კარიბჭეებს უთვალთვალებდნენ,
170 მტკიცე ხიდებით გადახიდეს სიმაგრეები.
მოჰქონდათ შუბი, მხნე მნესთევისი გულს აღუგზნებდა
და სერესტუსი. ენეასმა ეს ორი გმირი დანიშნა
ლაქრის მეთაურად გაჭირვების ჟამს.

გაინაწილეს სახიფათო მისასვლელელები
175 ციხე-გალავნის, ყველამ თვისი საქმე
იციოდა. მამაცი ნიზუს, ჰირტაკიდი, ბჭეს
დარაჯობდა, მხლებლად არგუნა მონადირე
იღამ ენეასს,

ოროლთ მტყორცნელი უებრო და შორსმოისარი.
ევრიალუსი ჰყავდა გვერდით, ულამაზესი

180 ენეადთა და აბჯარასხმულ ტროელთა შორის.
 უწვერულ სახეს ეტყობოდა პირველი ყრმოზა,
 გულწრფელი გრძნობით შენივთულნი ერთად იბრძოდნენ,
 ახლაც ბჭეს ერთად გუშაგობდნენ. ნიზუსმა უთხრა:
 „განა ღმერთები სულს აძლევენ ამგზნებარებას,
 185

და განა ვნება ჩვენთვის ღმერთად იქცევა ხოლმე?
 გული მთხოვს ბრძოლას, ან დიადი საქმის ჩადენას,
 მას ხომ მშვიდობა არ აწყნარებს! ხედავ, რუტულეებს
 რა ლაღი რწმენა დაეუფლათ? აქა-იქ ბჟუტავს მათი
 კოცონი. ძილითა და ღვინით ძლეულან.

190 წვანან. სიწყნარე სუფევს ირგვლივ. ახლა
 მისმინე, გულში რა აზრი დამებადა, რამ
 შემაშფოთა: ხალხს და ბელადებს ენეასის
 მოწვევა უნდათ, მაცნის გაგზავნა, სანდო ცნობის
 შეტყობინება, თუ მოგეცემა, მათგან შენთვის
 რასაც მოვითხოვ,

195 მე თვით დიდება ამ საქმისა ჯილდოდ
 მეყოფა! მწამს, რომ გავაღწევ სანგარს, ციხეს
 პალანტეუმის“. ევრიალუსი მყის მოიცვა დიდების
 ვნებამ და ფიცხ მეგობარს ასე უთხრა: „ნუთუ, ო,
 ნიზუს, არ გსურს მეც ვიყო მონაწილე დიადი
 საქმის?

200 მარტო ჩაგაგდებ ამ ხიფათში? ნუთუ ეს
 გჯერა? მე ასე როდი გავუზრდივარ მამა
 ოფელტეს, არგოლიკის და ტროის საზარ ომის
 ქარცეცხლში, – ბრძოლებში ნაცადს შენთან ასე არ
 მოვქცეულვარ, რაც ავჰყევ სათნო ენეასს და ბედის
 ბრმა ბორბალს.

205 აქ არის სული, სიცოცხლეს რომ არ
 დაიშურებს, მისი დათმობა დიდებისთვის არ
 ეძვირება“. ნიზუსმა უთხრა: „ექვციც კი არ
 მეპარებოდა,

მაგრამ მსურს შენთან დამაბრუნოს გამარჯვებული
 იუპიტერმა, ან სხვა ღმერთმა კეთილმოსურნემ.

210 მაგრამ თუ ვინმე (შენც ხომ მრავალ ხიფათსა
 ხედავ), საფრთხეს შემიქმნის, ეს იქნება ღმერთი, თუ
 ბედი, მინდა იცოცხლო ჩემზე მეტი, ასაკიც მას
 გთხოვს. დე, დარჩეს კაცი, ვინც ამიგებს წესს,
 მიაბარებს მიწას ჩემს სხეულს, მიტაცებულს, ან
 გამოსყიდულს.

215 არადა ზვარაკს შესწირავს და ყორღანს ამიგებს.
 არ მსურს მიზეზი ვიყო ბედკრულ დედის დარდისა.

დედათა შორის მან გაბედა გამოგყოლოდა, აკესტეს
როდი შეეფარა!“ მოყმემ მიუგო:

„ამოდ ცდილობ ფუჭი სიტყვით დამიყოლიო,
220 არ შეიცვლება განზრახული, არ დაითმობა.
ვიჩქაროთ!“ – თქვა მან. გააღვიძა მყის გუშაგები,
მათნაცვლად დადგნენ სხვებივალის შესასრულებლად.
ბჭესგაეცალა, ნიზუსს გაჰყვა მეფის სამებრად. ამ დროს
მიეცა ძილს ყოველი არსება ქვეყნად,
225 დათმო დღიური საზრუნავი, შრომაზე
ფიქრი. მხოლოდ ტროელთა ბელადები და მხნე
მოყმენი არჩევდნენ საქმეს სახელმწიფოს: რაღა
ელონათ, ქველ ენეასთან მალემსრბოლად ვინ
გაეგზავნათ.

შუბს დაყრდნობოდნენ დაფიქრებით, ხელი ეპყრათ ფარნი,
230

ბანაკში გაშლილ ველზე იდგნენ; გმირი ნიზუსი და
ევრიალუს მოითხოვდნენ დაბეჯითებით – მყის
გაგვიშვითო, დაყოვნება მარცხს მოასწავებს. თქვი
სათქმელიო, იულუსმა უბრძანა ნიზუსს.

პირტაკუსის ძემ განაცხადა: „ო, ენეანო,
235 ჩვენი ასაკით ნუკი განსჯით ავ-კარგს
საქმისა. ღვინომ და ძილმა დაამძიმა რუტულთ
ლაშქარი, ვნახეთ ადგილი, საიდანაც მალულად
გავალთ –

გზაგასაყარზე, ზღვის მხარეზე რომ კარიბჭეა. ცეცხლი
კიაფობს იქ და კვამლი ზეცაში ადის.

240 თუ ნებას დაგვრთავთ არ დაგვკარგავთ მარჯვე
შემთხვევას, პალანტეუმის ციხე-კოშკში ენეასს ვნახავთ.
კვლავ დავბრუნდებით სისხლისმღვრელი ბრძოლების შემდეგ,
დიდი ნადავლით, ხოლო გზა კი არ შეგვეშლება. ნადირობის
დროს დაგვივლია შემოგარენი

245 და ამ მდინარის ხეობასაც ხომ კარგად ვიცნობთ!“
მაშინ ალექტემ წლოვანმა და ბრძენმა წარმოთქვა:

„მამულის ღმერთნო მოწყალენო, თქვენი სუფევით
ცოცხლობდა ტროა! ჩანს, ტევკრები არ გემეტებათ, რაკი
გვიგზავნით დიდსულოვან, გულმტკიცე მოყმეთ!“

250 ამას ამბობდა, მოყმეთ მხარში ჩასჭიდებოდა,
ცრემლით ურწყავდა შუბლს და სახეს ათრთოლებული:
„რას იმსახურებს, გმირნო, თქვენი ეს თავდადება?

თვით ღმერთი მოგცემთ და შეგნება დიადი საქმის –
ღირსეულ ჯილდოს, დანარჩენს კი დაუყოვნებლივ

255 გარგუნებთ სათნო ენეასი და ასკანიუსს, იგი
 არასდროს დაივიწყებს თქვენს თავდადებას“. „მე
 მხოლოდ მშობლის დაბრუნება თუ გადამარჩენს, –
 თქვა იულუსმა, – მოწმედ ვუხმობ დიად პენატებს,
 ასარაკუსის ლარს, ჭადარა ვესტასამკვიდროს,
 260

რა ბედისწერა და იმედიც არ უნდა მქონდეს, ყოველი
 თქვენთვის მიმინდვია. მოუხმეთ მამას, კვლავ
 დამიბრუნეთ, გამიქარვეთ მით მჭმუნვარება.
 ვერცხლით მოჭედოილ ორ თასს მოგცემთ მოზარნიშებულს,
 იავარქმნილი არისბედან რომ შეხვდა მამას,
 265 ორ სამფეხასაც, ოქროს ორ დიდ ტალენტუმს
 მოგცემთ, ძველ თასს, თვით დიდომ სიდონელმა რომ
 მისახსოვრა. თუ გავიმარჯვებ, იტალიას
 შემოვიმტკიცებ,

კვერთხს ხელთ ჩავიგდებთ, ბრძოლის ნადავლს გავყოფთ წილისყრით,
 მაშინ, ხომ ხედავ, რა ცხენზე ზის, ვით ფლობს ტურნუსი
 270

ოქროს იარაღს? ფარს და მერანს, ჯილას შეწამულს
 ახლავე ჯილდოდ შენ აღვითქვამ, ზვიადო ნიზუს!
 გარდა ამისა მამაჩემი თორმეტ ქალს მოგცემს, რჩეულ
 ქალწულებს, ტყვეებს მათი იარაღითურთ. მიწებსაც
 მოგცემს, რაც ლათინთა მეფეს უჭირავს.

275 შენ, ქველო ყრმაო, ასაკითაც მეახლოები,
 ამიერიდან წრფელი გულით შემყვარებიხარ,
 ვით ამხანაგი მეყოლები ყველა საქმეში.
 ამიერიდან არ ვეძიებ უშენოდ სახელს,
 მშვიდობა მქონდეს, გინა ომი, მექნება მარად
 280 შენი სიტყვის და საქმის ნდობა!“

ევრიალუსმა: „ვერც ერთი დღე ვერ მომისწრებსო,
 – ასე მიუგო, – მოუმზადებელს სამამაცო
 საქმეებისთვის!

დე, წილად მერგოს გინდ სიამე, გინდ ავბედობა.
 მხოლოდ ერთსა გთხოვ: მიმიხედე დედას, რომელიც
 285 ვერ დააყენა ილიონის საამო მიწამ, ვერცა
 აკესტეს მიუვალმა ციხესიმაგრემ. ვტოვებ
 უმეცარს მოსალოდნელ საშიშროების.

ვერც დავეთხოვე... ვფიცავ ღამეს და შენს მარჯვენას,
 ცრემლებს დედისას მე ვერასდროს შევურიგდები!
 290 გთხოვ, დაამშვიდე ბედკრული და მიტოვებული!
 თუ იმედს მომცემ, გაბედულად გავუძლებ ხიფათს!“
 ცრემლი მოადგათ დარდანელებს გულაჩვილებულთ,

ყველაზე მეტად პირმშვენიერ ჭაბუკს იულუსს გულს
ჩაელვენტა სიყვარული დედაშვილური.

295 და ასე

უთხრა:

„მაგ დიდი საქმის შესაფერად აგიხდენ სურვილს,
დედად მივიჩნევ, თუმც კრეუზა მას არ ერქმევა... დედას
გმირისა განა მცირე ჯილდო მოელის?! რაც უნდა
მოჰყვეს შემთხვევითი შენს დიად საქმეს,

300

ვფიცავ ჩემს თავსა, მამაჩემის წმიდა საფიცარს,
რასაც დაგპირდი, ოდეს საქმე დაგვირგვინდება,
მიიღებს დედა, მთელი შენი შთამომავლობა“, – ასე
თქვა თვალეზრემლიანმა, მხრიდან მოიხსნა
ოქროს მახვილი, გნოსიელი ლიკაონისგან

305 გამოწრთობილი და ქარქაში

სპილოსძვლიანი. მნესთევსმა მისცა ნიზუსს
ლომის ტყავი საზარი, უერთგულესმა ალეტემ
კი ჩაჩქანი მტკიცე. აღიჭურვნენ და მეყსეულად
გზასაც გაუდგნენ, რჩეულთა ყრმათა და
მოხუცთა დასი გამოჰყვა,

310 გზას მშვიდობისას უსურვებდა. ყმაწვილ
იულუსს, თუმც ნორჩი იყო, მოწიფულის გონება
ჰქონდა. მამასთან გმირებს აბარებდა საქმეს
მრავალგვარს,

ქარს კი მიჰქონდა და ღრუბლებში ფანტავდა სიტყვებს.
ლამის წყვდიადში გადალახეს ფრთხილად სანგრები,
315 ბანაკს მიადგნენ, მოყმეთ სურდათ მტრისთვის
დაესწროთ, ხან აქ და ხან იქ ღვინისა და ძილისგან ძლეულ
მტერსა ხედავდნენ, უგრძნობელად მიწაზე განროთხმულს,
ნაპირზე ეტლებს, ხელნას, მთვრალეებს, იარაღებთან,
ავჟანდ-აღვირთან და ბორბლებთან მიყრილ-მოყრილებს.

320 ნიზუსმა უთხრა: „ევრიალუს, მარჯვნივ
წავიდეთ, საქმე მოითხოვს. აგერ, გზაცა, ვერ
დაგვეცემა ზურგიდან ვერვინ, თუ შენ კარგად
დააკვირდები, მოვსპობ ყველაფერს და წაგიყვან
გზით უვნებელით“.

ხმადაბლა უთხრა და მახვილი ჩასცა ანაზდად
325 გულზვიად რამნეტს, იმ დროს მაღალ ნარზე რომ
იწვა, ძილში ხვრინავდა სავსე მკერდით... თუმც იყო
მეფე, მჩხიბავი ფრინველთ მეოხებით, ტურნუსის
მომძეც,

მაინც ვერ შეძლო, რომ მისნობით დაეხსნა თავი.
 ნიზუსმა მოკლა სამი მონა, ველზე მიყრილნი,
 330 საჭურველთა მწდე რემუს, იქვე ეტლთან –
 მეეტლე, წააჭრა მძინარტ ჩაქინდრული თავები
 მყისვე. ბელადსაც მოსჭრა თავი, გვამი იქვე
 დატოვა სისხლმომწოთოლვარე, მიწა შავმა სითხემ
 შეღება. მოკლა ლამირუს და ლამუსი,
 ყრმასერანუსი,

335

პირმშვენიერი, ღამე ლხინში რომ გაატარა, ხოლო
 აწ ეგდო გალეშილი დიდძალი ღვინით.
 რა ბედნიერი იქნებოდა, ცეკვა-თამაშით ღამე
 ეტება, მიეღწია განთიადამდე!
 მშიერი ლომიც შიშის ზარს სცემს გარინდულ ფარებს,
 340 ოდეს დაზაფრულ, დამუნჯებულ ბატკანს
 მიათრევს, ზედ დააცხრება, აქუხდება სისხლიან
 ხახით... ევრიალუსის მძვინვარებაც ასეთი იყო.

მრავალრიცხოვან, დადუმებულ ბრბოს თავს დაესხა,
 ფადუსს, ჰერბესუსს, რეტუსსა და იქვე აზარისს.
 345 ვინ მოელოდა? მხოლოდ რეტუსს გამოედვიდა,
 ნახა ყოველი, მოეფარა შიშით კარდალას. წამომხტარს
 მყისვე განუწონა მკერდში მახვილი, მოკლა და ისევ
 ამოგლიჯა. ამოაყოლა ღვინით ამღვრეულ სისხლის
 ნაკადს მოკვდავმა სული.

350 გაფიცებული ევრიალუს კვლავ მძვინვარებდა,
 უკვე გაიჭრა მესაპუსის მხლებელთა მხარეს, ნახა
 კოცონი დაშრეტილი, ცხენნი მძოვარნი, საბლით
 დაბმულნი. მეყსეულად იგრძნო ნიზუსმა, რომ
 გმირს ზედმეტად მოერია სისხლის წყურვილი.

355

„ვიკმაროთ, – უთხრა, – ახლოვდება მტრული აისი, ჩვენ
 მათ საკმაო მივუსაჯეთ, გზაც გახსნილი გვაქვს“.

მრავლად დატოვეს მოვერცხლილი აზჯარ-ბექთარი,

თასი, ხალიჩა, მხოლოდ დასწვდა ევრიალუსი რამნეტის
 ოქროს ქამარსა და ლამაზ ყელსაბამს.

360

ძველად რემულუსს, ტიბურტელ გმირს ძღვნად გაუგზავნა,
 რომ შორიდანვე გაეხადა ერთგულ მეგობრად, მხნე
 კედიკუსმა. მან ანდერძად მისცა შვილიშვილს, ისიც რომ
 მოკვდა, რუტულეებმა ჩაიგდეს ხელში. ახლაც ამაოდ
 დაეუფლა მას ევრიალუს.

365 შემდეგ მოირგო მუზარადი მესაპუსისა.

ბანაკს გასცილდნენ და უშიშარ გზაზე გავიდნენ.

ლათინთ ციხიდან მოეგზავნათ მეწინავენი, სანამ

ლაშქარი ველზე იდგა დაყოვნებული, მათ

ტურნუსისთვის უნდა ეთქვათ მეფის პასუხი.

370 სამას მეომარს მიუძღოდა გმირი ვოლკენტი.

მიუახლოვდნენ უკვე ბანაკს და გალავანთან

შეასწრეს თვალი ბილიკისკენ გადასულ მსტოვრებს.

ჩაჩქანმა სხივი აირეკლა ნათელ ღამეში, გასცა

ჭაბუკი, ევრაილუსს ეს არ ახსოვდა.

375 მყისვე შენიშნეს და ვოლკენტმა შორის შესძახა:

„ჰეი, შესდექით! საით მიხვალთ, ვისი ჯარის ხართ?“

მათ კი ამაზე არ მიუგეს, უფრო აჩქარდნენ

ჩაშავებული, უსიერი ტევრის იმედით.

მყისვე მიეჭრნენ ცხენოსნები ნაცნობ გზასაყარს,

380 ყოველი მხრიდან გადაუჭრეს მალემსრბოლთ

გზები. შორს გაჰყოლოდა ტყეს ბუჩქები, ეკალ-

ბარდები, ჩაშავებული შესეოდა ხშირი ჯაგნარი,

ზოგჯერ ბილიკი გადაჭრიდა უცხო ნაკვალევს. ყრმა

ევრაილუსს მძიმე ტვირთი, შტოთა წყვდიადი

385 უშლიდა ხელსა, ხოლო შიშმა გზა აურია.

არც უფიქრია მასზე ნიზუსს, სანამ არ გასცდა

ადგილს, რომელსაც დარქმევია ალბას სახელი –

იმ ალბანიას, სად ლატინუსს ედგა ფარები. მაშინდა

შედგა და მეგობარს დაუწყო ძებნა.

390

„ვაგლახ, ბედკრულო ევრაილუს, სად მიგატოვე,

საით წავიდე?“ – გაიხსენა ყველა ბილიკი, უსიერ

ტევრში გაფანტული, თვის კვალს გაუყვა, უკან

დაბრუნდა და ბუჩქნარში იხეტიალა. უცბად

მოესმა ცხენების ხმა, მტრების ყიჟინა.

395

მალე გაიგო შეძახილი მტრის შუაგულში ნახა

ამოდ რომ იცავდა თავს ევრაილუს,

შეუცდენია ტყეს და ღამეს, უცაბედ ჩქამზე გარს

შემორტყმია მეყსეულად მთელი ლაშქარი.

რალა იღონოს, მტერს ჭაბუკი ვით გამოსტაცოს?

400

განა შევარდეს ხმალთა შორის და ჭრილობებით

სიკვდილი თვისი დააჩქაროს? მაღლა აღმართა შუბი

მრისხანედ, შეარხია, შეხედა მთვარეს

და შეჰღაღადა მაღალი ხმით: „დიდო ქალღმერთო,
 მეოხ-გვეყავი უბედურებს, ჭალების ძრწოლაც,
 405 ო, ლატონია, ზეციურთა მნათობთ მშვენიებავ! მამა
 ჰირტაკუსს შენს ზომონზე თუ შეუწირავს ჩემს
 ნაცვლად ძღვენი და მეც, როცა მინადირია, თუ
 ვამშვენიებდი ზორვით ტამარს და გუმბათს შენსას,
 ბრბოს აზღვევინე, შუბი სწორად წარმართეჩემი!“ –
 410

თქვა, გადიხარა და გატყორცნა მძლავრად ოროლი,
 შუქმა გააპო გაფრენილმა ღამის წყვილიადი,
 ზურგში ჩაუჭდო სულმონს, როცა მიბრუნდა იგი.
 მყისვე გადატყდა შუბისტარი, ბუნიკი ჩარჩა. დაეცა,
 გულმა ამოჩქეფა სისხლის ნაკადი,
 415 კრუნჩხვა დაეწყო და მუცელი აუცახცახდა.
 მიმოიხედეს მტრებმა, მაგრამ ნიზუსმა ისევ მრისხანედ
 სტყორცნა და მტრის ლაშქარს თავზარი დასცა,

შუბმა შხუილით საფეთქელი გაუპო ტაგუსს, გაჩეხილ
 თავში გაეჩხირა. მძვინვარე ვოლკენტ
 420 მტერს ვერ ხედავდა, ვერ გაეგო – შუბს ვინ
 სტყორცნიდა, გამმაგებულმა არ იცოდა, თუ ვის
 შებმოდა.

„მაგრამ შენ მაინც ცხელი სისხლით ორთა სიკვდილს ზღავ!“ –
 თქვა და იმიშვლა ორლესული, ჯიქურ მიეჭრა ყრმა
 ევრიალუსს. ამ დროს შემკრთალს და გამმაგებულს
 425 აღარ შეეძლო ნიზუსს წყვილიადს
 შეფარებოდა, ეს სატანჯველი აეტანა. მაღლივ
 შეჰყვივლა: „მე მომკალითო, ყოველივე მე
 ჩავიდინე, მე დავაშავე, ხოლო იგი არცა
 ცდილობდა, და არც შეეძლო, ვფიცავ ზეცას,
 ვიმოწმებ მთიებს!

430 მას უბედური მეგობარი უყვარდა
 მხოლოდ“. ეს თქვა ნიზუსმა, მაგრამ ამ დროს
 ხმაღმა გააპო ჭაბუკის ფერდი და გადახსნა
 მკერდი სპეტაკი,

ეგდო უსულოდ, მის მშვენიერ სხეულზე ჩქეფდა
 სისხლი მხურვალე, თავი გვერდზე გადაუვარდა.
 435

ვარდის კოკორიც ასე ჭკნება, როცა სახნისი ზედ
 გადაუვლის, ასე კვდება მინდვრის ყაყაჩო,
 ღეროზე დახრის თავს, ავდარი თუ გაუგრძელდა.
 ნიზუს შევარდა მტრის რიგებში, მისწრაფოდა
 ვოლკენტისაკენ, მხოლოდ მისკენ უწევდა გული.

440 გმირის გარშემო მჭიდროდ იდგა ურიცხვი
მტერი, ყოველი მხრიდან თავს ესხმოდნენ, მაგრამ
უტევდა და ელვასავით აკვნესებდა მახვილს,
სანამდის პირში არა სცა მომაკვდავმა რუტულუსს
მყვირალს, სული აართვა... უსულოდვე დაეცა
თვითაც

445 მეგობარს მკერდზე, იქ მიიღო სიკვდილი
მშვიდი... მე ვთვლი ორთავეს ბედნიერად, თუ
სიტყვას ჩემსას რამე ფასი აქვს. თქვენი ხსოვნა არ
მიმქრალდება, კაპიტოლიუმს ვიდრემდის ფლობს
ენეანთ მოდგმა, სანამ იცოცხლებს და იმეფებს მამა
რომისა!

450 რუტულნი ნადავლს დაეუფლნენ,
გამარჯვებულნი, გლოვით წაიღეს ბანაკისკენ
ვოლკენტის გვამი. ბანაკშიც იდგა მწუხარება, ნახეს
რამნეტი, სხვა მეთაურნიც, ერთ ბრძოლაში
განგმირულები; სერანუს, ნუმა, ბრბო მიაწყდა
უსულო გვამებს

455 და ცოცხალ მკვდრებსაც... ადგილს აჩნდა მკვლელობის
კვალი, აქაფებული სისხლი კვლავაც ღვარად დიდდა.
საჭურველთ შორის მოელვარე ჩაჩქანი ნახეს და აგლეჯილი
ყელსაბამი მესაპუსისა. უკვე მოედო დედამიწას ახალი შუქი,
460

დათმო ტითონის სარეცელი ნორჩმა ავრორამ, მზე
აჩახახდა, გაანათა ირგვლივ ყოველი, ტურნუსმა
მოყმეთ იარაღი აასხმევინა,

რაზმი დააწყო საბრძოლველად რვალით მოსილი.
აღაგზნეს ვნება ვაჟკაცებმა მძლავრი ყიჟინით.
465

შუბზე ააგეს, – სავალალო სანახავია, – თავნი
მოჭრილნი, ღრიანცელით მთელი ლაშქარი
გაჰყვა ნიზუსს და ევრიალუსს.
ომში ნაცადნი ენეანნი აწყობდნენ ლაშქარს გალავნის
მარცხნივ, ციხის მარჯვნივ მდინარე იყო.

470 გულნადვლიანნი ქონგურებზე ჩამოდგნენ
ტევკრნი. თავზარი დასცა უბედურებს სანახაობამ:
შუბის წვერებზე ცნობილ გმირთა ჩამოცმულ თავებს
შედედებული შავი სისხლი ზედ შემრობოდა.

ფრთოსანმა ჭორმა დაირბინა მთელი ქალაქი,
475 დედას შეესმა, სითბომ დათმო ბედკრულის
ძვლები, საბეჭი, ქსელი მშობელს მუხლზე
ჩამოუცურდა. ბედუკულმართი გამორბოდა, თმებს
იწეწავდა,

შმაგად მიჰქროდა გალავნისკენ აკივლებული,
 მეწინავეებს მიელტვოდა, აღარ ახსოვდა
 480 საფრთხე და შიში ისრებისა, გლოვით
 შესძახა: „ნუთუ შენ გხედავ, ევრიალუს? განა
 სასტიკო, სიბერის ბურჯო, შეძელ ჩემი მარტო
 დაგდება? არც კი მეღირსა, შვილო, შენთან
 დამშვიდობება, როცა საშინელ სახიფათო
 საქმეზე წახველ! 485

ვაი! მიგიღო უცხო მიწამ, დარჩი ნადავლად ძაღლთა
 და სირთა ლაციუმის... მე ვერ დაგმარხე, ვერ
 დაგიხუჭე თვალი, წყლულიც ვეღარ მოგბანე. დღე-
 ღამ გიქსოვდი სამოსს, მაგრამ ვერ მოგისწარი, ესღა
 მაძლევდა ძალმიღეულს სიბერის ნუგეშს.
 490

სად გპოვო, სადღა განისვენებს აწ შენი ნემტი, მკერდის
 ნაფლეთი, დამსხვრეული შენი სახსრები? ო, შვილო,
 განა მისთვის მოგყევ ზღვით და ხმელეთით?

მომსპეთ, თუ შეგრჩათ თანაგრძნობა, ყველა ისარი
 მტყორცნეთ, რუტულნო, მე მომკალით ყველაზე ადრე!
 495 ან, ო, დიადო ღმერთთა მამავ, შენ შემიწყალე,
 ტარტარს შთააგდე ისრით, შენგან მოძულელებული,
 რაკი არ ძალმიძს უღმობელი სიცოცხლე მოვსპო!“
 გული მოუკლათ ამ გოდებამ, ოხვრა აღმოხდათ.
 გატეხილ ძალებს შერკინების ღონე არ ჰქონდა.

500 ხელი მოჰკიდეს იდევისმა და აკტორმა
 მტირალს, ილიონევსის, აცრემლებულ იულუსის
 თქმით, და სავანეში წაიყვანეს ატატებული.
 ანაზდეულად შორს გაისმა ხმა მოგუგუნე
 ძაღლივ მგრგვინავი, სპილენძიან მჭახე ბუკიდან.

505 ატყდა ყიჟინა და ათროლოდა ზეცის თავანი.
 კუს საფარველით მოდიოდნენ სწრაფად ვოლსკები.
 სურდათ სანგრების ამოვსება, მესრის მოგლეჯა,
 ზოგი ცდილობდა კიბეებით ქონგურზე ასვლას,
 სადაც მეჩხერად იყო ჯარი, ხოლო ზემოდან
 510 ტევკრების ტომი შუბებსა და ლოდებს ისროდა.
 ხანგრძლივმა ალყამ მიაჩვია ისინი დაცვას.

მოაგორებდნენ გალავანთან ვეება ლოდებს, რომ
 მტრის მწკრივები დაეშალათ მტკიცედ დაცული.
 თითქოს ყველაფერს კი უძლებდა მათი ჯავშანი,
 515 მაინც ვერ შეძლეს რუტულეებმა თავი
 დაეცვათ, რადგან ტევკრებმა დაახეთქეს ვეება
 ლოდი და გაურღვიეს საფარველი, შორიდან
 ძლიეს. რუტულნი უკვე შემოტევას ვეღარ

ბედავდნენ, სცადეს კოშკიდან ტროელების
გამოტყუება

520 და ამისათვის წვერწამახულ ისრებს
სტყორცნიდნენ. მეზენციუსი საზარელი ეტრუსკულ
სოჭით იმუქრებოდა და აბოლქვილ ცეცხლსა
სტყორცნიდა, მესაპუს – მოდგმა ნეპტუნუსის,
ცხენთა მხედნელი ანგრევდა სანგარს,
გალავნისთვის კიბეს ითხოვდა.

525 ქალღმერთნო, და შენ, კალიოპე, მამცნეთ მეხოტბეს,
რამდენგზის სიკვდილს მოავლენდა ტურნუსის ხმალი?
რომელი გმირი შთანთქა მოყმემ შავბნელ ორკუსში?
ერთად გავშალოთ ომის ხატი თვალუწვდენელი.
რადგან თქვენ გახსოვთ, შეგიძლიათ მეც გამახსენოთ.

530

მაღალ ხიდებით იდგა კოშკი თვალშეუდგამი, მას
მიელტვოდა ასაღებად ყველა ვაჟკაცი, სურდაც
დაემხოთ იტალიელთ, აეღოთ ძალით.
ხოლო ტროელნი დიდძალ რაზმით იცავდნენ გოდოლს. ისარს
ტყორცნიდნენ, ქვას და ლოდებს მაღალ დუროდან.

535

თავდაპირველად თვით ტურნუსმა სტყორცნა მაშხალა,
ცეცხლი მოედო კოშკის კიდეს, გადაურბინა მშრალ
ძელებს ალმა, აბრიალდა ჭრიალა კარი,

შიგ მყოფნი თრთოდნენ და ამაოდ ეძებდნენ საშველს,
ერთურთს ეკვროდნენ შეძრწუნებით, მიისწრაფოდნენ,
540

სადაც ჯერ ცეცხლს ვერ შეეღწია. უეცრად კოშკი
სიმძიმემ დასცა, აცახცახდა ცა ტკაცუნისგან.
მიწას დაასკდნენ ცოცხალ-მკვდარნი, ჩამოქცეულნი,
საკუთარ შუბზე აგებულნი, ძელით ძლეულნი. გადარჩა
მხოლოდ ჰელენორი, ქველი ლიკუსი.

545

როს მონად იყო ლიკიმნია, ყრმა ჰელენორი ფარულად
შობა მეონიის ბელადისათვის. ტროას გაგზავნა,
ბრძოლა თუმც არ შეერგებოდა. არ მიუცია ხმალს და
გლუვ ფარს ახლაც დიდება. როგორც კი იგრძნო, რომ
ტურნუსის ლაშქარში მოხვდა

550

და ლათინთ რაზმი შემორტყმოდა ყოველი მხრიდან,
ვით მომწყვდეული მონადირეთ რკალში ნადირი
შმაგად მიილტვის შუბებისკენ და ეძებს სიკვდილს,

კუნტრუშით იცდენს ხოლმე ოროლს, ასევე მოყმე
სიკვდილის მნდომი ტრიალებდა მტრის შუაგულში,

555 იქ, სად ყველაზე მჭიდრო იყო შუბების ტევრი.
ხოლო ლიკუსი, მასზე სწრაფი, მტერს გაურბოდა
და იარაღებს გალავანზე სურდა ასწრება, სცადა
მომმეთა ხელს და სართულს მოსჭიდებოდა.

უკან ტურნუსი გამოენთო შუბშემართული,
560

გამარჯვებულმა შეუყვივლა: „ნუთუ უგნურო, იმედი
გქონდა გაქცევისა?!“ – თან ხელი სტაცა ჩაბლაუჭებულს,
ჩამოგლიჯა ფიცართან ერთად, იუპიტერის ფრინველს
ჰგავდა, ცადატყორცნილი მტკიცე ჭანგებით გედს ან
კურდღელს რომ მიაქროლებს.

565

მგელს ჰგავდა იგი მარსისეულს, ფარეხიდან რომ
ბატკანს იტაცებს, რომელს დედა უხმობს ბლავილით.
ატყდა ყიჟინა, ზოგი სანგარს ავსებდა მიწით,

სხვები სტყორცნიდნენ აალებულ ნაკვერცხლებს ციხეს.
ილიონევსმა უზარმაზარ ლოდით გასრისა

570 ლუკეტიუსი, კარიბჭესთან ცეცხლის მომტანი.

მამაცი ლიგერ – ემათიონტს, ხოლო კორინევსს

კლავს აზილასი, ერთი – შუბით, მეორე – ისრით.

კენევსმა სძლია ონტიგიუსს, ტურნუსმა – კენევსს,

მერე – კლონიუსს, დიოქსიპუსს, ითისს, პრომელუსს,

575 საგარისს, იდასს – გოდოლზე რომ

წამომდგარიყო. კაპისმა მოკლა პრივერნუსი,

თემილას ოროლს რომ გაეკენწლა. უგნურს ფარი

გადაუგდია და წყლულზე ხელი უტაცნია. მარდმა

ისარმა ზედ მიაჭედა მის ჭრილობას მარცხენა

ხელი,

580 მომაკვდინებელ დარტყმით გაჭრა სასუნთქი

არხი. არკენტის ვაჟი დიდებულად აღჭურვილიყო,

ეცვა ქლამიდი, მოწეული იბერიული.

გამოეგზავნა მამა არკენტს, მოყმე ნაზარდი მარსის
ჭალიდან და მდინარე სიმეთიიდან,

585 სად პალიკუსის იყო სათნო

საკურთხეველი. მეზენციუსმა შუბი დადო,

გაჭიმულ თასმით სამჯერ თავზემთ

მოიქნია მძიმე შურდული, გადამდნარ

ტყვიით საფეთქელი შუა გაუპო და

განგმირული დაახეთქა ქვიშაზე მოყმე.

590 პირველად თურმე ამ ბრძოლაში ტყორცნა

ისარი, ვინც მხოლოდ მფრთხალი ნადირების დევნა

იცოდა,

ასკანიუსმა. მან განგმირა ბრგე ნუმანუსი, რომელს
უხმობდნენ რემულუსად, ტურნუსის დაი ესვა მას
ცოლად უმრწემესი, ახლად შერთული.

595

წინა რიგებში მიდიოდა და მრუდს და მართალს
ამბობდა, გულში ამაყობდა მეფის მოყვრობით.

შესძახა ტევკრებს: „არ გრცხვენიათ, კვლავ გალავანში
რომ ემალებით ყოველ მხრიდან შემოსალტულნი,
ორგზის მონებო ფრიგიელნო, საზარელ სიკვდილს?!

600 ერთი შეხედეთ! მათ ხმლით სცადეს ქალი
მოგვტაცონ! რომელმა ღმერთმა და სიგიჟემ აქ
მოგათრიათ? აქ არც ატრიდნი, არც ულიქსი გხვდებათ
ცბიერი, ჩვენ აკვნიდან ვართ გამოწვრთნილნი,
ახალშობილებს სასტიკ ყინვაში და ტალღებში
ვუმაგრებთ სხეულს,

605 ყრმანი მიწყვიდად ნადირობენ უღრან ტყეებში,
ცხენოსნობა და მშვილდოსნობა თამაშად უღირთ,
შრომაც იციან და ხოდაბუნს ხნავენ სახნისით.

მცირეს კმარობენ, ხან ქალაქებს ანგრევენ ბრძოლით, –
მთელი სიცოცხლე არ ვეშვებით ჩვენ ხომ იარაღს!

610 საქონელსაც ხომ შუბისტარით მივრეკავთ
ხოლმე.

ვერ ამაბუნებს სულის ძალას მძიმე სიბერე, ვერც
სხეულს აჰკნობს, ჭაღარა თმებს ჩაჩქანით ვფარავთ,

გვიყვარს ნადავლით დაბრუნება, ცხოვრება მარცვით.

თქვენ კი სამოსი გყვარებით ზაფრანისფერი

615

და ძოწეული, უქნარობა, ცეკვა-თამაში, ტუნიკებს
გიმკობთ თქვენ სახელო, მიტრებს – ბაფთები, ო,
ფრიგიელი დიაცნი ხართ, კაცთა რა გცხიათ! დინდიმას
გასწით, ორხმიანი ფლეიტით დატკბით, დაირით,
ბზით და იდას დედის ბერეკინტიით.

620

ხმაღს ხელი უშვით, ის დაუთმეთ ნამდვილ ვაჟკაცებს!“

თავხედი სიტყვა და ზვაობა ვერ მოითმინა ასკანიუსმა.

ცხენის მარღვის ლარზე დაჭიმა მობრუნებულმა მყის
ისარი, ხელი აღაპყრო, ლოცვით მიმართა იუპიტერს,
მხურვალე აღთქმით:

625

„ყოვლისშემძლეო, შეეწიე გაბედულ საქმეს.

მე თვით გაახლებ შენს ტამარში ბრწყინვალე საზღოს, საკურთხეველთან
მოგგვრი, ღმერთო, ქათქათა მოზვერს,

მოზრდილს, დედის ტოლს ტანადობით და შუბლმოოქრულს, რქებით მოქადულს, მიწის მჩხვერავს, ქვიშნარის ამყრელს“.

630 მამამ უსმინა; დაიქუხა მოწმენდილ ცაზე, ხმა გამოიღო მშვილდმა, სტვენით მსრბოლმა ისარმა თავი გააპო რემულუსის და საფეთქლიდან მეორე მხარეს გაიარა ფრთების ცახცახით.

„კვლავაც დასცინეს სიმამაცეს ამაყი სიტყვით,
635

ორგზის მონებიასეთ პასუხს აძლევენ მტრებსა!“ – ასკანიუსმა მხოლოდ ეს თქვა, ხოლო ტევკრებმა ყიჟინა დასცხეს სიხარულის და მათი სული მისწვდა ზეცამდე. აპოლონი ამ დროს ზემოდან აკვირდებოდა ქალაქსა და ავზონელთ ლაშქარს, 640 ღრუბელზე იჯდა. გამარჯვებულ იულუსს უთხრა: „ახალ გმირობით, ყრმაო, ცამდე გაითქვამ სახელს, ღმერთთა შვილი და მომავალი ღმერთების მამა,

ბედითი ომი ვერ ძლევს მოდგმას ასარაკუსის, ვერ დაგაკავებს ტროა!“ – ეს თქვა, მაღალ ზეციდან
645

დაეშვა, გაჭრა მოზუზუნე, ძლიერი ქარი იულუსისკენ წამოვიდა, მიიღო სახე მოხუც ბუტესი (ის დარდანელს ახლდა ანქიზეს იარაღის მწდედ, მისი ზღურბლის ერთგულ გუშაგად, შემდგომ კი ბუტე ასკანიუსს აახლა მამამ).

650 მოხუცს ამსგავსა აპოლონმა ხმა, სახის ფერი, ჭადარა წვერი, იარაღი მაღალხმიანი. ასე მიმართა ბრძოლის გზნებით ანთებულ მოყმეს: „ენეასის ძევ, შეგრჩეს მოკვლა ნუმანუსისა, ღმერთი აპოლონ შენ ამ პირველ გმირობას გითმობს,

655 არა შურს მსგავსი სიმამაცე, მაგრამ, ყმაწვილო, აწ ომში ნულარ ჩაებმები“, – თქვა აპოლონმა, სიტყვა გაწყვიტა, მოიშორა მოკვდავის სახე,

თვალთაგან შორეთს მიეფარა, ჰაერს კამკამას. იცნეს ღმერთი და ღვთაებრივი მისი ისრები

660 დარდანიდებმა, შემოესმათ კაპარჭის ჩქამი. ფეხების ნებით ასკანიუსს ეაჯებოდნენ, მოშორებოდა ასპარეზსა ბრძოლის მწყურვალი. თვით კი დაბრუნდნენ, არ დაუფრთხნენ სიცოცხლის საფრთხეს

ყველა კედელს და მესერს მისწვდა მათი ყიჟინა,
665

მოზიდეს მშვილდნი დაჭიმულნი, ტყორცნეს ოროლნი,
მიწა დაფარა ისრის ტევრმა, ფარნი, ჩაჩქნები ყრუდ
ზრიალებდნენ დარტყმისგან. გაჩაღდა ბრძოლა. წვიმა,
მოსული დასავლეთის ვარსკვლავებიდან, ასევე
ურტყამს დედამიწას, სეტყვა ზღვასა სცემს,
670

როცა ავსტერის დახმარებით იუპიტერი აშლის
ქარიშხალს გააფთრებულს, ცას ელვით აპობს.
აღკანორის ძეთ პანდარუსსა და მძლე ბიტასს
იუპიტერის ტევრში ზრდიდა ნიმფა იერა –
სიმაღლით სოჭის და მშობლიურ მთების სადარებს.
675

მკლავის იმედი რაკი ჰქონდათ, გახსნეს კარიბჭე, მათ
მინდობილი და მოუხმეს მტერს გალავანთან.
თვით კედლად დადგნენ, ვით გოდოლნი, მარჯვნივ და მარცხნივ,
ხმალი აესხათ, თავზე ჯილა უფრიალებდათ. ასე დგას ხოლმე
ორი მუხა გაჭრილ ჩქერებთან

680 გინდ საამური ათეზისის, გინდა პადუსის,
ცამდე აღმართავს მაღალ ტოტებს გალაღებული,
თავაწეული კენწეროებს ააქანავებს.
რაკი კარიბჭე ღია ნახეს, მაშინ რუტულნი – კვერკვენსი,
კოხტად აღჭურვილი აქვიკულუსი,
685 გულფიცხი ტმარუს და ჰემონი მყისვე მიიჭრნენ,
ზოგმა იბრუნა მერე პირი ლაშქართან ერთად, ზოგიც
სიცოცხლეს დაეთხოვა ზედ კარის ზღურბლთან.

რისხვამ იმატა მტრების გულში იმავდროულად,
ტევკრნიც მოგროვდნენ და რიგები შეამჭიდროვეს.

690 ბრძოლა გამართეს ხელჩართული და
გამოირჩნენ. ბელადი ტურნუს მოშორებით მამაც
მხედრობას უშლიდა ბრძოლის საღერღელსა,
როცა აუწყეს: მტერი შეგვება უცაბედად, გახსნაო
ბჭენი. ანაზდეულად გულმრისხანე გამოემართა
695 დარდანელების კარიბჭესთან ზვიად
ძმებისკენ. სტყორცნა ოროლი, ჯერ განგმირა მან
ანტიფატე, ძე თებელ დედის და დიადი
სარპედონისა. იტალიურმა შუბმა გაჭრა თხელი
ჰაერი და გაფრენილი განეწონა მეზობლის
სტომაქს,
700

ღრმად ჩარჩა მკერდში ამოჩქევა ღრმა იარიდან
აქაფებულმა სისხლმა, შუბი ღვიძლმა გაათბო, მოკლა
მეროპე, ერიმანტი და აფიდნუსი,

თვალანთებული ბიტისი განრისხებული, თუმც
 არა შუბით, რადგან ამით ელვის სისწრაფით,
 705

სიცოცხლეს. სტყორცნა ფალარიკა^[128] ელვის სისწრაფით,
 სტვენით ჩაეჭდო, ხარის ტყავმაც ვერ შეაჩერა, ორკეცმა
 ტყავმა, ვერც ჯავშანმა, ოქროს ორმაგი ქერცლი რომ
 ჰქონდა. დაბარბაცდა, მძიმედ დაეცა. მიწა აკვნესდა, ყრუ
 ჟღრიალი გაიღო შუბმა. 710

ასე ეცემა ხოლმელოდი უზარმაზარი იქ,
 სად ევბეის ბაიების არის ნაპირი.

ამ ლოდს წინასწარ ამზადებენ გულმოდგინებით და
 მერე ზღვაში გადისვრიან, სწრაფად მიათრევს
 გზადაგზა ღორლებს, იმსხვრევა და ფსკერს ენარცხება.

715 ზღვა ქვიშას აჰყრის, ხმა პროქიტას
 ააზანზარებს, იუპიტერის ძალით – ტიფევსს,
 კლდოვან ინარიმს. მეზრძოლმა მარსმა ჩაუნერგა
 ლათინთ სიმტკიცე.

ძალა შთაბერა, ბრძოლის ნდომა, ხოლო ტევკრებს კი
 ძრწოლა მოჰგვარა, გააქცია. ყოველი მხრიდან
 720 მოიჭრა მტერი, მისცემოდა ძალა ბრძოლისა.
 მეზრძოლმა ღმერთმა სიმამაცე შთაბერა გულებს.
 ძმის გვამი ნახა პანდარუსმა, მაშინვე იგრძნო,
 ბედი ვისა ხვდა, რა შემთხვევამ გადაჭრა საქმე.
 საშინელ ძალით ბჭეს მიაწვა, მოატრიალა,
 725

ფართო ბეჭებით შეეხიდა, გალავნის გარეთ სასტიკ
 ბრძოლაში დარჩა ბევრი თავისიანიც. მოყვარეც,
 მტერიც შემოჭრილი კოშკში ჩაკეტა. უგნური!
 მათში ვერ შენიშნა რუტულთ ბელადი! თვისივე
 ნებით მოიმწყვდია ციხე-ქალაქში,
 730 ვით ფიცხი ვეფხვი – ზარდაცემულ ფარაში
 ცხვრების, თვალი აენტო მძვინვარებით, ჩქამი გაიღო
 ბასრმა მახვილმა, სისხლიანი ათრთოლდა ჯიღა,

ფარმა არეკლა მყისვე ელვა, იცნეს ენეანთ ანაზდეულად
 სამულველი სახე გამირისა
 735

და ახოვნება. პანდარუსმაც არ დააყოვნა და ძმის
 სიკვდილით აღგზნებულმა ასე მიმართა: „აქ როდი
 გახლავს დედოფალი ამატას სახლი, მზითვად რომ
 გერგო, არც მშობლიურ არდეაში ხარ, ტურნუს, შენ
 მტრების ბანაკში ხარ და ვერც გააღწევ!“

740 დამშვიდებულად და დაცინვით უთხრა
ტურნუსმა: „წვეთიც თუ შეგრჩა სიმამაცის, მო,
შემერკინე, ამბავს მიუტან პრიამესაც ახალ
პელიდის!^[129]“ – ასე თქვა. ძალა მოიკრიბა
პანდარუსმა და ესროლა შუბი – კოჭრიანი
შუბისტარითა

745

და ნედლი ქერქით. იუნომ კი დარტყმა აშორა,
ჩააჭდო ძელში. „ამ ჩემს შუბს კი ვერ გაექცევი, ჩემი
ძლიერი ხელით ნატყორცნს, განა შენსავით იცის
მიზანი და ჭრილობა გარდაუვალი!“ – თქვა და
გასწორდა, ხმლის ფოლადით შუბლი გაუპო

750

ზედ საფეთქელთან გმირ პანდარუსს და ღრმა
ჭრილობა დაჰყვა ღაწვებზე, ჯერ რომ ღინღლი ფარავდა
მხოლოდ.

მიწა შეიძრა სიმძიმისგან და პანდარუსმა ზედვე
განართხო ხელნი ძალაგამოლეულნი, სისხლი
და ტვინი შეეშხეფა, თავი გაიპო

755 და ორივ მხრიდან მოკლულს მხრებზე

ჩამოუვარდა... ყველა ტროელი უკუიქცა

შეშინებული, მძლეველს აზრადაც რომ მოსვლოდა,
კლიტე გაეხსნა, სხვაც შემოეშვა, იმ დღეს ბოლო
მოეღებოდა იმ სასტიკ ომსაც და მთელს მოდგმას
ენეასისა.

760 მაგრამ უგნურმა ხოცვის ვნებამ აიყოლია,
მტერს შეუტია ანთებულმა, მოკლა ფალერის,
გიგეს მუხლებქვეშ გადაუჭრა მარღვი, შემდეგ კი,

შუბს ხელს სტაცა, მიაყოლა ოტებულთ ზურგში.
ძალას ჰმატებდა მას იუნო და სიმამაცეს.

765

ზედ მიაყოლა მან ჰალისი და ფეგუესი, მოკლა –
უმეცრად სანგრებში რომ ებრძოდნენ რუტულთ, ნემონ,
ალკანდერ, ჰალიუსი და პრიტანისი. ლინკვესი მისკენ
მოიწევდა, სხვებს მოუხმობდა ხმალშემართული,
წამოსული სანგრის მარჯვნიდან,

770

მასაც დაასწრო, ერთი დარტყმით მოკვეთა თავი, და
მუზარადთან ერთად თავიც შორს გადაფრინდა.

მოკლა ამიკუს მონადირე, რომელზე უკეთ
არვის შეეძლო გაეპოხა ისრები შხამით. მოკლა
კლიტიუს და კრეთევისი, ეოლუსის ძე,

775 მუზების მოძმე, სიმღერა რომ უყვარდა მიწყივ,
ტკბილი კითარა და სიმებზე ჰანგის აწყობა. ხოტბას
ასხამდა რაშს, იარაღს, ვაჟკაცებს, ბრძოლებს.

თავისიანთა როს იხილეს იავარყოფა, მოიჭრნენ
ტევკრთა მეთაურნი – მნესთევს, სერესტუს,
780 ნახეს სილტოლვა, მტრის შემოჭრა გალავნის
შიგნით. „ჰე, საით ილტვით, სხვა სიმაგრე სად
გეგულებათ, გარდა ამისა?! – შეუძახა ტევკრებს
მნესთევსმა, – თანამებრძოლნო! ერთმა კაცმა,
გარსშემორტყმულმა ჩვენი სანგრებით, დაუსჯელად
რამდენი მოკლა,

785

რამდენი მოყმეგააგზავნა ორკუსის მხარეს! ნუთუ
მამული უბედური, ძველი ღმერთები და ენეასი,
თქვე მხდალებო, არ გებრალებათ?!“ გული მოეცათ,
მტერს აღუდგნენ მჭიდრო რაზმებით.

ნელა შებრუნდა, გაემართა მდინარისაკენ,
790 იქითკენ, სადაც ციხე-ქალაქს ჩაუდიოდა. ტევკრთ
რაზმი შეკრეს, მიემალნენ ტურნუსს ხმაურით:
მონადირენიც ლომს ასევე ავიწროებენ

მტრული შუბებით, იგი თუმცა შემფოთებულა, მაინც
შმაგი და საშიშია. მას სიმამაცე

795 ნებას არ აძლევს მტერს მოსეულს ზურგი აჩვენოს,
ვერც ბედავს, თუმც სურს შეუტიოს შუბთ და ვაჟკაცებს.
საგონებელში ჩავარდნილი ტურნუსიც ასე
აუჩქარებლად მიილტვოდა რისხვით მდულარე, ორჯერ
მტრის რაზმსაც შეუტია, ორგზის გაფანტა
800

გალავნის გასწვრივ არეულნი, მაგრამ შეიკრა
მთელი ლაშქარი, ბანაკიდან გამოფანტული.
ველარ გაბედა კვლავ იუნომ ტევკრთა გაფანტვა,
რადგან ირისი მოუვლინა იუპიტერმა, მან დას
გადასცა, რაც ელოდა, უკეთუ ტურნუს
805 არ დატოვებდა ტევკრთა მაღალ ციხე-
გალავანს. მამაცი მოყმე უკვე თავსაც ველარ
იცავდა ველარც მარჯვენით, ვერცა ფარით, ისე
ცვიოდა

ყოველი მხრიდან გატყორცნილი ისრების სეტყვა.
თავზე ჩაჩქანი ტკაცუნობდა, მტკიცე ჯავშანი
810 ქვებმა ჩაჭეჭყა და მუზარადს მოსცილდა ჯილა.
ტროელთ უმატეს შუბით დარტყმებს, თვითონ მნესთევსმა –
ყოვლისმნგრეველმა. მაშინ ტანზე ოფლმა დაცვარა, და შავ

ნაკადად დაიღვენთა, სუნთქვა გაჭირდა, მძლავრმა ქოშინმა
უძლურება დაატყო სახსრებს.

815

ბოლოს ტურნუსი მყისიერად, საჭურვლიანად ცივ
მდინარეში გადაეშვა, ყვითელ მორევში.

მიიღო წყვილმა მშვიდ ტალღებზე, სისხლი მოჰბანა, და
უვნებელად დაუბრუნა მოკავშირეებს.

წიგნი მეათე

1

ამ დროს გაიხსნა ყოვლისშემძლე ოლიმპოს კოშკი^[130]
უკვდავთ მამამ და კაცთ მეუფემ ღმერთებს მოუხმო
ვარსკვლავთ ბინაში, საიდანაც ჩანს დედამიწა,
დარდანთ ბანაკი და ლაშქარი ლათინთა მოდგმის.

5

ორკარებიან სავანეში შეკრებილთ უთხრა:

„დიადნო მკვიდრნო ზეცისანო, თქვენი ზრახვები
რად შეიცვალა, რად პაექრობთ გულამღვრეულნი?
მე არა მსურდა იტალია ტევკრებს შებმოდა. შუღლი
უჩემოდ ვინ გაბედა? ვინ გაიძულათ

10 შიშით ან ერთის ან მეორის მხარე გეჭიროთ?
ომის დროც მოვა, მანამდე კი ნუ აჩქარდებით!
მოვა მძვინვარე კართაგენი^[131], რომაელთ ციხეს

დანთქმას უქადებს, მისკენ დაძრავს გაპობილ ალპებს.
მაშინ იფიქრეთ ქიშპობაზე, ომის ნადავლზე.

15 ახლა კი ზავი დაამყარეთ
სასიხარულო“.

მან ცოტა რამ თქვა, ხოლო ოქროს ვენუსმა მამას
წილადობილად უპასუხა:

„ო, მამავ, კაცთა და ღმერთების მარად უფალო! შენ
გარდა სათნო მოწყალება ვის უნდა ვთხოვოთ?

20

რუტულთ უხარით, მხედართ შორის დაგელავს ტურნუს,
მარსის წყალობით მამაცი და ძლევამოსილი. ტევკრებს
დახშული გალავანიც კი ველარ შველის. ბჭეში გაჩაღდა
უკვე ბრძოლა, სანგრების შიგნით დარდანელთ სისხლით
ავსებულა ღრმა ორმოები.

25 ენეას ვერ გრძნობს, რაცა ხდება. ნუთუ არ
ბრძანებ, რომ შეწყდეს ალყა? ემუქრება ახალი
მტერი მეორე ტროას და დაქცევას უქადის
ქალაქს,

ეტოლიიდან ისევ აღდგა ტიდიდის მოდგმა. უნდა
ველოდეთ, ჩანს, ახალი ბრძოლის იარაღს.
30 კვლავ შენს იარაღს სასიკვდილოს უნდა შევება!
შენს ღვთიურ ნებას თუ განუდგნენ, როს იტალიას
მოადგნენ ტევკრნი, ცოდვა მართებთ გამოისყიდონ!
მაგრამ იმათ ხომ ზეციერთა სიტყვა იწამეს!
მაშ, რატომ ხდება, რომ შენს ნებას გადადის ყველა, 35
რად მიჰყვებიანთვითნებურად სხვა ბედისწერას? რაღა
უნდა ვთქვა ერიქსის წინ გემთა დაწვაზე, ანდა
ქარიშხალთ მეუფეზე, ეოლიიდან აღძრულ გრიგალზე,
ცით მოვლენილ ქალღმერთ ირისზე?
მანებიც აღდგნენ, – აქამომდე მხოლოდ ისინი
40 არ ერეოდნენ, – უცაბედად მათგან მოსული ავი
ალექტო იტალიის ქალაქში დამრწის. სამეფოს არ
გთხოვ, თუმც იმედი გვქონდა, სანამდის

ბედი გვწყალობდა! მიანიჭე ძლევა, ვისაც გსურს! თუ
აღარ დარჩა უკვე მხარე, რომელს ტევკრთათვის
45

გაიმეტებდა შენი ცოლი, მამავ, გაფიცებ
პარტახს ტროისა, გაიყვანე ბრძოლის ველიდან
ასკანიუსი, შვილიშვილი მაინც დამითმე! დე,
ენეასი კვლავ ილტვოდეს უცნობ მხარეში,
რაგინდრა ზღვა და ახალი გზა არგუნოს ბედმა.
50 მხოლოდ ყმაწვილი გადაურჩეს ბრძოლას
საზარელს! გინდ ამათუსში, გინდ პაფუსზე, კითერას
კლდეზე, ან სავანეში იდალიის დადოს მახვილი,
იცხოვროს მშვიდად. დე, დათრგუნოს იტალთა მხარე
მძლე მეუფებამ კართაგენის, უარს არა ვარ...
55 მაგრამ რას ვხედავ იმაში კარგს, რომ ომს
გაექცნენ, არგოლიკური ცეცხლის შუა
გამოვატარეთ, ამდენი ზღვა და სანაპირო
შემოიარეს,

ამაოდ მოხვდნენ ლაციუმს და სხვა პერგამოსი სცადეს
აეგოთ! არა ჯობდა, მამულის ცეცხლში
60

დაფერფლილიყვნენ? გევედრებით, მოგვეც ქსანთუსი,
სიმოის მოგვეც, მძლეო მამავ, ბედშავ ტროელებს, –
კვლავ გამოვცადოთ ილიონის უბედურება!“ რისხვით
მიუგო მძლე იუნომ პირმშვენიერმა: „რად მაიძულე
გაგიმხილო ფარული დარდი?
65

ადამიანთა და უკვდავთა შორის ენეას, ვინ
 წააქეზა დასცემოდა მტრულად ლატინუსს?
 სურდა ხელთ ეგდო იტალია ბედის ნებიერს,
 კასანდრას გესლით შთაგონებულს. განა ვურჩიეთ
 ციხე დაეგდო და სიცოცხლე ქარისთვის ენდო?
 70 განა ჩვენ ვთხოვეთ, ბიჭს ანდო ომის
 სიმძიმე, სცადე ტირენთა ერთგულება, მშვიდი
 ტომების, რომელმა ღმერთმა დააბნია, ან ჩვენმა
 რჩევამ? რა შუაშია ან იუნო, ანდა ირისი?
 წუხხარ, რომ ძლევენ ახალ ტროას იტალიელნი,
 75 ტურნუსი მამულს სამკვიდრებლად ეპატრონება?
 – მას დედად ჰყავდა ვენილია, პაპად – პილუმნუს.
 რაღა დავარქვათ, რომ ტროელნი ლათინთ ებრძვიან,
 ყანებს სტაცებენ და ჭირნახულს? ანდა ის რას ჰგავს,
 სიძეს არჩევენ, იპარავენ დაწინდულ ქალწულთ?
 80 მშვიდობას გვთხოვენ და იარაღს ლესავენ
 ჩვენზე! შენ თუ ძალგედვა ენეასი გადაგერჩინა¹³²¹
 ღრუბლის საფარით, მისი გემნი გადაგექცია ზღვის
 ფერიებად, მაშ, რატომღა გიშფოთებს გულსა ჩემი
 მცირედი დახმარება რუტულთა მიმართ?
 85 არა იცის რა ენეასმა და არც აქ არის, არ-რა იცოდეს
 და არც იყოს! პაფუსს, კითერას, იდალიუმს ფლობ,
 მაშ, რატომ ცდი ციხეს და გულებს?

განა ჩვენ გვსურდა დაგველეწა ფრიგიის მხარე, ჩვენ
 განა? თუ მას, ვინც ჩაუგდო ბერძნებს ტროელნი?
 90

ან რა მიზეზმა ევროპას და აზიას ხელში მისცა
 ლახვარი და ქურდობით ზავი დაშალა? მე
 მივუძღოდი, რომ დარდანმა, ვნებით აღვსილმა
 დაიპყრო სპარტა? კუპიდონი იქნებ მე აღვძარ?
 შენს თავს აბრალებ! ნაგვიანევ საყვედურს ამბობ
 95 და უსამართლო, უნაყოფო კამათს გაჰყევი!“ –
 ბრძანა იუნომ. ღმერთთა დასში ისმა ჩურჩული,
 როგორც ხშირ ტყეში შეყოვნდება პირველად ქარი,
 ყრუდ გაიღმუვლებს მოდუდუნე, გაისმის ხმები,
 მალე ქარიშხალს რომ აუწყებს მამაც მეზღვაურთ.
 100

მძლეთამძლე მამამ და მეუფემ უზენაესმა იწყო
 სიტყვა და მყის გაყუჩდა ოლიმპოს სახლი, მიწა
 ათრთოლდა და ეთერი – ზეცისქვეშეთში,

დადგნენ ზეფირნი, მოისარკა ზვირთები ზღვისა:
 „გულით მიიღეთ, ჩაიმარხეთ სიტყვები ჩემნი:

105

თუ არ ეგებით ავზონთა და ტევკრთა კავშირი და თუკი
ბოლო აღარ უჩანს თქვენს ჯიბრს და შუღლსა, მაშინ
ამჟამად წარმატება ვისიც არ იყოს, ტევკრი იქნება, თუ
რუტული, არ განვასხვავებ. იტალიელთა ბედისწერა
ტროელთ აანთებს,

110

თუ ავ მისნობასდაუჯერეს, რუტულთ მხარეზე
სულაც არა ვარ. ყველამ თვისი ნებითა ჰპოვოს
უბედურებაც და სიკეთეც. იუპიტერი ყველასთვის
ერთი მეუფეა! ბედი გზას ჰპოვებს!“ თქვა...
დაიფიცა ფისისებრი სტიქსის ტალღები^[133],
115 თავი დახარა და ოლიმპო იძრა
დიადი. ოქროს ტახტიდან ადგა მამა
იუპიტერი და კარიბჭემდე მიაცილეს
ზეციერებმა.

ამ დროს რუტულნი თავს ესხმოდნენ ტროელთ გალავანს,
ემუქრებოდნენ ცეცხლითა და იავარყოფით.

120 ციხეში იყო რაზმი ალყით შეიწრებული,
ლტოლვის იმედიც აღარ ჰქონდათ. კოშკზე ამაოდ
იდგნენ ტევკრები – იშვიათი გვირგვინი კედლის.
ჰიკეტაონის ძე თიმეტე და აზიუსი, ასარაკუსნი,
ტიბრისი და მათთან კასტორი

125 იდგნენ პირველნი, შემდეგ – ძმები სარპედონისა –
კლარუსი, თემონ, ლიკიიდან რომ წაჰყვნენ ტევკრებს.
ტინს უზარმაზარს, კლდის მონაპობს მძიმედ
მოათრევს, ლირნესელ აკმონს დაუმაბავს მთელი
სხეული. არ ჩამორჩება ძმას – მენესთევსს, მამას –
კლიტიუსს.

130 ზოგი შუბით და ზოგი ქვებით იცავს სიმაგრეს,
ცეცხლსა სტყორცნიან, ლარს აკრავენ წამახულ ისრებს.
აგერ დგას ისიც, კითერეას ზრუნვის საგანი,

ყრმა დარდანელი, შეხეთ, მთელი თავით მაღლა დგას.
გამოირჩევა ვით აქატი ოქროცურვილი,

135 თითქოს დიადმა ხელოვნებამ გამოძერწაო, ან
ორიკის ტერებინთში თითქოს ინათა სპილოს
ძვალმაო. რძესავით თეთრ ქედზე იმშვენებს ტურფა
კულულებს, ვიწრო რკალად მოურტყამს ოქრო. შენც,
ო, ოსმარე, დიდსულოვან მებრძოლთ ეჩვენე,

140 თუ ვით მართავდი ისარს, რკინას აცხებდი
შხამსა, მოდგმაო ქველი მეონიის, სადაც უხვ
მინდვრებს ხნავენ მამაცნი, პაქტოლუსი ოქროს

მოაყრის, იქვე – მნესთევსიც, ვინც ტურნუსი
უკუაქცია, ციხე დაიკვა და დიდებით ზეცას ეწია.

145 აქ დგას კაპისიც, კამპანიის
დამფუძნებელი.

როს მებრძოლები ერთურთს რკინით ეჯიბრებოდნენ,
გმირი ენეას მიაპობდა წყალს შუალამით, ევანდერისგან
ეტრუსკების მხარეს ეწვია. მეფეს ეახლა, უთხრა
მოდგმაც, სახელიც თვისი,

150 მოსვლის მიზანიც, სპათა ძალაც მეზენციუსის,
საშველად ტურნუსს გულამღვრეულს რომ მოევლინა.

თან გაახსენა მერყეობა მოკვდავთა ბედის, ევედრა
თანაც. მყის ტარხონმა ძალა მოიცა, კავშირი
დადო, მოარიგა ბედის საქმენი.

155

ლიდიელთ ტომი ნავში ჩასხდა, ღმერთის ბრძანებით
დაემორჩილა უცხო ბელადს, წინ მიდის გემი
ენეასისა, ფრიგიული ლომები ამკობს. დევნილთა
ტევკრთა სანუკვარი შორს მოჩანს იდა^[134], იქ ზის
დიადი ენეასი, გულში იგონებს

160

ბრძოლის მძვინვარე შემთხვევებსა, ხოლო პალანტი ღამის
ვარსკვლავთა გზებსა ჰკითხავს და სთხოვს უამბოს, ზღვა
და ხმელეთზე ვაჟკაცს რაც თავს გადახდენია.

ქალღმერთნო, გახსენთ ჰელიკონი, სიმღერით გვამცნეთ
ეტრუსკთა მხრიდან წამოსული რაზმების წყება,
165 მტრებზე სალაშქროდ ხომალდებით ზღვად
გამოსული! „ვეფხვად“ წოდებულ გემს რვალიანს მოჰყვა
მასიკუს, ათასი მოყმეც მოიყოლა კლუზიუმიდან, კოსას
ციხიდან, ფართო ბეჭზე კაპარჭასხმული, ხელთ რომ
უპყრია მშვილდ-ისარი სიკვდილის მგვრელი.

170 აბანტის რაზმი მოელვარე საჭურვლით
მოდის, გემზე გიზგიზებს ოქროს კერპი
აპოლონისა. პოპულონია დედამ მისცა ექვსასი
გმირი ბრძოლით ნაცადი, ხოლო ილვამ კიდევ
სამასი, ქალიბთა რკინით მდიდარმა და უხვმა
კუნძულმა.

175

მესამედ მოსდევს აზილასი, ღმერთთა და კაცთა
შუამავალი, ტარიგთა და ვარსკვლავთა მცოდნე,
ფრინველთა ენის ამომცნობი და ელვის ნიშნის^[135].

ათასი წაჰყვა მას მებრძოლი შუბშემართული, პიზას
მცხოვრები. ეს ქალაქი ეტრუსკთა მხარეს

180

აღფეუსიდან მოსულთ შექმნეს. მოსდევს ასტირი,
ცხენს მინდობია, ფერადოვან აბჯარ-საჭურველს.
სამასი კაცი მას მოჰყვება გულაგზნებული, ცერეს
მცხოვრები, მინიონის ველ-მინდვრებისა, ძველი
პირგების და ხრიოკი გრავისკებისა. 185

შენც არ გივიწყებ, ლიგურების ბელადო მხნეო,
ქველო კინირუს და კუპავონ მხედართუფროსო! შენ
დიადი ხარ, გედის ფრთები თავზე გერხევა¹¹³⁶, (ო,
ავბედითო ვნებავ!) აზრზე მოჰყავთ მშობელი.
ამბობენ, ტყეში დასტიროდა ძვირფას ფაეთონს
190 თურმე კიკნუსი, ალვათა ჩრდილს
ეფარებოდა, მწუხარე ტრფობას დარდიანი
მუზით იხშობდა. ფრთები შეესხა და ბუმბული,
ვით თმებს ჭაღარა,

ვარსკვლავებისკენ ხმა მიმართა ომახიანი.

ტოლებს გაუძღვა, ზღვის ზვირთებზე სახელგანთქმული
195 შვილი, „კენტავრუს“ გააქროლა მარდი
ხოფებით. ცამდე ადის და გორასავით ტალღებზე
წვება, დაგრძელებული ჭვინტითა ჭრის წყალს
აქაფებულს. აჰა, ოკნუსმაც სამშობლოდან უხმო
მხედრობას, მისანი ქალის მანტოს ვაჟმა, ეტრუსკმა
გმირმა.

200 მან, ო, მანტუა, შეგქმნა, მოგცა დედის სახელი.
შენ მრავალი გყავს წინაპარი სხვადასხვა მოდგმის:
სამი ტომია, თვითეულში ოთხია თემი, ეტრუსკთა
სისხლით მძლავრი ხალხის დედაქალაქო!
ხუთასი გმირი მეზენციუსს მტრად მოეკიდა,
205 მათ მიუძღოდა ბენაკუსის შვილი მინციუს,
ფიჭვის ხომალდით მიაღვევდა ზღვას აქაფებულს.
ავლესტე მოდის, ასი ხოფი ურტყამს ზღვის ტალღებს

და ზედაპირზე მარმარილოს ქაფი გადირბენს.

გემს ძრავს ტრიტონი, ზღვას ლაჟვარდი ნიჟართ აკროტობს,
210

შუბლი და ტანი ბანჯგვლიანი აქვს, თუმც წელამდე
კაცისას უგავს, თევზის ბოლო დაჰყვება ურჩხულს,
ბუყბუყებს ტალღა ცხოველური მისი მკერდის ქვეშ.
ამდენი გმირი მოდიოდა ოცდაათ გემით ტროის
საშველად, მარილიან ველებს აპობდა.

215 დღე ცას მოსცილდა, შუალამის ჟამი
ჩამოდგა, ფეხუსის ეტლმა ნახევარი ოლიმპო
განვლო. სათნო ენეასს საზრუნავი არ ასვენებდა,

თვითონ მიუჯდა გმირი საჭეს, აფრას მართავდა.
გზაში შემომხვდა ვაჟკაცს დასი მშვენიერ გემთა
220

ყოფილ მეფურთა, ნიმფებად რომ კიბელეს ნებით და
ქალღმერთებად ქცეულიყვნენ ლაჟვარდი ზღვისა. ერთად
მიქროდნენ და ჯგუფურად არღვევდნენ ტალღებს.
რამდენი გემიც იყო წინათ, იმდენნი იყვნენ. შორიდან
იცნეს ბელადი და ჩადგნენ ფერხულში.

225 კიმოდოკვა ენამჭევრი გემს დაეწია, კიჩოს
ჩაავლო მარჯვენა და წყლიდან ამოყო
შიშველი მხრები, ცაციათი ზვირთს მიაპობდა.
გმირს ასე უთხრა განცვიფრებულს: „ო, ღვთის შობილო,
ფხიზლად იყავი, შეასუსტე აფრის ბაგირი.

230 ჩვენ იდას თხემის ფიჭვები ვართ, ახლა ნიმფები,
შენი ხომალდნი... როგორ სურდა რუტულს მოსპობა
მოხრილი რკინით და მწველ ცეცხლით შენი გემების!
ჯაჭვი გაწვევით უნებურად, ზღვაში გეძებდით.
მაშინ მშობელმა შეგვიბრალა, ეს სახე მოგვცა
235 და ქალღმერთებად ზღვის ზვირთებში ყოფნა
გვიბრძანა.

ყრმა ასკანიუს მომწყვდეულა ციხის კედლებში, მარსის
აღზნებულ ლათინების შუბების შუა.

როს ეკვეთება მტერს ეტრუსკი უმამაცესი, არკადიელი
ცხენოსანი, მათ წინააღმდეგ

240 ტურმა¹³⁷¹ ჰყავს ტურნუსს და ბანაკში გზას
გადაუჭრის.

იჩქარე, გმირო, როს ავრორა აიმართება, მებრძოლთ
მოუხმე და უბადლო ფარი იპყარი, ცეცხლოვან
ღმერთის გაჭედილი, ოქროცურვილი. ხვალინდელი
დღე, თუ ჩემს სიტყვას ფუჭად არა თვლი,

245

ურიცხვ რუტულის გვამს იხილავს, განგმირულს ველზე!“
თქვა და დატოვა, მაღალ კიჩოს საქმეს ჩვეულმა
მძლავრად ჰკრა ხელი და ტალღებზე, როგორც ოროლი,
ან ვით ისარი ქარზე სწრაფი, გაფრინდა გემი. მას სხვებიც
მიჰყვნენ. არას მცოდნე გაოცდა გმირი,

250 მაგრამ გამხნევდა სასიკეთო მისნობის გამო.

ზეცას შეხედა და ჩურჩულით ლოცვა წარმოთქვა:

„უკვდავთ დედაო, იდეელო, ქალაქთ ქომაგო

ქონგურიანთა, ლომთა მეტრფევ, ჯუფთად შებმულთა!
საომრად მიხმობ, ამიხდინე მისნობაც ჩქარა

255

და გულმოწყალებად გადმოხედე შენს ფრიგიელებს!“
 მორჩა ღალადისს. განთიადი დადგა ნათელი, დღემ
 მომავალმა გააძევა სიბნელე ღამის.

ბრძანება გასცა, რომ საომრად მზად ყოფილიყვნენ,
 სული აენტოთ ომის ვნებით და სიმამაცით. 260
 აჰა, ტევკრებსაც თვალი მოჰკრა და ნაცნობ ციხეს.
 კიჩოზე დადგა, მოელვარე ფარი აღმართა.

დარდანილებმაც მიაწვდინეს ცამდე ყიჟინა ენით
 უთქმელი, მათ იმედმა რისხვა შეჰმატა.

ისრებს სტყორცნიდნენ. ხმიანობენ ასე ღრუბლებში
 265

სტრიმონიელი წეროებიც, მაღლა ეთერში აიჭრებიან,
 შორდებიან ზამთარს ხალისით. რუტულთა ბელადს,
 სხვა ავზონელ მხედართუფროსთაც

ეოცათ ესა, ოდეს ნაპირს მოახლებული მათ
 დაინახეს ხომალდები, ჭავლი გაჭრილი.

270 ელავდა ზუჩი ენეასის, შუქს მიმოჰჴენდა, და
 ოქროს ფარი შორს ტყორცნიდა სხივთა თინათინს.

ასევე ღამით ავბედითი შუქით ინთება სისხლით
 ფერილი კომეტები, მაღალ სირიუსს მოაქვს
 კაცთათვის წყურვილი და სნება საზარი,

275 წყვდიადს მოჰყვება, ცას მიაფენს ავბედით
 სხივებს. მაინც არ დათმო თავხედობა გმირმა

ტურნუსმა,

277 სცადა ნაპირი ხელთ ჩაეგდო, მტერი მოესრა;

279 „ვპოვეთ რაც გვსურდა, ბრძოლას ვიწყებთ, ჰეი, მამაცნო!

280

ომის სადავე ჩვენს ხელთ არის, მოვიგონებდეთ ცოლ-
 შვილს და წარსულს სახელოვანს, გმირთა დიდებას.

წინაპართ საქმეს, და საომრად ზღვას ვესწრაფოდეთ! მტერი
 ჯერ კიდევ ფუსფუსებს და ნაპირს ვერ აღწევს,

მამაცთა შემწე ფორტუნაა!“

285

ასე თქვა. გულში კი განსაზღვრა, თუ ზღვის ნაპირას
 ვინ წაეყვანა, გალავანი ვისთვის მიენდო. მაშინ

გემიდან ენეასმა ნაუცბადევად ხალხნი გადმოსვა,
 დაელოდა ზოგი უკუზღვას, პირდაპირ ჩახტა
 მეჩხერ წყალში. ზოგმა ნიჩბებით

290 გაცურა. ამ დროს შეამჩნია ტარხონმა მხარე, სად არ

შხუოდა ღრმა მორევში დაშლილი ტალღა, სად წყნარ
 მოქცევით ზღვა უსაფრთხო ტბად დამდგარიყო, იქით
 გასწია და შესძახა თანამებრძოლებს:

„ჰე, ერთობლივად, ღირსეულნო, ხოფებს დაჰკარით!
295

ხომალდნი მარდად გააქროლეთ, საპირისპირო
მიწისკენ თვითონ გაიკაფონ გემებზე გეზი. თუნდაც
დაიმსხვრენ, სანაპიროს ოღონდაც მისწვდნენ, ოღონდ
ხმელეთი დავიკავოთ!“ – ასე წარმოთქვა მძლავრმა
ტარხონმა, ხოლო ყრმანი ხოფებს დააწვინენ
300 გეზი აიღეს ქაფიანი ლათინთ
მიწისკენ.

ცხვირით შეეხნენ გემნი ქვიშას, ყველა გადარჩა
გარდა ერთისა, შენი გემის, გმირო ტარხონო!
მეჩეჩზე შედგა, საავბედო ტინს დაეკიდა, ზედ
ირხეოდა, ტალღა სცემდა, შემდეგ ანაზდად
305 გასკდა კიდეც და გადაჰყარა მეზღვაურები.
ბედკრულთ ხოფების ნამსხვრევები ებორკებოდა
და ზღვის მიქცევა ულმოხელად შიგნით ითრევდა.
ტურნუსმაც აღარ დააყოვნა, მთელი მხედრობა
ტევკრთ მიუსია, საბრძოლველად ჯარი განაწყო.
310 ბუკი გაისმა. მტერს მიეჭრა ბრძოლის
იმედი – გმირი ენეას და აოტა ლათინელები.
თერონი დასცა, ვინც გაბედა შერკინებოდა
თვითონ ენეასს. დაუგლიჯა სპილენძის თორნი,

ოქროს ტუნიკის ქვეშ გაუპო მძლავრი ნეკნები.
315 განგმირა ლიქას, მკვდარ დედას რომ ამოაცალეს,
ფებუსს მიუძღვნეს ბავშვობაში, რკინამ დაინდო
მხოლოდღა იმ დროს. მოუწვინა გვერდით კისევისი
გიასთან ერთად, ვინც მტრებს კომბლით უღებდა ბოლოს
ვეღარ უშველა ვერც მარჯვენამ, ვერც ჰერკულესის
320 აზჯარ-ბექთარმა, ვერც მელამპემ, მშობელმა
მათმა, ალკიდეს ჰყავდა ის მეგზურად, სანამდის
ღმერთი შრომობდა ქვეყნად. ჰა, ფარუსიც, ოდეს
ამაოდ ყოიდა, პირში ჩააფრინდა ბასრი ოროლი.
შენც სიჭაბუკის პირველ ღინღლით დაწვდაფარულსა
325 მიჰყევ კლიტიუსს, კიდონ! აკი გიყვარდა კიდეც.
ტევკრი მოგსპობდა, შე ბედშავო, ყმაწვილთ მოყვარეს,
რომ ძმათა შენთა არ გეხილა მჭიდრო კოჰორტა. წინ
შეეგებნენ გმირს ფორკუსის შთამომავალნი,

შვიდნი იყვნენ და შვიდი შუბი სტყორცნეს ენეასს,
330 ზოგი მათგანი უკუვარდა ფარ-მუზარადით,
სხვანი კი მის ზურგს განაშორა დედა ვენუსმა.
მამაცთმთავარმა ასე უთხრა ერთგულ აქატეს:

„შუბნი მომეცი, რუტულთ როდი ვტყორცნი ამაოდ,
ბერძენთა გულებს ილიონში აკი აპობდა!“ –

335

თქვა და შუბს სტაცა მყისვე ხელი, ძალუმადსტყორცნა,
სპილენძოვანმა გაიარა მეონის ფარი, თორნი გააპო და
ჩაეჭდო სხეულში მჭიდროდ. ძმა ალკანორი მიეშველა
პირქვე დაცემულს, მაგრამ გააპო იდაყვს ზემოთ
ოროლმა ხელი

340

კვლავ გატყორცნილმა, სისხლიანი კვალი დატოვა,
ხელი უღონოდ მხარს ძარღვებით ჩამოეკიდა. მყის
ნუმიტორმა ამოაძრო რკინა ძმის სხეულს, სტყორცნა
გმირს, მაგრამ ჩანს, მოხვედრა მას არ ეწერა,

მხოლოდ აქატეს გაუკაწრა თემო მის ნაცვლად.

345

კლავსუს მიეჭრა კურიელი, ჭაბუკურ ძალით შორიდან
სტყორცნა მან დრიოპეს ოროლი ბასრი, წვერის ქვეშ
მოხვდა და გაუპო ხორხი ერთბაშად, სიცოცხლე
მოსპო, განგმირულმა მტერმა ქვიშაზე შუბლი ახალა,
სქელი სისხლი ღვარად გასდინდა.

350 სამი განგმირა თრაკიელი, ძეც
ბორეასის, იდასის მიერ სამარიდან
გამოგზავნილი.

მძლე ჰალეზუსმა ავრუნკთ ლაშქრით მიუსწრო მაშინ,
ნეპტუნუსის ძემ მესაპუსმაც, რაშით განთქმულმა. ხან
ერთი რაზმი, ხან მეორე სძლევდა ბრძოლაში,

355 ზედ იტალიის სათავესთან
შერკინებული. ასე ეთერში შეებმიან
ერთურთს ქარები, დიადი ძალით,
სიმამაციტ შესაფერისნი.

არც ქარი თმობს და არც ღრუბელი, არც ზღვა მშფოთვარე,

ბოლო არ უჩანს, აღრეულა ერთად ყოველი...

360 შერკინებულია ტროელთ ჯარი, ლათინთ
ლაშქარი, მებრძოლი მებრძოლს და ფეხი ფეხს
გადაჭდობია. იქ, სად მრგვალ ლოდებს მიაღწევდა
ნაკადი მთისა, ფხვიერ ნაპირებს მოაგლეჯდა
აქოჩრილ ბუჩქებს, ხედავდა პალანტ, ომს უჩვევი
არკადიელნი

365 როგორ ილტვოდნენ და მისდევდნენ სპანი
ლათინთა.

ცხენნი ადგილმა უხერხულმა დაათმობინა, ახლა
იმედად არკადიელთ ლტოლვალა დარჩა.

ბელადმა მწარე საყვედური უთხრა გაქცეულთ:
„მძანო, გაფიცებთ მამაცობას, მეფე ევანდერს,
370

ბრძოლებში წარსულ გამარჯვებებს და ჩემს მომავალ
სახელ-დიდებას, მამისეულს რომ უტოლდება,
ლტოლვის იმედი ნუ გექნებათ, რკინითა გვმართებს
გზა გავიკვლიოთ, სადაც უფრომჭიდროდ დგასმტერი,
ამას გვავალეებს ჩვენსამშობლო სახელოვანი!

375

ღმერთი არ გვებრძვის, მხოლოდ მტერი გვიტევს მოკვდავი
თვითონ მოკვდავებს. სიმხნე რაც გვაქვს, ხელიც – იმდენი.
ზღვა გზას გვიკეტავს, ხმელეთიც კი არ დაგვრჩენია, მაშ,
სით ვისწრაფოთ, ზღვისაკენ თუ ილიონისკენ?“ – ეს თქვა
თუ არა, მტრის მოჯარულ ლაშქარს მიეჭრა.

380

პირველად შეხვდა ავი ბედით მოვლინებული მოყმე
ლაგუსი. ოდეს მძიმე ლოდს გლეჯდა იგი, ოროლი
ჩასცა, სადაც ნეკნებს ჰყოფს ხერხემალი. ბუნიკი,
ძვლებში გაჩხირული, ამოაგლიჯა. ვერც ჰიზბომ
სძლია, თუმც იმედი კი ჰქონდა ძლევის:

385

დაასწრო გმირმა უშიშარს და გაუფრთხილებელს,
სანამ შმაგობდა თანამოძმის დაღუპვის გამო, ჰაერით
სავსე ფილტვში ჩასცა მყის ორლესული. სთენვესს
მიეჭრა, ანქემოლუსს – რეტუსის მოდგმის,

ვინც თავხედურად დედინაცვლის საწოლს შეეხო.

390

რუტულთ ველებზე თქვენც დაეცით, ლარიდევ, თიმბერ,
ტყუპნო და მსგავსნო ერთურთისა, დავკუსის ძენო,
მშობლებს საამოდ ერთმანეთში რომ ეშლებოდით, ო, რა
სასტიკი ნიშნით გაგყოთ ახლა პალანტმა! შენ
ევანდერსის ხმლით მოგკვეთა, თიმბერო, თავი,

395 ლარის, მარჯვენამოკვეთილი შენკენ ილტვოდა, ცოცხალ-
მკვდარ თითებს ხმლის ჩაბლუჯა კრუნჩხვით ეწადათ.

მტრებს სინანულმა და სირცხვილმა არკადიელნი
კვლავ მიუსია აღზნებულნი გმირის სიტყვებით^[138]

და სიმამაცით; რეტევს მოკლა მაშინ პალანტმა

400

თვით ორთვალაზე. ამით ილუსს გაუხანგრძლივა გმირმა
სიცოცხლე, ილუსსა და მის შორის მყოფმა შუბი აიღო,

დაუმიზნა, როს გაურბოდა რეტევის ტევორას, მის ძმას –
ტირესს, დასცა ლტოლვილი.

ეტლს დაეკიდა, რუტულთა ველს ტერფით კაწრავდა...

405 ვით მწყემსს ალაღებს ქარიშხალი
ამოვარდნილი, რომ გააჩაღოს ტყეში ცეცხლი
მრავალ ადგილას, დიდი ხანძარი საზარელი
მოიცავს ჭალას, შორეულ ველებს გადაირბენს
სპა ვულკანუსის, თვით ზის ძლიერი და
კოცონის შუქი ახარებს,
410

ასე მებრძოლებს ჩაეღვარა შენდა საშველად,
პალანტ, სიმტკიცე! გამოიჭრა ომში სივანი
ჰალეზუს, ფეხზე დიდი ფარი ეფარა მოყმეს, დასცა
ლაღონი, დემოდოკუს, გმირი ფერეტი, მახვილით
მოსჭრა სტრიმონიუსს მარჯვენა ხელი –
415

ზეადმართული, ქვა მოარტყა თოანტს სახეში, ქალა
გაუპო, აურია სისხლი და ტვინი.

ტყეში ჰალეზუსს მამა ზრდიდა, მაგრამ როგორცკი
სიკვდილმა მოხუცს დაუბრმავა თეთრი თვალები,

თვალი დაადგეს შვილს პარკებმა, ევანდერის შუბს
420 არგუნეს. ასე შეჰღალადა პალანტმა ტიბრისს:

„მამაო ტიბრის, შუბს არგუნე ხელში აღმართულს
ძლევა, გზა მიეც ჰალეზუსის საზარ ნეკნებში,
შენს წმიდა მუხას მიემღვნება მამაცის თორნი!“
ღმერთმა ისმინა. ჰალეზუსი იმაონის წინ
425 ჩამომდგარიყო, მტერს დაუცველ მკერდს
უჩვენებდა.

მაინც არ მისცა ლაშქარს ნება შეშფოთებისა ლავსუსმა,
აბანტს შეეჩება, უმალ განგმირა ხელჩართულ
ბრძოლის უმთავრესი ბურჯი და ძალა.

იღუპებოდნენ ეტრუსკები, არკადიელნი
430 და თქვენც, ტევკრებო, ბერძენთ მახვილს
გადარჩენილნო! იბრძოდნენ რაზმნი ბელადებით და
სიმხნით სწორნით. ხალხი მოაწყდა, სივიწროვე
მებრძოლთ უშლიდა მახვილის ქნევას. მხნედ უტევდა
გმირი პალანტი,

იქით ლავსუსი. ცოტაოდნად სხვაობდნენ ხანით,
435

ორ ყრმას მშვენიერს უკრძავლავდა ბედი მსახვრალი
მშობლიურ მხარეს დაბრუნებას. არ შეარკინა დიდი

ოლიმპოს მზრძანებელმა ეს ორი გმირი; მალე
 ელოდა მათ მოქიშპე სახელოვანი.

დამ აიძულა, რომ მყის ლავსუსს მიშველებოდა
 440 ტურნუსი, მტერს რომ მიაღვევდა ფრთოსანი
 ეტლით.

გმირმა შესძახა: „შეწყვიტეთო ახლავე ბრძოლა,
 პალანტთან გავალ, მე ერთს მერგო ჭიდილი მასთან.
 ო, ნეტავ, მამაც აქა ჰყავდეს, ხედავდეს ამას!“ – ასე
 თქვა, მყისვე დაუცალეს ბელადს ადგილი.
 445

რუტულთ განდგომა, თავხედური ბრძანება გმირის
 გაჰკვირვებია, განცვიფრებით ახედ-დახედა მოყმემ
 მოქიშპეს, შეისწავლა ამაყად შორით. შემდეგ
 ტურნუსის ბრძანებაზე ასე მიუგო:

„ან ვპოვებ ნადავლსუძლეველი, ან სახელოვნად¹³⁹¹
 450 დავიღუპები, მშობელი კი შემაქებს მაინც! კმარა
 ქადილი!“ – ასე თქვა და ველზე გავიდა. არკადიელთა
 გულში თითქოს გაცივდა სისხლი. გაქანდა ტურნუს
 შესახვედრად მისკენ ფეხდაფეხ. ვით ლომი ნახავს
 მალალ კლდიდან მინდორში მოზვერს,
 455

საზარი რქებით საბრძოლველად გამზადებულსა და
 მისკენ მიქრის სისხლის მდგომი, ასევე ტურნუსს
 სწყუროდა ბრძოლა. როცა იგრძნო, შუბს მიაწვდენდა,
 იმედეულმა, ბედისწერა შემეწევაო, მალალ
 ვარსკვლავებს შეჰლაღადა ლოცვა პალანტმა:
 460

„მმადნაფიცობას მამიჩემის, მის ალალ სუფრას გაფიცებ,
 ომში შემწედ მეყავ, დიდო ალკიდე!

თორნის ამხსნელად, დე, მიხილოს მან ცოცხალ-მკვდარმა, მიმქრალი
 თვალთ ჩემს დიდებას მზერდეს ტურნუსი!“

ესმა ალკიდეს მოყმისა და გულში ჩაახშო
 465 ოხვრა საზარი და უძლური ცრემლი
 დასდინდა. იუპიტერმა ბედისწერა აუწყა
 შვილისა: „დღე დაუდგება ყველას თვისი,
 წარმავალია წუთისოფელი... მოპოვება სახელ-
 დიდების – აი, გმირების საზრუნავი! ტროის
 კედლებთან

470 ღვთის შვილიც ბევრი დაიღუპა! ვერ გადამირჩა
 მე სარპედონიც. ტურნუსს ხვედრი მოიხმობს თვისი,
 მიუახლოვდა უკვე სამანს დანიშნულ ჟამის“, – თქვა
 და თვალეზი განაშორა ლათინთა ველებს. ძალუმად
 სტყორცნა მყის პალანტმა ბასრი ოროლი,

475 შემდეგ იშიშვლა ქარქაშიდან ხმალი ელვარე.
 აბჯარასხმული გმირის მხართან მისულმა რკინამ
 ფარს აუარა ოდნავ გვერდი, მაგრამ ტურნუსის
 მძლავრ სხეულს მხოლოდ განაკაწრი დაატყო მცირე.

მალლა შემართა შუბი მტკიცე ბუნიკიანი,
 480 ესროლა პალანტს ტურნუსმა და ასე შესძახა:
 „შენ თვითონ ნახე, უფრო შორს თუ გააღწევს შუბი!“
 ძლიერი დარტყმით რკინამ ფარი შუა გაგლიჯა,
 გააპო ფენა სპილენძისა და ხარის ტყავი
 გადაჭიმული, ვეღარ იხსნა ჯავშან-ბექთარმა,
 485 ყმაწვილს ნეკნებში გაეჩხირა შუბის
 ბუნიკი. ამაოდ სცადა მომაკვდავმა,
 ამოეგლიჯა თბილი ოროლი ჭრილობიდან.
 ერთ და იმავ გზით გასცილდა სისხლი და
 სიცოცხლე, პირქვე დაეცა, ქვეშ მოჰყვა
 სისხლი. იარაღმა ხმა გამოიღო.

490 პირი დაადო მიწას. მაშინ ტურნუსმა ბრძანა:
 „არკადიელნო, მოახსენეთ ევანდერს ჩემგან, რომ
 პალანტს ერგო, რაც მართებდა: რაც აკლდამაა, ის
 ნუგეშია სამარეშიც! მეც პატივს დავდებ,

ცოტა არ უღირს მასპინძლობა ენეასისა“, –
 495 თქვა და მარცხენა ფეხით შედგა მოკლულ
 პალანტზე, მყისვე სარტყელი გამოსტაცა, ზედ რომ
 ეხატა დანაშაული: ვერაგულად, ქორწილის ღამეს
 მოკლული ყრმანი, სარეცლები სისხლით აღვსილნი.
 იგი კლონუსმა ევრიტიდმა ოქროს ნაჭერზე
 500 მოაჩუქურთმა. ზეიმობდა ტურნუსი
 ნადავლს.

კაცის გონებავ, უმეცარო ბედისწერისა, წრეს
 გადასულო და ამაყო ბედნიერებით! მოვა დრო,
 ტურნუსს, სანანურად რომ გაუხდება
 უვნებელყოფა პალანტისა, დიდ ფასს გაიღებს
 505 და შესძულდება ჯავშანი და დღე გამარჯვების!
 ცრემლით და კვნესით წაგიღებენ ამხანაგები ფარზე
 დადებულს, შენ, მამის დარდს და თან დიდებას. შენ
 მასთან გასურდა დაბრუნება. ამ დღემ პირველად

მიგიღო ომში, მანვე მოგსპო, მაგრამ დატოვე
 510 რუტულთ გვამების ზედახორა! ხმამ მოაღწია
 გმირ ენეასთან სიკვდილის და უბედურების, დრო
 დადგა ტევკრთა დახმარების, მან ხმლით აკუწა, ვინც
 კი წინ დახვდა, მტრის ლაშქარში გზას იკაფავდა,
 ტურნუსს, გეძებდა შენ, სისხლისღვრით გაამაყებულს,

515 პალანტი, ევანდერ თვალწინ ედგა, პირველი
სუფრაც, სად მას, უცხოელს, გაუწოდეს ძმურად
მარჯვენა. ცოცხლად ხელთ იგდო ოთხი მოყმე
სულმოს შობილი, უფენსის აღზრდილს ამდენსავე
მტრულად მიეჭრა, რათა ქვეშეთის სულებისთვის
მსხვერპლად მიეცა

520 და ტყვეთა სისხლით საზვარაკო ცეცხლი
დაენტო. შემდეგ შორიდან შუბი სტყორცნა მაგუსს
მრისხანე, მარდად გადახრილს მან მიგმივით
გადაუფრინა. მუხლთ მოეხვია ბელადს მტერი და
შეევედრა: „აჩრდილს გაფიცებმამისეულს, ყმაწვილ
იულუსს,

525 ჩემი სიცოცხლე ჩემს ვაჟსა და მამას აჩუქე! მაქვს
სრა-სასახლე და სიმრავლე ვერცხლეულისა, ოქრო-
ბაჯაღლო, გაძერწილიც... მე ვერ მოვუტან ტევკრებს
დიდებას გამარჯვების, ჩემს ერთ სიცოცხლეს არ
შეუძლია ომის ჩარხის შემობრუნება!“ –

530 ასე ევედრა. ენეასმა უთხრა პასუხად:

„ვერცხლი და ოქრო რომ აღმითქვი აურაცხელი,
შვილებს დაუთმე, თვით ტურნუსმა უკვე ჩაშალა
ჩვენი კავშირი, ოდეს მოკლა გმირი პალანტი. ამას
ანქიზეს აჩრდილიც გრძნობს და იულუსიც!“ –

535

თქვა და მარცხენა ხელით ქედი გადაუწია და
სატევარი გაუტარა ყელში ვადამდე. იქავე
იყო ჰემონის ძე, ფებუსის მოგვი და
ტრივიასი, საფეთქლებზე თავსაკრი წმიდა

შვენოდა, თეთრად უელავდა აბჯარ-სამოსი.

540 მასაც გასდია, ძირს განრთხმული განგმირა
რკინით, თავზე დაადგა, ვით აჩრდილი
სულთამხუთავი. მახვილი ახსნა სერესტუსმა და
საჭურველი, შენ ძღვნად მოგართვა, ომის მეფევ!
ბრძოლად ჩაებნენ კეკულუს, მოდგმა ვულკანუსის
და მარსის მთიდან

545 მოსული უმბრონ. დარდანიდი მათ შეებრძოლა.
ანქსურს გაუპო მყისვე ფარი, მოსჭრა ცაცია. ამაყი რამ
თქვა მტერმა, თითქოს ძალას მისცემდა ქადილის
სიტყვა. ალბათ, კვეხნით ზეცას მოსთხოვდა ჭადარა
თმებს და მრავალი წლის სიცოცხლეს ზვიადს.

550 მის წინ ტარკვიტუს ამაყობდა ელვარე
თორნით, ნიმფა დრიოპეს და ფავნუსის მიერ
შობილი. გამოემართა გულანთებულ

გმირისკენ, მაგრამ შუბით გაუპო ენეასმა ფარი
და თორნი,

თავი მოსხიპა მას, ამაოდ მავედრებელი,
555

ხმა ჩაუწყვიტა, ძირს განრთხმული თბილი სხეული
გადააგორა და მიუგო მრისხანედ, მტრულად:
„იწექი ახლა, მეომარო, შიშის მომგვრელო, დედა
მშობელი ვერ დაგმარხავს, ვერ დაგიმძიმებს
სხეულს სამარე მშობლიური, ყორნებს შერჩები,
560

ან ზღვა წაგიღებს, შენსიარას თევზნი გალოკვენ!“
ტურნუსის მხედრებს – ანტევუსს და ლუკასსმიეჭრა,
ნუმას და კამერსს, ძალგულოვან ვოლკენტის პირმშოს,
რომელიც იყო უმდიდრესი ავზონიდებში და
ხელმწიფობდა არხეინად მყუდრო ამიკლეს.
565

თქმულა, ეგეონს, ასხელიანს, ორმოცდაათი
პირით სდიოდა ცეცხლი, ოდეს იუპიტერის
ელვას ებრძოდა, იმდენივე ფარი ხელთ ეპყრა და
იმდენივე ორლესული გაშიშვლებული.

ასევე გმირი ენეასიც იბრძოდა შმაგად.
570

გახურდა ხმალი, ოთხთვალა ეტლს და ნიფევსის მკერდს
მიეჭრა გმირი. როს იხილეს მათკენ მავალი ფართო
ნაბიჯით, შიშის მომგვრელ ზარით, ხმაურით,
უკუმიაწყდნენ შეპრწუნებით, ძირს დაანარცხეს
მხედარი, ეტლი გააქანეს ბედაურებმა.
575

ამ დროს ლუკაგუს ეტლში შებმულ თეთრი ცხენებით,
მისი ძმა – ლიგერ გამოქანდნენ. აღვირს მოსწია
ლიგერმა, ხოლო მხნე ლუკაგუს ხმაღს უღერებდა.
ვერ მოითმინა ენეასმა ფიცხელი ქროლვა მათი
ცხენების. მტრული შუბით გამოეცხადა.

580 ლიგერმა სიტყვა შეაგება: „შენს წინაშე
დგას არა რაში დიომედესი, არცა თუ ეტლი
აქილევსის, არცა ველები ფრიგიელების!
ომს აქ უნდა მოედოს ბოლო

და შენს სიცოცხლეს!“ შორს გაისმა უგნურის სიტყვა,
585 მაგრამ ტროელმა არა სიტყვით მიუგო
ლიგერს – შუბი გატყორცნა. როს ლუკაგუს
გადაიხარა მტრის გასაგმირად, გააჭენა ცხენი და

სანამ მარცხენა ფეხი წინ გადადგა, შუბმა გაუპო
 ფარი და მარცხნივ საზარდულში ღრმად ჩაეჭედა.
 590 მყის მომაკვდავი გადაგორდა ეტლიდან ველზე.
 ასე მიმართა ენეასმა მწარე სიტყვებით: „ლუკაგუს,
 არა ნელმავლობამ შენი ცხენების ეტლი დაგიმხო და
 არც ფუჭმა მოჩვენებებმა დაგიფრთხეს რაშნი, თვით
 დატოვე შენ ეტლი შენი!“ –

595

თქვა და ცხენები დააოკა. იმავ ეტლიდან
 გადმოვარდნილმა ძმამ აღაპყრო ხელნი ვედრებით:
 „გაფიცებ შენს თავს, მშობლებს, ვინაც ასეთი გშობა,
 სიცოცხლე მომეც, შემიბრალე მავედრებელი!“ გმირმა
 მიუგო: „ამასწინათ სულ სხვას ამბობდი,
 600 მაშ, მოკვდი და ძმას ნუ დატოვებ!“ – თქვა და
 ანაზდად ხმლით გადაუხსნა მკერდი – სულის
 თავშესაფარი.

ისე იბრძოდა დარდანელთა შმაგი ბელადი, ვით
 მთის ნაკადი ბობოქარი, გრიგალი შავი. ველზე
 გაიჭრა ასკანიუს და მასთან ერთად

605 ამაოდ ალყით მოსალტული ახალგაზრდობა.

იუპიტერმა თვით მიმართა ამ დროს იუნოს: „ო,
 დაო, ჩემო, სანუკვარო მეუღლე, მართლაც,
 სწორად ფიქრობდი და გუმანი არ გატყუებდა,
 რომ თვით ვენუსი მშვენიერი შველოდა ტროელთ,
 610 არა მარჯვენა და მხნე გული, ტანჯვის ამტანი!“
 მდაბლად მიუგო მას იუნომ: „ქმარო ძვირფასო,
 რატომ მალეღვებ ტანჯულს, მონას შენი ბრძანების?
 შენს სიყვარულში რომ კვლავ იყოს ისეთი ძალა,

როგორც იყო და მსურს იყოს, მაშინ ხომ უარს

615

აღარ მეტყოდი, ყოვლისშემძლე, რომ განვაშორო
 ბრძოლას ტურნუსი და უვნებლად მივგვარო ძამას. დე,
 მოკვდეს ახლა, ტევკრებს საზლო გადაუხადოს უწმინდეს
 სისხლით, მაგრამ მას ხომ ჩვენგან აქვს მოდგმა,
 პილუმნუსი ხომ მას მეოთხე ძამად ერგება,
 620 რომელსაც უხვად შენს ტამარში მოჰქონდა
 ძღვენი!“ მოკლედ მიუგო ეთეროვან ოლიმპოს
 მეფემ: „თუ მოხერხდება დაყოვნება მოყმის
 სიკვდილის და თუ გგონია, შემიძლია ეს გავაკეთო,
 მაშინ ტურნუსი განაშორე ბრძოლის ასპარეზს,
 625 ბედის მუქარას გამოსტაცე, ნება გემღვეა. და თუ
 ამ თხოვნით მეტი რამ გასურს, – ომის ჩაქრობა, ან

ბედის შეცვლა, ამაოა იმედი შენი!“ ტირილით
უთხრა მას იუნომ: „რა იქნებაო,

სიტყვით რაზედაც უარსა ხარ, გულში ჩაიდო,
630 შეუნარჩუნო გმირს სიცოცხლე! ძნელი ბოლო
აქვს... ნეტავ, ცრუ შიში მაცდუნებდეს! ნეტავ,
დიადო, შეცვალო სიტყვა, უკეთესი ბედი
გვარგუნო!“ ეს თქვა თუ არა, ჩამოეშვა მაღალი
ციდან, ღრუბლით მოსილმა ააყენა ჰაერში ქარი,
635 ლავრენტუმს, ტევკრთაბანაკისკენ
გამოემართა. მჩატე ღრუბელი მოიშველა, – ო,
საოცრებავ! – დარდანულ ისრით დაამშვენა
სუსტი აჩრდილი და სახე მისცა ენეასის,
მსგავსი ფარი და

ღვთაებრივ თავზე თეთრი ჯიდა ათრთოლებული,
640 ხმაც მიანიჭა, მხოლოდ ბგერა აზრის გარეშე,
სიარულითაც მიაღსგავსა, ისე გახადა, ზმანებას
ჰგავდა, მოჩვენებას, სიზმარს, რომელიც გრძნობებს
ადუნებს მიძინებულს. ხალისით რბოდა,

ისრით აფრთხოვდა მეწინავეთ და ცრუ სიტყვებით.
645 მიეჭრა ტურნუს და შორიდან სტყორცნა
ოროლი. ზურგი აქცია მოჩვენებამ, ფეხს აუჩქარა.
ტურნუსს ეგონა, დავაფრთხეო, გარბისო მტერი და
შემკრთალს გულში გასჩენია ლტოლვის იმედი.
„საით, ენეას? აღთქმულ ქორწილს რატომ გაურბი?
650

მე მოგცემ მიწას, ზღვის ზვირთებში რომ ესწრაფოდი!“
– შესძახა, მარდად გამოუდგა გმირის სახებას, ხმალი
იშიშვლა და ვერ იგრძნო, რომ ქარს მიჰქონდა მისი
იმედი. იქ შემთხვევით ხომალდი იდგა, კლდის ძირში,
გარეთ კიბეები და ხიდი ჩანდა,
655

მას მოჰყოლოდა კლუზიუმის სანაპიროდან
ოზინიუსი. მოცახცახე გმირის სახება იქ დაიმალა.
მიჰყვა ტურნუსს ასევე მარდად, მსწრაფლ გადალახა
დაბრკოლება, ხიდს გადაევილო,

კიჩოს შეეხო, ამ დროს გაჭრა იუნომ თოკი,
660 გემი ახსნა და უკუქცეულ ზვირთს
გააყოლა.

663 მჩატე აჩრდილი უკვე საფარს აღარ
ეძებდა,

664 მაღლა გაფრინდა და შავ ღრუბელს
კვლავ შეერია.

661 ენეასი კი მოითხოვდა შესარკინებლად

662 ტურნუსს და კლავდა დაუნდობლად
რუტულეებს მომხვედურთ.

665 ამ დროს ხომალდი ქარს მიჰქონდა ზღვის
შუაგულში.

მიმოიხედა, ვერაფერი გაეგო ტურნუსს. ბედზე
გამწყრალმა ზეაღაპყრო ხელნი დაღადით:

„მშობელო ყოვლის შემძლებელო, ამ დანაშაულს
რად მაიძულე და სასჯელიც რისთვის მომაგე?

670

საით მივიღტვი? აქვით გავჩნდი? როგორ დავბრუნდე?

ნუთუ კვლავ ვნახავ ლავრენტუმის ციხეს და ბანაკს?

რას მეტყვის რაზმი, მე რომ მომყვა და ჩემს იარაღს?

მე კი, ვაიმე, სასიკვდილოდ რომ გავიმეტე!.. ვხედავ
დაძრწიან, დაცემულთა კვნესა მომესმის!

675 რა ვქნა? უფსკრულმა პირი მიყოს და
ჩამიტანოს!

ქარო, შენ მაინც შემიბრალე, გემუდარები, მე გთხოვ,
ტურნუსი, გააქანე ხომალდი კლდისკენ. დამლუპველ
მეჩქეს მიაღწე და საზარ სირტებს, სად ვერც
რუტულნი მომნახავენ, ვერც ხმა მომწვდება!“

680 ხან რა იფიქრა, ხან რა, როცა ამას ამბობდა.

სიშმაგით სურდა სირცხვილეულს მკერდი გაეპო
და სატევარი საშინელი შიგ გაეყარა.

ან ზვირთთა შუა შეჭრილიყო, ზღვა გაეცურა,
მორკალულ ხმელეთს მისდგომოდა და მტერს
შებმოდა.

685

სამგზის ეცადა გაჰყოლოდა ამა თუ იმ გზას, მაგრამ
სამჯერვე შეაჩერა მძლავრმა იუნომ.

ტალღას არღვევდა მეგზურ ქარით ლტოლვილი გემი,
მიუახლოვდა მამისეულ ციხესიმაგრეს.

ამ დროს გამოჩნდა ბრძოლის ველზე იუპიტერის

690 ნებით მძვინვარე მეზენციუს, ტევკრთ თავს

დაესხა. ტირენთ რაზმები შემოერთყნენ მარტოკა

მებრძოლს, მასზე მიმართეს მძულვარება და ზღვა

ისრების, ასე დგას შორეთს ატყორცნილი ტინიც

მაღალი, სიშმაგეს უძლებს ქარიშხლისა, ზვირთების
ცემას,

695 ზღვისა და ზეცის მძვინვარებას, არც შეირყევა.

დოლიქაონის ძე ჰებრუსი ძირს დასცა გმირმა. ზედ

მიაყოლა ლატაგუსი, ლტოლვილი პალმუს. ერთს

თავში დასცა ქიმი კლდისა უზარმაზარი, ხოლო
პალმუსს კი, მოდუნებულს, მუხლი მოჰკვეთა
700

და ძირს განართხო. საჭურველი მეზენციუსმა
ლავსუსს აჩუქა და ჩაჩქანიც ჯილით მორთული.
მოკლა ევანთე ფრიგიელი, დასცა მიმანტი,
პარისის ტოლი და მისივე თანამებრძოლი. იმ
ღამესვე შვა ის თეანომ ძედ ამიკუსის,
705

როს კისეისმა შვა პარისი. იგი მამულში მარხია
ახლა, ხოლო მიმანტი – უცხოთა მხარეს.

როგორც ტახს მისდევსძაღლთა ხროვა, დაცულს მრავალ წელს
ფიჭვისმშობელი ვეზულუსის მოწადინებით, ლერწმის ტევრებით
ატეხილი ძველ ლავრენტუმის
710

ჭაობში გაზრდილს, გასუქებულს, რკალში მოქცეულს,
როგორც ნადირი დაიდმუვლებს, აიბურძგლება და
არვის ჰყოფნის სითამამე მიუახლოვდეს, შუბებს
სტყორცნიან და უსაფრთხო ყიჟინით სდევენ, იგი
უშიშრად მიქრის კვლავაც კბილთა ღრჭიალით,
715

შუბს ამოიგლეჯს... ასე სდევენენ მეზენციუსსაც,
სძულდათ, თუმც არვის არ ჰყოფნიდა გაბედულება,
ხმალი ეშიშვლა და პირისპირ შერკინებოდა. მხოლოდ
შორიდან შუბს სტყორცნიდნენ და ყიჟინებდნენ.
ძველ კორითუსის საზღვრებიდან ბერძენი აკრონ
720 გამოქცეულა, ქორწინებაც კი დაუთმია...
მეზენციუსმა როცა ნახა, რომ ჯარს აფრთხოვდა
იგი მეწამულ ფერის ჯილით და მოწეულით,
საცოლისაგან ბოძებული უცხო სამოსით, – ვით
ლომი ველებს გადაირბენს ნაშიმშილარი,
725 რომ ჯიხვს შეამჩნევს, ან შემთხვევით ქორბუდა
ირემს, ფაფარს აიყრის და დაახრჭენს საშინელ ხახას,
მსხვერპლს მიუწვება, პირს ჩაავლებს და შავი სისხლით
შეიღებება...

ასევე მარდი მეზენციუს მყისვე შეიჭრა
730

მტრის შუაგულში. დასცა აკრონ სვეუბედური –
ტერფით ფხოჭნიდა მიწას, მტერი სისხლს ასხურებდა
დამსხვრეულ ფარ-ხმალს. არ ესროლა ზურგში
ოროდეს, ლტოლვილს, არ დაჭრა დამალულად, თავს

მოუარა, პირისპირ შეხვდა მეზენციუს, მებრძოლი –
მებრძოლს.

735 როდი აჯობა ცბიერებით, დაჯაბნა
ძალით.

ზედ ფეხით შედგა, შუბს დაეყრდნო და თქვა: „აქ წევსო
ოროდე, არცთუ უმნიშვნელო ბურჯი ბრძოლისა!“
მებრძოლთ ყიჟინა დაცხეს. უთხრა გმირს მომაკვდავმა:
„ვინც უნდა იყო, ჩემი ცოდვით ვერ გაიხარებ,
740 შორს არ გაგყვება დღევანდელი ძლევის
ზეიმი! შენც ეს მოგელის, იმავ ველებს შენც
ესტუმრები!“ მწარე ღიმილით და სიშმაგით
მიუგო გმირმა: „აწ მოკვდი!.. ჩემზე ღმერთთა მამა,
კაცთა მეუფე იზრუნებს!“ – თქვა და გამოგლიჯა
გვამიდან შუბი. 745

მძიმედდაახშო თვალნი ძილმა რკინისებურმა,
ღამის წყვდიადი დაეუფლა სამარადჟამო. ალკათუს
მოკლა კედიკუსმა, ხოლო ჰიდასპე – მძლე
საკრატორმა, რაპომ – ორსე და პართენიუს,
ლიკაონის ძე ერიხეტე და კლონიუსი
750 დასცა მამაცმა მესაპუსმა, ერთი – ცხენიდან
გადმოვარდნილი, მეორე კი – ხელჩართულ ომში.
ლიკიელ აგისს ვალერუსმა სძლია. თრინიუსს კი
სალიუსმა, – თვით კი მოკვდა ნეალკესისგან,
რომლის ოროლი და ისარი შორსა წვდებოდა.

755 მარსი თანაბრად დარდს და გლოვას თესავდა
ირგვლივ. თანაბრად კლავდნენ თავდამსხმელნიც და
დამცველებიც, არვინ ილტვოდა, არც მძლეველი, არცა
ძლეული. ღმერთნი ორივე ლაშქრის ბედმა შეაკრთო
ზეცად, მოყმეთ სიშმაგემ, სისასტიკემ სატანჯველისა.
760

აქეთ ვენუსი, იქით ხედავს ბრძოლას იუნო,
ათასთა შორის ტიზიფონე დაძრწის ფერმკრთალი.
აგერ შუბს იქნევს მეზენციუს გულანთებული და
შეიჭრება ბრძოლის ველზე, ვით ორიონი. ფეხით
გაუდგა ორიონი ნერევსის მორევს,
765

ტალღა მხრებამდე ძლივს სწვდებოდა; როცა მას მთიდან
თელა მოჰქონდა ძველთაძველი, ფეხი ძირს ედგა, ხოლო
თავი კი შეემალა ღრუბლის ფთილებში. სწორედ მას
ჰგავდა ახოვნებით მეზენციუსი. მტრის შუაგულში
ენეასმა შენიშნა იგი

770

და შესახვედრად გაეშურა. მტერს ძალგულოვანს მოქიშპეც
 შეხვდა გოლიათურ ძალის იმედით. შუბის სატყორცნად მან
 გაზომა თვალთ მანძილი: „ჩემმა მარჯვენამ – ჩემმა
 ღმერთმა და შუბმა ჩემმა ძლევს მარგუნოს! შვილო ლავსუს,
 გპირდები ნადავლს^[140] –
 775

ენეასს მოვკლავ, ამ ავაზაკს ავხსნი საჭურველს და
 მის აბჯარში გამოგაწყობ!“ – თქვა და შორიდან
 ესროლა შუბი მოზუზუნე, მაგრამ ოროლი ფარმა
 ისხლიტა. ჰერკულესის მეგზურ ანტორეს მოხვდა
 მკერდსა და მუცელს შუა. არგოსის მხრიდან
 780 მოსულა იგი, ევანდერთან
 დასახლებულა.

ჭრილობა სხვისთვის განკუთვნილი მას ხვდა
 უბედურს, ტკბილი არგოსი მოაგონდა აღსასრულის
 ჟამს. ოროლის ტყორცნა ენეასმაც, ფარი გააპო, სამმაგი
 რვალთ მოჭედილი, ხარის სამმაგ ტყავს,
 785

ქსოვილს გასცილდა, საზარდულში ღრმად ჩაჭედილმა
 ძალაც დაკარგა. გაიხარა ენეას – გმირმა, ტირენელს
 სისხლი რომ შენიშნა, იშიშვლა ხმალი, ფიცხლად
 გასდია დაჭრილსა და აცახცახებულს. როგორც კი ნახა
 ეს ლავსუსმა, კვნესა აღმოხდა.
 790

ცრემლი მოადგა მამის ბედზე გულშეშფოთებულს.
 მე საშინელი იმ სიკვდილის ამბავსაც ვიტყვი, შენს
 სიგულვანეს არ დავმაღავ, ძველმა დროებამ
 შემოგვინახა შენი საქმე, ხამს მოგიგონოთ!
 მეზენციუსი მიილტვოდა, თან მიჰყვებოდა
 795

მის ფარს მტრის შუბი წახდენილი. ამ დროს ყმაწვილი
 ანაზდეულად გამოვარდა, ხელთ ეპყრა ხრმალი,
 სათნო ენეასს ხმალშემართულს წინ გადაუდგა და
 შეაჩერა მისი დარტყმა. ამხანაგები შემოეშველნენ მას
 ყიჟინით, იმ დროს, როდესაც
 800 მამა გასცილდა შვილის ფართ მტრისგან
 დაცული. ისრების ტყორცნით დააყოვნეს შორიდან
 მტერი. აღმოვებული ენეასი ფარს იფარებდა. ეს
 იმას ჰგავდა, ღრუბელი რომ მოიქუფრება და
 ჩამოსკდება დაფანტული სეტყვის მარცვლებად,
 805

ყანიდან გარბის მიწის მუშა, მოგზაური კი ეძებს
შესაფერს კლდის თაღებქვეშ, მდინარის პირას,
გამოდარების შემდეგ რომ კვლავ საქმეს მიხედოს.
ასევე დახვდა ენეასი ისრების სეტყვას. იცდიდა,
სანამ დაცხრებოდა ომის ტაროსი.

810 ბოლოს იქუხა და მუქართი მიმართა ლავსუსს:
„სიკვდილს რად ეძებ? რაც შენს ძალას აღემატება,
რად ელტივი? მამის ნაზ სიყვარულს შეუცდენიხარ!“
ყრმა მასზე ნაკლებ როდი იყო გახელებული.
დარდანელ ბელადს მოთმინება უკვე აევსო,
815 პარკები ქსოვდნენ ლავსუსისთვის ძაფს
უკანასკნელს:

უკვე ჩააჭდო ენეასმა მძლავრი მახვილი
სხეულში, გაჭრა მჩატე ფარი, დედისმიერი ნაზი
ტუნუკა, მოქსოვილი ოქროს ძაფისგან.
სისხლმა აავსო მოყმის მკერდი. სიცოცხლე სევდით
820

გასცილდა სხეულს და გაფრინდა სულთა სავანეს.
როს მომაკვდავის სახე ნახა ანქიზეს წულმა, მისი
ნაკვთები, ასე უცბად ფერდაკარგული, ამოიოხრა
სიბრალულით, ხელი აშველა და მამაშვილურ
სიყვარულის ძალას დანებდა.

825
„ყრმავ, სიბრალულის ღირსო, შენი სიმტკიცის ფასი რა
უნდა მოგცეს ენეასმა? შეგრჩეს ფარ-ხმალი, რითაც
ხარობდი. მიგაბარებ მკვდართა აჩრდილებს, ფერფლს
წინაპართა, თუკი რამეს ნიშნავს ეს ზრუნვა...
ბედკრულო, სიკვდილს მარტო ის თუ შეგიმსუბუქებს,
830 რომ დაგცა მხოლოდ ენეასის მძლავრმა
მარჯვენამ!“ მოუხმო მოყმის ამხანაგებს, თვითონ
ასწია, გაშლილი თმები ყმაწვილს სისხლით
შეწებებოდა. მამა კი იმ დროს მდინარესთან წყლით
იშუშებდა იარას, სხეულს იმაგრებდა კუნძზე
დამჯდარი.

835
ხის ტოტზე ჰქონდა მუზარადი, ველზე – ფარ-ხმალი.
გარს ეხვეოდნენ მეომრები, დასუსტებული მძიმედ
სუნთქავდა, მაშვრალი და ქედდადრეკილი. მკერდზე
ეფინა გრძელი წვერი, ხშირ-ხშირად ლავსუსს
მოიკითხავდა, აგზავნიდა მალ-მალე მაცნეთ,
840 რომ მოეყვანათ დამწუხრებულ მამის
ბრძანებით.

მოკვარეს მამას მოქვითინე ამხანაგებმა საზარ
 ჭრილობით განგმირული შვილის სხეული. გული
 უთქვამდა ცუდს და გლოვაც შორიდან იცნო,
 ჭადრა თმებზე მიიყარა მიწა და მტვერი,
 845 ცას შეჰღალადა და მოსხლეტით დაეცა ცხედარს.
 „ნუთუ სიცოცხლე ისე მსურდა, რომ ჩემი პირმშო
 მტერს ხელთ ჩავუგდე ჩემს მაგივრად? განა მიშველა
 შენმა ჭრილობამ და სიკვდილმა მაცოცხლა შენმა?!
 ვაი, ჩემს თავსა! ახლა ვიგრძენ დევნილის ხვედრი,
 850

ახლა გავიგე საშინელი ჭრილობის ძალაც! მე
 ჩირქი მოვცხე, შვილო, ჩემო, შენს ალალ სახელს,
 ყველას შევძულდი სამშობლოდან გაძევებული,
 პასუხი უნდა მეგო ჩემი ტომის წინაშე და
 სიკვდილისთვის დამნაშავე სული დამეთმო!
 855 მე კი არ ვტოვებ სიცოცხლეს და სინათლეს დღისას!
 ო, არა, დავთმობ!“ – თქვა, წამოდგა, თუმც ხელს უშლიდა
 მწვავე ჭრილობა, ეყო სიმხნე, ცხენი ითხოვა,
 მუდამ დიდებას და სიხარულს იხვეჭდა ხოლმე და
 იმარჯვებდა ამ მერანზე ამხედრებული.
 860 მჭმუნვარე რაში გაამხნევა ასეთი სიტყვით:
 „რებუს, თუ რამეს მოკვდავთათვის ნიშნავს დრო-ჟამი,
 ჩვენ ქვეყნად ბევრი გვიცხოვრია, გამარჯვებული აწ
 წამოიღებ ენეასის თავს და სისხლიან საჭურველს
 მისას, ლავსუსთვის შურისმგებელი,
 865

ან თუ ვერ გაჭრის ჩვენი ღონე, ჩემთან მოკვდები,
 რადგან, ფეხმარდო, ვერ გაუძლებ ტევკრთა მონობას!“ –
 ასე თქვა, ქედზე ხელი ჰკიდა, ზედ შემოევლო ნაცადი
 გმირი, ორთავ ხელში იპყრა შუბები, ზუჩი ელავდა
 სპილენძისა, ჯიდა უთრთოდა
 870 რაშის ფაფრისგან გაწყობილი. მტერს შეერია.
 გულში სირცხვილი, სიგიჟე და სევდა უდუღდა.
 სიყვარულს ბოღმა ამძაფრებდა, გმირობის რწმენა.
 სამგზის ხმამაღლივ შემოსძახა გმირმა ენეასს.
 იმანაც იცნო და ხალისით გაეპასუხა:
 875

„ნეტავ, მოგიხმონ აპოლონმა და ღმერთთა მამამ
 ხელჩართულ ომში!“ – ეს თქვა და შუბი
 მოუღერა. მან კი მიუგო: „უსასტიკესო, რითღა
 გინდა, რომ შემაშინო მას შემდეგ, შვილი რაც
 მომტაცე? ჩემი მოსპობა
 880

ამით შეგეძლო! არც დაღუპვის, არც ღვთის შიში მაქვს,
 სიკვდილს თვით ვეძებ! ხმა გაკმინდე! ჯერ ეს მიიღე
 ჩემგან საჩუქრად!“ – ესა თქვა და ოროლი სტყორცნა,
 კიდეც და კიდეც, მაგრამ ფარის ოქროს სიმრგვალემ
 ყველა უვნებლად აისხლიტა. მეზენციუსმა
 885 მტერს მოუარა სამგზის მარცხნივ, ისრებს
 სტყორცნიდა. ტროელი გმირი ისრების ტყეს, რვაღზე
 ამოსულს, გარშემო მარჯვედ იფარებდა. უკვე
 მობეზრდა ფარიდან ისართ ამოგლეჯა, დროის
 დაკარგვა, ტირენ მხედართან ორთაბრძოლა
 უთანასწორო.

890 დიდხანს ეძებდა გამოსავალს; ცხენს სტყორცნა
 შუბი, შუა გაუპო საფეთქლები მეომარ მერანს.
 წამოიმართა ყალყზე, ფლოქვით გაჭრა ჰაერი, ძირს
 დაენარცხა, თან მხედარი გადმოიყოლა. თავი
 დააყრდნო დაჭრილის მხარს. ზეცას შეერთო
 895

ტროელების და ლათინების მძლავრი ყიჟინა.
 ხმალშემართული ენეასი ფიცხლად მიეჭრა: „სად
 არის შმაგი მეზენციუს, სადღაა ძალა ველურ
 სულისა?“ – ტირენელმა ზეცას ახედა, მძიმედ
 ჰაერი შეისუნთქა და გონს მოეგო.

900

„უწყალო მტერო, კვლავ სიკვდილით რად მემუქრები?
 იგი არ არის უღვთოება? განა იმედი მქონდა სხვა
 რამის, ჩემმა ძემაც განა ეს გთხოვა? მხოლოდ თუ
 ძლეულს თანაგრძნობა ერგება შენგან, ნება მიეცი,
 რომ დამმარხონ: გარს მახვევია

905

ჩემიანების სიძულვილი... ო, განმაშორე რისხვა,
 გამხადე მოზიარე შვილის სამარის!..“ – თქვა და მყის
 იგრძნო ყელში დარტყმა, ელოდა კიდეც, სიცოცხლე
 ხმაღზე აშხეფებულ სისხლს გააყოლა...

წიგნი მეთერთმეტე

1

ამ დროს წამოდგა, ოკეანე დათმო ავრორამ. მოძმეთ
დაკრძალვას ენეასი გულდაკოდილი თუმც იჩქაროდა, მკაცრ
ბრძოლაში გამარჯვებულმა მაინც რიჭრაჟზე ღმერთს
მიუძღვნა მსხვერპლი აღთქმული^[141].

5

საფლავზე დარგო მუხა ტოტებშემოსხეპილი,
დაკიდა ბასრი საჭურველი მეზენციუსის, შენდა
ნადავლად, ღმერთო, ომში სწორუპოვარო^[142]!
ჯიღა გაშალა სისხლიანი, მამაც მებრძოლის
გადამსხვრეული იარაღი, აბჯარ-ბექთარი,

10

თორმეტ ადგილას დაჩხვრეტილი, მარცხნივ დაკიდა
სპილენძის ფარი, ხმალი სპილოს ძვლის ვადიანი,
შემდეგ გარშემო შემოკრებილ მხედართუფროსებს,
აღფრთოვანებულთ, მოზეიმეთ ასე მიმართა:
„აღსრულდა საქმე ძირითადი, ნულარ გვექნება
15 აწ ნაშთის შიში, ჰა, ფარ-ხმალი თავხედი
მეფის!

ჩემმა მარჯვენამ მეზენციუსს ეს დღე აყარა! გზა
გვიძვეს ახლა ლათინთ მეფის სასახლისაკენ, ხმალი
აიღეთ, სიმამაცე გშველოდეთ ომში, ნუ
დავყოვნდებით, ღმერთი ნებას მოგვცემს თუ არა,
20 რომ ბანაკიდან გავიყვანოთ ახალგაზრდობა,
მბორკველმა აზრმან შიშისამან არ შეგაშფოთოთ.
მიწას ვაბაროთ აწ გვამები მოკავშირეთა. მათ
აქერონტის მხარეს ელით დიდი პატივი.
სულთა წინაშე მოვიხადოთ ჩვენ ვალი წმიდა –
25 გმირული სისხლით მოყმეთ მოგვცეს სამშობლო
მხარე.

პალანტ მივგვაროთ ევანდერის მწუხარე ქალაქს, არა,
სიკეთე მას არ აკლდა, დღემ უკულმართმა ჩაძირა
იგი სავალალო, შავ სამარეში“.

თქვა და ტირილით გაემართა იმ მიჯნისაკენ,
30 სადაც აკეტე მოკლულ გმირის სხეულს
იცავდა. იგი ოდესღაც ევანდერის მეგზური
იყო.

მოყმეს თან გაჰყვა ახლაც ძველი მისნობის ძალით,
თუმც ბედნიერი მეგზურობა ვერ გაუწია.

იქვემსახურთა დასი იდგა, ტროელნი ყრმანი,

35 და თმაგამლილი დიაცები მგლოვიარენი.
 ბჰისკარი განვლო ანქიზეს ძემ, ამ დროს ქალები
 მკერდს იკაწრავდნენ, ცას წვდებოდა მათი გოდება,
 მეფის სასახლე მათი გლოვით კვნესოდა მწარედ.
 თვით ენეასმაც ჩაქინდრული თავი რომ ნახა,
 40

სპეტაკი სახე პალანტისა, მკერდზე იარა ავზონურ
 შუბის, შეიცხადა ცრემლმორეულმა: „ბედკრულო
 ბავშვო, ბედმა ჩემთვის არ გაგიმეტა, ღიმილით
 მოხველ და ვერ ნახე სამეფო ჩვენი, გამარჯვებული
 ვერ დაბრუნდი მშობლიურ სახლში!

45 ვერ შევუსრულე დაპირება მშობელ
 ევანდერს. როცა დამცილდა მამაშენი,
 შეშინებული კვლავ მარწმუნებდა ძლიერებას
 ლათინებისა, სასტიკ ტომებთან გექნებო
 ბრძოლა საზარი. ახლა ამო იმედებით უდგას
 მას სული,

50

იქნებ ასრულებს კიდეც აღთქმას, ჩვენ კი გოდებით
 ამოდ ვაძლევთ პატივს მოყმეს, რომელს არ ძალუმს
 კვლავაც ელოდოს მოწყალებას მაღალ ზეცისას.

მამაც ბედკრულო, შენი შვილის დაკრძალვას ნახავ. ესეც
 – ზეიმი, ესეც – ჩვენი მოსვლა ნანატრი!

55 ჰა, შენი ნდობაც! მაგრამ მას ხომ აწ ვედარ ნახავ
 აუგად დაჭრილს, არ ისურვებ სიკვდილს შვილისა
 სირცხვილნაჭამის. ვაგლახ, მხარევ ავზონებისა,
 შენც, ასკანიუს, რა ძლიერი ბურჯი დაკარგეთ!“ რა
 დაიტირა, ბრძანა მაღლა აწევა გვამის,

60

ათასი კაცი გააგზავნა, რომ ასაბიას თან
 გაჰყოლოდნენ, დასწრებოდნენ გოდებას მამის,
 თუმცა ეს მცირე ნუგეშია მწუხარების დროს,
 მაგრამ უბედურ მშობელს მცირე ნუგეშიც ჰყოფნის.
 სხვები ბეჯითად ამზადებდნენ მწვანე საკაცეს

65

მუხის ტოტისგან და წნელისგან, ხშირი ფოთლებით
 მორთეს საკაცე, ზედ დააგეს რბილი ხალიჩა და
 სარეცელზე დაასვენეს ძე ევანდერის.

მას, ვით ნაზ იას, ან სუმბულის მიბნედილ ყვავილს,
 ქალწულს მოქნილი თითებით რომ მოუწყვეტია,

70

ჯერარ გასცლოდა სილამაზე და ბრწყინვალება, თუმც
 მიწა-დედა არ აწვდიდა სიცოცხლის ძალას. გამოიტანა

ენეასმა ორი სამოსი ოქროცურვილი, მოწისფერი,
სიდონელ დიდოს ხალისიანი შრომით მისთვის რომ
შეუქმნია

75 და ოქრომკედით მოუქარგავს მძიმე ქსოვილი.
ერთი მეომარს დააფინა მწუხარე სახით, ცეცხლით
დასაწვავ თმებს მეორე დაადო ფრთხილად, ბრძოლის
ნადავლიც გაატანა მან ცხედარს უხვად.

ბრძანა ალაფი წამოესხათ, რემა მეანთა,
80 აბჯარ-ბექთარი, მძაფრ ბრძოლაში მოპოვებული.
ტყვენი, ზურგს უკან ხელშეკრულნი, თან გააყოლა, რომ
ზვარაკთ სისხლი ცეცხლს ბომონთან დასხურებოდა...
გმირებს უბრძანა მტრის ფარ-ხმალზე ამოეტვიფრათ
დამარცხებულთა ვინაობა და თან წაელოთ.

85
მოდის აკეტე ბედკრული და მრავალწლოვანი, გულზე
მჯიღს იცემს, ხან იხოკავს სახეს ფრჩხილებით, ხან კი
უმწეოდ დაეშვება გლოვით მიწაზე. მოაქვთ ეტლები
რუტულებს სისხლით პოხილი. მოდის ეთონი,
გმირის რაში აუკაზმავი,

90 მტირალს სახეზე დასდენია ცრემლის წვეთები.
მოაქვთ შუბი და ზუჩი, ხოლო სხვა საჭურველი მძლე
ტურნუსს დარჩა. უკან მოსდევს დახრილ შუბებით დასი
ტროელთა, ტირენელთა, არკადიელთა...

როს გაატარა ასაბია, დადგა ენეას,
95 ამოიოხრა და მწუხარე ხმით განაცხადა:
„პალანტო! ახალ ცრემლებს ჩვენგან მოითხოვს ბედი...
დაგეთხოვები, საუკუნო მშვიდობა შენდა!“ სხვა
არა თქვა რა, გაემართა სწრაფი ნაბიჯით
გალავნისაკენ, კვლავ ბანაკში მიისწრაფოდა.

100
ლათინთ მხრიდან მოახლოვდნენ ორატორები, შტონი
ეხვიათ ზეთისხილის, – „შეგვიწყალეთო,
დაგვიბრუნეთო განგმირული გვამები, ველზე
საწყლად რომ წვანან, დაკრძალვისა დაგვრთეთო ნება.

უჰაეროდ და უკვე ძლეულთ ვერას დააკლებთ,
105 დაინდეთ, წინათ ვინც მასპინძლად მიგაჩნდათ
კიდევ!“ გმირმა შეუნდო მლაღადებელთ, არ ეგებოდა
მათიგაშვება, მაგრამ სიტყვა თან დაატანა:

„რა ავმა ბედმა წაგაქეზათ ჩვენზე, ლათინო, რომ
მეგობრობას გაექეცით, ომში ჩაებით?“

110
მარსის სურვილით მოკლულთათვის ითხოვთ მშვიდობას,
მე კი ცოცხლებსაც ვუსურვებდი! არც მოვიდოდი, რომ

ბედისწერას არ მოეცა ჩემთვის ეს მიწა, არც ომი მსურდა,
მაგრამ მეფემ ჩვენი კავშირი არ მოისურვა, კვლავ
ტურნუსის იარაღს ენდო.

115 ტურნუსზე იყო უპრიანი ეს აღსასრული! თუ
თვისი ხელით სურდა ომი, ტროელთ განდევნა,
გამოსულიყო იარაღით პირისპირ ჩემთან, ის
იცოცხლებდა, ვისაც ღმერთი გაუმარჯვებდა. ახლა კი
გასწით და დაუნთეთ კოცონი ბედკრულთ!“ –

120 ასე თქვა. იდგნენ მოციქულნი
განცვიფრებულნი, ერთურთს შეხედეს, შეაჩერეს
მხერა უძრავად.

ბოლოს მხცოვანმა, ყრმა ტურნუსის მტერმა დრანკესმა,
თავის ბელადს რომ მუდამ გმობდა, მიმართა ტროელს:

„თქმულებით ქველო, იარაღით უფრო სვიანო,

125 შენზე რა ხოტბა ვახმიანო ზეცის
სადარი?

შენი გმირობა გამიკვირდეს თუ სამართალი?

გმადლობთ! ქალაქში, სამშობლოში წავიღებთ გვამებს,
დაგაახლოებთ ლატინუსთან, თუ გვწყალობს ბედი.

დაე, ტურნუსმა აწ ეძიოს კავშირი სხვასთან.

130

ჩვენ გვეამება საბედითო კედლის აღმართვა, მზად ვართ,
ჩვენს მხრებზე გავიტანოთ ტროის ლოდები“, – თქვა
დრანკესმა და დაეთანხმა ყველა ერთპირად.

თორმეტდღიანი ზავი დადეს, ტევკრნი, ლათინნი ერთად
წავიდნენ ტყიან მთებში აწ დაუსჯელად.

135 ორპირმა ცულმა ააწივლა მწვანე იფანი,
დაეცა ფიჭვი, ცად ასული ვარსკვლავებამდე,
კვლა მუხა გასკდა და კედარი სურნელოვანი.

იფურა, თელა მოჭრიალე ურმით წაიღეს.

ფრთოსანი ჭორი, მაცნე დიდი მწუხარებისა

140 ეწვია ამ დროს ევანდერს და მის ციხე-

კოშკებს, ცოტა ხნის წინათ რომ მტრის ძლევას

იუწყებოდა. არკადიელნი ბჭეს მიაწყდნენ, ძველი

ადათით სამგლოვიარო ჩირაღდნები

მოჰქონდათ, შუქმა გზაგაანათა, დიდ სივრცეზე –

მინდორ-ველები. 145

მიუახლოვდნენ ფრიგიელნიც შესაერთებლად

მწუხარე რაზმთა. დაინახეს დედებმა მათი

მოახლოება და აავსეს კივილით ციხე.

ველარაფერმა შეაჩერა მეფე ევანდერ, როცა

მიწაზე დაასვენეს საკაცე ფრთხილად,

150 მიეჭრა პალანტს და ქვითინით შვილს ჩაეხუტა,
 ძლივსღა გაიღო უბედურმა ხმა მგლოვიარე: „პალანტ,
 მამაშენს არ დაჰპირდი, რომ მარსს მძვინვარეს არ
 დანდობოდი და სიფრთხილე გამოგეჩინა? ვიცი, იმედი
 საამოა ბრძოლის დიდების,

155 რა მახეც ელის ვუწყვი ომში პირველად
 გასულს...

ო, რა მძიმეა სიმამაცის ნაყოფი, შვილო, ცდა
 ბრძოლისა და ლოცვა ღვთისგან შეუსმენელი!
 შენ, ო, დედავ და მეუღლეო უნეტარესო, ღმერთმა
 ინება ამ ვაებას არ მოსწრებოდი,

160 მე კი აქამდე ცოცხალი ვარ – ბედკრული მამა!
 ნეტავ, რუტულებს ოროლები ეტყორცნათ ჩემთვის,
 ტროელთა რაზმის მოკავშირე მე მოვეკალით!

მე წამოველე ასაბიას, არა პალანტი!

მოკავშირენო, თქვენს მარჯვენას არა ვდებ ბრალსა,
 165 ჩემი სიბერის ხვედრი თურმე ესა ყოფილა! თუ
 ნაადრევი ეს სიკვდილი ჩემს შვილს ელოდა,
 ვხარობ, რომ ტროელთ საქმისათვის გასწირა თავი,
 მანამ კი დასცა ბრძოლის ველზე ათასი ვოლსკი.

ო, არ ხარ ღირსი უკეთესი პატივისცემის

170 ვიდრე გარგუნეს ენეასმა და ტროელებმა,
 ბელადებმა და ტირენელთა მთელმა ლაშქარმა!
 მოაქვთ საუნჯე შენი ხელით მოკლულ გმირების.
 ტურნუს, ბრძოლაში განგმირული დაეცემოდი,
 რომ ყრმას ასაკი და საშენო ძალა ჰქონოდა!

175 მაგრამ ტროელებს რად ვაყოვნებ მე
 უბედური! გასწით და ბელადს გადაეცით
 დანაბარები: აღარ ცოცხალ ვარ, რაც დაეცა
 პალანტი ჩემი... შენმა მარჯვენამ უნდა მოგვცეს
 ტურნუსის გვამი, მხოლოდ მას ვედარ შეაჩერებს
 აწ ბედისწერა.

180

ჩემთვის ცხოვრებას აღარა აქვს სიტკბო და ფასი,
 სანამ ქვეშეთში შვილს არ ვეტყვი ტურნუსის სიკვდილს!“
 ამ დროს ავრორამ გამოიღო შუქი კეთილი, ადამიანებს
 მოუტანა ზრუნვა და შრომა. უკვე მოაწყვეს ტარხონმა და
 მხნე ენეასმა

185

სანაპიროზე კოცონები, მამაპაპური წესით შეჰყარეს
 ერთად გვამნი თავისიანთა, შეუნთეს ცეცხლი ქვეშ
 პირქუში, მაღალი ზეცა კვამლის სიშავემ ჩააბნელა,

შემოუარეს სამგზის ამ კოცონს აღჭურვილმა
 ტევკრმა გმირებმა,
 190 შემოუქროლეს ცხენოსნებმა ავბედით ალებს,
 მებრძოლთა ბაგეს კვლავ აღმოხდა მწარე გოდება,
 ცრემლით მოირწყა იარაღი და მწვანე მდელო,
 მებრძოლთ ყიჟინამ და ბუკის ხმამ ცას მიაღწია.
 შემდეგ ლათინთა საჭურველი ცეცხლში შეაგდეს:
 195 მუზარადები, უზანგები, ხმლები, ლაგამნი,
 სწრაფი ბორბლები ცეცხლოვანნი. სხვებმა ნაქები
 ფარ-მუზარადი მოიტანეს დაღუპულ გმირთა.
 მრავლად მოასხეს მათ მოზვრები კოცონთან ზორვად,
 ჯაგრიან ღორებს, ცხვრებს მატყლიანს ბოლო მოუღეს

200

ველ-მინდვრებიდან მიტაცებულთ, შემდეგ მებრძოლნი
 კოცონს მოუსხდნენ მოჩახჩახეს. ვერ შორდებოდნენ, სანამდის
 ღამეს თან არ მოჰყვა ცა მოჭედილი სხვივმოციმიციმი
 ვარსკვლავებით. ამ დროს ლათინთაც აანთეს ცეცხლი, მაგრამ
 ბევრ გვამს მხოლოდ მარხავდნენ.

205 ზოგს აგროვებდნენ, რომ წაეღოთ მეზობელ
 მხარეს, ციხე-ქალაქში გაეგზავნათ, დანარჩენები
 კოცონზე დაწვეს, უთვალავი გროვა გვამების,
 უანგარიშოდ, უპატიოდ. მაშინ ყოველმხრივ
 ვრცელი ველები გაანათა უხვმა კოცონმა.

210 ცაზე გაფანტა ცივი ჩრდილი მესამე დილამ.
 სისხამზე ფერფლში გაბნეული ძვლები მოკრიფეს
 და თბილი მიწა დააყარეს ნეშტს მეომართა.
 უზომო დარდი ლატინუსის ქალაქს მოედო.
 ყველაზე მწარედ ქვითინებდნენ მებრძოლთ დედები,

215 მოსიყვარულე მათი დები და პატარძლები,
 შვილები, ომში უცაბედად დაობლებულნი.

წყევლიდნენ ომს და ქორწინებას გმირი ტურნუსის.
 თვით გადაჭრასო შერკინებით ბედი ბრძოლისა,
 ვინც იტალიას და უმაღლეს პატივს მიელტვის.

220 დრანკესი ბოღმას აღვივებდა, ირწმუნებოდა,
 ბრძოლა ბედითი მხოლოდ ტურნუსს მოეკითხოსო.
 საპირისპირო აზრიც იყო. ბელადს იცავდა სახელი
 დიდი დედოფლისა და ის დიდება, რაც მოუტანა
 სვიან მებრძოლს გმირულმა ბრძოლამ.

225

ასე ღელავდა მძვინვარება, როს მაცნებმა სიტყვა
 მოიღეს დიომედეს დიდ ქალაქიდან: გულუხვმა
 ხარჯმა შედეგი ვერ გამოიღო, ვერც ძღვენმა, ვერცა

ოქროებმა, მხურვალე ლოცვამ ვერ გვიშველაო.
 ლათინებმა, გვითხრეს, თვით ჰპოვონ
 230 სხვა იარაღი, ტროელთ მეფეს სთხოვონო ზავი.
 დარდმა დააჭვნო ლატინუსი, ცხადად ენიშნა, რომ
 ბედისწერით ენეასთან მართებდა ზავი. ამასვე
 ითხოვდა ღვთის ნება და საფლავნი გმირთა. მეფემ
 მოუხმო მაღალ კოშკში დიად ბჭობაზე

235

თვის სამეფოში რჩეულ მამაცთ, მყისვე შეგროვდნენ

და მეყსეულად გაემართნენ მეფის სადგომთან. ვით
 უბუცესი, ვით პირველი კვერთხის მფლობელი
 ხალხს წინ დაუჯდა მგლოვიარე. მაცნეთ უბრძანა,
 ეტოლიელთა ქალაქიდან მოსულთ, ეამბნათ

240 დაჯრით ყოველი, რაც რამ ჰქონდათ

გადასაცემი, რა სიტყვა უთხრა დიომედემ?

ხალხი გაყუჩდა და ვენულუსმა უპასუხა მეფეს

მორჩილად: „მოქალაქენო! ვინახულეთ ჩვენ

დიომედე, არგიველთ მხარე, გადავლახეთ ყველა

ხიფათი,

245

ტროის დამთრგუნველ მარჯვენასაც შევებეთ რიდით
 აგებდა ქალაქ არგირიპას წინაპართ ხათრით იქ, სად
 ველია იაპიგის და გარგანუსი.

როს დიომედემ ნება მოგვცა მასთან საუბრის, ძღვენი
 მივართვით და ვასწავლეთ ჩვენი მამული^[143],

250 ვთქვით, ვინ გვებრძოდა და არპებში რამ

მოგვიყვანა. გმირმა მსმენელებს გვიპასუხა

დამშვიდებულად: „ო, სატურნუსის ქვეყნის

მკვიდრო, ხალხო სვიანო, რატომ გიმუხთლათ

ბედმა, ნეტავ, რამ გაიძულათ, დათმობთ მშვიდობა,

უჩვეულო ბრძოლას მიეცეთ? 255 გავაპარტახეთ

ილიონის ველები რკინით, მაგრამ ქალაქის

გალავნებთან ბევრი დავკარგეთ, ბევრი ჩაძირა

სიმოისმა მებრძოლი ჩვენი. დანაშაულის გამო ისე

დაგვსაჯა ბედმა, პრიამესაც კი გულს ატკენდა! ეს

კარგად ესმის

260 მინერვას ვარსკვლავს, ევბეის ტინს და

კაფერევსაც. სხვადასხვა მხარეს მიმოგვფანტა

ბერძნები ბედმა: თვით მენელაოს ატრევსის ძე

დიდხანს დაძრწოდა, ულიქსემ მღვიმეც კი იხილა

ეტნელ კიკლოპთა.

266

აქაველთ ბელადს აგამემნონს, მიკენის მეფეს^[144],

267 დახვდა სიკვდილი შინ ავხორცი ქალის
მარჯვენით,

268 აზიის მძლეველს ცოლის კურომ მახე
დაუგო.

264 რა ვთქვა პირუსის სამეფოზე,
იდომენევისის

265 პენატებზე და ლიბიაში –
ლოკრიდელებზე?

269

მეც ხომ ღმერთებმა არ მაღირსეს სამშობლოს ხილვა,
270 სანატრელ ცოლის და მშვენიერ კალიდონისა! სულს
სასწაული ღვთაებრივი ახლაც მიშფოთებს: მეგზურებს
ვხედავ ცად ატყორცნილთ მსუბუქი ფრთებით, ჩიტებად
ქცეულთ, – ვაი, ჩემს თავს! – მდინარის ზემოთ
მოფარფატეებს, საწყლად კლდეებს რომ შესწივიან.

275 შურისძიება იმ დროიდან დამყვება ღვთისა, როს
სიგიჟის დროს ღმერთებს ხანჯლით არ შევეპუე,
შეურაცხვეყავი თვით ვენუსის ხელი ჭრილობით^[145].

ო, არა, ბრძოლა აღარა მსურს. რაც რომ პერგამოს
დაეცა, ტროელთ აღარასდროს არ შევებმები!

280 არ მახსოვს, არც მსურს გავიხსენო ძველი ქიშპობა.
მიართვით ძღვენი ენეასსა, მე რომ მაახლეთ სამშობლო
მხრიდან. ჩვენ მის საზარ შუბს გადავურჩით.

ხელჩართულ ომში, გწამდეთ, იგი საშინელია,
აღიმართება ფარიანად თუ ოროლს ტყორცნის.

285

იდას მიწას რომ მსგავსი ორი გმირი ჰყოლოდა, ინაქეს
მხარეს მოვიდოდნენ თვით დარდანელნი, და
საბერძნეთი იგლოვებდა ღვთის სხვა სასწაულს.

რამდენს იცდიდა გამარჯვება ტროის კედლებთან,
ჰექტორისა და ენეასის მკლავთა წყალობით,

290 ათი წლის შემდეგ შეძლო მხოლოდ ჩვენი
მოხვევნა! ორთავ შვენოდა სიმამაცე და მძლე ფარ-
ხმალი, ეს ჰექტორს სჯობდა სათნოებით. თქვენი
მარჯვენა მიეცით გმირსა სამშვიდობოდ! ნუღარ
შეებმით!“ დიდო მეფეო, ასეთია მისი პასუხი,

295 სასტიკ ბრძოლაზე თვისი აზრი ასე გვაუწყა.

თქვეს მაცნებმა, მყის ავზონთა მთრთოლვარე ბაგეთ
გადაურბინა ჩუმმა დრტვინვამ. ასე კლდეები
ახშობენ ხოლმე სწრაფ დინებას მთის ნაკადისა,
ბორგავს მორევი, ტალღა ნაპირს მიეხეთქება.

300 როს დაცხრა სული, მოცახცახე ბაგენი დადგნენ,
ღმერთებს ევედრა ლატინუსი და ხალხს მიმართა:

„ლათინო, გვმართებს ჩვენ ეს საქმე კარგად
განვსაჯოთ, სანამ ჯერ კიდევ დაგვრჩენია დრო
ბჭობისათვის, სანამ მტერს ჩვენი გალავნები არ
დაუშლია.

305

მოქალაქენო, ჩვენ ღვთაებრივ მოდგმას შევებით, ომს
როდი ძალუმს მათი დაღლა, დაუძლურება, ვერ
დავამარცხებთ, ფარ-ხმალს ველარ დავაყრევინებთ.

თუ გაქვთ იმედი ეტოლიელთ იარაღისა, ვერ
ელირსებით მკაცრ ბრძოლაში მათ დახმარებას.

310 თქვენს თავსვე ენდეთ, ო, რა სუსტი დაგრჩათ
იმედი! თქვენს წინაშე ჩანს ყოველივე, თვალს და
ხელს შუა.

არვის ვაყვედრი: სიმამაცეს რაც რამ შეეძლო, ის
მოგანიჭათ – მთელი ძალით იცავდით მამულს.

ახლა გაიმბობთ, თუ რა მიმღვრევს ასე გონებას,

315 თქვენც მიაქციეთ ყურადღება, მოკლედ
გაგაცნობთ: მაქვს ეტრუსკების მდინარესთან
ძველი მინდორი, სიკანთ მხარემდე დასავლეთით
გადაჭიმული, ავრუნკები და რუტულები ხნავენ
მწირ სერებს და ამოვებენ საქონელსაც მთის
ფერდობებზე.

320 დავუთმობთ ტროელთ ძმობის ნიშნად ეს
მთაგრეხილი, ფიჭვნარიანი, შევთავაზოთ კეთილი
ზავი. გვეგულეობდნენ მეზობლებად ჩვენს სამეფოში.
თუ ასე უნდათ, აქვე დარჩნენ, ციხე ააგონ.

თუ სხვა სამეფოს, სხვა მეზობლებს მიესწრაფვიან
325 და ისურვებენ, რომ დატოვონ ჩვენი მიწები, მუხის
ძელებით ორჯერ ათი გემი ავუგოთ, მეტს თუ
მოგვთხოვენ, უფრო მეტიც. მდინარის პირას ტყე გვაქვს
საშენი, თვითონ გვამცნონ ხომალდთა რიცხვი.

სპილენძსაც მივცემთ, მუშახელსაც და გემსართავსაც.

330 რომ სიტყვა უთხრან, დაამყარონ

ხელშეკრულება, ასი ლათინი ორატორი
ვაახლოთ ტროელთ. მათ მეგობრულად
მიაწოდონ რტო მშვიდობისა, სპილოს ძვალი და
ტალენტები ოქროსი უძღვნან, სამეფო ნიშნად
ტრაბეა^[146] და ტახტი მიართვან.

335 იფიქრეთ, რა სჯობს, როგორ ვპოვოთ
გამოსავალი“. ადგა დრანკესი, რომელს შურდა
გმირი ტურნუსის, სახელ-დიდება ბელადისა
გულს რომ უკლავდა. მდიდარს, ენამჭევრს ომში

ცივი ჰქონდა მარჯვენა, თუმცა თათბირი საიმედო
იცოდა ხოლმე.

340 დედის დიდება მოდგმას სძენდა
კეთილშობილურს, მამის შესახებ არაფერი თუმც არ
იცოდა.

რისხვა აღაგზნო და დაიწყო მჭევრმეტყველება: „მეფევ,
შენს სიტყვას არ სჭირდება ჩვენი დასტური, ყველას
ხომ ესმის, რა მოუტანს სიკეთეს ხალხსა,
345

მაგრამ ხმამაღლა ვერვინ იტყვის. მოგვეცი ნება
შეგჩვილოთ: დაე, თავხედობა შეწყვიტოს გმირმა და
ცუდბედითი ჩვეულება! მე მართალს ვიტყვი, თუნდ
დამემუქროს მახვილით და საზარ სიკვდილით.
მრავალი გმირის მზე დაშრიტა, დარდში ჩაძირა
350 მთელი ქალაქი, მაინც ცდილობს ტროელთ
დათრგუნვას, ფიქრობს განდევნოს, შეაშინოს მახვილით
ზეცა. უბრძანე, რომ ძღვენს მოსაკითხავს ერთიც
შემატონ. მხოლოდღა ერთი, მეფეთ შორის საუკეთესოვ!
ვერვინ დაგჯაბნის, ოდეს მისცემ სასიძოს სვიანს,
355 ქორწინების ღირსს, ტურფა ქალწულს – მშობელი
მამა! ამით მშვიდობას დაამყარებ სამარადისოს. თუ
დაეუფლა ჩვენს გულებს და გონებას შიში, თვით
ტურნუსს ვთხოვოთ მოწყალება, დაე, დაუთმოს მეფეს
და მამულს უფლებანი ლავინიაზე. 360

თანამოძმეებს რატომ აგდებს საფრთხეში მარად, წყაროვ,
მიზეზო ლაციუმის უბედურების? ხსნა აღარა გვაქვს,
ყველა შენ გთხოვს მშვიდობას, ტურნუს!

ურღვევ საწინდარს, საუკუნოს, მეც შენი მტერი,
რომელს ეს გრძნობა შენ მიმართი არ დამიმაღლავს,

365 თხოვნით მოგმართავ, შეიბრალე
შენიანები! ო, ვით ძლეულმა დათმე შენი
გულზვიადობა. ბევრი ვიხილეთ სამარე და
გაპარტახება... თუ ხმას არ უსმენ, სიგულვანეს
აღარ მოიშლი, თუ ნაბოძვარი გეამება

სასახლე კვლავაც,

370 მაშინ გაბედე, შეერკინე მტერს მკერდგაშლილი!
ოღონდ ტურნუსი მეფის ასულს დაუფლებოდა, ჩვენ
ბრბოდ ჩავვთვალა, დაუტირლად, დაუკრძალავად
უნდა ვეყარნეთ! თუ გაქვს მარსის ძალა, წინაპართ
შეგრჩა სიმტკიცე, შეხე ველზე მებრძოლ ენეასს,
375 ბრძოლაში

გიწვევს!“

მისმა სიტყვებმა მყის ალაგზნო რისხვა ტურნუსის,
გმირმა ღრმა ოხვრას ხმა გულიდან ამოაყოლა: „ო,
მართლაც, დრანკეს, არ გაკლია სიტყვის სიუხვე,

რომ ხმაღს მოითხოვს შენგან ომი. უხუცესებთან
380 პირველი მიხვალ და კურიას ავსებ
სიტყვებით, სანამ არაფრის გეშინია, სანამ
გაშორებს მტრისგან კოშკები, სანამ სისხლი არ
ავსებს მიწას. ახლაც იქუხე და სიმხდალევ კი
დამაბრალე, თითქოს ტროელთა გორა დადგა
შენმა მარჯვენამ,

385 თითქოს ნადავლით გაგივსია ირგვლივ
ველები. იქნებ გაურს ნახო, რა ძალა აქვს ჩემს
სიმამაცეს?

შორს არ მოგვიწევს, რა თქმა უნდა, ჩვენ ძებნა მტრისა,
ციხის გალავნებს შემორტყმიან ყოველი მხრიდან. ხომ
არ წავიდეთ შესახვედრად? რაღას აყოვნებ?

390

მარსი ენაზე გვიდია თუ იმ მხდალ ფეხებზე, სულ
გასაქცევად რომ მზადა გაქვს?

მაშ, მე დავმარცხდი? ამ სიცრუეს ვინ დაამტკიცებს? ვინ
ვერა ნახა ტროელთ სისხლით ადიდებული მდინარე
ტიბრის, ევანდერის სახლის დაქცევა,

395 არკადიელნი, უნუგეშოდ

აბჯარაყრილნი? მიცნობს ბიტიას,
პანდარუსი და სხვაც ათასი, ქვესკნელში
ბევრი გავისტუმრე, როს გზა მომიჭრეს.

ხსნა აღარ გვაქვსო? უგუნურო, სიმღერა ეგე შენთვისა
გქონდეს, დარდანელთა ბელადს უმღერე!

400 რაღას აყოვნებ, შიშის ზარი მოჰგვარე
გულეებს, ხოტბა შეასხი ორგზის ძლეულ
ვაჟკაცთა ძალას და ლატინუსის იარაღი ლაფში
გასვარე! მირმიდონელთა წინამძღოლნი,
ტიდევსის წული და ლარისელი აქილევსი
შიშით ძრწიან-თქო

405 ტროელთ წინაშე, უკუილტვის ავფიდუს
ზღვიდან. ვითომ შიში აქვს შურისგების, როცა
ცილს მწამებს, თან ჩემს ბრალდებას აზვიადებს
შეშინებული.

ნუ შფოთავ, დრანკეს, ეს მარჯვენა სულს არ ამოგხდის,
დაე, იცოცხლოს შენს სხეულში სულმა ძაბუნმა!

410 ახლა, ო, მამავ, შენს გეგმაზე მსურს მოგახსენო.
თუ ჩვენი ხმლისა აწ იმედი არ დაგრჩენია, თვლი
უნუგეშოდ ერთხელ უკვე ოტებულ ლაშქარს, თუ

დავძაბუნდით, ბედს თუ ველარ შემოვაბრუნებთ,
უქმი მარჯვენა სამშვიდობოდ მივცეთ ენეას!
415

ო, სიმამაცე, შეგრჩენოდა ოდნავად მაინც! იგი
დარჩება ნეტარი და ამაღლებული, სულით
მდიდარი, ვინც ამ სირცხვილს არ იზიარებს,
ერთხელ მოკვდება, ერთხელ შეჭამს პირითაც მიწას!
თუ ჩვენ მოყმენი შეგვრჩენია ბრძოლის იმედად,
420

ხალხნი, ქალაქნი იტალიის და თუ დიდება ტროელებს
ერგოთ დიდძალ ფასად დაღვრილი სისხლის, თუ ჭირ-
ვარამი მათთვისა და ჩვენთვის ერთია, მაშინ ახლავე რად
განვილტვით სირცხვილეულნი? ხმა ნაღარისა რატომ
ავსებს ძრწოლით ჩვენს სახსრებს?
425

დროსა და შრომას გულმოდგინეს ხშირად მოჰყვება
უკეთესობა, ბედისწერა დასცინის ხოლმე უქნარებს,
მათთვის ჩვეულ ხვედრის შეცვლა არა სურს.
ეტოლიელნი და არპები ვერ გვიშველიან, მაგრამ
ხომა გვყავს მესაპუს და ტოლუმნიუსი,
430

ტომთა ბელადნი, მოიხვეჭენ დიდებას მალე
ლაციუმში და ლავრენტუმის ველზე რჩეულნი. ჩვენ
გვყავს კამილა სასახელო, ვოლსკთა მოდგმისა
მოჰყავს სპილენძით მოელვარე მხედართა რაზმი.
მაგრამ ტროელნი თუ ბრძოლაში მე გამიწვევენ,
435 თუ მე ხელს ვუშლი თქვენს სიკეთეს, თვით
გამარჯვება, დღეს რომ გაგვირბის, ჩემს მარჯვენას არ
გაექცევა მხოლოდ იმ მიზნით, რომ იმედი
დამათმობინოს. ხალისით გავალ ბრძოლის ველზე,
გინდ აღემატოს მტერი აქილევესს, ვულკანუსის
ჯავშანში ჩამჯდარს.

440 სიცოცხლეს დავდებ თქვენთვისა და ლატინუსისთვის!
მე ვარ ტურნუსი, არც ერთ ძველი გმირს ტოლს არ დავუდებ.
თუ მარტო მიწვევს ენეასი, დე, გამიწვიოს. ჩემს
ნაცვლად დრანკეს რისხვას ღვთისას არ შეეწიროს და
მეც მარგუნოს, თუ სიმტკიცე მოსჭარბებია!"

445 ასე დავობდნენ საჭოჭმანო საქმის
მჩხრეკელნი. ენეას გმირმა საბრძოლველად
განაწყო ჯარი. მაცნე მოიჭრა სასახლეში
ზარით, განგაშით, ქალაქს მოჰფინა დიდი შიში
ანაზდეული:

ტევკრნი გამოჰყვნიენ დარაზმულნი ტიბერის ნაპირს,

450 ტირენთა სპანიც გამლილანო ფართო
ველებზე. გული აღელდა, ხალხის გონი
რისხვამ მოიცვა,

აფორიაქდნენ ამ საზარი ცნობის მოსმენით. მტერთან
საომრად მოითხოვა ახალგაზრდობამ მტკიცე ფარ-
ხმალი, უხუცესნი მწარედ ტიროდნენ,

455 ზეცად ავიდა მხნე ყიჟინა ყოველი მხრიდან.

ასე ფრინველთა აიჭრება ჭალაში გუნდი, გედნი
ხრინწიან ხმით ჰყივიან პადუზას ტბაზე, ჭაობთა
გასწვრივ რომ გამლილა თევზებით სავსე.

„მოქალაქენო, – თქვა ტურნუსმა, – დრო ხომ ბევრი გვაქვს,
460

ბჭობად დასხედით და უმღერეთ ნანატრ მშვიდობას,
ხოლო ტროელნი ჩვენს ქვეყანას ხმლით დაერიონ!“

სხვა არა თქვა რა, გამოვიდა მაღალ კოშკიდან,

„ვეზულუს, – ბრძანა, – ქვეითები შეიარაღდნენ, უხმე
რუტულებს, მესაპუსსა, კორასს და მის ძმას,

465 გამლილ ველებზე გაარიგე ცხენოსანთ

ჯარი, ბჭე გაამაგრეთ და კოშკები ქალაქისანი,

ჯარის ნაწილი მე გამომყვეს, სადაც ვუბრძანებ“.

მებრძოლნი მყისვე მოეფინენ ციხის ქონგურებს.

ლატინუს ადგა ჟამთ სიავით შემფოთებული,

470

დატოვა საბჭო და ბელადმა გულამღვრეულმა თავი

ჩათვალა დამნაშავედ, რომ დროზე ნებსით სიძედ

ტროელი ენეასი არ გაიხადა.

ბჭესთან სანგრები აღემართათ, ლოდები ჩადგეს, ყრუდ
მოგუგუნე ბუკმა ბრძოლის ნიშანი მისცა,

475 დიაცებმა და ყმაწვილებმა კარი დახურეს,

სამშობლოს საფრთხემ შემოკრიბა ყველა მცხოვრები.

ამ დროს პალადას ტამარსა და ქონგურს მიადგა

მანდილოსანთა დასთან ერთად თვით დედოფალი,

მსხვერპლი მოასხეს, ლავინია თან ახლდათ ტურფა,

480 მიზეზს ბრძოლისა დაეხარა კდემით თვალები.

ტამრად შევიდნენ მლოცველები გუნდრუკის კმევით.

მწუხარე სიტყვებს წარმოთქვამდნენ მაღალ ზღურბლიდან:

„ო, მძლე ქალწულო ტრიტონია, ბრძოლის მესაჭევე^[147],

დათრგუნე შუბი ფრიგიელის, პირქვე დაამხე,

485 ზედ კარიბჭესთან დაამარცხე ვერაგი მტერი!“

განრისხებული ხმაღს ისხამდა გმირი ტურნუსი,

რუტულურ ჯავშანს, ჯაჭვის პერანგს სპილენძის ფხიანს,

ოქროცურვილი მყის მოირგო საბარკულები,

საფეთქლებამდე დაუცველი სახე შვენოდა,
 490 კოშკით ჩამომხდარს უბრწყინავდა სხეულზე
 ოქრო. გალალებული მტერს წინასწარ სპობდა
 ოცნებით. მერანსა ჰგავდა, საბელი რომ აუწყვეტია,
 თავისუფალი გაშლილ სივრცეს შესჭიდებია და
 იალალზე ფაშატების რემას მიელტვის,
 495

ხან ბანაობას მიჩვეული ნაცნობ მორევში მხნედ
 მიჭენაობს კვლავ ზვიადად აწეულ თავით,
 ჭიხვინებს, ქედზე უფრიალებს ფართო ფაფარი...
 ვოლსკების რაზმით წინ შემოხვდა ტურფა კამილა,
 ბჭისკართან ქალი მერანიდან გადმოხტა მარდად,
 500 მთელმა ლაშქარმა მყის მიჰბაძა თავის
 დედოფალს, დაბლა დაეშვა. კამილამ კი მიმართა
 ტურნუსს: „თუ ჩემი ძალის შემძლია მქონდეს
 იმედი, მაშინ გავბედავ, დაგპირდები, რომ ენეასის
 სპას მე შევხვდები და ტირენთა ცხენოსანს ლაშქარს.

505 ნება მიბოძე, მე პირველი ჩავება
 ომში! შენ კი აქ დადექ და დაიცავ ციხე-
 ქალაქი“. თვალნი მიაპყრო ტურნუსმა და
 მიმართა ქალწულს: „ო, დიდებო
 იტალიის, როგორ გადმოგცე ჩემი
 მადლობა? შენი სული რაკი აღიგზნო,
 510 გაინაწილე ხვედრი ჩემი! ასე ამბობენ, თავხედ
 ენეასს უთვალავი ჯარი მოჰყავსო, ცხენოსანთ რაზმი
 აღჭურვილი მსუბუქი ჯავშნით, რომ დალახვროსო
 მინდორ-ველი, თვით კი სასწრაფოდ უახლოვდება
 მთის დამრეცი კალთებით ქალაქს.

515 ტყის ციცაბოსთან მე ვუმზადებ ენეასს მახეს,
 მხედრების ორი რაზმით ხვევის მსურს დაკავება.
 ტირენთ სპას შეხვდი, შეაგებე დროშები დროშებს!
 ფიცხი მესაპუს აქ დარჩება, ტიბურტელთ რაზმი,
 ლათინთ ლაშქარიც და შენ იყავ ბელადი მათი!“ –

520 ეს თქვა. მესაპუსს და ბელადებს საომრად
 უხმო. შემდეგ მტრისაკენ გაემართა. დაბურულ
 ხევში იყო ადგილი, საომარი მახისთვის
 მარჯვე. ორივე მხრიდან მას პირქუში ტევრი
 ფარავდა ხშირფოთლოვანი, საცალფეხო
 ბილიკი, ვიწრო

525

გასასვლელი და მისადგომი ჰქონდა იმ ტევრსა.
 ზემოთ მადლობზე და მთის თხემზე შეუმჩნეველი და
 უშიშარი იყო ერთი თავშესაფარი.

გინა თუ მარჯვნივ, გინა მარცხნივ მტერს დაესხმოდა,
ან მწვერვალიდან კლდის ნახეთქებს დააგორებდა.

530

ბილიკებს გაჰყვა ნაცნობი გზით ჭაბუკი გმირი და
ვერაგ ტყეში ჩაუსაფრდა ტროელთ მხედრობას.
ლატონას ქალმა სწორედ ამ დროს მოუხმო ოპისს.
მხლებელ ნიმფათა წმიდა დასში უმშვენიერესს,
ზეციურ კომპში ნაღვლიანი სიტყვით მიმართა:

535

„მრისხანე ომში, ო, ქალწულო, მიდის კამილა,
ამაოდ ისხამს ჩვენს იარაღს. მე იგი მიყვარს, ეს
სიყვარული განა ახლა გამიჩნდა გულში,
სული გამსჭვალა უცაბედი სინაზის სიტკბომ...
როს მეტაბუსმა აიძუებდა სამეფო თვისი

540 და გადიხვეწა პრივერნუმის ძველი

ციხიდან, მემბოხეთა რკალი გაჭრა, თან
გაიყოლა დედა კასმილას მოსახელე პატარა
ბავშვი, ოდნავ შეცვლილად კამილა რომ
უწოდა მამამ. მკერდზე მიიკრა და შორეულ
მთებში, ტყეებში

545

ხსნას ესწრაფოდა. გარშემო კი ვოლსკების რაზმი
დამრწოდა, სიკვდილს უქადოდა, გზაც აღარ ჩანდა:
ამ დროს წყალუხვი ამაზენი ქაფით აივსო და
ნაპირები გადალეკა, ისეთი წვიმა ასხამდა
ციდან. გაცურვასაც ვეღარ ბედავდა,

550 მშობელს სანუკვარ ტვირთის ბედი შიშის ზარს

ჰგვრიდა. ბოლოს ანაზდად დაებადა ახალი აზრი:
მას მოაგონდა, რომ ხელთ ჰქონდა შუბი მაღალი,
მტკიცე, მკვრივი და კუთხოვანი, მუხის ტოტისა,
ლაფანში ჩასვა მოწიწებით თვისი ასული,

555

ქერქოვან შუბში მოათავსა, მძლავრი მარჯვენით
დაუნანავა და მიმართა ხმამაღლა ეთერს: „ლატონას
ქალო, ქველმოქმედო, მკვიდრო ჭალისა! მე, მამა,
ასულს მხევლად გაძლევ, პირველი შუბი უჭირავს
მას და მტერს გაურბის მაღლა ეთერში.

560 მიიღე, ღმერთო, დანდობილი ცვალებად

ქარებს!“ უკან გასწია ხელი, შუბი მძლავრად
გატყორცნა,

მღელვარ ტალღების ზემოთ სტვენით მიქროდა შუბი.

ხოლო მეტაბუსს როცა მტერმა შემოუტია, მყის
თავი მისცა მდინარესა და მოზეიმემ

565 ასული თვისი, აწ დიანას წილხვედრი ქალი,
ხელთ აიყვანა, ბალახიდან ააძრო შუბი. არ
შეიკედლა მეტაბუსი არც ერთმა მხარემ, არც
თვით მან დათმო სისასტიკე, გაუვალ მთებში
მწყემსურ ცხოვრებას ეწეოდა, ეკალ-ბარდებში
570

და მიუდგომელ მღვიმეებში ასაზრდოებდა პატარა
ასულს გაუხედნელ ფაშატის რძითა, ისიც ცხენს
ძუძუს უფუჩნიდა პაწია პირით. როგორც კი ბავშვმა
სულ პირველად გამართა ტერფი, მამამ ოროლი
ჩაუბლუჯა პატარა ნებში,

575 მხრებზე აჰკიდა მას კაპარჭი და მშვილდ-
ისარი, ნაცვლად ოქროვან სამკაულის, ნაცვლად
კაბისა, შიშველ ბეჭებზე ვეფხის ტყავი
გადაუფინა. საბავშვო ოროლს ნაზი ხელით
ისროდა, თავზე

ატრიალებდა შურდულს მაგრად დაწნული ღვედით,
580

კლავდა სტრიმონულ წეროს თუ გედს. ამაოდ სცადა
მრავალმა დედამ წაეყვანა რძლად მშვენიერი.

კამილას მხოლოდ ალაღებდა დიანას ვნება: ისრებს
ეტრფოდა, ქალწულებრივ უბიწოებას. მე
ვისურვებდი, რომ ამ ბრძოლას არ მოეხიბლა,
585

არა ცდილიყო დასცემოდა მახვილით ტევკრებს,
მარად მყოლოდა ჩემდა მხევლად ტურფა კამილა,
მაგრამ რაკილა მას სასტიკი ხვედრი მოელის, მო,
ციდან, ნიმფავ, და ეწვიე ლათინთა მხარეს, სადაც
მძვინვარებს ომი მძაფრი, ავის მორბედი.

590

ჰა, კაპარჭიდან ამომართვი შურისმგებელი ბასრი ისარი,
რომ კამილას ვინც ომში დაჭრის, არ გადამირჩეს
დაუსჯელი. შემდეგ წყვდიადის მომტან ღრუბლებში
გავიტაცებ გვამს საწყალობელს, აუხსნელ ფარ-ხმალს
დავუბრუნებ მშობლიურ მხარეს“, –

595

ეს თქვა დიანამ. მსუბუქ ფრთებზე დაეშვა ნიმფა
მაღალი ციდან, გარს ეხვია ღრუბელი მრუმე.
ტროელთ ლაშქარი შეესია ამ დროს გალავანს და
ბელადები. ეტრუსკების მთელი მხედრობა

გუნდ-გუნდად იყო დაყოფილი თანაბარ წილად.
600

მოუთმენელად ფრუტუნებდნენ მარდი ცხენები,
სადავეს გლეჯდნენ. მოგუგუნე ველი გადიქცა ტევრად
რკინისა, აელვარდა შიშველი ხმლებით. მესაპუს
ფიცხი, ლათინნი და ძმითურთ კორასი, რაზმი
ქალწული კამილასი ველზე გავიდა,
605

შორიდან იწყეს გამზადება სასროლი შუბის, მარჯვენა
უკან გადასწიეს, გატყორცნეს მძლავრად. ცხენთა
ფრუტუნი გაძლიერდა, მეზრძოლთა შეხლა, ორივე
ლაშქარი ისრის სასროლ მანძილზე დადგა, შემდეგ
საზარი შემახილით ერთურთს მიეჭრნენ.

610 ყოველი მხრიდან ერთდროულად ტყორცნეს
ისრები, თითქოს ცა თოვლმა დაფარაო ყომრალი
ჩრდილით. მედგრად შეიბნენ ტირენუს და ფიცხი
აკონტევს, შუბები ტყორცნეს და ხმაურით ცხენთა
მკერდები ერთურთს შეასკდა დამსხვრეული და
აკონტევსმა

615

ზარდაცემულმა ვით მეხისგან, ქვედაზიდულმა,
თითქოს ქვააო მოვარდნილი, თოკს მოწყვეტილი,
სული ჰაერში განუტევა, მყისვე რაზმები ერთურთს
მიეჭრნენ, ლათინებმა ზურგი აქციეს და მოაბრუნეს
მყის მერნები გალავნისაკენ.

620 აზილას მიჰყვა მათ ფეხდაფეხ ტროელთა
რაზმით. როს ბჭეს მიადგნენ, ლათინებმა დასცხეს
ყიჟინა, ცხენებს კისრები მოუგრიხეს, მტერს
მოუბრუნდნენ, ტროელთ გაქუსლეს მიშვებული
სადავეებით. ზღვას ჰგავდნენ უხვს და

დაუტევენელს, აქაფებული

625 ხმელს რომ ასკდება, კლდეებამდე აღმართავს
ზვირთებს, სანაპიროზე ქვიშას აჰყრის, ხან უკუილტვის
და მოაგორებს ხმელეთიდან მონგრეულ ლოდებს, კვლავ
წყალნაკლული ტოვებს ნაპირს... ორჯერ ტუსკებმა
შეავიწროვეს რუტულები ქალაქის ბჭესთან.

630 ორჯერ თვითონვე უკუიქცნენ, ფარს
იფარებდნენ. მაგრამ მესამედ როს მიადგნენ
ერთურთს საომრად, მჭიდროდ შეიბნენ, შეერკინა
მეზრძოლი მეზრძოლს. კვნესა გაისმა მომაკვდავთა,
გვამებს დასდინდა სისხლი მჩქეფარე, ცოცხალ-
მკვდარნი იწვნენ მერანნი

635

მოკლულთა შორის და ბორგავდნენ. გამძაფრდა ბრძოლა.
ორსილოქუსმა რემულუსის ცხენს სტყორცნა შუბი,

ახლო მოსვლას და ორთაბრძოლას როდი უცადა, ყალყზე
შედგა და საწყალობლად დაიჭიხვინა, – ველარ გაუძლო
ცხენმა ოროლს, ფლოქვი აჰყარა

640 და რემულუსი მეყსეულად დასცა მიწაზე.

იოლას დასცა კატილუსმა და ჰერმინიუს,
სახელგანთქმული იარაღით და სიმამაცით.

უშიშარს შიშველ მხრებზე ქერა თმები ეფინა,

თავს არ იცავდა ოროლისგან. მთრთოლვარე შუბი

645 მხარში ჩაექდო და მებრძოლი ორად მოხარა. გარს

იღვრებოდა შავი სისხლი, ხმალშემართულნი

სიკვდილს თესავდნენ და თვითონვე მას ესწრაფოდნენ,

ამ დროს შეიჭრა ამადონი კამილა ომში და

საბრძოლველად გაიშიშვლა ცალ მხარეს მკერდი,

650 ხან შეამკვრივა ჰაერი და შუბი გატყორცნა, ხან

მოუღლეღმა აიტაცა ორპირა ცული, მხრებზე

შხუოდა ოქროვანი დიანას მშვილდი. უკუქცეულიც

ხშირად მფრინავ ისრებს ტყორცნიდა ქალწული

თვისი მორკალული, მტკიცე მშვილდიდან.

655 ახლდა დობილნი მას: ლამაზი გოგო ლარინა,

ტულა, ტარპეა, სამივენი იტალიელნი, სპილენძის

ცულნი ხელთა ეპყრათ. თვითონ კამილამ ამოირჩია

ქალწულები თვისდა მხლებლებად.

ასე იბრძვიან თრაკიელი ამადონები

660 ლამაზ საჭურვლით თერმოდონტის

სანაპიროზეც. ხან ჰიპოლიტეს. ხან მეომარ

პენტესილეას გაჰყვებიან და შეჰყივლებენ

ქალური ხმებით, გაშმაგებულებს ხელთ უპყრიათ

ნამგალა ფარი. კამილა, მძლეო ქალიშვილო,

პირველს ვის დასცემ

665 და რომელს მოკლავ ამ ბრძოლაში

უკანასკნელად? ევენუსსა ძლევ, კლიტიუსის ძეს,

გრძელი შუბით შენკენ წამოსულს, გადაუხსნი

შუბითვე მკერდსა. სისხლის ნაკადმა ამოხეთქა,

კბილი ჩასჭიდა შეღებულ მიწას, ზედ დააწვა

თავის ჭრილობას.

670

შემდეგ ლირისი, პაგაზუსი განგმირა, ერთი სანამ

სადავეს სწევდა, უმალ ძირს დაანარცხა,

ხოლო მეორე, შიშველ ხელით როცა შველოდა.

ერთურთს დაეცნენ განგმირულნი. ჰიპოტასის ძეს,

ამასტრუსს სდია, შორიდანვე სტყორცნა ისარი,

675 ტერეასს, ქრომისს, ჰარპალიკუსს და

დემოფოონტს... იმდენი დასცა მხნე ქალწულმა

ფრიგიელთ გმირი, რამდენიც ტყორცნა ხელით
შუბი. უცხო აბჯარში იყო ორნიტუს, მონადირე,
ცხენს აგელვებდა, ფართო ბეჭებზე ხარის ტყავი
გადაეფარა,
680

თეთრკბილიანი მგლის ლაშები თავს უფარავდა,
ხელში ეჭირა მას მსუბუქი, სოფლური შუბი, მოძმეთა
შორის ერთი თავით მაღლა აღმართულს. ქალმა
განგმირა მძლე მებრძოლი ადვილად, რადგან ამ
დროს მტრის რაზმი არეული უკუილტვოდა.

685 გამძვინვარებით ამამონმა მისძახა მოკლულს:
„ტირენო, გსურდა ტყეში ნადირს გაჰკიდებოდი? ჟამი
დადგა და ქალის ხელმა ჩაგიკლა ნდომა. მაგრამ ნება
გაქვს, რომ გადასცე წინაპართ ჩრდილებს, კამილას
შუბის ქვეშ სიკვდილი ცოტას არ ნიშნავს!“
690

დასცა ბუტე და ორსილოქუს, ტროელთა გმირნი.
შუბით განგმირა ბუტე, მისკენ ზურგმეჭყეული იქ,
სად ბექთარს და ჩაჩქანს შორის ქედი უჩანდა.
მარცხენა ხელზე უქმი ფარი მოფარებოდა.
გარეგან წრეზე გამოუდგა ქალს ორსილოქუს,
695

მან გზა მოუჭრა და თვითონვე გამოეკიდა, ყური
არ უგდო მის ვედრებას, ორჯერ დაარტყა მძიმე
სეკირა მუზარადზე, რვალი გააპო, ძვლები
დალეწა, იარიდან დასთხია ტვინი.

აპენინელი ავნუსის ძე შემოეფეთა,
700 გაშეშდა იქვე მეყსეული შეხვედრის შიშით.
ლიგურთა შორის ცბიერებით იყო განთქმული,
მიხვდა, რომ ბრძოლას უკვე ვეღარ გაექცეოდა,
ვერცა დედოფალს დაჯაბნიდა ჯიქურად შემტევს.
სცადა, ეჯობნა ცბიერებით და ასე უთხრა:
705

„რა ბედენაა, თუ იქნები ცხენის იმედით? ნუ
გამექცევი, ჩამოხედ და სწორ ვაკეს ენდე,
გაბედე ჩემთან შერკინება, ქალო, ფეხდაფეხ!
მალე გაიგებ, ცრუ დიდება ვისა ჰქონია!“

გული აენტო ქალწულს რისხვით, დობილს მიჰგვარა
710 ცხენი და სცადა მტერს ქვეითად
შერკინებოდა. იშიშვლა ხმალი და მსუბუქი
ფარი აიღო. ყრმა, ცბიერებით კმაყოფილი, უმაღ
გასცილდა, სადავეები მიუშვა და ცხენი მოღალა
სწრაფი ქროლვით და რკინიანი დეზების ცემით.

715

„ცრუ ლიგურელო, ნატყუარად ზვიადყოფილო!
ამოდ სცადე აწ ხელობა მამისეული, ეგ ცბიერება
ვერ მიგიყვანს ავნუსთან ჯანმრთელს!“ – თქვა
ქალწულმა და გადაუსწრო მარდი ტერფებით წინ
გაჭრილ მერანს, მყის უტაცა ხელი სადავეს.

720 მტრის დაღვრილ სისხლით ადასრულა ბრძოლის
სასჯელი.

ისე იოლად გაუსწორდა, ვით ქორი მტრედსა, რომელს
ღრუბლებში ფრთის ფარფატით აუტაცია, მტკიცედ
უჭირავს და ჭანგებით უჯიჯგნის შიგანს, სისხლი
მოწვეთავს ეთერიდან, ცვივა ბუმბული...

725

ღმერთთა მეუფე, კაცთა მამა ოლიმპოს თხემზე ჯდა
დიდებული, შეჰყურებდა მოკვდავთა ჭიდილს, თან
აქეზებდა ბრძოლისათვის ტირენელ ტარხონს,
შთაბერა რისხვა: დაუღლელად შთაბერა ძალა. შუა
ბრძოლაში შემოიჭრა გმირი ტარხონი,

730 შემდრკალნი რაზმნი გაამხნევა

მჭევრმეტყველებით. სახელით უხმო ყველა
მებრძოლს და ასე უთხრა: „ვაი, სირცხვილო!

ტირენელნო, სად გაქრა რისხვა, რა მძლავრი შიში
შეჰპარვია თქვენს მამაც გულებს? ქალმა გაგფანტათ
და რაზმები უკუაქცია?

735 მაშ, მარჯვენაში რად გვიპყრია რკინა ამოდ? თქვენ
მხოლოდ ვენუსს, ღამისეულ მის ბრძოლებს იცნობთ, ოდეს
ფლეიტა მოუწოდებს ბახუსის ქოროს, ლხინს ეწაფებით,
ღვინის თასებს, აი, ეს არის თქვენი ტრფობა და სიხალისე,
ოდეს მისანი

740 გაუწყებთ ზორვას და ჭალებში მსხვერპლს
მიესევით!“ – თქვა და შევარდა მტრის რიგებში, რომ
მომკვდრიყო, გულაღზნებული მყის მიეჭრა
ვენულუსს გმირი, ხელი მოჰხვია და ცხენიდან
ჩამოათრია, მკერდზე მიიკრა საშინელი ძალით
ვენულუსს,

745

ზეცად ავარდა ყიჟინა და ყველა ლათინმა მზერა
მიაპყრო. წინ გაიჭრა შმაგი ტარხონი, მტერს
მიათრევდა, დაუმსხვრია რკინა მაგარი, შუბის
ბუნიკი. მოუძებნა ღია ადგილი, რომ
სასიკვდილოდ განეგმირა, ხოლო ვენულუსს

750

სწადადა ყელიდან მოეგლიჯა მარჯვენა მისი და
ძალადობას თვისი ძალით შებრძოლებოდა. როგორც
მაღლა ფრენს მუქყვითელი ფერის ფრინველი, გველი
უჭირავს და ჭანგებით ჩასჭიდებია, ქვეწარმავალი
იკლაკნება ორმაგ რკალებით,

755 ქერცლი აპყრია, თავს მაღლა სწევს, შმაგად
სისინებს, ფრინველი კი ფლეთს დაუთრგუნველს
დაუნდობელად, ნისკარტს ჩაასობს და მიაპობს
ფრთებით ჰაერსა... ტარხონს ასევე ზარ-ზეიმით
მიჰყავდა მსხვერპლი. მეონიელთაც თავის ბელადს
მიბაძეს მყისვე.

760

მაშინ არუნსმაც განწირულმა შემოუარა ფეხმარდ
კამილას, შუბით დადგა და შეეცადა რომ
ხელსაყრელი მოენახა დრო და შემთხვევა. სად
მტრის რიგებში მხნე ქალწული მიისწრაფოდა,
იქითვე მის კვალს მიჰყვებოდა ჩუმად არუნსი.

765 სად ფეხს დადგამდა ქალი, მტერზე
გამარჯვებული, იქითვე აღვირს მიაქცევდა
ფრთხილი ჭაბუკი. ხან აქ და ხან იქ გაჩნდებოდა
შუბშემართული. კიბელეს მოგვი და წილხვედრი
გმირი ქლორევსი შორით გამოჩნდა, ფრიგიული
თორნით ელავდა,

770

ცხენს აგელვებდა აქაფებულს, ზედ რომ ეფინა ოქროს
ქსოვილი დაფარული სპილენძის ფარფლით. მას
ტანს ემოსა უცხოური ძოწის სამოსი.

ისრებს ტყორცნიდა გორტინიულს ლიკიურ მშვილდით, ოქროს
კაპარჭი ზუზუნებდა ქურუმის მხრებზე,

775 შვენოდა ოქროს მუზარადი, ოქროს

ქლამიდი. ტილოს ნაოჭი ტკაცუნებდა, მისი
ტუნკა და პაიჭები ნემსით იყო ამოკემსილი.

მებრძოლთა შორის მას მისდევდა ქველი ქალწული, ან
ბომონისთვის სურდა ტროელ მოგვის სამოსი,

780 ან ნადირობდა მტრის ოქროზე. რაზემეტი
გაჭრა, მდევარს აენტო უფრო მეტად ქალური
ნდომა

ნადავლისა და თვალისმომჭრელ იარაღისა.

ბოლოს არუნსმა შეარჩია დრო ხელსაყრელი, შუბი
სტყორცნა და ადავლინა ღვთისადმი ლოცვა:

785

„ღმერთო დიადო, სორაკტეს მთის მცველო აპოლონ,
ჩვენო პირველო, ფიჭვის კოცონს რომ გიძღვნით

ხოლმე, შენს სათნოებას რომ შევხარით მსასოველნი
და გულუმიზრად შევერევით ცეცხლს შუაგულში! მამავ
ძლიერო, უსირცხვილო საქმე დაამხე!

790 არ მივესწრაფვი მტრის საჭურველს, ან სხვა რამ
ნადავლს, მოკლულ ქალწულის გაძარცვასა. სხვა
სასახელო საქმენი მეღის. დე, დაეცეს სასტიკი წყლული,
მე კი სამშობლოს უსახელოდ დავუბრუნდები!“ ღმერთმა
უსმინა, განიზრახა თხოვნის ნაწილი

795 სრულექმნა, ხოლო ნაწილი კი ქარს გაატანა.
მყისი სიკვდილით შუბს კამილა მოაკვლევინა.
სამშობლოს ხილვა მკვლელს ამიერ აღარ აღირსა,
ქარმა წაიღო მისი ლოცვა ქარიშხლის გზითა.

როგორც კი შუბმა ხმა გამოსცა, გაიზუზუნა,
800

ფიცხი ვოლსკებიშემობრუნდნენ დედოფლისაკენ, თვით
ქალწულს არა გაუგია, არც ხმა შუბისა, არც ეთერიდან
მოქროლილი საფრთხე, სანამდის არ განეწონა შუბი შიშველ
ძუძუს ქალისა. ღრმად დაჭდობილი ქალწულურ სისხლს
უნდობლად სწოვდა.

805

ყველა დობილი იქვე გაჩნდა, მათ მინდობილი
დაეშვა ქალი. გაეცალა მყისვე არუნსი, შიშით და
ლხენით არეული, ოროლს გაექცა, ქალწულთა
ისრებს დაემალა შეშფოთებული. ვით გარბის
მგელი, სანამ შუბი მტრისა მისწვდება,

810

გზას გადაუხვევს, მაღალ მთებში დაიმალება, ოდეს
მოაშთობს მწყემსს ან მოზვერს. მგელს კარგად ესმის
დანაშაული, მთრთოლვარე კუდს ამოიძუებს მუცელთან
ახლოს, შეშფოთებით ტყეს ეფარება. ასე მიადგა ჯარს
არუნსიც შეძრწუნებული.

815 გულით ხარობდა, რომ გაქცევით უშველა
თავსა. ქალი კვდებოდა, თვისი ხელით მოიძრო
შუბი, ბუნნიკი შერჩა გაჩხირული ნეკნებში
მჭიდროდ. სისხლი გაუშრა. გაუცივა
სიკვდილმა თვალი.

სახეს მოსცილდა ძოწისფერი და მომაკვდავმა
820 აკას მიმართა ჩუმი სიტყვით, საყვარელ
დობილს, გმირი დედოფლის უერთგულესს, ვისაც
ქალწული მუდამ ხვაშიადს და საფიქრალს
უზიარებდა: „აქამდე, დაო, ძალა მქონდა; ახლა
სიკვდილმა დამცა, გარშემო ყოველივე წყვდიადმა
შთანთქა...

825

გასწი და ტურნუსს გადაეცი, ბრძოლის სადავე
ხელში აიღოს და გაფანტოს ტროელთა ჯარი... აწ
კი მშვიდობით!..“ – თქვა, გაუშვა სადავეს ხელი,
ძირს ჩამოცურდა, სული ნელა გასცილდა სხეულს.

მოქნილი ყელი გადახარა, თავი ჩაქინდრა,

830 სიკვდილს მინებდა, იარაღი უქმად დაყარა.

სიცოცხლე კვნესით გაეშურა ჩრდილთა სამეფოს.

მწარე გოდებამ მიაღწია ვარსკვლავებამდე. უფრო
გამწვავდა ბრძოლა, ოდეს მოკვდა კამილა.

ტროელთა რაზმი, ტირენელნი, არკადიელნი –

835 მხედრობა მეფის ევანდერის, მტერს

შეერკინა. ამ დროს ოპისი თხემზე იჯდა,

ტრივიას ნიმფა, შორით უშიშრად შეჰყურებდა

მძვინვარე ბრძოლას.

უცბად კამილა შეამჩნია ომის გნიასში, სასტიკ

სიკვდილით დაცემული. ამოიოხრა,

840 გულის სიღრმიდან გლოვის სიტყვა

აღმოუტევა: „ვაგლახ, ქალწულო, შენ მოგეზლა

დიდი სასჯელი. რადგან ისურვე ტროელების

დათრგუნვა ომით, ვერც მან გიშველა, რომ დიანას

თაყვანსა სცემდი, და ვერც იმან, რომ მხრებზე

ჩვენი კაპარჭი გქონდა.

845 მაგრამ შერცხვენილს არ დაგტოვებს შენ დედოფალი,

ვერვინ ვერ იტყვის, რომ დიდებას ხარ მოკლებული, რომ

არვინ დარჩა შენთვის შურის მაძიებელი. ვინცა

ჭრილობით შეურაცხყო შენი სხეული, დამსახურებულ

სიკვდილით ზღავს შენს სისხლს, კამილა!“

850 მთის ძირას, სადაც დერკენუსის აკლდამა

იყო, მიწაყრილი და დაფარული ჩრდილოვან

მუხით, მიფრინდა ნიმფა მშვენიერი და

შეისვენა. უთვალთვალებდა იგი არუნსს მაღალ

სერიდან. ჰპოვა მოსილი ფარ-ხმლითა და

ამაოებით.

855

შესძახა: „აქეთ! საით მიხვალ, მომიახლოვდი!

დაიღუპები და ღირსეულს მიიღებ საზღოს კამილას

გამო. ხომ მოკვდები დიანას ისრით?“ ოქროჭედური

კაპარჭიდან იძრო ისარი, განრისხებულმა გადაჭიმა

მთრთოლვარე მშვილდი,

860

მაგრად მოსწია, სანამ მისი ორივ თავ-ბოლო

არ შეაერთა მოძიგძიგე. მარცხენა ხელი ბუნისკს

შეახო, მარჯვენა და ლარი – ძუძუსა. იმწამს
არუნსმაც გაიგონა ზუზუნის ისრის,
ანაზდეულად ჩაეჭედა სხეულში რკინა.

865 მოძმეთ დატოვეს მოყმე სულის
აღმომტევარი, უკანასკნელი სუნთქვა
მტვერში ამოადინა... ოპისი ფრთებით გაექანა
ოლიმპოს მთისკენ. კამილას რაზმი
უდედოფლოდ მყის უკუიქცა. შეშფოთებული
რუტულები და ატინასი,

870 დატოვებული მოლაშქრენი მიისწრაფოდნენ, მტერს
ზურგს აქცევდნენ, კლდისკენ ცხენებს მიაჭენებდნენ.
ვერვინ გაუძლო უკვე ტროელთ, სიკვდილის მომტანთ, ვინ
შეხვედროდა, დაჭიმული ვის ჰქონდა მშვილდი? უძლურ
ბეჭებზეგადაეგდოთ, ხოლო ცხენები

875 ფლოქვების ცემით აბრუნებდნენ ფხვიერ ნიადაგს.
მტერი კედლებზე დამდგარიყო უკვე წყვდიადად.

კოშკში დედები გამწარებით მკერდს იხოკავდნენ და
ქალურ კივილს ადავლენდნენ ცით, ვარსკვლავამდე.

ლაშქრის ნაწილმა მიაღწია ქალაქის ბჭისკარს,

880 მტერმაც მიუსწრო, აირივნენ ერთურთში რაზმნი,
ველარ იცდენდნენ სავალალო სიკვდილს მებრძოლნი.

ნაწილმა სახლში ძლივს შეასწრო და მამის
ზღურბლთან დალია სული. ზოგმა კარი გამოიხურა და
მტრების შიშით არც გაუხსნა მოკავშირეებს,

885 მათს მავედრებელთ. სავალალო გნიასი ატყდა.

ერთურთს ებრძოდნენ მცველნი ბჭისა და შემომსვლელნი.

მშობლების თვალწინ იცილებდნენ შინ მოსვლის მსურველთ.

თხრილში ჩავარდნილთ მოკლულთ გვამნიც ზედ ეცემოდა.

სხვებს, მტრების შიშით დაბრმავებულთ, არა ესმოდათ.

890 კარიბჭეს სცემდნენ, თუმც მაგარი ურდული

ჰქონდა. დიაცთ, ბრძოლაში მეომარი კამილას

მხილველთ,

გული აღეგზნოთ ჭეშმარიტი ტრფობით მამულის.

ისრებს ტყორცნიდნენ, ხან რკინას და ხან მტკიცე ძელებს, კომბლებს,

შერუჯულ მუგუზლებს და ვნებით იწვოდნენ,

895 რომ გალავნისთვის, ქალაქისთვის თავი

დაედოთ. ამ დროს ეუწყა ტყეში ტურნუსს მათი

ამბავი. ქალწულმა აკამ მიაწვდინა საზარი ცნობა:

„კამილა მოკლეს, გააქციეს ვოლსკთა ლაშქარი,

მტრებმა ყოველი ხელთ ჩაიგდეს მარსის წყალობით,

900 შიში დაირხა სიკვდილისა!“ მძვინვარე

გმირმა, – ეს სურდა ალბათ იუპიტერს ყოვლად

ძლიერსა, – დატოვა ჭალა და საფარი ტყიანი

თხემის. როცა წავიდა და მხედრობით ველს
მოეფინა, მაშინ შევიდა ენეასიც უკაცურ ხევში,
905 გადაიარა მწვერვალი და ტყიდან გავიდა.
ორივე გმირი ქალაქისკენ მიქროდა სწრაფად. სულ
ახლო იყვნენ მათი რაზმნი, სულ უფრო ახლო. როს
შორს შენიშნა ენეასმა მინდორზე ბოლი ავარდნილ
მტვრისა, ლავრენტელთა რაზმები ნახა, 910
იმ დროს ტურნუსმაც ენეასის ფარ-ხმალი იცნო,
ფლოქვთა თქარუნი და მერანთა ჭიხვინი ესმა.
მყისვე ერთმანეთს შეეხმოდნენ, რომ ბრძენ აპოლონს
ტიბერის ზვირთში არ ეფიქრა რაშის დაბანა და
დღის დაცემით კვლავ მოყვანა ღამის წყვდიადის.
915 მყის დაბანაკდნენ ქალაქის წინ, სანგრები
გაჭრეს.

წიგნი მეთორმეტე

1

ხედავდა ტურნუს უღონოქმნილ ლათინთა რაზმებს,
 ყველა ელოდა შესრულებას დანაპირების, იმედით
 ჰქონდათ მისკენ თვალი. გამხნევდა გმირი,
 ისე განრისხდა, როგორც ლომი პუნელით მხარის,
 5

მკერდში დაჭრილი მონადირის მძვინვარე შუბით,
 ბრძოლისთვის კვლავ რომ ემზადება, ქედზე
 გადიგდებს აქოჩრილ ფაფარს და მტრის ოროლს
 უშიშარ ეშვით მყისვე დაამსხვრევს, სისხლიანი ხახით
 ღრიალებს. ასე აღივსო გამმაგებით ტურნუსის გულიც.
 10 მიეჭრა გმირი ლატინუსს და ასე მიმართა: „მე არ
 შევდრკები! ვერ გადავლენ მოცემულ სიტყვას მხდალი
 ტევკრები, ვერ შეძლებენ ფიცის გატეხას. მზად ვარ!
 მოიტა კერპი, მამავ, და მის წინაშე აღთქმას ვიძლევი: ან
 მარჯვენით ქვესკნელში ვშთანთქავ
 15 ამ აზიიდან გადმოხვეწილს, ნახეთ,
 ლათინნო!

რკინით დავამხოვ ჩვენს საერთო შეურაცხყოფელს, ან
 ძლეულთ მოგვსპობს, ლავინიას დაისვამს ცოლად!“
 მშვიდად მიუგო ტურნუსს მამინ ლატინუს მეფემ:
 „დიდსულოვანო ყრმავ, რამდენად ჩემზე მეტიც ხარ
 20

ძალგულოვნებით, იმდენადვე სიფრთხილე მმართველს
 და ყოველივე საქმის მშვიდად აწონ-დაწონა. მრავალი
 ციხე აგილია და შენს ხელთ არის დავნუსის მხარე,
 ოქრო, სულიც ლატინუსისა! ლაციუმს, ველზე
 ლავრენტუმის სხვაც ხომ ბევრია
 25 კეთილი მოდგმის ქალწულები. გინდ
 დაგიმძიმდეს, გულწრფელი სიტყვა, ჩაიმარხე
 გულში, ჭაბუკო!

სხვა საქმროთაგანს ვერ მივცემდი ჩემს ასულს ცოლად,
 ყველა უკვდავი თუ მოკვდავი ამას მირჩევდა. მე
 მძლია შენმა მეგობრობამ, საერთო სისხლმა,
 30

ცოლის ცრემლებმა და გავწყვიტე ყველა კავშირი,
 ქალი არ მივეც, წამოვიწყე უგნური ომი, ამ
 დღიდან იცი შენ თვითონაც, რა გასაჭირიც
 მომითმენია, ავბედობა შენც გამოსცადე.

ორგზის დავმარცხდით, ძლივს გადარჩა სასტიკ ბრძოლაში 35

იმედი ჩვენი იტალიის. სისხლით გამთბარა
ტიბრისის წყალი, გადათეთრდა ძვლებით ველები. რა
ვექნა? კვლავაც რა უგნურება მიმღვრევს გონებას?
თუკი შენს ფასად სამეფოში მივიღებ მომსვლელთ,
არა ჯობია, გიხსნა, შეწყდეს ეს შერკინება?

40

რადას მეტყვიან რუტულები და იტალიის სხვა
ქალაქები, სასიკვდილოდ, ო, ღმერთმა ნუ ქნას, – თუ
გავიმეტებ მას, ჩემს ასულს ცოლად ვინც მთხოვდა?
გნუკვე, დევგმირო, შეიბრალე მოხუცი მამა,
შორს, არდიაში რომ დატოვე დამწუხრებული!“

45 მისმა სიტყვებმა ვერ დააცხრო ტურნუსის
რისხვა, უფრო ანთო, გააღრმავა თითქოს მალამომ.
როს ხმის უნარი დაუბრუნდა, ასე მიუგო:

„ტურნუსზე ზრუნვა, ო, კეთილო, ტურნუსს მიანდე,
ნება მიბოძე, სახელისთვის სიცოცხლე დავთმო.“

50 შუბი მამკობს და რკინას ვთესავ მძლავრი
მარჯვენით, ჩემს ხელებს ძალუმს ააჩქეფოს სისხლი
მხურვალე. ველარ მოუხმობს დედა ქალღმერთს, ქალურ
ღრუბელში

რომ გადიმალოს, ბნელს აწ ველარ შეეფარება!“

ატირდა მაშინ დედოფალი, შემფოთებული

55 საშინელ ხვედრით, შეყოვნება სთხოვა
სასიძოს: „ტურნუს, ცრემლებით გვედრები,
თუკი ამატას სახელს პატივს სცემ! ერთადერთი
იმედი მყავხარ, შენ ხარ სიმშვიდე, ლატინუსის
მხარის დიდება, სამეფო სახლის ერთადერთო
ბურჯო ძლიერო!“

60 გემუდარები, აერიდე ხელჩართულ ჭიდილს!

რაც ამ ბრძოლაში შენ მოგელის, იგივე ხვედრი
მეც არ ამცდება. მეყსეულად საძულველ ნათელს
დავტოვებ, სანამ ენეასის ტყვედ შევიქნები“.

დედის სიტყვა რომ გაიგონა, ცრემლი დასდინდა,

65

ცეცხლი მოედო ლავინიას ლამაზ ღაწვებზე, ქალურმა
კდემამ გაღურბინა მშვენიერ სახეს. თითქოს ინდურ
ძვალს მეწამული ფერი ასხურეს, თითქოს ვარდის
კვირტს შეერთოო თეთრი შროშანი, ქალწულის სახეს
მოეფინა ისეთი ფერი.

70

ვნება მოედო და საცოლეს მიაპყრო თვალი,
უფრო მოსწყურდა ომი ტურნუსს. მოკლედ მიუგო:

„გთხოვ, ავბედითი წინათგრძნობით, კვნესით, ცრემლებით

ნუ გამაცილებ მარსის მძიმე ომში მიმავალს. დედავ, აწ
ტურნუსს საფრთხეს ვერვინ ველარ აშორებს.

75

მაცნეო იდმონ! მოახსენე ფრიგიელთ მეფეს საწყენი
სიტყვა: როს ზეცაზე წამოინთება მეწამულ ეტლში
მსრბოლის, ნორჩი აისის შუქი, ნუ აამხედრებს
ტევკრებს ჩვენზე, დე, დაცხრეს ხმალი, – ჩვენი
მარჯვენით გადაიჭრას ომის სასწორი,

80

ამ ველზე ჰპოვოს ლავინია ცოლად მძლეველმა“, – ასე
წარმოთქვა, გაეცალა. ცხენები იხმო, სული აღეგზნო მოჭიხვინე
რამების ცქერით. ისინი ჯილდოდ ორითიამ პილუმნუსს მისცა,
სითეთრით თოვლს და სისწრაფით რომ გრიგალს არცხვენდნენ.

85 მეჯინიბენი იქვე დადგნენ, ეფერებოდნენ, ხელებს
უსვამდნენ და ფაფრიან კისრებს უფხანდნენ.

გმირმა ოქროთი მოელვარე ჯავშან-ბექთარი
მოირგო ტანზე, საჭურველი აისხა მყისვე: ხმალი
და ფარი, ზუჩი, წითელ ჯილით მოსილი.

90

დავნუსს ეს ხმალი გაუჭედა ცეცხლისმფლობელმა
ღვთაებამ, შემდეგ გამოაწრთო სტიქსის ნაკადში^[148].
მოყმემ კოლონის ჩრდილში შუბი მიყუდებული, გმირი
აკტორის, ავრუკთ მეფის მძლე იარაღი ანაზდეულად
ხელთ აიღო და შეჰლაღადა:

95

„ჰე, შუბო, ჩემთვის არასოდეს გიღალატნია,
ახლა დაგიდგა ჟამი! გფლობდა წინათ აკტორი,
დღეს კი ტურნუსი დაგეუფლა. დამამხობინე ის
ქალაჩუნა, მალეწინე მისი ბექთარი.

მტვერში ჩავზილოთ თბილი რკინით ხვეული თმები,

100 ნელსაცხელებელი რომ მოსწვეთავს

უძვირფასესი!“ ასე შმაგობდა გმირი, თვალებს

სცვიოდა მწველი ნაპერწკლები და მთელ სახეზე

ელავდა ალი. თითქოს ბრძოლის წინ აღმუვლდაო

საზარი ბუდა, სიკვდილის მომტან რქებს არხევსო,

აწვება ხესო,

105

მისი დარტყმებით ზანზარებსო თითქოს ჰაერი,

ქვიმას წამოყრის, ემზადება სასტიკ ბრძოლისთვის. იმ

დროს ტურნუსზე არანაკლებადიგზნო ბრძოლით

დედის ბექთარში აღჭურვილი გმირი ენეას, ხარობდა

ომის ორთაბრძოლით შეწყვეტის გამო

110

ამხანაგები დაამშვიდა, მწუხარ იულუსს წერა
 გაანდო, მაცნეთ უთხრა, მეფე ლატინუსს
 მიუტანეთო პასუხი და ზავი დავდოთო.
 ოდეს მთის თხემი ბრწყინვალეებით ოდნავ დაფარა
 ახალშობილმა დღემ, ქვესკნელით წამოიმართნენ
 115 რაშები მზისა, ნესტოთაგან შუქი აფრქვიეს,
 საბრძოლო ველი გალავანთან ლავრენტუმისა
 დათქვეს ტევკრებმა, რუტულეებმა და მოამზადეს.
 შუაში ჰქონდათ ღმერთებისთვის საკურთხეველი,
 კერა გამართეს, სხვებმა წყალი მოიმარაგეს,
 120 ცეცხლი მოჰქონდათ ფეშტემალში
 გამოწყობილებს. გამოემართა ავზონთ რაზმის ნაკადი
 მძლავრი ქალაქის ბჭიდან, ტევკრთა ჯარიც
 მიუახლოვდა ტირენტთა რაზმთან ერთად, მტკიცე
 ჯავშნით მოსილი, თითქოს მრისხანედ მოუხმობსო
 ბრძოლა მარსისა.
 125 ათასთა შორის ბელადები
 გამორჩეულან,

ოქრო-მოწებით ზვიადქმნილნი, მოელვარენი:
 ასარაკუსის მოდგმა – მნესთევს და აზილასი,
 ნეპტუნუსისა – მესაპუსი ცხენით მებრძოლი. ნიშანი
 მისცეს, უკუიქცნენ რაზმები მწყობრად,
 130 შუბი ქვიშაში ჩააჭედეს, ფარები დადეს.
 ცნობისმოყვარე დიაცებმა, ბრბომ მდაბიოთა
 სახურავები შენობათა, კოშკნი გაავსეს, ზოგი
 კარიბჭის ქონგურებზე აღმართულიყო. ამ
 დროს იუნო დამდგარიყო ალბას გორაკზე, –
 135 იმ მთას სახელი და დიდება არ ჰქონდა მაშინ, – თვალი
 მოავლო ბანაკსა და ორსავ მხედრობას: ტროელთ,
 ლავრენტელთ და დიდ ქალაქს ლატინუსისა. შემდეგ
 მიმართა ტურნუსის დას, ქალღმერთმა – ქალღმერთს,
 რომელიც ტბებს დ მოჩუხჩუხე ნაკადებს ფლობდა
 140

(ეთერის მეფემ მიანიჭა ქალს ეს ღირსება – იუპიტერმა,
 ნაცვლად წარხდილ ქალწულობისა):
 „ნიმფავ, ნაკადთა მშვენებაო, გულის სიამევი! მხოლოდ
 შენა ხარ ყველა ლათინ ქალწულთა შორის,
 იუპიტერის ვერავ საწოლს ვინცმეხეზია,
 145 ჩემთვის საამო. ზეცის ღირსად
 მიმიჩნევიხარ! შენვე შეიცან გლოვა შენი, მე არ
 მაბრალო, რაც კი ძალმედევა, რაც ძლიერმა
 პარკებმა მომცეს უფლება, ტურნუსს და მის

ქალაქს ისე ვიცავდი. ახლა კი ვხედავ უმოწყალო
ბრძოლაში ჩაბმულს,

150

საბედისწერო ჟამი დგება, ეს შერკინება და
შემდეგ ზავი, იუტურნა არ მსურს ვიხილო!
თუ შეგიძლია დაეხმარო შენს ძმას უბედურს,
მე ნებას გაძლევ, ვინძლო ვიქნებ გადაარჩინო!“
ეს თქვა თუ არა, იუტურნამ ცრემლები ღვარა,
155 სამგზის თუ ოთხგზის ლამაზ მკერდზე დაიცა მჯილი.
„ცრემლის დრო არ გაქვს, – სატურნუსის ასულმა უთხრა, –
მსწრაფლ იმოქმედე, ძმა დაიხსენ სიკვდილისაგან, ან
აღძარ ომი, დაარღვიე ხელშეკრულება. მე ვაგებ პასუხს!“ –
ასე უთხრა და მიატოვა

160 შეშფოთებული, მწარე სიტყვით

გულდაკოდილი. აგერ ბელადნიც: უზარმაზარ
ოთხთვალა ეტლზე მოდის ლატინუს, მის
კულულებს თორმეტი სხივი

წმიდა ოქროსი მოჭფენია, მზეს ედარება.

ხოლო ტურნუსის ეტლში წყვილი თეთრი ცხენია,

165 მრჩობლი ოროლი წამახული ხელთა აქვს
მამაცს. აგერ ენეას, რომაელთა მოდგმის სათავე!
ფარი ანათებს, ზეციური თორნი უელავს,
ასკანიუსიც გვერდითა ჰყავს – იმედი რომის.
მიუახლოვდნენ. თეთრ სამოსში შემოდის მოგვი,
170

გოჭი და კრავი, ჯერეთ საწმისგაუკრეჭავი მოჰყავს
ადგილზე აელვებულ საკურთხეველთან. მზეს
ამომავალს ღვთისმოსავნი თვალნი მიაპყრეს,
ფქვილი აპნიეს და მარილი ზვარაკს, მახვილი
შუბლს განუწონეს, დაასხურეს თასით ზედაშე.

175 ხმალი ჩაბლუჯა ენეასმა და შეჰლაღადა:

„მოწმედ მოვიხმობ დიად მზეს და ამ წმიდა მიწას,
რომლისთვის შევძელ ესოდენი შრომის მოთმენა.

მამავ ძლიერო, სატურნიავ, მისმინე, სათნოვ,
უმორჩილესად, ვიდრე დღემდე, გემუდარები!

180 ბრძოლას წარმართავ, მოწყალეომამაო

მარსო! მდინარეთ ვუხმობ, ნაკადულებს,
მაღალ ეთერში რაც ღმერთებია, და ბინადართ
ლაჟვარდი ზღვისა! თუ გაიმარჯვებს

ავზონელი ტურნუს შემთხვევით, ძლეული

ჯარი ევანდერის ციხისკენ წავა.

185

განილტვის მყისვე ასკანიუს, ამიერიდან ტევკრნი
 მახვილით ავზონთ მიწას არ შებედავენ. თუ
 ვიკტორიას¹⁴⁹¹ სურს, რომ მარსი ჩვენა გვწყალობდეს, –
 აგრეც მგონია, – აღმისრულოს ღმერთმა ეს სიტყვა,
 იტალიელებს დარდანელთა მონად არ გავხდი,
 190

ვპოვებ საუფლოს, ხოლო კანონს თანაბრად ფლობდეს
 ორივე მოდგმა, მარადისი ჰქონდეთ კავშირი.
 ჩვენს ღმერთებს მოგცემთ! ლატინუსი, ჩვენი სიმამრი, დე,
 კვლავ მართავდეს ხმლით სამეფოს, ტევკრები ქალაქს
 დაუფუძნებენ, ლავინია მას მისცემს სახელს“, –
 195 ასე თქვა. შემდეგ ლატინუსმა წარმოთქვა სიტყვა,
 ზეცას ახედა, ვარსკვლავისკენ ხელი აღაპყრო: „ენეას,
 მიწას გეფიცები, ზღვასა და ზეცას, ლატონას პირმშოს
 ორს, იანუსს ორსახიანსა, ქვეშეთის ღმერთებს და
 სასტიკი დისის სამსხვერპლოს,

200 მამაც მოწმეა, – მცველი წმიდა, საღმრთო კავშირის,
 ბომონს ვებები, ჰა, ცეცხლსა და ღმერთებსა ვფიცავ,
 რომ დაიცავენ ზავს და აღთქმას იტალიელნი, რაც
 უნდა მოხდეს, სურვილს ჩემსას ვერავითარი ძალა ვერ
 მოსპობს, თუნდ ხმელეთი ზღვად გადაიქცეს,
 205 წარღვნამ წალეკოს და შეერთოს ქვესკნელს
 ზესკნელი! ამ კვერთხსა ვფიცავ, – მარჯვენაში მას
 კვერთხი ეპყრა, – ახალ ფოთლებს რომ არ აიყრის,
 ჩრდილს არ გამოსცემს, მშობლიურ ხიდან მოკვეთილი
 უსიერ ტევრში, დედას გაცლილი; თმა და ხელი რკინამ
 მოსხიპა,

210

და შტოყოფილი ხელოვანმა ლამაზ სპილენძში
 მოაჩუქურთმა, ლათინთ მთავრებს საუნჯედ მისცა“.
 ასეთ სიტყვებით დაამყარეს მტკიცე კავშირი
 ბელადთა შორის. ვით წესია, დაკლეს ზვარაკი წმიდა
 კოცონთან და ნახევრად ცოცხალი გვამი

215 გაშიგნეს, სინით დაამძიმეს საკურთხეველი. რუტულნი
 ბრძოლას მიიჩნევდნენ უთანასწოროდ, მებრძოლთ
 უმღვრევდა გულს სხვადასხვა გრძნობის ჭიდილი, მითუფრო,
 გრძნობდნენ მოქიშპეთა ძალის სხვაობას.

მათ აღაგზნებდა ბომონისკენ წყნარად მავალი

220 გმირი ტურნუსი, უსასოოდ მსასოვარი. დაწვი
 გაუკრთა, სახის ყვავილს ფითრი მოედო. დამ
 იუტურნამ იგრძნო მყისვე შემკრთალი ხალხის
 აზრთა, ნათქვამთა და სურვილთა სხვადასხვაობა.
 რუტულთა დასში მიემსგავსა გულზვიად კამერსს,

225

საჩინო მოდგმის ყრმას, რომელსაც მამის სიმხნევე
უმკობდა სახელს, თუმც თვითონაც მამაცი იყო,
ხალხს შეერია, ადასრულა განზრახვა თვისი.

ხმები დაყარა, აყვედრებდა მეზრძოლებს ასე: „არ
გრცხვენიათო, რუტულებო, ყველას მაგიერ

230

ერთი გაწიროთ? ნუთუ ძალით არ ეტოლებით ან
რიცხვით მტერსა? ნახეთ ტევკრნი, არკადიელნი,
ტირენტ ლაშქარი ავბედითი და მტერი ჩვენი! თუ
შევებმებით, ერთზე ერთიც ვერ მოვა მაშინ!

ტურნუსი ღმერთებს ეახლება, ვის სამსხვერპლოსაც

235 დღეს თავსა სწირავს, ხალხის აზრში მუდამ

იცოცხლებს,

ჩვენ კი დავკარგავთ მამულსა და თავისუფლებას, ჩვენ,
უმაქნისად რომ დავმდგარვართ ამ ბრძოლის ველზე“.
მისმა სიტყვებმა ყრმა მეზრძოლთა სული აღანთო, შორს
და შორს გაჰყვა დრტვინვა რაზმებს, გაქრა ყოყმანი.

240

ლავრენტელნი და ლათინები აღშფოთდნენ მალე,
ომის და გლოვის დამთავრების იმედის მქონეთ
ახლა ბრძოლა და შეთანხმების ჩაშლა სწყუროდათ.

ტურნუსის ბედმა ააღელვა მხედრობა მთელი, უფრო
დიდ იონს იუტურნამ მიმართა მაშინ,

245

ნიშანი მისცა, შეაშფოთა იტალთა სული, მათ
სასწაულით დაუბნია უმაღვე თავგზა: მეწამულ ცაზე
მძლე ფრინველი იუპიტერი^[150] მისდევდა

ფრთოსანთ ზღვისპირეთის, შემდეგ დაეშვა მდინარის
მხარეს, წამოშალა ჩიტების გუნდი,

250 კაუჭა ჭანგით აიტაცა გედი

ამაყი.

იტალთ მიაპყრეს ყურადღება, ხოლო ჩიტები
შედგნენ, ატეხეს ჟრიაძული, საოცარია, – ფრთებით
ჰაერი დააბნელეს, ალყა დაარტყეს არწივს,

ღრუბელი მოასალტეს, სანამ მტრებისგან 255

ძლეულმა ჭანგი არ შეუშვა მსხვერპლს

დამძიმებულს, წყალში ჩაუშვა, თვით ღრუბელში

გაუჩინარდა. ხელი შემართეს და შესძახა

ტოლუმნიუსმაც:

„აი, ნიშანი, მე რომ ბევრჯერ მსურდა მენახა!

260 მწამს, ვალიარებ! უბედურნო, აიღეთ შუბნი და მე

მომყევით, უკანონოდ მოსული ლაშქრის შიში ნუ გაკრობთ,

ვით მფრთხალ ჩიტებს; მშობლიურ ნაპირს ძარცვავს
 მხედრობა, მაგრამ მალე ზღვაში აუშვებს აფრებს, განილტვის!
 შეაერთეთ მტკიცედ რაზმები

265 და ტყვე ბელადი დაიცავით, მეზრდოლნო,
 თქვენი!“ – თქვა და გაიჭრა, შუბი სტყორცნა
 ტევკრების მხარეს, სტვენა გაიღო გაფრენილმა
 ჭოკმა, ჰაერი გაჭრა ზუზუნით, მყისვე ატყდა
 მძლავრი ყიჟინა, მთელი ლაშქარი აირია, შეშფოთდა
 გული.

270 შუბის პირდაპირ ცხრა ძმა იდგა პირმშვენიერი,
 რომელნიც ერთმა ტირინელმა ერთგულმა ქალმა,
 არკადიელი გილიპუსის ცოლმა, შვა თურმე. მათ
 შორის ერთ-ერთს, სად დაწნული ქამარი კრავდა

მამაცის წელსა, სად ტყავს კბენდა სპილენძის ბალთა,
 275

ჭაბუკს მშვენიერს, მოელვარე ბექთარში ჩამჯდარს,
 ჩაეჭდო შუბი და ქვიშაზე მყის დაანარცხა.
 ხოლო ძმათ რაზმი, უცაბედი ჭირით გზნებული, შიშველი
 ხმლებით, ამართული მარდი შუბებით ბრმად ისწრაფოდა
 შესახვედრად ლავრენტელთ ლაშქრის.

280 ტევკრნიც მიაწყდნენ მძვინვარენი, ბრბო
 აგილელთა, გამოჩნდნენ ფარნი მოხატულნი
 არკადიელთა, შერკინების და რკინის ვნებამ მოიცვა
 ყველა. მყისვე გაფანტეს სამსხვერპლონი, ცას
 მოეფინა შუბების ჯანყი და მოვარდა რკინის
 ღვართქაფი.

285 მტერს ცეცხლი სტყორცნეს, ლატინუსმა იგრძნო –
 კავშირი თუ ვით დაირღვა, მყის წაიღო კერპი
 განძრცვილი. სხვები ეტლსა და ბედაურებს
 მიაგელვებდნენ, გაშიშვლებული მახვილებით
 მოქროდნენ შემწედ.

რაშიც მიეჭრა მესაპუსი ტირენ ავლესტეს,
 290 მეფურად მორთულს და მშვიდობა მსწრაფლ
 დაარღვია.

შიშით უკუდგა, საკურთხეველს ფეხი წამოჰკრა
 მისუკან მორთულს და დაასკდა მიწას ბედკრული.
 პირალმა ეგდო. იარაღით ეცა მესაპუს, ვეება
 შუბით მყის განგმირა მავედრებელი,

295 თან მიაყოლა ეს სიტყვები მძვინვარე გმირმა:
 „აჰა, მიიღე! ეამები მსხვერპლად უკვდავებს!“ მყის
 იტალებმა გააშიშვლეს ჯერ თბილი გვამი. მაშინვე
 ცეცხლი კორინეუსმა მოსტაცა ბომონს, მამაც
 ებუზუსს, შემართული ხმლით რომ მოქროდა,

300 ალით დაუწვა სახე; ხშირი წვერი განათდა, დადგა
სიღამწვრის სუნი, შემდეგ თვითონ ებგერა, წვდა მტერს
დაბნეულს თმებში გმირი მარცხენა ხელით, მუხლით
დააწვა, ძირს დააკრა, ფერდში სცა რკინა. პოდალირიუს
გაშმაგებით ცხოვართ მწყემსს ალსუსს,

305 ვინც მეწინავეთ მწკრივში ოროლთ შორის
გარბოდა, ხმალშემართული მიუვარდა, მაგრამ
მტერს მწყემსმა შუა გაუპო შუბლი, პირი, ნიკაპს
ჩამოჰყვა მძლავრი სეკირით და ბექთარი შეღება
სისხლით. მძიმე სიმშვიდე დაეუფლა და რკინის
ძილი,

310 გადაეფარა თვალს წყვილიადა მარადიული.
ამ დროს ბელადმა ღვთისმოსავმა ხელი ადაპყრო
უიარაღო და შესძახა თავის მეომრებს: „რას
სჩადით, ეს რა შუღლი ატყდა ასე უეცრად?
რისხვა დააცხრეთ! შეთანხმება დაიდო უკვე,

315 წესიც დადგინდა: ბრძოლის მარტო მე მაქვს უფლება!
ბრძოლად გამიშვით, ნუ კრთით, კავშირს ჩემი მარჯვენით
მე განვამტკიცებ, გმირი ტურნუს ენეასს ერგო!“ როს
მეტყველებდა სათნო გმირი, მყის ფრთაშესხმული
მოიჭრა სტვენით ენეასთან ბასრი ისარი,

320 ვინ იცის, ვისი ხელითა და
გულმოდგინებით! ვინლა არგუნა ეს დიდება
რუტულთ, შემთხვევამ თუ, იქნებ ღმერთმა?
დაფარულა მიზეზი ჩვენგან. ბელადის დაჭრა
საამაყო იყო ყველასთვის. რა დაინახა ოტებული
მტერი ტურნუსმა,

325
ტროელთ სილტოლვა, კვლავ აენტო გულში იმედი,
ცხენი მოიხმო, ხმალი იპყრა, მძლავრი ნახტომით ეტლს
შემოევლო და მოზიდა სადავეები.

მრავალი მოსპო ბრძოლის ველზე შმაგად მქროლავმა,
ბევრი ათრია ეტლით, ბევრი გასრისა ბორბლით
330 ძლიერმა გმირმა, უკუქცეულთ ოროლი სტყორცნა.
ვით ცივ ნაკადში ჰებრუსისა აღდგება ხოლმე მარსი,
მოიქნევს სისხლიან ფარს, მძვინვარე ცხენებს ბრძოლის
აღმძვრელი მიუშვებს და გაშლილ ველებზე ნოტუსს,
ზეფირუსს, წინ გაუსწრებს, ფლოქვისგან კვნესის

335
თრაკიის მხარე, იძვრის შავი საშინელება, რისხვით
მოქრიან ღვთის მხლებელნი უმძვინვარესნი, – ასე
მიმართა ბრძოლის ცეცხლში ცხენი ტურნუსმაც, ქაფიან

რაშთა ქროლვით გვამებს გადაურბინა დაღუპულ
მტერთა... სისხლის შხეფი აყარეს ფლოქვით
340 ბედაურებმა, სისხლის ღვარში არიეს
ქვიშა.

მოკლა სთენელუს, თამირუსი, ფოლუს – ახლოდან,
ხოლო სთენელუს შორიდანვე განგმირა შუბით.
იმბრაზიდებიც – გლავკუს, ლადე, რომელნიც მამას
გამოეზარდა ლიკიაში და აღეჭურვა
345 მორკინალებად, ცხენოსნებად ქარზე
სწრაფებად. გმირი ევმედე შემოიჭრა შუა
ბრძოლაში.

მოდგმა განთქმული დოლონისა, რომელიც პაპას
სახელით ჰგავდა, ხოლო მამას – ძალგულოვნებით. მან
დანაელთა დასაზვერად ბანაკში შესვლის
350 ჯილდოდ პელიდის ბედაურთა თხოვნა გაბედა.
მძლავრმა ტიდიდმა მტერს ასეთი თავხედობისთვის
სხვა ჯილდო მისცა, დაავიწყა პელიდის რაშნი.
გაშლილ მინდორზე თვალი ჰკიდა გმირმა ტურნუსმა
და მტერს შორიდან დაუმიზნა მსუბუქი შუბი,
355 შემდეგ ცხენები დააოკა, ეტლით გადმოხდა,
ცოცხალ-მკვდარ მეზრძოლს მიუვარდა, ფეხით ჩაჭეჭყა
მტრის ქედი, ხმალი გამოსტაცა, ყელში ღრმად ჩასცა
ელვარე რკინა, მძვინვარებით ზედვე დაურთო:
„ჰა, მიწა, ტევკრო! მას მახვილით შენ ხომ ეძებდი!
360

ტანით გაზომე ჰესპერია! მასვე მოიმკის, ვინც
ტურნუსს ეზრძვის! გალავნებსაც ასე აღმართავს!“
შუბით დარეტი მოკლა, იქვე ასბიტე, ქლორევს,
სიზარისი და თერსილოქუს, შემდეგ თიმეტე,
წაბორძიკებულ მერანიდან გადმოვარდნილი. 365
თითქოს ბორეას ედონელიეგოსს ზემოთ ღმუის
მძვინვარე, კლდეს ტალღები ეხეთქებიან, ქრის
ქარიშხალი და ზეცისკენ აღმართავს ღრუბლებს, –
ასევე ტურნუსს, გზის გამკაფველს, განუდგა მტერი,
უკუილტვოდნენ მეომრები, მედგრად მიქროდა,
370 ჯილას აქროლილს გაურბენდა სისინით ქარი.
ფეგევსმა ველარ მოითმინა მოყმის შეტევა, მივარდა
ცხენებს აქაფებულთ, აღვირის მღეჭველთ, სწვდა,
მოუგრიხა მყისვე ქედი მძლავრი მარჯვენით, სდია
ფეხდაფეხ, საკისრული ხელთ ეპყრა მტკიცედ.
375 მრისხანე შუბმა გაუნგრია მეზრძოლს ჯავშანი,
მკერდი დაკაწრა და იგემა მტრის სისხლი თბილი.
ფარი იფარა და გულდაგულ მტერს შეეგება, ხმალი

დაადრო ქარქაშიდან, მაგრამ მაშინვე ბედკრული
დასცა ეტლის თვალმა, ტურნუსის შუბმა,
380

მიწას განერთხო, მეყსეულად ჩასცა ტურნუსმა
მუზარადასა და ტროულ ჯავშანს შორის კისერში, თავი
წაადრო, გვამი მტვერში დატოვა იქვე. ვიდრემდის
ველზე უძლეველი გმირი შმაგობდა,

ერთგულ აქატეს, მორჭმულ მნესთევსს და ასკანიუსს
385 მამა ენეას ბანაკისკენ მიჰყავდათ

ფრთხილად. ფეხს იმაგრებდა გმირი და შუბს
იშველიებდა, მაინც შფოთავდა, ჭრილობაში
ჩარჩენილ ისრის აგლეჯა სურდა, განკურნებას
ითხოვდა ჩქარა. ხმლით გაკვეთეთო იარა და
გახსენით ბუდე

390 შეჭრილ ისრისა, გაუშვითო ბელადი ომში!
ყველას დაასწრო იაპიქსმა იაზიადმა, ფებუსისათვის
სანუკვარმა. აპოლონ ღმერთმა თვით მისცა ყველა
ხელოვნება, ნიჭი არგუნა მას ავგურობის^[151],
კითარაც^[152] და სწრაფი ისრებიც.

395 ვაჟს ავადმყოფი, მოხუც მამის სიცოცხლე
სწადდა, ბალახთა ცოდნა, დაუფლება მშვიდი
ხელობის, ექიმთა სიბრძნის მან ისურვა შეძენა მაშინ...
კბილებს აღრჭენდა, შუბს დაეყრდნო მრისხანე გმირი.
მას გვერდით ედგა იულუსი, მებრძოლთა დასი
400

ცრემლმორეული. პეონიურ წესით მოხუცმა სამოსის
კალთა აიკრიფა და მოაგროვა ფებუსის შამბი
სამკურნალო. ბებერ მარჯვენით ამაოდ სცადა
აეგლიჯა ჭდეული რკინა, ჯიუტი გაზით ეწეოდა
მას ჭრილობიდან.

405 ხელს არ აძლევდა არც ფორტუნა, არცა მოძღვარი
– აპოლონ ღმერთი. ამ დროს ველზე კვლავ
გაცხოველდა სასტიკი ბრძოლა, მოახლოვდა; მტვრით
დაიფარა ცა მათ წინაშე, უკვე მტერი მოადგა ბანაკს.

ცვიოდა შუბი, გაისმოდა მებრძოლთ კივილი,
410 გამძვინვარებულ მავორტის ქვეშ დაცემულ
გმირთა.

ვენუსი წუხდა ვაჟიშვილის უბედურებას, კრეტის
იდაზე მან მოწყვიტა იფნურას ღერო,
აფოთლილი და დაფარული ძოწისფერ კვირტით.

თქმულა, მუხნარის ჯიხვმაც იცის მალამო იგი,
415 თუ სწრაფფრთიანი გაეჩხირა ისარი
ქედზე. ვენუსმაც იგი წამოიღო, ნისლი

იფარა, პრიალა თუნგში მოათავსა შემდეგ
 მცენარე, შთაბერა ძალა საიდუმლო, წვენი
 დაასხა ამბროზიისა^[153], სურნელოვან
 პანაცეასი.

420

მრავალწლოვანი იაპიკსი სწორედ ამ სითხით ბანდა
 იარას, სასწაულს კი ვერ გრძნობდა იგი. მსწრაფლ
 გაქრა სენი, მყისვე შეწყდა სისხლის დინება, ხელს
 მიჰყვა, თვითონ ამოვარდა ბასრი ისარი, მოყმის
 მძლავრ სხეულს დაუბრუნდა სიმტკიცე ძველი.

425

„გმირს – იარალი! რას უდგახართ? – წამსვე შეჰყვირა
 იაპიქსმა და კვლავ აღაგზნო ბრძოლისთვის სული, –
 არა კაცთ ხელით, არა სიბრძნით სააქიმოთი
 აღსრულდა საქმე, შენ განგკურნა არა მარჯვენამ, უფრო
 დიადმა ძალამ გიხსნა დიად საქმისთვის!“

430

მან კი, უძღებმა ომით, ოქროს საბარკულები მყის
 მოისალტა, მოუთმენლად შუბს სწვდა ელვარეს,
 როგორც კი ფარი მოიმარჯვა, ჯავშანში ჩაჯდა,
 გმირი ბელადი ასკანიუსს გადაეხვია, აკოცა პირმშოს
 და ასეთი სიტყვები უთხრა:

435

„შვილო, გმირობა და სიკეთე ისწავლე ჩემგან,
 ბედნიერება, ვაგლახ, სხვისგან! დღეს ეს მარჯვენა
 დაგიცავს. შემდეგ მოიპოვებ დიად მომავალს, როს
 მწიფობარი ყრმის ასაკი დაგისრულდება.

გახსოვდეს, როცა სამამაცოსაქმეს იფიქრებ,

440 ბრძოლაში გიწვევს ენეას და ბიძა –

ჰექტორი!“ – თქვა და გავიდა გმირთაგმირი მყის

კარიბჭიდან, შუბი შემართა, შემოეჭლო

მხედრობა მჭიდროდ, მასთან ანთევსმა და

მნესთევსმაც დათმეს ბანაკი, ლაშქარიც მიჰყვა.

ხშირმა ბუღმა დაფარა ველი,

445 ძირს აცახცახდა ნიადაგი სრბოლით

აღმრული.

მტრების სანგარში სწრაფმსრბოლ რაზმებს ხედავდა ტურნუს,
 ავზონელთ სახსრებს დაურბინა გამჭოლმა ძრწოლამ.

ხმა გაიგონა იუტურნამ, იცნო თქარუნი, საზარი

შიშით უკუიქცა შეძრწუნებული.

450 მტვრიან მინდორზე მიუძლოდა ჯარს ენეასი. ნაპირზე

გასკდა თითქოს მეხი, მოდგა ღრუბელი ზვირთთა

პირისპირ. ვაგლახ, უგრძნობს გული უბედურთ

საშინელებას, მუხნარს ელის იავარყოფა, ველებს
ხანძარი, ყოველივეს მოსპობს უნდობლად,
455 თან მიჰყვებიან ნაპირისკენ ქარნი
ხმაურით. ასე ბელადიც რეტეელი
მტრისკენ გაუძღვა

ლაშქარს მძვინვარეს. მწყობრად დადგა მრისხანე ძალა.
მძიმე ოზირისს კლავს თიმბრევისი და ეპულონეს –
აქატე, მნესთევს არკეციუსს სპობს ულმობელად.
460 გიასი უფენსს დასცემს, კვდება ტოლუმნიუსიც,
მტრის ლაშქარს შუბი ვინცა სტყორცნა უპირველესად.
ცას მოეფინა ჟრიაძული, ახლა რუტულნი მტერს ზურგს აქცევდნენ
ბრძოლით დაღლილს და მტვრით დაფარულს.
ლტოლვილნი გმირმა ენეასმა არ ღირსყო მოკვლად,
465 არვის შეება, არც მსროლელთა კვლას მიჰყო ხელი.
ტურნუსს ეძებდა, მხოლოდ ტურნუსს გაუვალ ტევრში,
მხოლოდ იმასთან შეტაკება სწყუროდა გულით. მაშინ
ძლიერმა იუტურნამ შეშფოებულმა მეეტლე ძმისა
მეტისკუსი სწრაფი ეტლიდან
470 ძირს ჩამოაგდო და დატოვა დაბლა განრთხმული.
ეტლზე დადგა და ტალღოვანი სადავე იგდო, მეტისკუსს
ჰგავდა საჭურვლითაც, ხმითაც და ტანით. თითქოს
მდიდრულ ბაღს დაჰფარფატებს შავი მერცხალი,
მაღალ ლობეზე გაიელვებს ბაღის გარშემო, 475
საზრდოს აგროვებს მოჟღურტულე პატარებისთვის,
ცარიელ ბჭესა და გუბეებს ჭიკჭიკით უვლის, – ასევე
ნიმფა იუტურნა მტრის შუაგულში რაშს მიაქროლებს
და გვერდს უვლის მოხერხებულად. მტრებს ძმას
მრისხანეს ხან აქ, ხან იქ თუ მოაჩვენებს,
480 მაგრამ საომრად როდი უშვებს, კვლავ შორს
იტაცებს. ენეას ამ დროს მოუთმენლად ეძებდა მამაცს,
დაშლილ ლაშქარში მაღალი ხმით ტურნუსს უხმობდა,
მაგრამ რამდენჯერ არა ნახა მტერი და სცადა,
ფრთოსანი რაშნი დაეჯაბნა სწრაფი სირბილით,
485 იმდენჯერ ეტლი იუტურნამ უკმოაბრუნა.
ვაგლახ, რა ექნა? ამაოა ვაჟკაცის რისხვა, სულს
ამღვრევს ფიქრი სხვადასხვა და მოუსვენარი. მხნე
მესაპუსმა, ორი ბასრი შუბი რომ ჰქონდა, წვრილ
ძელზე რკინა წამოეცვა, ბელადს ანაზდად
490 ესროლა ერთი და უსწორა საგულდაგულოდ.
ფარი იფარა ანქიზიდმა, ტანი მოკუმშა,
მხოლოდღა ჩაჩქნის წვერს შეეხო სწრაფი ოროლი
და მოათალა მის მუხარადს მთრთოლვარე ზუჩი.

რისხვით აინთო ენეასი, თავს რომ დაესხნენ,
495 თანაც შენიშნა, რომ ილტვოდა ეტლი მის
გვერდით, მყის შეჰლაღადა იუპიტერს ფიცის
დარღვევა, რაზმს შეერია და საზარი მარსის
მხნეობით განურჩეველი ხოცვა-ჟლეტა გამართა
გმირმა, შურისძიებამ გამოსტაცა რისხვის აღვირი.

500 უკვდავთა შორის ვინ უმღერებს ამდენ
გმრობას, მამაცთა სიკვდილს, რომელთ ველზე ხან
ავიწროებს რუტული გმირი, ხან ტროელი ბელადი
დასცემს? განა შენ ბრძანე, იუპიტერ, ასე შებმოდნენ
ერთუროს ტომები, ვისაც ზავი ეწერა მარად?!
505

მამაცი სუკრონ, ვინც პირველად ტევკრთა შეტევა
მოიგერია, ოდეს შეხვდა ტროელთა ლაშქარს, ფერდში
განგმირა ენეასმა, იქ, სად უმაღლეს ხმალს მოაქვს
კვდომა – ნეკნებს შუა, გულის ფიცართან. ცხენით
ჩამომხდარ ტევკრს ამიკუსს, დიორეს, მის ძმას
510

შეხვდა ტურნუსი გულმძვინვარე – ერთს გრძელი შუბით, მეორეს
ხმლითა და მოჭრილი თავები მტრისა

ეტლზე დაკიდა, გააქროლასისხლმომწვთოლვარე.
ტალოსი მოკლა, ტანაისიც, მძლავრი კეთეგუს, სამთავე
ერთად, ზედ დააკლა მათვე ონიტე –

515 ექიონის ძე (დედად ჰყავდა ყრმას პერიდია).

მყისვე ფეხუსის ლიკიიდან მოსული ძმები
განგმირა, მათთან მენეტესიც, ბრძოლის მოძულე,
არკადიელი წარმოშობით. ლერნას მახლობლად
ცხოვრობდა იგი მესათხევლე, დიდება გმირთა

520 მან არ იცოდა, ხნავდა ხოლმე იჯარით ყანებს.

როგორც ჭალაში მოიჭრება ჭავლი ცეცხლისა, სიციხით
გააშრობს ტევრს, გადირბენს დაფნის ბუჩქნარებს,
ყლორტებს დაუვლის მაღალ მთიდან ჩამოვარდნილი,
აქუხდებიან მდინარენი, ზღვად ისწრაფვიან,

525 გზად ყოველივეს მიანგრევენ, – მათ
ჩამოჰგვანან გმირნი ტურნუს და ენეასი, ლაშქრად
მებრძოლნი.

რისხვით გზნებულთა მძლავრი მკერდი ალბათ გასკდება,
ისე დიადი ძალით ახლა იბრძვიან გმირნი. ტევკრი
მორანუსს, პაპათა და პაპისპაპათა

530

შტო რომ გამოჰყავს ლათინების მეფეთა მხრიდან,
კლდის მონაზვავით ზვიადითა ეტლიდან დასცემს,
ველზე განართხობს უმოწყალოდ მერანთა ქვეშე.

ეტლი მიათრევს, ეხებიან ხშირი ფლოქვებით სწრაფი
რაშები, დაივიწყეს პატრონი ძველი.

535

რუტული შეხვდა მოყიჟინეს ჰილუსს საზარელს,
პირისპირ იდგა, დაუმიზნა უმაღ საფეთქლებს, ჩაჩქანს
გაცდა და ტვინში მჭიდროდ ჩაეჭდო რკინა. შემდეგ,
ო, კრეთევს, ბერძნებს შორის უძლიერესო, ტურნუსმა
მოგსპო! ვეღარ იხსნეს ვერც კუპენკუსი

540

მისმა ღმერთებმა, როს დაესხა ენეას, რკინას
მკერდი გაეპო, ვერ უშველა სპილენძის ფარმა.
ავზონთა ველმა ეოლუსიც იხილა ომში, დაეცა
გმირი, ფართო მხრებით ქვიშა დაფარა. იგი
ვერ დასცეს ფალანგებმა არგოლიკელთა,
545 ვერც აქილევსმა, დამღუპველმა პრიამეს
მხარის. აქ ჰპოვა ზღვარი... სახლი შენი იდასთან
არის – ლირნესუსისკენ, სამარე კი – ავზონთა
ველზე! ომში ჩაება ყველა რაზმი, ყველა
ლათინი

თუ დარდანიდი, მნესთევსი და მძლე სერესტუსიც,

550 იქვე მესაპუს, აზილასი, ტუსკთა

ფალანგი, არკადიელი ევანდერის
მხედართა რაზმი. ბრძოლაში ყოველს
თვისი ძალა ჩაუქსოვია. ჟამი არ იცდის,
შესვენების წამიც არ დარჩა. დედამ ენეასს
მოუვლინა სურვილი მაშინ,

555

რომ ლაფრენტუმის ქალაქისკენ ჯარს წასძლოლოდა
და ლათინთათვის უცაბედი ზარი დაეცა. ტურნუსს
ეძებდა, დაიარა ყოველი რაზმი, მზერა მიაპყრო
ყოველ მხარეს, ანაზდად ნახა ქალაქი ბრძოლით
დაუსჯელი, მაშინვე გული

560 აენტო ბელადს მამაცური საქმის განზრახვით.

მნესთევსს მოუხმო და სერგესტუსს სერესტუსთანავე,
ტევკრთა ბელადებს, სერზე დადგა, მასთან მიიჭრა
სხვა ლეგიონიც, ფართთა და შუბით შემკული.

ზეალიმართა სერზე მათ წინ და ასე უთხრა:

565

„ნუღარ ვაყოვნებთ, ჩვენთან არის იუპიტერი! ნუ
გაგაოგნებთ უცაბედი ბრძანება ჩემი!

ქალაქი, ომის მიზეზი და ლათინთ სამეფო თუ
ძირს განრთხმული ჩვენს ნებას არ დაემონება,
დავცემ, მიწასთან გავასწორებ აბოლქვილ კომკებს!

570

განა ველოდო, სანამ ტურნუს კვლავ მოისურვებს
ძალის გამოცდას და შემეხმის დამარცხებული?
მოქალაქენო, საზარ ომის ძარღვი აქ არის!

კოცონი ჩქარა, ცეცხლით ვპოვოთ სიმართლე ჩვენი!“ –
ეს თქვა ბელადმა, შეეჯიბრნენ სულები სულებს
575 და ქალაქისკენ გაექანნენ მჭიდრო რაზმებად. გამოჩნდა
კიბე, უცაბედი ალი ავარდა, ზოგნი ქალაქში ლათინების
გუშაგებს სპობდნენ, სხვანი მშვილდს ფლობდნენ და
ისრების ცას აბნელებდნენ.

მეწინავეთა მწყობრში მდგომმა ტროელთა ბელადმა
580 ხელი ადაპყრო გალავნისკენ, მეფეს მიმართა:
„ღმერთია მოწმე, რომ კვლავ ბრძოლად იძულებულ მყვეს,
ორგზის იცრუეს ლათინებმა, ზავი დათმესო“.

მოქალაქეთა შორის ატყდა უთანხმოება, ერთნი
ითხოვდნენ, რომ ტროელებს მივცეთ ქალაქი, 585
გავხსნათო ბჭენი. მოიყვანეს ქონგურთან მეფე, სხვები
ისრებით გალავანის დაცვას ცდილობდნენ. ასეა,
როცა კლდის ნაპრალში იპოვის მწყემსი

სკას ველურს, მყისვე მწარე კვამლით აავსებს ფიჭებს,
აფუსფუსდება ფუტკრის გუნდი შემფოთებული,
590 ისმის ბზუილი, თითქოს გულის

გასამხნეველად. ავისმომტანი სული შედის სკაში
და წყნარად ხმას გამოსცემენ ქვები, კვამლი
გამოდის გარეთ. უძლურ ლათინებს
გაუმრავლდათ ურვა საზარი და მოეფინა მთელს
მათს ქალაქს უბედურება:

595

როს დედოფალმა შეამჩნია მოსული მტერი,
სახურავებზე ავარდნილი ალი იხილა, რეტულებს
ძალა აღარ ჰქონდათ, ტურნუსის მხედრებს თვალი
ვერ ჰკიდა, თქვა თუ: ალბათ ომში დაეცა ყრმა
უბედური. უსასოოდ დაეწვა გული,
600 უბედურების სათავედ ცნო თავისი თავი,
მრავალი რამ თქვა უგნურებით, ცოფმა აღავსო,
მეფური კაბა განიდარცვა და განწირულმა ნასკვი
დაჰკიდა სამარცხვინო სიკვდილისათვის.

ლათინთ ქალებმა როს გაიგეს მისი დაღუპვა,
605

ჯერ ლავინიამ ოქროს თმები ვარდისფერ დაწვზე
ზედ დაიხოკა, შემდეგ სხვებიც გოდებდნენ შმაგად
და სასახლიდან შორს გაისმა გლოვა საზარი. მყის

მოეფინა ლათინთ ქალაქს ავი ამბავი.

ტოგაგანძარცვილი იდგა მეფე, ზარდაცემული
610

ცოლის ხვედრით და მთელი ქვეყნის უბედურებით,
მტვრით შეიბილწა ტალღოვანი ჭაღარა თმები,
ბრაღად დაიდო, ენეასი რომ არ მიიღო სიძედ,
ვიდრემდის მოხდებოდა უბედურება. ამ დროს
ტურნუსი შორს იყო და მტრებს აოტებდა,
615

უკვე ზარმაცად სდევდა ველზე და ცხენთა სრბოლით
ნაკლებად იყო კმაყოფილი. მოულოდნელად ქარს
თანვე მოჰყვა მასთან ხმები გაურკვეველი. შორი
გოდება და ხმაური მოხვდა მის ყურებს, ესმოდა
დრტვინვა ქალაქიდან ავისმორბედი.
620

„ეს რა გოდება ისმის ციხის გალავნებიდან, ვაგლახ,
ჩვენს ქალაქს რა ვარამი დაატყდა თავსა?“ – ასე
თქვა. აღვირს გამოსწია შეცბუნებულმა. დამ, რომ
მიელო მეტისკუსის, მეეტლის სახე და ძმის ეტლსა
და სადავეებს მართავდა მისას,

625 აღმოუტევა ეს სიტყვები: „ტურნუს, ვისწრაფოთ
მტრებზე, საითაც გამარჯვება გზას მიგვანიშნებს. სხვანიც
არიან, ვინც მარჯვნივ ქალაქს დაიცავს. იტალიელებს ენეასი
ბრძოლით მიეჭრა? მერე რა მოხდა, ჩვენ დავთრგუნავთ
მარჯვნივთ დამხვდურს!

630 შინ დავბრუნდებით მტრის მძლეველნი,
სახელოვანნი!“ ტურნუსმა უთხრა:

„გიცან მაშინაც, როს პირველად ხელშეკრულება,
ცბიერო დაო, დაარღვიე, ომში ჩაერთე.

ახლაც გვატყუებ, ო, ქალღმერთო! ნათელი ციდან
635 ვინ მოგავლინა, ასეთ შრომას ვინ გაიძულეებს?
მისთვის მოსულხარ, რომ სიკვდილი იხილო ძმისა?
სადლა წავიდე, აბა, ახლა რა დამრჩენია? ვნახე
მურანუს მე ჩემდამი მღალადებელი, მასზე
მვირფასი მეგობარი ვინ დამრჩენოდა,
640

როგორ კვდებოდა განგმირული მძლავრი ჭრილობით...
რომ ეს სირცხვილი არ ენახა, დაეცა უფენს... და ტევკრნი
ფლობენ ბელადის გვამს, ნაძარცვ იარაღს. სახლთა
დანგრევის, – ესლა დარჩა, – უფლებას განა მტერს
მივცემ, განა შევარჩინო სიცრუე დრანკესს?
645 განა იხილავს ავზონია ოტებულ
ტურნუსს? ასე ძნელია, მაშ, სიკვდილი?

კეთილ მეყავით, მანებო, უკვდავთ
სიყვარული თუ განმეშორა!

თქვენთან ვისწრაფვი, ვინც ამ სირცხვილს არ მოსწრებიხართ, ნეტარ
აჩრდილად გაეხლებით ჩემს ქველ წინაპრებს!“ –
650

ეს თქვა თუ არა, შორიდანვე ნახა საკესი, ცხენს
მათრახს სცემდა ზედ სახეზე ისრით დაჭრილი,
თანაც ხმამალა გაჰყიოდა ტურნუსის სახელს:
„შენ ხარ იმედი! ო, დაინდე ნათესაობა!

ხმალს აელვარებს ენეასი, ცდილობს დაამხოს
655 თვალშეუდგამი გოდოლები იტალიელთა.
სხვენებზე ცვივა ნაკვერცხლები, შენ შეგცქერიან
ახლა ლათინნი, აღარ იცის უკვე მეფემაც, ვის
დაემოყვროს, ვის უწოდოს სიძე რჩეული.

ამატაც, შენი მეგობარი უერთგულესი,
660 თვისივე ხელით სინათლესა და მზეს გაექცა.
ბჭესთან მესაპუს, ატინასი მარტოდშეთნილნი
ზღუდეს იცავენ, მძაფრად უტევენ დარდანთ ფალანგი,
მჭიდრო რაზმები და შიშველი ხმლების ყანები
აშლილა, შენ კი უდაბნოში ეტლს დააჭენებ!“
665

უბედურებამ დათრგუნა და მყის დაამუნჯა
ტურნუსი, იდგა ჯერ უძრავად, ანთებულიყო
გულში სირცხვილი, სიშმაგე და სევდა საზარი, ვნება
მძვინვარე და შეგნება ძველი გმირობის. ნისლი
გადვიდა, დაუბრუნდა გონებას შუქი,
670 ქალაქს მიაპყრო ანთებული თვალები
გმირმა, წამოიმართა მაღალ ეტლზე. შეხედა
ციხეს: ცეცხლი ტრიალებს ტერასებზე,
გოდოლს ედება ალის ენები, მაღლა ცისკენ
მიემართება.

ეს გოდოლი ხომ თვით ააგო შეკრულ მორებით,
675 მძიმე ბორბლებით მოტანილი ზე აიტანა!
„ხვედრი, ო, დაო, ხვედრი მძალავს, ნულარ მაყოვნებ!

წავალ, სად მიხმობს ფორტუნა და ზეცა სასტიკი.
მსურს ენეასთან შეჭიდება, ყოველი მწარე მწადს
გამოვცადო, თვით სიკვდილიც! ძმას უსახელოდ
680 ვერ ჰპოვებ, დაო! დე, მომიცვას ამ მძვინვარებამ!“ ეტლი
დატოვა ამის მთქმელმა, მიენდო მინდორს, მტრებს შეერია,
დაც დატოვა დამწუხრებული, სწრაფად მსრბოლელი
შემხვედურ რაზმებს სპობდა უწყალოდ.

თითქოს მთის მწვერვალს მოსწყვეტია ლოდი ვეება,
685

ზვავმა, ან წვიმამ ქარიანმა, კოკისპირულმა გამოურეცხა
ფუძე, ანდა ჟამთა სივემ.

ციცაბო კლდიდან საშინელი მოფრინავს ლოდი,
დაეხეთქება ხალხს, საქონელს, მუხნარს და ველსა,
ხეებს მიათრევს... ციხისაკენ მიქროდა ტურნუს
690

იმ ლოდის მსგავსად იქ, სად იყო მიწა მორწყული
სისხლით, სად უფრო ზუზუნებდნენ ბასრი ისრები.

ხელი აღმართა და ყიჟინით შესძახა რაზმებს:

„რუტულნო, კმარა, იარაღი დათრგუნეთ თქვენი! რაც
უნდ მელოდეს, მე ერთს მმართველს გამოვისყიდო 695
საზღო აღთქმული, გადავწყვიტო რკინით ეს საქმე!“

მყის გზა დაუთმეს, გაუცალეს საასპარეზო. რა
ყური მოკრა ენეასმა ტურნუსის სახელს, მყის
დათმო ციხე-ქალაქი და მტრის ქონგურები, არად
ჩააგდო არა საქმე და საზრუნავი,

700 ხალისით მოქრის, აჟღარუნებს საზარ
იარაღს, ერიქსი იყოს თითქოს მძლავრი, ანდა
ათონი, ანდა თეთრშუბლა და ამაყი,

მაღალხმოვანი, ცად აზიდული აპენინუს

სახელგანთქმული. მყის რუტულებმა,

ტროელებმა და იტალებმა

705 თვალნი მიაპყრეს: მათაც, ვინც კი მაღალ კოშკიდან
ქალაქს იცავდა, ან ვინც ველზე იბრძოდა მედგრად.

მოიხსნეს ხმლები, თვით ლატინუს მეფეც გაოცდა, როს
ნახა დასი სულ სხვადასხვა ქვეყნის მკვიდრ გმირთა,
დავის გადაჭრას ერთი ერთზე ბრძოლით რომ სცდიდა.

710 სხვა მეომრები თავისუფალ ველზე გავიდნენ.

უკვე შორიდან მოუღერეს შუბი ერთმანეთს, მარსის
აღმძვრელნი მძიმე ფარებს აჟღერიალებდნენ.

აკვნესდა მიწა, იყო მძლავრი ჩეხა მახვილით,

ერთურთს შეერწყა გმრობა და შემთხვევითობა.

715

როგორც სილაში, ტაბურნუსის სერზე შემდგარნი
იბრძვიან ხარნი, ფართო შუბლნი მიუშვერიათ,
შეძრწუნებულნი შორდებიან მეზრძოლთ მწყემსები,
უხმოდ დგას ჯოგი, არ იციან დეკეულებმა, თუ ვინ
იქნება მეთაური, ტყეთა მეუფე,

720 მძვინვარე ძალით მორკინალნი ერთურთს
ებრძვიან, რქებს მიაბჯენენ, უხვი სისხლით
ირწყავენ კისერს და რქებს გალესილს, ჭალას ავსებს
მათი ღმუილი. ასე ტროელი და რუტულთა

მძვინვარე გმირი ფარს აჯახებდნენ, რკინის ზარი
კვეთავდა ჰაერს.

725

იუპიტერმა გაასწორა სასწორი მაშინ და ფიალებზე
მორკინალთა წილხვედრი დასდო^[154], გასინჯა,
ომში ვისი ბედი გადაწონიდა. ჯიქურ მიეჭრა
ტურნუსი და მთელი სხეულით მხნედ ამართულმა
მოიქნია მძიმე მახვილი,

730

გმინვა აღმოხდა ტროელებს და რუტულებს შიშით,
თვალნი მიაპყრეს, მაგრამ გატყდა ანაზდად ხმალი,
სახტად დატოვა შემართული მოიერიშე.

იმედი დარჩა მხოლოდ ლტოლვის, ევრუსზე სწრაფად
განივლტო, ოდეს უძლურ ხელში შემორჩა ვადა.

735 ამბობენ, როცა ისწრაფოდა

ამხედრებულის, დაავიწყდაო მას მშობელი

დავუნუსის რკინა და სიჩქარეში

მეტისკუსის ხმალი აიღო.

ოტებულ ტევკრთა წინააღმდეგ ბევრჯერ წაადგა,
მაგრამ როგორც კი ვულკანუსის საჭურველს მოხვდა,

740 მყის ყინულივით გადაემსხვრა სუსტი მახვილი,

მხოლოდ ქვიშაზე ელვარებდა ნატეხი მისი. შმაგი
ტურნუსი მეყსეულად გაიქცა მაშინ, უსწორმასწორო
წრეზე მსრბოლი აქეთ და იქით. მას ორი მხრიდან
ზღუდედ ედგნენ ტევკრთა რაზმები,

745 აქეთ – ჭაობი, ხოლო სხვა მხრით – კედლები

ციხის. მოჰყვა ენეას, თუმც უშლიდა შმაგი ისარი,

მუხლი უთრთოდა, ვეღარ სდევდა კვლავინდებურად,

მანც ფეხდაფეხ გაჰყვა, კვალში კვალი ჩაუდგა, ასე

შველს მისდევს მდინარესთან ხოლმე მწევარი,

750

მეწამული და მოცახცახე ფრთებით შიშნეულს, მყეფარ
მწევარით თავგზას უბნევს ცბიერი მტერი... მაშინ რომ
მახეს და მდინარეს თავი არიდოს, გამოსცდის ათას
გზას და ბილიკს, მაგრამ უმბრელი^[155], საცაა თითქმის
დაეწევა და თითქოს უკვე

755 ხელთ ჩაიგდოო, ყბას ამაოდ დაატკაცუნებს...

ენით უთქმელი ჟრიამული ისმოდა ირგვლივ,

მებრძოლთ ყიჟინა, მთელი ზეცა აფორიაქდა. იგი

გარბოდა, თან რუტულებს მოუწოდებდა –

ყველას – სახელით, ხმლის მოტანას ევედრებოდა.

760

მაგრამ ენეას ახლოს მომსვლელს მკაცრი სიკვდილით
ემუქრებოდა, აშინებდა შემკრთალ მეომრებს.

ციხის დანგრევას უქადოდა. კვლავ მტერს მისდევდა.
ხუთი წრე განვლეს, კვლავ იმდენიც შემოირბინეს. განა
გმირები ერთურთს ჯილდოს ეცილებოდნენ?

765 სიკვდილ-სიცოცხლის საქმეს წყვეტდნენ მოყმე
ტურნუსის.

ფავნუსის წმიდა ზეთისხილი მწარე ფოთლებით აქ
იდგა წინათ, მეზღვაურთა ხე სათაყვანო.

თუ ზღვის ქარიშხალს ასცდებოდნენ, ზედ აჭედებდნენ
ლავრენტუმელთა ღმერთებისთვის მიძღვნილ
საჩუქრებს.

770 ტროელთ არა სცეს ამ წმიდა ხეს სულაც
პატივი, გადაჭრეს იგი, ომში ხელი რომ არ
შეშლოდათ. სწორედ იქამდე მიფრინდა და
გაჩერდა შუბი ენეასისა, ფესვში ჩარჩა ღრმად
ჩაჭედილი. დააწვა გმირი, ხელით სწადდა
რკინის აგლეჯა,

775

ოროლით სცადა დასწეოდა, თუ მტერს სირბილით
ვერ მისწვდებოდა, მყის რუტულმა შიშით აღვსილმა:
„ფავნუს! გენუკვი, წმიდა მიწავ, – წამოიძახა, – მიხსენ,
მტრის შუბი შეაჩერე, მე პატივს გცემდი, ხოლო
ტევკრებმა ომით დასცეს საკურთხეველნი!“

780 მღაღადებელმა ღმერთს მოუხმო მხურვალე
ლოცვით.

ბევრი იმრომა, მაგრამ შუბი ხის მოხვევნისგან
დაკავებული ვერ მოგლიჯა გმირმა ძლიერმა.
სანამდის იგი შუბს ამაოდ ეჭიდებოდა, მეეტლის
სახით იუტურნა, დავნუსის ქალი,

785 მოიჭრა და ძმას დარჩენილი მახვილი
მისცა. ვენუსმა ნიმფას თავხედობად ეს
ჩაუთვალა,

თვითონ მივიდა, ააგლიჯა ფესვიდან შუბი.
იარაღასხმულთ სიმამაცე კვლავ შეემატათ, ერთს
ხმლის იმედი ჰქონდა, ხოლო მეორეს შუბის.

790 პირისპირ იდგნენ მარსის შულლით
აღზნებულები. ამ დროს მიმართა მძლე იუნოს
ოლიმპოს მეფემ, როს ღრუბლებიდან გადახედა
ბრძოლის ასპარეზს: „სადღაა ბოლო, ჩემო ცოლო, აწ
რალა დარჩა? ხომ ვერ უარყოფ, რომ ღმერთია ამ
ადგილისა

795 სათნო ენეას, ცით ცათამდე უნდა
 ამაღლდეს! რა განგიზრახავს, ცივ ღრუბლებში
 რად იყინები? განა მოკვდავმა უნდა დაჭრას
 ღმერთი უკვდავი? უშენოდ ხომ ვერ გაბედავდა,
 მაშ, იუტურნა, რომ დამარცხებულს დაუბრუნა
 ძალა და ხმალი?

800 ბოლოს და ბოლოს დაჰყევ, ცოლო, ჩემს ნება-
 სურვილს, ნუ დაგღრღნის სევდა დადუმებულს,
 ამიერიდან კმარა, არ ვნახო აბეზარი თხოვნა-ვედრება!
 ბოლომდე მიდის საქმე უკვე, ზღვაზე, მიწაზე, სძლიე
 დარდანნი, გააჩაღე ბრძოლა ულევით,

805

ქორწილი ცრემლებს შეურიე – ლათინთა სახლში,
 კმარა, გიკრძალავ!“ ამ სიტყვებზე მორჩილი სახით
 მეუფეს უთხრა სატურნიამ, ტურფა ქალღმერთმა:
 „ღმერთო დიადო! მე ხომ ვიცი სურვილი შენი, ჩემ
 უნებურად მისთვის ვტოვებ მიწას და ტურნუსს,
 810 თორემ მარტო არც ვიქნებოდი ცის სასახლეში,
 ავის თუ კარგის მოსათმენად ლაშქრად მნახავდი,
 აღმოდებული ვიქნებოდი ტევკრთ დასანთქმელად.
 მე ჩავაგონე იუტურნას, რომ ძმას უბედურს
 დახმარებოდა და ყოველი მივეცი ნება,

815 გარდა გაჭიმულ მძლე მშვილდიდან ისრის
 სროლისა.

სტიქსის ნაკადი უღმობელი დამემოწმება, – უკვდავ
 ღმერთების ერთადერთი დასაფიცარი. ყველაფერს
 დავთმობ, სევდიანი დავტოვებ ბრძოლას, მხოლოდ
 ერთსა გთხოვ, ბედისწერის გარდუვალ საქმეს,
 820 გაფიცებ წმიდა ლაციუმს და ჩვენს მოდგმას
 დიადს:

ჰქონდეთ კავშირი, ქორწინება სვებედნიერი, მაგრამ
 ერთურთში აღირიოს ადათ-წესები,
 ადგილობრივნი თვის ძველ სახელს ნუ დაკარგავენ.

ნუ აიძულებ ტროელებად ჩათვალონ თავი,

825 ენა დაკარგონ, მშობლიური სამოსი დათმონ.

აღბელთ სამეფო, ლაციუმი მარადჟამს იყოს,

იტალთა სიმხნემ რომაელთა მოდგმა ამრავლოს.

ტროა გამქრალა, მაშ, სახელიც განქარდეს ტროის!“

ღიმილით უთხრა საგანთა და კაცთა შემქმნელმა:

830

„იუპიტერის დაო, შვილო სატურნუსისა, რისხვის
 მორევი ახლაც გულში გიდუღს, ქალღმერთო!

მაგრამ დაიცხრე მძვინვარება, მეუღლე ჩემო,
სიამოვნებით გითმობ მძლეველს, აგიხდენ წადილს.

ავზონნი ენას და ძველ ადათს არ დაკარგავენ,
835 არცა თუ სახელს, მხოლოდ სისხლი მათ
შეერევათ, ტევკრნი იტალებს შემატებენ
ღვთისმსახურებას, ერთგვაროვანნი იქნებიან
მარად ლათინნი. ავზონთ შერეულ სისხლისაგან
გაჩენილ მოდგმას ჰპოვებ კაცთა და უკვდავებზე
უსათნოესად,

840 ვერ ნახავ ხალხს, რომ მათზე მეტად შენ
განგადიდოს!“ მყისვე ხალისით მძლე იუნომ შეცვალა
აზრი.

ზეციით დაეშვა, დათმო უმაღ ღრუბელი მრუმე. ამ
დროს კი გულში სხვას ფიქრობდა იუპიტერი:
სურდა, ბრძოლიდან იუტურნა გამოეყვანა.

845 ამბობენ, არის საზარელი ორი ფურია,
პირქუშმა ღამემ მეგერასთან ერთად რომ შობა,
შემდეგ შეუმკო საზარელი გველის გრაგნილით
სამივეს თავი, მყის მფრინავი ფრთებიც მოაბა.
იუპიტერის ტახტთან, მძლავრი მეუფის ზღურბლთან
850

გამოჩნდებიან, ვნება მოაქვთ ბედშავ კაცთათვის,
უკვდავთ მეუფეს თუ ჭირი და იავარყოფა სურს
მოუვლინოს, ან დასაჯოს ღამქრით ქალაქნი.
მაღლა ზეციდან წარმოგზავნა იუპიტერმა მათ
შორის ერთი რისხვის ნიშნად იუტურნასთან.
855 მიწისკენ სწრაფად გამოქანდა, ვით ქარიშხალი,
თითქოს ცით რკინა გადატკეცილ მშვილდს მოსხლეტილი,
შხამით პოხილი, სასიკვდილო, პართელმა მძლავრმა, გინა
კიდონმა მძვინვარებით მტერს გასტყორცნაო, სტვენით
განვლოო უჩინარი, მრუმე ღრუბლები...

860

ასე მოქროდა მიწისაკენ ღამით შობილიც. როს ნახა
რაზმი ტურნუსის და ილიონისა, მყის მცირე ჩიტად
გადაიქცა ავი ქალღმერთი, მაღალ ბორცვებზე და
უდაბურ კლდეებზე ხშირად რომ ჩამოჯდება და
უმღერის წყვილიადს ღამისას.^[156]

865 ასეთი სახით ზედ ტურნუსის წინ გაიქროლა,
ფრთების ფართხუნით ფარს შეეხო ზიზღის მომგვრელი.
გმირს უცაბედმა უძლურებამ სახსრები დახსნა. თმა
ყალყზე დადგა, შიშმა მყისვე ხმა ჩაუწყვიტა.
შორითვე იცნო საზიზღარი სტვენით და ფრთებით,

870 თმები იხოკა უბედურმა დამ იუტურნამ,
ლაწვები ფრჩხილით დაისერა და მკერდი ნაზი.

„ვაიმე, რა ვქნა, რით გიშველო, ტურნუს, ო, ძმაო! რა
დამრჩენია, რაღა ხერხით მე შენს სიცოცხლეს
კვლავ გავაგრძელებ? განა ამ მხეცს წინ აღვუდგები?

875 არა, ომს ვტოვებ... ნუ მაშინებთ, ო, ნუ
მაშინებთ! მესმის საზარი ფრინველების
ფრთების ტკაცუნი და ხმა სამარის... ვგრძნობ
ბრძანებას იუპიტერის:

„აი, რა მომცა ქალწულობის სანაცვლოდ ღმერთმა!

განა რად მინდა უკვდავება, რისთვის წამართვეს
880

ადამიანთა მძიმე ხვედრი? დარდს ხომ ჩავკლავდი
და წავყვებოდი აჩრდილებთან ჩემს ძმას უბედურს!

მე განა რამე მეამება უშენოდ, ძმაო, თუნდ
უკვდავება? ო, რაოდენ ღრმა მღვიმე უნდა
გადაიშალოს, რომ მანებთან გაჩნდეს ქალღმერთი!“ –

885 თქვა და ზეწარი გადიფარა ლაჟვარდოვანი,
მალღვივ გოდებდა. ღრმა ნაკადში გაქრა ქალღმერთი.
მტერს შეეგება ენეასი ელვარე შუბით, მძვინვარე
მკერდმა ამოხეთქა ხმა ბობოქარი:

„რაღა გაბრკოლებს, სადღა უნდა გამექცე ახლა?

890 არა სირბილით, იარაღით ხამს შევერკინოთ.
მაგრამ, თუ გინდა, შენებურად გაექცე სიკვდილს,
მფრთხალი სული და ოსტატობა როგორც გაგწვდება,
ზეცად გაფრინდი, ან ჩაეშვი ქვეშეთის მღვიმეს!“

„არ მაშინებსო შენი სიტყვა, – მიუგო მტერმა, –

895 ღმერთნი მაკრთობენ და განდგომა
იუპიტერის!“ – ეს თქვა თუ არა, თვალი ჰკიდა
გმირმა დიდ ლოდსა,

ლოდს ძველთაძველსა, შემთხვევითსა, ველზე დაგდებულს,
ყანის სასაზღვროს, მინდვრის შუღლის გამაყურებელს. ორჯერ
ექვს ვაჟკაცს, რომელსაც დღეს შობს მიწა ჩვენი,
900 ძლივს თუ შეეძლო თუნდაც დაძვრა ამ მძიმე
ლოდის.

ის კი ხელით წვდა, დაუმიზნა მამაც ენეასს, მაღლა
ეჭირა და სირბილით აღიგზნო გმირი, მაგრამ ვეღარ
ცნო თავი თვისი ვერცა შემტევად, ვერცა
ლტოლვილად. აღმართული ქვა როს მიჰქონდა,
905

მუხლნი უთრთოდა, შიშით სისხლი შედედდა თითქოს
და ლოდმაც, მისგან გატყორცნილმა მაღლა ჰაერში, ვერ
გაქრა სივრცე და დარტყმისგან ხმა არ გაიღო. ძილში,

როდესაც დაღლილ თვალებს ცივი სიმშვიდე დახუჭავს
ღამით, ხშირად გვინდა ხოლმე გაქცევა,

910

ამოდ ვცდილობთ და შემდეგ კი ანაზღაურად
ვეცემით, მაშინ არც ენა გვაქვს, არც ძალა გვყოფნის, და
მისუსტებულთ აღარ გვეძვრის სიტყვა ხორხიდან. ასე
ტურნუსმაც, რა არ სცადა გამარჯვებისთვის, მაგრამ
ფურია ხელს უშლიდა. გულში აღიძრა

915

ათასი აზრი. კვლავ შეხედა ქალაქს, რუტულებს,
შუბი იხილა შემართული, შიშმა შეიპყრო, ვით
გაჰქცეოდა მტერს, ან როგორ შებრძოლებოდა?.. არც
ეტლი ჩანდა, არც მეეტლე – და იუტურნა. მხოლოდ
ენეასს შეემართა შუბი ბედიით!

920

თვალით მოზომა წამი, ტანით წამოიწია,
შორიდან სტყორცნა, მძლე შურდულით ნასროლი ლოდი
ასე როდი სტვენს, არცა მეხი გამოსცემს ცაში ქუხილს
ამის დარს, მიჰქრის როგორც შავი გრიგალი შუბი,
მომტანი სიკვდილისა. გაფლითა ფარფლი

925

სამმაგი ჯავშნის, შვიდფენოვან ფარს გაუარა, სტვენით
ჩაეჭდო ვაჟკაცს ფერდში, მოშლით დაეცა გმირი
ტურნუსი განგმირული, მუხლმოდრეკილი.

რუტულებს კვნესა აღმოხდათ და ერთბაშად მთელი
მთა ახმაურდა, მაღალ ჭალებს გადასწვდა ოხვრა.

930 იგი მორჩილად შეევედრა თვალაპყრობილი:

„დავიმსახურე, ვაღიარებ... ბედს არ ვემდური...
იხარე... მაგრამ თუ მოგიღობობს გულს მოხუც მამის
უბედურება, – შენც ხომ გყავდა მოხუცი მამა, –

გნუკვე, სიბერე შეიბრალე, გმირო, დავნუსის!

935 ან მე, ან გვამი, მოწყვეტილი საქვეყნო

ნათელს, დაუთმე... მძლიე, ავზონებმა იხილეს
ტურნუს ხელებგანრთხმული... ლავინია გერგო
ქალწული, უარესს ნუ იქმ!..“ ზედ ხმლით ადგა
გმირი ენეას, თვალით გაზომა და მარჯვენა
დააცხრო წამით,

940

უფრო და უფრო შეებრალა, საწყალობელმა სიტყვამ
მოაღბო, მაგრამ უცბად ტანზე შენიშნა ქამარი,
თვალწინ ელვარებდა ნაცნობი ბალთა ჭაბუკ
პალანტის, ის ხომ მოკლა მძვინვარე დარტყმით
ტურნუსმა და მყის საჭურველი ახადა მძიმე!..

945

როს დარდანელმა დარდის ნიშანს დიდხანს უყურა,
ფურია მ გული აუფეთქა საშინელ რისხვით,
შესძახა: „როგორ! ჩემს ბექთარში მყოფი გაგიშვა?
არა! პალანტი, ამ ჭრილობით გლუპავს პალანტი და
შურს იძიებს, დამნაშავეს სისხლსაც აიღებს!“ –
950 ეს თქვა თუ არა, მკერდში ჩასცა გმირმა
მახვილი.
გაისმა კვნესა, დაეშალა სიცივით ძვლები, გაფრინდა
სული აჩრდილებთან გაოგნებული...

